

**Golden State Realty** **JASSI GILL**  
Broker/Owner

Listing and Selling Homes  
From San Jose to Sacramento  
**Ph:510-304-9292**  
**Refinance Now**  
@ZERO COST  
Call Sukhi Gill:510-207-9067  
CA DRE Lic.#01180969



CA DRE# 00966763

**Harmit S Toor** **BEB**  
Bay East Brokers, Inc. **BAY EAST BROKERS**

Help you Buy or Sell:  
◆ Residential & Commercial Property  
◆ Business Opportunity  
Loans: Residential, Commercial & SBA  
Commercial Leasing

Broker - MLO  
BRE Lic.# 01462579  
NMLS ID 358820  
Broker Corp Lic:  
02007516

Ph: 925-202-7027  
HDtoor@gmail.com, WWW.BayEastBrokers.Com

2021 Platinum Award in recognition of outstanding achievement in Residential and/or Commercial Sales/Listing



**Certified Insurance Agent** **Global Green**  
INSURANCE AGENCY

ਰੈਲਬ ਇੰਸੂਰੈਂਸ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ  
ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ  
ਫੋਨ:510-487-1000  
MANN@GGIABA.COM

**Mann Insurance Brokers Inc.**  
4123 Dyer St., #230, Union City, CA 94587




Twenty-Third Year of Publication ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਐਡੀਸ਼ਨ Price 50¢  
ਸ਼ਿਕਾਗੋ, ਸੈਨ ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਅਤੇ ਨਿਊ ਯਾਰਕ ਤੋਂ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹਫਤਾਵਾਰ

**ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼**

Punjab Times, Vol 23, Issue 40, October 1, 2022 20451 N. Plum Grove Rd., Palatine, IL 60074 Ph:847-359-0746, Fax:847-705-9388

Email:punjabtimes1@gmail.com  
www.punjabtimesusa.com

# ਜ਼ਿੰਦ ਪੁੱਗੀ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਲੀਹੋਂ ਲੱਥੀ

**ਭਾਜਪਾ ਵਿਰੁੱਧ ਸਾਂਝੇ ਮੋਰਚੇ ਦਾ ਹੋਕਾ**

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਜਲਾਸ ਹੰਗਾਮੇ ਵਾਲਾ ਰਿਹਾ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਜਿਥੇ ਭਰੋਸੇ ਦਾ ਮਤਾ ਲਿਆ ਕੇ ਆਪਣੀ 'ਜ਼ਿੰਦ' ਪੁਰਾਉਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਰਹੀ, ਉਥੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਸਖ਼ਤ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਇਹ ਸੈਸ਼ਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਬਨਵਾਰੀ ਲਾਲ ਪੁਰੋਹਿਤ ਦਰਮਿਆਨ ਖਿੱਚੋਤਾਣ ਹੋਰ ਵਧਣ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵੀ ਦੇ ਗਿਆ। ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੀ ਸੱਤਾ ਵਾਲੇ ਸੂਬੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨਾਲ ਉਲਝੀ ਹੈ।



**ਭਖਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਉਤੇ ਬਹਿਸ ਤੋਂ ਟਾਲਾ**

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਪੰਜਾਬ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਇਜਲਾਸ ਵਿਚ ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਕਾਂਡ, ਬਹਿਬਲ ਗੋਲੀਕਾਂਡ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ ਪਰ ਆਪ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਭਰੋਸੇ ਦੇ ਮਤੇ ਉਤੇ ਰਿਹਾ। ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਰੋਲਾ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ 'ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਮਤ' ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਰੁਲਜ਼ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਦਕਿ ਹਾਕਮ ਧਿਰ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਰੁਲਜ਼ ਚੁੱਪ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬਾਜਵਾ ਨੇ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਏਜੰਡੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸੇ ਦਾ ਮਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ 'ਆਪ' ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਆਪਣੇ 'ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ' ਤੋਂ ਰੋਕਣਾ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੰਸਦੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਦ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਬੁਲਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਜਲਾਸ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਇਜਲਾਸ ਭਾਜਪਾ ਵੱਲੋਂ 'ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਲੇਟਸ' ਤਹਿਤ ਆਪ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦੀ ਖ਼ਰੀਦੋ-ਫ਼ਰੋਖ਼ਤ ਦੇ ਲੱਗੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜਨਤਾ ਦੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਰਾਜਪਾਲ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 22 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਸੋਦਿਆ ਇਜਲਾਸ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਹੱਤਕ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਉਸੇ ਦਿਨ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ 27 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਇਜਲਾਸ ਸੱਦੇਗੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਵਾਰ ਆਪ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭਰੋਸੇ ਵਾਲੇ ਮਤੇ ਨੂੰ ਲਾਂਭੇ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੁਝ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਕੋਲੋਂ ਇਜਲਾਸ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲੈ ਲਈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਜਲਾਸ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਮਤੇ ਨੂੰ ਫਿਰ ਅੱਗੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਰਾਜਪਾਲ

ਦੇ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਤਾਂ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤਾ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਜਲਾਸ ਬੁਲਾਉਣ ਦਾ ਮਸਲਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸਵਾਲ ਵੀ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ 117 ਵਿਧਾਇਕਾਂ 'ਚੋਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ 92 ਵਿਧਾਇਕ ਚੁਣੇ ਗਏ ਸਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਵੱਡਾ ਬਹੁਮਤ ਮਿਲਿਆ ਹੋਵੇ।

ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਣਿਆਂ ਮਹਿਜ਼ 6 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਹੀ ਸਮਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹੈਰਾਨੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੁਣ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਜਲਾਸ ਬੁਲਾ ਕੇ ਇਹ ਭਰੋਸੇ ਦਾ ਵੋਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਕਿਉਂ ਪਈ? ਪਿਛਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਕ ਸੀਨੀਅਰ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਉਤੇ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਵੱਡੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਦੇ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 10 ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਰੀਦਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਰਕਮ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਧਾਇਕ 25 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੈ। ਸੀਨੀਅਰ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਇਹ ਬਿਆਨ ਇਸ ਲਈ ਹੈਰਾਨੀ ਭਰਪੂਰ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ 117 ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਸਿਰਫ਼ 2 ਵਿਧਾਇਕ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਸਹੀ ਵੀ ਮੰਨ ਲਈ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਹ ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਰਕਮ ਦੇ ਕੇ 10 ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਰੀਦ ਕੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਤਖ਼ਤਾ ਉਲਟਾਏਗੀ ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪ ਗੱਦੀ ਉਤੇ ਬੈਠੇਗੀ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਾਂਗਰਸ, ਭਾਜਪਾ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਸਖ਼ਤ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਮੰਤਰੀ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਖ਼ਰੀਦੋ-ਫ਼ਰੋਖ਼ਤ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਜਾਹਿਰ ਕਰੇ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਪੁਖ਼ਤਾ ਸਬੂਤ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਪਰ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਤੱਥਾਂ ਉਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਕੋਈ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

ਇਸੇ ਲਈ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਸ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਮਹਿਜ਼ ਡਰਾਮਾ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਤੋਂ ਧਿਆਨ ਪਾਸੇ ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਜਿਹਾ ਇਜਲਾਸ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਬੇਭਰੋਸਗੀ ਦਾ ਮਤਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿਚ ਸਿਰਫ਼ ਭਰੋਸੇ ਦਾ ਵੋਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਜਲਾਸ ਬੁਲਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਮਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਿਜਲੀ ਤੇ ਪਰਾਲੀ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਆਦਿ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਦੇ ਨਾਂ ਉਤੇ 27 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਇਜਲਾਸ ਮੁੜ ਬੁਲਾਉਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ, ਹਾਲਾਂਕਿ **(ਬਾਕੀ ਸਫ਼ਾ 6 'ਤੇ)**

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਕੱਦਾਵਰ ਆਗੂ ਮਰਹੂਮ ਚੌਧਰੀ ਦੇਵੀ ਲਾਲ ਦੇ 109ਵੇਂ ਜਨਮ ਦਿਵਸ ਮੌਕੇ ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਲੋਕ ਦਲ (ਇਨੈਲੋ) ਵੱਲੋਂ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸਨਮਾਨ ਰੈਲੀ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਮੰਚ ਉਤੇ ਆ ਕੇ ਸਾਂਝਾ ਮੋਰਚਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਹੋਕਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਚੌਧਰੀ ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੌਟਾਲਾ, ਇਨੈਲੋ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਅਭੈ ਸਿੰਘ ਚੌਟਾਲਾ, ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨਿਤੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ, ਸਾਬਕਾ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ਰਦ ਪਵਾਰ, ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਤੇਜਸਵੀ ਯਾਦਵ ਸਮੇਤ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਨੇਤਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਨਿਤੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਨੇ 2024 ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਲਈ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਗੱਠਜੋੜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਸ਼ਰਦ ਪਵਾਰ ਵੀ ਨਿਤੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੇ। ਨਿਤੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਟੱਕਰ ਦੇਣ ਲਈ ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀਆਂ ਸਮੇਤ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕਜੁੱਟ ਹੋਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦਾ ਇਹ ਮੁੱਖ ਮੋਰਚਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏਗਾ ਕਿ 2024 ਦੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਕਰਾਰੀ ਹਾਰ ਮਿਲੇ। ਰੈਲੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਗੈਰ ਭਾਜਪਾ ਪਾਰਟੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਫੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਜਪਾ ਉਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਸਿਆਸੀ ਲਾਹਾ ਲੈਣ ਲਈ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ-ਮੁਸਲਿਮ ਟਕਰਾਅ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

**Ad Space Available**

**Raja SWEETS & CATERING**  
AUTHORIZED CATERER FOR MAJOR 5-STAR HOTELS  
ਭੋਜਨੀਆਂ ਅਤੇ ਕੋਟਾਜ਼ਿੰਗ ਦੇ ਭਾਵਾਧਾਰ

ਹਰ ਮੌਕੇ ਜਿਵੇਂ ਅਖੰਡ ਪਾਠ, ਜਨਮ ਦਿਨ, ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀ ਜਾਂ ਪਰਟੀ ਲਈ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਬੰਦਿਆਂ ਤੱਕ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

Fresh Sweets, Snacks & Food  
Catering with Portable Tandoor for up to 10000 guests  
Lunch - Dinner - Take Out - Banquets

Items Serving: All kinds of Sweets, Snacks & Food, Chaut & Tikki Stall, Pani Poozi / Pav Bhaji, Falooda Kullfi

Catering Services: Wedding Ceremonies, Receptions, Birthday Parties, Religious Gatherings, Corporate Events, Picnics / Bar-b-que

Additional Services: Warmers, Chaffing Dishes, China & Silverware, Linen Rental, Waiters & Bartenders

1-866-FOR-RAJA (367-7252)  
www.RajaSweets.com

**GLOBAL TRUCK PERMITS**  
17 years of experience

**Services**

- We do Same day IRP Plates
- Truck Permits
- New company
- Truck ELD
- Trucking compliance

Rajinder Singh

159 D'Arcy Pkwy, Lathrop, CA 95330  
Phone: 209 636 0880






# XPressCargo

## Tel.: 317-426-5410

Ext. 2001 & 2403

100% ਓਨਰ ਆਪਰੇਟਰ ਕੰਪਨੀ

### Pay Every Week

Pay Single 60 Cent + Team 70 Cent

### 100% OWNER OPERATOR COMPANY

**IN TO MI BACK TO IN OR IN TO OH TO LOUISVILLE  
KY/BOWLING KY BACK TO IN ( EVERYDAY HOME)**

## ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਪੱਕੇ ਰੀਫਰ ਅਤੇ ਡਰਾਈ ਵੈਨ ਦੇ ਲੋਡ ਹਨ ਅਤੇ ਲੋਡ Same Location ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

- ਫਿਊਲ ਐਡਵਾਂਸ ਤੇ ਕੋਈ ਵਾਧੂ ਚਾਰਜ ਨਹੀਂ
- ਸਾਰੇ ਲੰਪਰ ਫੀਸ ਕੰਪਨੀ ਪੇ ਕਰੇਗੀ ।
- ਟਰੱਕ ਦੀ ਲਾਇਸੈਂਸ ਪਲੇਟ
- ਟਰੱਕ ਫਿਜ਼ੀਕਲ ਡੈਮੇਜ ਇੰਸੂਰੈਂਸ
- ਟਰੱਕ ਅਤੇ ਟਰੇਲਰ ਰੈਂਟਲ ਜਾਂ ਲੀਜ਼ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ
- ਟਾਇਰਾਂ ਅਤੇ Oil Change ਤੇ ਸਪੈਸ਼ਲ ਡਿਸਕਾਉਂਟ



ਅਸੀਂ ਵੇਅਰ ਹਾਊਸ ਅਤੇ ਲੋਡ ਸਟੈਗ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

CA >> IN, OH, KY, PA, MD, VA  
IN >> KS, TN, WI, MI, KY, IL, GA

ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਸਾਰੀਆਂ ਲੋਕੇਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਵਾਪਸੀ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਤੱਕ ਪੱਕੇ ਲੋਡ ਹਨ

ਅਸੀਂ 2016 ਅਤੇ 2017 ਦੇ USED ਟਰੱਕ ਵੀ ਸੇਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

### Hiring Owner Operators and Drivers

ਸਾਡੇ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਕਮਰਸ਼ੀਲ ਲਾਇਸੈਂਸ ਲਈ ਕਾਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ।

2330 Enterprise Park Dr., Indianapolis, IN 46218

Online Application @ [www.xpresscargoinc.com](http://www.xpresscargoinc.com)

## ਸਿੰਗਲ ਅਤੇ ਟੀਮ ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਵੀਕਲੀ ਹੋਮ

ਵੇਅਰ ਹਾਊਸ ਅਤੇ 24/7 ਘੰਟੇ ਰਿਪੋਅਰ ਸ਼ਾਪ ਖੁੱਲੀ ਹੈ

# ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਖਿਲਾਫ ਚਿਤਾਵਨੀ

**ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ:** ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਵੱਖਰੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਇਥੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਸੰਘਰਸ਼ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਵੇਗੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਜਬਰੀ ਖੋਲ੍ਹਣ ਖਿਲਾਫ ਵੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਮੂਹ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ 30 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਸੱਦੀ ਗਈ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਸੀਨੀਅਰ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਭਾਈ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਹਿਤਾ, ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭਿੰਟੋਵੰਡ, ਸਾਬਕਾ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸਿਆਲਕਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਹਰਜਾਪ ਸਿੰਘ ਸੁਲਤਾਨਵਿੰਡ, ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੰਡਾਲਾ, ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਸਮਰਾ, ਮੈਂਬਰ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਮੰਗਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਾਪੜਖੇੜੀ ਤੇ ਬਾਦਾ ਸਿੰਘ ਗੁਮਾਨਪੁਰਾ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਜਿਥੇ ਕਾਂਗਰਸ ਜਮਾਤ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀਤਾ, ਉਥੇ ਹੀ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਦੀ ਸੋਚ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਵਸਦੀਆਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਹਿਤ ਹੁੱਡਾ ਸਰਕਾਰ ਸਮੇਂ ਵੱਖਰੀ



ਹਰਿਆਣਾ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਐਕਟ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਇਸ ਐਕਟ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਵੀ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸਿੱਖ ਚਿਹਰੇ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਜੋ ਨਿਜੀ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਪੰਥ ਵਿਰੋਧੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਠੋਕਾ ਬਣੇ ਹੋਏ

ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਸਿਰਮੌਰ ਸੰਸਥਾ ਵੱਡੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦੇ ਮਨਸੂਬੇ ਖਿਲਾਫ ਸੰਘਰਸ਼ ਲਈ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹਟੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਥੋਂ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਜਬਰੀ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ।

## ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਹਰਿਆਣਾ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਲਈ

**ਸਿਰਸਾ:** ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਹਰਿਆਣਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸੁਣਾਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਮਗਰੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅਧੀਨ ਚੱਲਦੇ ਸਿਰਸਾ ਸਥਿਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਹਰਿਆਣਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਲੈ ਲਈ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਹਰਿਆਣਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਥੇਦਾਰ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾਦੂਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੁਣ ਹਰਿਆਣਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਕਰੇਗੀ। ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਨੂੰ ਹਟਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

## ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹਰਿਆਣਾ ਦੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ: ਖੱਟਰ

**ਸ਼ਾਹਬਾਦ ਮਾਰਕੰਡਾ:** ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਮਨੋਹਰ ਲਾਲ ਖੱਟਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਦੇ ਸੂਬੇ ਲਈ ਵੱਖਰੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਗਠਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਜੋ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਸੂਬੇ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰਕ ਜਿੱਤ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਹਰਿਆਣਾ ਦੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰਾ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਇਕਜੁੱਟ ਹੋ ਕੇ ਚੱਲੇਗਾ ਤੇ ਸਮਾਜ ਹਿੱਤ ਵਿਚ ਵਧੀਆ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਹੰਗਾਮੀ ਹਰਿਆਣਾ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਤੇ ਨਾਂਹ ਮੀਟਿੰਗ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਰਦਿਆਂ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

## ਨਕੋਦਰ ਕਾਂਡ: 'ਸਿਟ' ਕਰੇਗੀ ਗੁਆਚੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਜਾਂਚ

**ਜਲੰਧਰ:** ਨਕੋਦਰ ਵਿਚ 36 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ 1986 ਨੂੰ ਵਾਪਰੇ ਬੇਅਦਬੀ ਕਾਂਡ ਦੇ ਮੁੜ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਆਉਣ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਵਧ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਨਕੋਦਰ ਬੇਅਦਬੀ ਕਾਂਡ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦਾ 'ਗ੍ਰੇਮ' ਹੋਇਆ ਦੂਜਾ ਹਿੱਸਾ ਲੱਭਣ ਲਈ 'ਸਿਟ' ਤੋਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ 1986 ਦੇ ਨਕੋਦਰ ਬੇਅਦਬੀ ਤੇ ਗੋਲੀ ਕਾਂਡ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਨਕੋਦਰ ਦੇ ਇਕ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ 2 ਫਰਵਰੀ 1986 ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੰਜ ਸਰੂਪ ਅਗਨ ਭੇਟ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟਾ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਈਆਂ ਸਨ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਚਾਰ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਭਾਈ ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਲਿੱਤਰਾਂ, ਭਾਈ ਬਲਧੀਰ



ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਝਿਲਮਣ ਸਿੰਘ, ਬਲਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੋ ਰਾਮਗੜ੍ਹ, ਭਾਈ ਝਿਲਮਣ ਸਿੰਘ ਗੋਰਸੀਆਂ ਤੇ ਭਾਈ ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਚਲੂਪੁਰ ਸ਼ਹਿਦ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਵੀ ਵਾਰਸਾਂ ਹਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਇਸ ਗੋਲੀ ਕਾਂਡ ਦੀ ਜਾਂਚ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਸਟਿਸ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਕਰਵਾਈ ਸੀ। ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ

ਦੇ ਭਾਗ ਸਨ, ਪਰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਸ ਦਾ ਸਿਰਫ ਇਕ ਭਾਗ ਹੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਭਾਗ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਨਕੋਦਰ ਗੋਲੀ ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਦ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਭਾਈ ਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿਤਾ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਲਿੱਤਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ 'ਚ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਜਸਟਿਸ ਨਮਿਤ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ।

## ਅਦਾਲਤ ਧਾਰਾ 370 ਬਾਰੇ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤ

**ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ:** ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਧਾਰਾ 370 ਦੀਆਂ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੀਆਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਦਸਹਿਰੇ ਦੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਮਗਰੋਂ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕਰਨ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਜਤਾਈ ਹੈ। ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਉਦੇ ਉਮੇਸ਼ ਲਲਿਤ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਇੰਦਰਾ ਬੈਨਰਜੀ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਐੱਸ. ਰਵਿੰਦਰ ਭੱਟ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਕ ਵਕੀਲ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਗਰਮੀਆਂ ਦੀ ਛੁੱਟੀਆਂ ਮਗਰੋਂ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚੀਬੱਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਿਆ।



ਤਤਕਾਲੀ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਐੱਨ.ਵੀ. ਰਾਮੰਨਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਧਾਰਾ 370 ਦੀਆਂ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੀਆਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਗਰਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਮਗਰੋਂ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਸੀ। ਸਿਖਰਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਦਸਹਿਰੇ ਦੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਮਗਰੋਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦਾ ਪੁਨਰਗਠਨ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਐੱਨ.ਵੀ. ਰਾਮੰਨਾ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਡੀ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕਰਾਂਗੇ।" ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲ 25 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ

## ਪਾਕਿ 'ਚ ਜਬਰੀ ਧਰਮ ਤਬਦੀਲ

**ਕਰਾਚੀ:** ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸਿੱਖ ਸੂਬੇ 'ਚ ਹਿੰਦੂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਕ ਮਹਿਲਾ ਤੇ ਦੋ ਨਾਬਾਲਗ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਦੋ ਦਾ ਜਬਰੀ ਧਰਮ ਤਬਦੀਲ ਕਰਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੀਨਾ ਮੇਘਵਾੜ (14) ਨੂੰ ਨਾਸਰਪੁਰ ਇਲਾਕੇ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਨਾਬਾਲਗ ਹਿੰਦੂ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਮੀਰਪੁਰਖਾਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰ 'ਚ ਅਗਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਤੀਜੀ ਘਟਨਾ ਵੀ ਮੀਰਪੁਰਖਾਸ 'ਚ ਵਾਪਰੀ ਜਿਥੇ ਇਕ ਵਿਆਹੁਤਾ ਹਿੰਦੂ ਮਹਿਲਾ ਤਿੰਨ

ਬੱਚਿਆਂ ਸਮੇਤ ਲਾਪਤਾ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਧਰਮ ਤਬਦੀਲ ਕਰਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਨਿਕਾਹ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ। ਮਹਿਲਾ ਦੇ ਪਤੀ ਰਵੀ ਕੁਰਮੀ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਗੁਆਂਢੀ ਅਹਿਮਦ ਚਾਂਦੀਓ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਜਬਰੀ ਧਰਮ ਤਬਦੀਲ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ ਜਦਕਿ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਰਾਖੀ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਧਰਮ ਤਬਦੀਲ ਤੇ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤਿੰਨਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਕੇ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

## ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਪੰਥਕ ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਵੱਲੋਂ ਰੋਸ ਮਾਰਚ

**ਮੁਹਾਲੀ:** ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਨਾ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਰੋਸ ਵਜੋਂ ਪੰਥਕ ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਜਥੇਦਾਰ ਭਾਈ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਮੁਹਾਲੀ ਵਿਚ ਮੀਂਹ ਦੌਰਾਨ ਵਿਸ਼ਾਲ ਰੋਸ ਮਾਰਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਪੰਜਾਬ ਭਰ 'ਚੋਂ ਸਿੱਖ ਇਥੋਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅੰਬ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਬੱਸਾਂ, ਕਾਰਾਂ ਦੇ ਕਾਫ਼ਲਿਆਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੇ। ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਮਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਭਾਈ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਮੰਗ ਪੱਤਰ ਦੇਣ ਲਈ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵੱਲ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿੱਤੇ। ਉਥੇ ਹੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ

ਵੱਲੋਂ ਐਂਟਰੀ ਪੁਆਇੰਟ ਬੈਰੀਕੇਡ ਲਗਾ ਕੇ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਫੇਜ਼-7 ਦੇ ਲਾਲ ਬੱਤੀ ਚੌਕ 'ਤੇ ਮੁਹਾਲੀ ਦੇ ਐਸ.ਡੀ.ਐਮ. ਸਰਬਜੀਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਮੰਗ ਪੱਤਰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ। ਭਾਈ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਲਦੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਨਾ ਕਰਵਾਈਆਂ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਸੇਧ ਲੈ ਕੇ ਅਗਲੀ ਰਣਨੀਤੀ ਉਲੀਕਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਕ ਸਿਆਸੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕਬਜ਼ੇ 'ਚੋਂ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਜੈਤੋ ਦੇ ਮੋਰਚੇ ਵਾਂਗ ਕੁਰਬਾਨੀ ਲਹਿਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਖੁਦ ਕੁਰਬਾਨੀ

## ਝੰਡਾ ਬਣੇ ਹਰਿਆਣਾ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ

**ਕਰਨਾਲ:** ਕੈਬਲ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਿੰਮ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹਰਿਆਣਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਨਾਮਜ਼ਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਹਰਿਆਣਾ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਝੰਡਾ ਨੂੰ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੌਕੇ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਨਾਮਜ਼ਦ 28 ਮੈਂਬਰ ਮੌਕੇ ਉਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ, ਜਦਕਿ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਫੋਨ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਝੰਡਾ ਨੂੰ ਹਰਿਆਣਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣ ਲਿਆ ਗਿਆ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ 2014 ਵਿਚ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੁੱਡਾ ਨੇ ਹਰਿਆਣਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਐਕਟ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੁੱਡਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜੋ ਮੈਂਬਰ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਹਰਿਆਣਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਕੁੱਲ 41 ਮੈਂਬਰ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚਾਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਮੌਤ



## 'ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤਹਿਤ ਹੀ ਹਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ'

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਬਾਬਾ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾਦੂਵਾਲ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕਮੇਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਤਹਿਤ ਹਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੈਬਲ ਦੇ ਨੀਮ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਦੀ ਬੈਠਕ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਦੱਸਿਆ। ਦਾਦੂਵਾਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਖਿਲਾਫ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਕਮੇਟੀ ਦੇ 25 ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬੈਠਕ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਕਮੇਟੀ ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਬਾਅਦ 15 ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਦੀ ਬੈਠਕ ਬੁਲਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਮ ਸਭਾ ਬੈਠਕ ਕਦੋਂ ਬੁਲਾਈ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਬੈਠਕ 'ਚ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਉਤੇ ਫੈਸਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੋਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਕਰਨਾਲ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਮੈਂਬਰ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਸੰਧ ਨੇ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 36 ਮੈਂਬਰ ਹਰਿਆਣਾ ਕਮੇਟੀ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 33 ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਜਥੇ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਝੰਡਾ ਨੂੰ ਹਰਿਆਣਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਥਾਪਿਆ ਹੈ।

# Matrimonials

## ਲੜਕੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

Jatt Sikh family looking for a Jatt Sikh match for their 34 years, 5' 4" daughter. Master of Business Administration, Marketing, Food media. Permanent Resident of Canada. Mother retired govt. Principal, Brother Sarpanch of village & now preparing for MLA Election, urban and rural property. Boy wanted from jatt sikh family only. Contact us at: +1 4373328422 or E-mail at: punectasra17october@gmail.com

40-43

Khatri sikh family looking for a US citizen, Green card, H1 or work permit match for their Oct' 84 MS, divorcee issueless US Citizen daughter working in New York upstate. Contact us at +91-7888508778 (WhatsApp No.)

40-43

Jatt Sikh family looking for a well-settled Jatt Sikh boy for their 29/5'6", RN, BSN, USA citizen daughter. A boy on study visa or H1B visa holder can also be considered. Please contact us at: Whatapp (1)-224-361-1456

37-40

Jatt Sikh family looking for a USA citizen equal qualification boy for their smart and beautiful girl, October 1990 born, 5' 4". B.Sc Nursing (NCLEX) NY RN passed. Presently working as RN in Government Health sector in Punjab. Family currently residing at Moga, Punjab and very soon moving to USA. Contact us at: 1 (414) 574-1313 USA or 91 9417931388 India

34-37

A Sikh Hundal family seeking a suitable, well educated, well settled boy from USA or Canada for their 32 years old, daughter, height 5-3", smart, well educated knowing both cultures very well. She did Bachelor of Dental Surgery, Master degree Epidemiology from UNSW Sydney, Australia, Currently working as a Research Fellow with Bill and Malinda Gates Foundation, in collaboration World Health Organization, Public Health Foundation. Previously in Australia worked as Health Officer. Father B.Tech. (GNE, Ludh. retired from Government job). Family currently residing in Chandigarh and owns rural and urban agriculture land. Contact us at: ranjitsingh56@yahoo.com or 1+905-866-6091 Canada 91+896-869-7166.

29-32

## ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ

ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ 40 ਸਾਲਾ, 5'8" ਗੁੰਨ ਕਾਰਡ ਹੋਲਡਰ, ਤਲਾਕਸੂਦਾ, ਆਪਣਾ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਚਲਾਉਂਦੇ ਲੜਕੇ ਲਈ ਚੰਗੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। (ਜਾਤੀ ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ) ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਤਲਾਕਸੂਦਾ ਲੜਕੀ ਵੀ ਵਿਚਾਰਨਯੋਗ। ਲੜਕਾ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਕੋਲੰਬਸ ਜਾਰਜੀਆ (ਅਮਰੀਕਾ) ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਲੜਕੇ ਦਾ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਹੁਣ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਚਾਹਵਾਨ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ: 205-799-2350 ਜਾਂ 762-332-2936

37-40

Ravidasia Sikh family looking for a well educated, USA citizen or permanent resident girl for their turbaned son, 1993 born, 5'10", Canadian permanent resident. Younger sister is in Canada and older sister is US citizen and living in Wisconsin. Please send biodata at: knavm1993@gmail.com

37-40

Looking for suitable match for 42, 6", clean shaven Jatt Sikh Neuro-surgeon boy, working in Chicago. Divorcee, one daughter custody with mother. Contact us at: 917-238-3060

35----

Jatt Sikh family looking for a Jatt Sikh match for their 1993 born, 5' 11", Canadian PR son. Currently working as a software engineer after completing his Masters in Electrical Engineering from university in USA (USA Green Card applied). Family is well educated and has urban and rural property (parents reside in Ludhiana). Please contact us at: +12488540003 or email: jpsandhu17@gmail.com

33-36

Suitable match for Sikh Rajput, clean shaved boy, 1989, 5'-3". MS from Boston. Senior Cybersecurity engineer in San Jose. Well- educated family with liberal values. Upper caste no bar. Please contact and send bio-data at: rajput.gagan255@gmail.com, Whatsapp no. 6506844709

32-33

Looking for a suitable match for our well educated Engineering and MBA and a professionally accomplished son 37, 5' 9". Working in US as a Manager with an IT consulting firm (MNC) based out of Chicago. Relocation to any state in the US possible. Please contact at Sandeep.ksb21@gmail.com or +1-630-464-9893.

## ਲਾਸ ਏਂਜਲਸ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸ਼ਹੀਦੇ ਆਜ਼ਮ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾਇਆ

ਲਾਸ ਏਂਜਲਸ: ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸ਼ਹੀਦੇ ਆਜ਼ਮ ਸ. ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦਾ 115ਵਾਂ ਜਨਮ ਦਿਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਲੋਂ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਭਾਈ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਗੀ ਜਥੇ ਨੇ ਇਲਾਹੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ

ਵਿਚ ਜੋਸ਼ ਭਰ ਦਿੱਤਾ। ਸੰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਲੁਹਾਰਾ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਆਪਣੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਣ ਉਹ ਕੌਮਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਗਲਤ ਅੱਖਰ ਵਾਂਗ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸਮੁੱਚੀ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਢਾਡੀ ਜਥੇ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ



ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੱਦੇ ਗਏ ਢਾਡੀ ਜਥਾ ਸੰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਲੁਹਾਰਾ (ਲੁਧਿਆਣਾ) ਅਤੇ ਸਾਬੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਢਾਡੀ ਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਗਤਾਂ

ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਗੁਰੂ ਘਰ 'ਚ ਹਰ ਵਰ੍ਹੇ ਸ਼ਹੀਦੇ ਆਜ਼ਮ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾਇਆ ਜਾਇਆ ਕਰੇਗਾ।

- ਹੁਸਨ ਲੜੋਆ ਬੰਗਾ

## ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਬੁੱਤ ਤੋੜਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਇਕ ਸ਼ੱਕੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ

ਕੁਈਨਜ਼ (ਨਿਊਯਾਰਕ): ਇੱਥੇ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਬੁੱਤ ਨੂੰ ਹੱਥੋਂ ਤੋੜਨ ਨਾਲ ਤੋੜਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕੱਟੜਵਾਦੀ ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦਕਿ ਉਸ ਦੇ 4 ਸਾਥੀ ਅਜੇ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ। ਬੁੱਤ ਤੋੜਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਲੋਕ ਦੋ ਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਫਰਾਰ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ ਅਟਾਰਨੀ ਮੇਲਿੰਡਾ ਕਰਟਜ਼ ਨੇ ਇਕ ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੱਕੀ ਨੂੰ ਨਫਰਤੀ ਅਪਰਾਧ ਤਹਿਤ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਉਪਰ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਬੁੱਤ ਦਾ ਅਪਮਾਨ

ਕਰਨ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਕਈ ਦੋਸ਼ ਆਇਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਸਹੀ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ 15 ਸਾਲ ਤਕ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬੁੱਤ ਤੋੜਨ ਦੀ ਘਟਨਾ ਰਿਚਮੰਡ ਹਿੱਲ ਵਿਚ ਵਾਪਰੀ ਸੀ। ਇਹ ਬੁੱਤ ਤੁਲਸੀ ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਬਾਹਰਵਾਰ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕਰਟਜ਼ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੱਕੀ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਬੁੱਤ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਕਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਬਖਸ਼ਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ।

## ਗਰੇਵਾਲ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਸਦਮਾ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ (ਬਿਊਰੋ): ਸਿੱਖ ਰਿਲੀਜੀਅਸ ਸੁਸਾਇਟੀ ਪੈਲਾਟਾਈਨ ਦੇ ਫਾਈਨਾਂਸ ਸੈਕਟਰੀ ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਅਤੇ ਗਰੇਵਾਲ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਡੁੱਧਾ ਸਦਮਾ ਪੁਜਾ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਮਨਜੀਤ ਕੌਰ ਗਰੇਵਾਲ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਲੋਂ ਬਖਸ਼ੀ ਆਰਜ਼ਾ ਪੂਰੀ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਬਿਰਾਜੇ। ਉਹ 83 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਜਿਲਾ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਬੜਵਾ ਤੋਂ ਸਨ। ਉਹ ਕੋਈ 6-7 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਮਰੀਕਾ ਆਏ ਸਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਕੋਲ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਛੇ ਚਾਰ ਬੇਟੇ-ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ, ਪਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ, ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ

ਗਰੇਵਾਲ ਅਤੇ ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੋਤੇ-ਪੋਤੀਆਂ ਦਾ ਭਰਿਆ ਪਰਿਵਾਰ ਛੱਡ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋ ਬੇਟੇ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਵਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੋ ਸ਼ਿਕਾਗੋ।



ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਸੁਨਿਚਰਵਾਰ ਪਹਿਲੀ ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ 12 ਤੋਂ 2 ਵਜੇ ਤਕ ਫਿਊਨਰਲ ਹੋਮ Davenport Family Funeral Homes and Crematory, 941 S Old Rand Rd, Lake Zurich ਵਿਖੇ ਅਤੇ ਅੰਤਿਮ ਅਰਦਾਸ ਸਿੱਖ ਰਿਲੀਜੀਅਸ ਸੁਸਾਇਟੀ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੈਲਾਟਾਈਨ ਵਿਖੇ 2 ਤੋਂ 4 ਵਜੇ ਤਕ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਫੋਨ ਯਾਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ 773-627-9113 ਅਤੇ 773-344-5131 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

## ਹਰਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਲੈਲ ਨੂੰ ਸਦਮਾ

ਸ਼ਿਕਾਗੋ (ਬਿਊਰੋ): ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪੈਲਾਟਾਈਨ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਸੀ ਆਈ ਸੀ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਲਚਰਲ ਸੁਸਾਇਟੀ ਸ਼ਿਕਾਗੋ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ. ਹਰਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਲੈਲ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਡੁੱਧਾ ਸਦਮਾ ਲੱਗਾ, ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਡੇ ਭਰਾ ਸ. ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ 70 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅਜੇ ਕਲ੍ਹ 28 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਪੰਜ ਭਰਾਵਾਂ-ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਲੈਲ, ਗੁਲਬਰਗ ਸਿੰਘ ਲੈਲ, ਹਰਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਲੈਲ ਅਤੇ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਲੈਲ ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਸਨ। ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਪਿੰਡ ਠੋਹਾਨਾ ਤੋਂ ਸਨ ਅਤੇ 1993 ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਆ ਗਏ ਸਨ। 2014 ਵਿਚ ਬਾਬਰੂਮ ਵਿਚ ਡਿਗਣ ਨਾਲ ਪੈਲਾਟਾਈਨਜ਼ ਹੋ ਗਏ ਸਨ, ਤੇ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਵੀਲੂਚੇਅਰ 'ਤੇ ਸਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਛੇ

ਪਤਨੀ ਕੁਲਵੰਤ ਕੌਰ, ਬੇਟੀ ਮਨਜੀਤ ਕੌਰ ਅਤੇ ਬੇਟੇ-ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੋਤੇ-ਪੋਤੀਆਂ ਦਾ ਭਰਿਆ ਪਰਿਵਾਰ ਛੱਡ ਗਏ ਹਨ।



ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਡੇਵਨਪੋਰਟ ਫਿਊਨਰਲ ਹੋਮ (941 S. Old Rand Road, Lake Zurich, IL 60047) ਵਿਚ 12:00 ਤੋਂ 2:00 ਵਜੇ ਤਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅੰਤਿਮ ਅਰਦਾਸ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਪੈਲਾਟਾਈਨ (1280 Winnetka St, Palatine, IL 60067) ਵਿਖੇ 3:00 ਤੋਂ 5:00 ਵਜੇ ਤਕ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਫੋਨ (847) 308-2067 ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਲੈਲ (847) 366-5924 ਪਾਲ ਲੈਲ (224) 715-0395 ਤੇ ਕੁਲਬੀਰ ਲੈਲ (847) 650-3175 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

# ਹਰਿਆਣਾ ਕਮੇਟੀ: ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਖਿਲਾਫ ਡਟੀ

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਹਰਿਆਣਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਐਕਟ 2014 ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਇਥੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਤਾ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਕਟ 1925 ਦੇ ਕਾਇਮ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸੂਬਾ ਐਕਟ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਮਗਰੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਏ ਕਿ ਵੱਖਰੀ ਹਰਿਆਣਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਸਬੰਧੀ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਦੋ 'ਚੋਂ' ਇਕ ਜੱਜ ਦਾ ਸਬੰਧ ਆਰ.ਐਸ.ਐਸ. ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਸਬੂਤ ਵੀ ਮੌਜੂਦ



ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਲਦੀ ਹੀ ਉਸ ਜੱਜ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਨਸ਼ਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅੰਤਿਮ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਹਰਿਆਣਾ ਕਮੇਟੀ ਬਾਰੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਰੀਵਿਊ ਪਟੀਸ਼ਨ

ਪਾਉਣ ਦਾ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਗਲੀ ਰਣਨੀਤੀ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ 30 ਸਤੰਬਰ 2022 ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਮੂਹ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਕੱਤਰਤਾ ਬੁਲਾਈ

## ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਕਮੇਟੀ ਲਈ ਮੰਗ ਉੱਠੀ

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਹਰਿਆਣਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਜਧਾਨੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਉੱਠਣ ਲੱਗ ਪਈ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਗ ਪੰਥਕ ਵਿਚਾਰ ਮੰਚ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚਲੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਤਿੰਨ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋਰਨਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਸੁਧਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਪਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਪੰਥਕ ਵਿਚਾਰ ਮੰਚ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ।

ਗਈ ਹੈ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਕਟ 1925 ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸੋਧ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਜਨਰਲ ਹਾਊਸ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਮਗਰੋਂ ਸਿਰਫ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਹਰਿਆਣਾ ਕਮੇਟੀ ਸਬੰਧੀ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੁੰਡਾ ਨੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਤਹਿਤ ਐਕਟ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦੀ ਕੋਝੀ ਹਰਕਤ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ

ਸਰਕਾਰ ਵੀ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਧਾਮੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਵੇਲੇ ਦਾ ਹਲਫ਼ਨਾਮਾ ਬਦਲ ਕੇ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਅੰਦਰ ਹਰਿਆਣਾ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨੀ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਰਿਆਣਾ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

## ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵੱਲੋਂ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਇਕਜੁੱਟ ਹੋਣ ਦਾ ਸੱਦਾ

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਵੱਖਰੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਖਿਲਾਫ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੁੰਦਰ, ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਚੌਧਮਾਜਰਾ, ਮਹੇਸ਼ਦਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ ਤੇ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਗਾਬੜੀਆ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਵਿਚ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੂਜੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਹਨ।



ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਇਕ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਅਧੀਨ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 1947 ਵਿਚ ਹੋਈ ਦੇਸ਼ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਸਾਨੂੰ ਸਾਡੇ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਦੀ ਕਾਰਸੇਵਾ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਫੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਸੰਭਾਲਣ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਖ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਲੜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਖਿਲਾਫ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ਾਂ ਰਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਮਾਰੂ ਅਸਰ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੋਸ ਜਤਾਇਆ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੈਮਾਨਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਐਸ.ਵਾਈ.ਐਲ. ਨਹਿਰ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਐਕਟ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਅੰਤਰਰਾਜੀ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਹੁਣ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਹਰਿਆਣਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

## ਪਾਵਨ ਸਰੂਪ ਕੇਸ: ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਆਰ-ਪਾਰ ਦੀ ਲੜਾਈ ਐਲਾਨੀ

**ਸੰਗਰੂਰ:** ਸਿੱਖ ਸਦਭਾਵਨਾ ਦਲ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਆਰ-ਪਾਰ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਬੰਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ, 328 ਪਾਵਨ ਸਰੂਪਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਇਨਸਾਫ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਹੋਰੇ ਘਾਣ ਵਿਰੁੱਧ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਨੀਤੀ ਮਾਰਚ ਕੱਢਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਐਲਾਨ ਸਿੱਖ ਸਦਭਾਵਨਾ ਦਲ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸੇਵਾਦਾਰ ਭਾਈ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਵਡਾਲਾ ਵੱਲੋਂ ਇਥੇ ਦਲ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਕੱਢ ਕੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੀਤੀ 20 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਸੰਗਰੂਰ ਸਥਿਤ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਕੋਝੀ ਤੱਕ ਸਿੱਖ ਨੀਤੀ ਮਾਰਚ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਨਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਕੋਝੀ ਅੱਗੇ ਪੱਕਾ ਮੋਰਚਾ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ 25 ਅਗਸਤ ਦੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਧਰਨੇ 'ਤੇ ਬੈਠੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਜਬਰੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 2016 'ਚ ਬਾਦਲਾਂ ਖਿਲਾਫ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਬਿਗਲ ਵਜਾਇਆ ਸੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਨ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਵੀ ਆਰ-ਪਾਰ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਭਾਈ ਵਡਾਲਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾ ਸਿੱਖ ਨੀਤੀ ਮਾਰਚ 18 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਸੰਗਰੂਰ ਤੱਕ ਕੱਢਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਮਾਰਚ

## ਅਮਰੀਕਾ ਵਾਸੀ ਪਰਿਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਕਾਰ ਭੇਟ

**ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ:** ਅਮਰੀਕਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸਿੱਖ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਇਕ ਆਲਟੋ ਕਾਰ ਭੇਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਸ਼ੁਕਰਾਨੇ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਤੀ ਅਥਾਹ ਸ਼ਰਧਾ ਹੈ ਤੇ ਸੰਗਤ ਇਸ ਪਾਵਨ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਭੇਟਾਵਾਂ ਅਰਪਣ ਕਰਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਭੇਟ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਵਧੀਕ ਸਕੱਤਰ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੈਨੇਜਰ ਸੁਲੱਖਣ ਸਿੰਘ ਭੰਗਾਲੀ ਨੇ ਸਿਰੋਪਾਓ ਦੇ ਕੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ।

## ਕਕਾਰ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ

**ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ:** ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਪੰਥਕ ਤਾਲਮੇਲ ਸੰਗਠਨ ਅਤੇ ਪੰਥਕ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕੇਂਦਰਾਂ, ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਨਤਕ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਕਕਾਰਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਸਬੰਧੀ ਕੋਈ ਵਿਤਕਰਾ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਸਿੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਮੰਗ ਪੱਤਰ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਰਾਹੀਂ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ

ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਪੰਥਕ ਤਾਲਮੇਲ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕੇ-ਕਨਵੀਨਰ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਐਡਵੋਕੇਟ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਸਿੱਖ ਆਗੂ ਮਾਰਚ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਦਫਤਰ ਪੁੱਜੇ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਮੰਗ ਪੱਤਰ ਵਧੀਕ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ। ਇਸ ਮੰਗ ਪੱਤਰ 'ਤੇ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੌਰ ਅਤੇ ਨਵਕਿਰਨ ਸਿੰਘ ਐਡਵੋਕੇਟ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 25 ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ

ਕਿਰਪਾਨ ਪਹਿਨਣ ਅਤੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਕਾਰ ਪਹਿਨਣ ਦੇ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੱਕ ਨੂੰ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਬਕਾ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਵਾਪਰੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਾਬਕਾ ਜਥੇਦਾਰ ਨੂੰ 8 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਮੈਟਰੋ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੈਕਟਰ-21, ਦੁਆਰਕਾ, ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਗਾਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਹਿਨੀ ਕਿਰਪਾਨ ਸਮੇਤ ਸਫਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

## ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਵੱਖਰੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਕਟ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਕੇਂਦਰੀ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਅਤੇ ਪੰਥਕ ਤਾਲਮੇਲ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਹਰਿਆਣਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਵਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਕਟ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨੀ ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ, ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਰਾਣਾ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰੋ. ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ, ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਗਲੋਬਲ ਸਿੱਖ ਕੌਂਸਲ ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਸਵਰਾਜ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਹੀ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਿਸ਼ਨਪੁਰਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਪੁਰਾਣੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਲੈਜਿਸਲੇਟਿਵ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਹੀ 1925 ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਕਟ ਬਣਾਇਆ ਸੀ।



ਇਸ ਅਧੀਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਚੋਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (ਬਾਦਲ) ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ ਕਰ ਕੇ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਕਟ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਿਆ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਐਕਟ ਦਾ ਖਰਤਾ ਤਿਆਰ ਸੀ। ਹੁਣ ਹਰਿਆਣਾ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਮਿਲਣਾ ਵੀ ਬਾਦਲ ਦਲ ਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਆਸੀ

ਗਿਣਤੀਆਂ-ਮਿਣਤੀਆਂ ਦਾ ਹੀ ਸਿੱਟਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰਿਆਣਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮੇਟੀ ਬਣਨ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਸਿੱਖ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਇਕ ਸਦੀ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਕਟ ਵਿਚ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ

## ਗਿਆਨੀ ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਰੋਕਣ 'ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਮੈਟਰੋ ਦੀ ਜਵਾਬਤਲਬੀ

**ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ:** ਸਾਬਕਾ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਮੈਟਰੋ ਰੇਲ ਵਿਚ ਕਿਰਪਾਨ ਸਮੇਤ ਸਫਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕੇ ਜਾਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕੌਮੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਮੈਟਰੋ ਰੇਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਕੋਲੋਂ ਜਵਾਬ ਮੰਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਬਕਾ ਜਥੇਦਾਰ ਗਿਆਨੀ ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 8 ਸਤੰਬਰ ਸ਼ਾਮ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਵਜੇ ਦੁਆਰਕਾ ਮੈਟਰੋ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਕਿਰਪਾਨ ਸਮੇਤ ਸਫਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।



ਪੰਥਕ ਤਾਲਮੇਲ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਗਿਆਨੀ ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੌਮੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਦਿੱਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਬੰਧਤ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲੈਂਦਿਆਂ ਕੌਮੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਲੀ ਮੈਟਰੋ ਰੇਲ ਨਿਗਮ ਦੇ ਐੱਮਡੀ ਕੋਲੋਂ ਜਵਾਬ ਮੰਗਿਆ ਹੈ। ਪੰਥਕ ਤਾਲਮੇਲ

ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਐਡਵੋਕੇਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਗਠਨ ਵੱਲੋਂ ਸੂਬਾ ਪੱਧਰੀ ਰੋਸ ਵਿਖਾਵੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।

# Punjab Times

Established in 2000  
22nd Year in Publication

Published every Saturday  
by **A B Publication Inc.**  
20451 N Plum Grove Rd.  
Palatine, IL 60074-2018

**Ph:847-359-0746**  
**Fax:847-705-9388**

Email:punjabtimes1@gmail.com  
www.punjabtimesusa.com

### Founder Editor:

Amolak Singh Jammu

### Astt. Editors:

Jaspreet Kaur

Amrit Pal Kaur

### Our Columnists

Gurbakhsh Singh Bhandal

Baljit Basi

Buta Singh

Tarlochan Singh Dupalpur

Major Kular

### California:

Shiara Dhindsa

Photographer

661-703-6664

### Sacramento

Gurbarinder Singh Raja

916-533-2678

### Distributed in:

California, Illinois, Indiana, Ohio,  
Michigan, Wisconsin, Mississippi,  
Iowa, Arkansas, Massachusetts,  
Texas, Virginia, Nevada, Washington,  
Oregon, Arizona, Georgia, Florida,  
New York, New Jersey, Connecticut,  
Oklahoma, Pennsylvania, Missouri,  
Kentucky, Kansas

### ਡਾਕ ਰਾਹੀਂ ਪਰਚਾ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ

ਸਾਲਾਨਾ ਚੰਦਾ: 115 ਡਾਲਰ

ਪੰਜ ਸਾਲ ਲਈ: 475 ਡਾਲਰ

### ਨੋਟ:

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿਚਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਮਹਿਜ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਿੱਤ ਛਾਪੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਛਪੇ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਦਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਤਾਈਦ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ। ਪਾਠਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਆਪ ਕਰ ਲੈਣ।

### Disclaimer

The views expressed in the articles published in the columns of Punjab Times are that of their writers, and it is not implied that Punjab Times endorses them.

Sameway Punjab Times does not necessarily endorses the claims made in the advertisements published in Punjab Times.

All disputes subject to Chicago jurisdiction.

# ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਵਾਲੇ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ

**ਐਡਮੰਟਨ (ਕੈਨੇਡਾ):** ਮੂਲ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। 90 ਸਾਲਾ ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਸਾਬਕਾ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਐਡਮੰਟਨ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ 1965 ਵਿਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਟੈਕਸਾਸ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਓਫ਼ ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਵਿਚ ਇਕ ਸੀਨੀਅਰ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ 1974 'ਚ ਉਹ ਕੈਨੇਡਾ ਚਲੇ ਗਏ।



ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਵੀ ਲਿਖੇ।

ਸ. ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਦਾ ਜਨਮ 23 ਨਵੰਬਰ 1932 ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਸੀ। 1960 ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਕਰ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਬਤੌਰ ਸਾਇੰਸ ਅਧਿਆਪਕ ਪੜ੍ਹਾਇਆ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਆਪਕ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਵਾਧੂ ਸਿਖਲਾਈ ਲਿਆਂ ਉਥੇ ਅਧਿਆਪਕ ਨਿਯੁਕਤ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਨਿਆਰਾ ਕੈਲੰਡਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ 50 ਸਾਲ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਖਰਕਾਰ ਇਹ ਕੈਲੰਡਰ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਉਹ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਸਿੱਖ ਸਟੱਡੀਜ਼ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ 1996 ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ

ਕੈਲੰਡਰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ। ਖਾਸਲਾ ਪੰਥ ਦੇ 300 ਸਾਲਾ ਦਿਹਾੜੇ 'ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮਗਰੋਂ 2003 ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਨੇ ਤਿੰਨ ਤਾਰੀਖਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਅਮਰੀਕਨ ਸਿੱਖ ਕੌਂਸਲ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਮਤੇ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਪਰ 2010 ਵਿਚ ਇਸ ਕੈਲੰਡਰ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਅਮਰੀਕੀ ਸਿੱਖ ਕੌਂਸਲ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕੌਂਸਲ ਸ. ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਨੂੰ ਹਰ ਹਾਲ ਪੂਰਾ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਮੂਲ ਕੈਲੰਡਰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਮੂਲ ਕੈਲੰਡਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪੁਰੇਵਾਲ ਦੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਹੋਏ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ 'ਤੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਆਗੂਆਂ ਕੰਵਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੰਡ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਭੇਟ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਕੈਲੰਡਰ ਨੂੰ ਬਹਾਲ (ਲਾਗੂ) ਕਰਨ ਦਾ ਅਧੂਰਾ ਕਾਰਜ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਮਾਰਚ 2003 ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਅੱਠ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਬਾਅਦ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਤੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਨੇ ਇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ 'ਤੇ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠ ਉਸ ਦੀ ਅਸਲ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਮੂਲ ਸਰੂਪ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੈਂਬਰ ਬੀਬੀ ਕਿਰਨਜੋਤ ਕੌਰ ਨੇ ਵੀ ਸ. ਪੁਰੇਵਾਲ ਦੇ ਚਲਾਣੇ 'ਤੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ।

## ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਹਵਾਈ ਅੱਡਾ

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਹਵਾਈ ਅੱਡਾ ਹੁਣ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਐਲਾਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਉਡੀਕਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੋਦੀ ਨੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਯੋਧਿਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਲੈ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਫਨਿਆਂ ਦੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀਆਂ ਯਾਦਗਾਰਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਉਤੇ ਬਾਣਾਂ ਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫਰਜ਼ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਦਾ ਨਾਂ ਸ਼ਹੀਦ

ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਂ ਉਤੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੁਸ਼ਯੰਤ ਚੌਟਾਲਾ ਨੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਉਤੇ ਮੀਟਿੰਗ ਵੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਦੇ ਨਾਂ ਬਾਰੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ 'ਚ ਮਤਭੇਦ ਸਨ। ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਸਹਿਮਤੀ ਬਣਨ 'ਤੇ ਦੋਵਾਂ ਰਾਜਾਂ ਨੇ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤੀ ਸਹਿਮਤੀ ਕੇਂਦਰੀ ਹਵਾਬਾਜ਼ੀ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਸਿਆਸੀ ਹਲਕਿਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਏਜੰਡੇ ਨੂੰ ਭਾਜਪਾ ਵੀ ਅੱਗੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਖਰਚਾ ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਏਅਰਪੋਰਟ ਅਥਾਰਿਟੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ।

## ਜਰਮਨੀ 'ਤੇ ਮੰਦੀ ਦੇ ਬੱਦਲ

**ਫਰੈਂਕਫਰਟ:** ਯੂਰਪ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਅਰਥਚਾਰੇ 'ਤੇ ਮੰਦੀ ਦੇ ਬੱਦਲ ਮੰਡਰਾਉਣ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਜਰਮਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸੰਕੇਤਕ ਆਈ.ਐਫ.ਓ. ਸਰਵੇਖਣ ਮੁਤਾਬਕ ਅਸਮਾਨੀ ਪੁੱਜੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਕਰਕੇ ਲਗਾਤਾਰ ਚੌਥੇ ਮਹੀਨੇ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰਾਂ 'ਤੇ ਵੱਡਾ ਅਸਰ ਪਿਆ ਹੈ।

ਮਹਿੰਗਾਈ ਵਧਣ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਕੁਦਰਤੀ ਗੈਸ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੈ। ਮਿਊਨਿਖ ਆਧਾਰਿਤ ਆਈ.ਐਫ.ਓ. ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਵੱਲੋਂ ਤਿਆਰ ਸਰਵੇਖਣ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਗਸਤ ਮਹੀਨੇ ਜਿਹੜਾ ਸੂਚਕ ਅੰਕ 88.5 ਫੀਸਦ ਸੀ, ਉਹ ਸਤੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਘੱਟ ਕੇ 84.3 ਰਹਿ ਗਿਆ।

## ਜ਼ਿੰਦ ਪੁੱਗੀ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਲੀਹੋਂ ਲੱਥੀ

**(ਪਹਿਲੇ ਸਫੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)**  
'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੈਸ਼ਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਦਿਨ ਹੋਰਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਆਪਣੇ ਤੈਅ ਏਜੰਡੇ ਮੁਤਾਬਕ ਭਰੋਸੇ ਦਾ ਮਤਾ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਆਪ ਦਾ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ 'ਸ਼ਕਤੀ' ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਦੋ ਹਫਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਦਿਖਾਈ ਸੀ। ਉਥੇ ਵੀ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਨੇ ਬੇਭਰੋਸਗੀ ਮਤਾ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ।

## ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਵੱਲੋਂ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਉਚ ਪੱਧਰੀ ਵਫਦ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਸੂਬੇ ਸਸਕੈਚਵਨ ਤੋਂ ਆਏ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਵਫਦ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ।

ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚਲੇ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ **ਸਾਂਝੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀਆਂ ਮਾਲਕ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ**

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਜ਼ਾਰਤ ਨੇ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਬਾਲਣ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣ ਵਾਲੇ ਬੁਆਇਲਰ ਲਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦੇਣ ਲਈ ਹਰੀ ਝੰਡੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸਥਿਤ ਰਿਹਾਇਸ਼ 'ਤੇ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਐਕਟਾਂ ਵਿਚ ਸੋਧ ਲਈ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਜ਼ਾਰਤ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਲੇਜ ਕਾਮਨ ਲੈਂਡਜ਼ (ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ 1961 ਦੀ ਧਾਰਾ 2(ਜੀ) ਵਿਚ ਸੋਧ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਸੋਧ ਨਾਲ ਹੁਣ ਸਾਂਝੀ ਪੇਂਡੂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀਆਂ ਮਾਲਕ ਸਿਰਫ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਸੋਧ ਬਾਅਦ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਰਾਖਵੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਗ੍ਰਾਮ ਪੰਚਾਇਤ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ।

## ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ: ਭਾਰਤ ਤੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਯਤਨਾਂ ਸਦਕਾ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਤੋਂ 55 ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਜਥਾ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਉਕਤ ਜਥੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਯਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਤਤਕਾਲ ਈ-ਵੀਜ਼ੇ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਏ ਗਏ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਡਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ 38 ਬਾਲਗਾਂ ਤੇ 17 ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਇਥੇ ਪਹੁੰਚੀ ਹੈ।

ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਇਸ ਜਥੇ ਦੇ ਸਵਾਗਤ ਲਈ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ 43 ਹਿੰਦੂ ਤੇ ਸਿੱਖ ਹਾਲੇ ਵੀ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ 9 ਈ-ਵੀਜ਼ਾ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਲੰਬਿਤ

ਪਈਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ 2 ਸਰੂਪ ਤੇ ਦੋ ਸੈਚੀਆਂ ਵੀ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਪਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੁਲ ਵਿਚ ਸਥਾਨਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵੱਲੋਂ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ ਧਾਰਮਿਕ ਮਰਿਆਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ 543 ਅਫਗਾਨ ਸਿੱਖ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੱਛਮੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇ ਕੇ ਵਸਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਵਾਗਤ ਲਈ ਅਫਗਾਨ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਰਜੁਨ ਨਗਰ ਵਿਚ ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਫਤ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼, ਮਹੀਨਾਵਾਰ ਖਰਚੇ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿੱਤਿਆਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ, ਸਿਹਤ ਬੀਮਾ ਦੇ ਕੇ ਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਅਤ ਕਰਕੇ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

## ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ 'ਚ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਬੱਸਾਂ ਦਾ ਦਾਖਲਾ ਬੰਦ ਹੋਵੇਗਾ

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਬੱਸਾਂ ਦਾ ਦਾਖਲਾ ਰੋਕਣ ਸਬੰਧੀ ਆ ਰਹੀ ਅੜਚਣ ਹੁਣ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਸਕੀਮ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਰੋਡ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਤੇ ਹਾਈਵੇਜ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਮੋਹਰ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਨਵੀਂ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਸਿਰਫ ਸਰਕਾਰੀ ਬੱਸਾਂ ਹੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਸਕਣਗੀਆਂ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਰਾਹਤ ਮਿਲੇਗੀ। ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਵੀਂ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਸਕੀਮ 14 ਜੂਨ 2022 ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਮਗਰੋਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਹਾਲੇ ਇਸ ਸਕੀਮ 'ਤੇ ਅਮਲ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

## ਗੋਲਡੀ ਬਰਾੜ ਦੇ ਅਮਰੀਕਾ ਪਹੁੰਚਣ ਦੇ ਚਰਚੇ

**ਮਾਨਸਾ:** ਗਾਇਕ ਸਿੰਧੂ ਮੂਸੇਵਾਲਾ ਹੱਤਿਆਕਾਂਡ ਦਾ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ਯਤਾ ਗੈਰਸਟਰ ਗੋਲਡੀ ਬਰਾੜ ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਫਰਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣ ਦੇ ਚਰਚੇ ਹਨ। ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਲਾਰੈਂਸ ਬਿਸ਼ਨੋਈ ਗੈਰ ਦੇ ਖਤਰਨਾਕ ਅਪਰਾਧੀ ਗੋਲਡੀ ਬਰਾੜ ਖਿਲਾਫ ਇੰਟਰਪੋਲ ਵੱਲੋਂ ਰੈੱਡ ਕਾਰਨਰ ਨੋਟਿਸ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾ

ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੈਨੇਡਾ ਛੱਡ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਸੂਤਰਾਂ ਦੀ ਮੰਨੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਗੋਲਡੀ ਕਾਨੂੰਨ ਜ਼ਰੀਏ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣ ਦੀ ਤਾਕ ਵਿਚ ਹੈ। ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਰਨ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦੇਵੇ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਨਸਾਫ਼ ਮਿਲਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਾਬਲੋਗੋਰ ਹੈ ਕਿ ਸਿੰਧੂ ਮੂਸੇਵਾਲਾ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੋਲਡੀ ਬਰਾੜ ਬੰਬੀਹਾ ਗੈਰ ਦੀ ਹਿੱਟ ਲਿਸਟ ਉਤੇ ਹੈ।

## ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਦਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

- |                           |                          |                        |                       |
|---------------------------|--------------------------|------------------------|-----------------------|
| (ਡਾ.) ਨਵਦੀਪ ਕੌਰ           | ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਸਰਾਨ   | ਡਾ. ਹਰਗੁਰਮੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ   | ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੈਸ      |
| ਬਲਵਿੰਦਰ (ਨਿੱਕੀ) ਕੌਰ ਸੇਖੋਂ | ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹੀ          | ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ | ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਭੂਰਾ       |
| ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ ਢਿਲੋਂ           | ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਟਿਵਾਣਾ         | ਜਗਦੀਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਕਲੇਰ      | ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ  |
| ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ           | ਜੈਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੱਠਲ          | ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਘੁੰਨ        | ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਪਰਿੰਗਫੀਲਡ |
| ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ         | ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਆ       | ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਰਤ         | ਗੁਰਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ      |
| ਹਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਿਓਲ          | ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਜੱਸੀ) ਗਿੱਲ | ਡਾ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ |                       |

# ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਨਵੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨੇ ਘੇਰਿਆ

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਰਾਜਸੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪਾਰਟੀ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਘੇਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਹਰਿਆਣਾ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਨਾਲ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੁਪਰੀਮ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਵੀ ਵੱਡਾ ਝਟਕਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ।



ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹੋਂਦ 'ਚ ਆਉਣ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਵੱਜੀ ਸੱਟ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦਲ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਇਕ

ਧੜੇ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਖਾਸ ਕਰ ਕਾਂਗਰਸ ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਦਖਲ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿੱਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਆਗੂਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪੱਖ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਅਗਲੀ ਰਣਨੀਤੀ ਉਲੀਕੀ ਜਾਵੇ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੂੰ ਲੰਘੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਕਮੇਟੀ 'ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧੜੇ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੌਮੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਸੱਟ ਵੱਜੀ ਸੀ। ਤਾਜ਼ਾ ਹਾਲਾਤ ਦੇਖੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚਲੇ ਆਧਾਰ ਨੂੰ ਖੋਰਾ ਲੱਗਣਾ ਸੰਭਵ ਹੈ।

ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਦਖਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ। ਪਾਰਟੀ ਸੂਤਰਾਂ ਦਾ ਦੱਸਣਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਗਠਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ, ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਹਰਿਆਣਾ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਵਿਵਾਦ ਖਤਮ ਕਰ ਕੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦੋਸ਼ ਲੱਗਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਪਾਰਟੀ, ਪੰਜਾਬ ਜਾਂ ਪੰਥਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਪਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਬਾਦਲ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਹਰਸਿਮਰਤ ਕੌਰ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਰੀ ਦਿਵਾਉਣ ਨੂੰ ਹੀ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਸਰਕਾਰ ਸੀ ਤਾਂ ਸਾਲ 2014 ਵਿਚ ਹਰਿਆਣਾ ਦੀ ਤਤਕਾਲੀ ਕਾਂਗਰਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੱਖਰੀ ਐਚ.ਜੀ.ਪੀ.ਸੀ. ਦਾ ਗਠਨ

## 56 ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ 'ਚ ਵਾਪਸੀ ਕਰਵਾਈ

**ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ:** ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਸਦਕਾ ਸਰਹੱਦੀ ਖੇਤਰ ਦੇ 12 ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ 56 ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਲਗਭਗ 500 ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਈਸਾਈ ਧਰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਧਰਮ 'ਚ ਘਰ ਵਾਪਸੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਪਰਿਵਾਰ ਪਿੰਡ ਗੁਰੂ ਕੀ ਵਡਾਲੀ, ਖਾਖੜਖੇੜੀ, ਰਾਮਵਾਲ, ਧੱਤਲ, ਚੀਚਾ, ਭਕਨਾ, ਬੁਰਜ, ਸੋਹਲ ਤੇ ਝਬਾਲ ਆਦਿ ਪਿੰਡਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਛੇਹਰਟਾ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਵਾਪਸੀ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ।

ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਦੇ ਭਰਮਜਾਲ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ। ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੀਤ ਸਕੱਤਰ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਹਲਵਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਅਖੌਤੀ ਈਸਾਈ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਦੇ ਗੁਮਰਾਹਕੁੰਨ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਸਿੱਖੀ ਭਾਵਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਦਿਆਂ ਘਰ ਵਾਪਸੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸਰਹੱਦੀ ਖੇਤਰ ਅੰਦਰ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਹਿਰ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਧਰਮ ਪਰਵਰਤਨ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵੱਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਹਿਰ ਦੌਰਾਨ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਗਰੀਬ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਮੁਫਤ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਬੱਚੀਆਂ ਦੀ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਵੀ ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਫ਼ਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਮੁਫਤ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

## ਪਰਾਲੀ ਬਾਰੇ ਸਖਤੀ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਪਾਰਾ ਚਾੜ੍ਹਿਆ

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਭਾਰਤੀ ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨ ਏਕਤਾ (ਉਗਰਾਹਾਂ) ਨੇ ਪਰਾਲੀ ਸਾੜਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲ ਚਿਕਾਰਡ ਵਿਚ ਰੈੱਡ ਐਂਟਰੀ ਪਾਉਣ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਲਏ ਜਾ ਰਹੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਗੰਭੀਰ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਹੈ। ਜਥੇਬੰਦੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਪਰ ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਪਰਾਲੀ ਦਾ ਕੋਈ ਠੋਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨ ਪਰਾਲੀ ਸਾੜਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਗੇ।

ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਸੂਬਾ ਪ੍ਰੈੱਸ ਸਕੱਤਰ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਕਾਲਾਝਾੜ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲ ਚਿਕਾਰਡ ਵਿਚ ਰੈੱਡ ਐਂਟਰੀ ਪਾਉਣ ਅਤੇ ਪਰਾਲੀ ਸਾੜਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਵਰਗੇ ਫੈਸਲੇ ਲੈ ਕੇ ਤਣਾਅ ਵਾਲਾ ਮਾਹੌਲ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪਰਾਲੀ ਦਾ ਕੋਈ ਠੋਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਰਕਾਰ ਪਰਾਲੀ ਦਾ ਕੋਈ ਠੋਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰਾਲੀ ਸਾੜਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਪਰਾਲੀ ਸਾੜਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਖਿਲਾਫ ਸਰਕਾਰ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰੇਗੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ



ਡਟਵਾਂ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਹੋਰ ਦੋਸ਼ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਪਲਾਈ, ਇੱਟਾਂ, ਗੈਸ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕੇਂਦਰ ਜਾਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਇਹ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰ

ਸਕਦੀ। ਉਧਰ, ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਬਲਾਕ ਮੁਨਕ ਇਕਾਈ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਪਿੰਡ ਮੰਡਵੀ ਵਿਚ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਵਿਚ 26 ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਕੀਤੀ।

## ਐਨ.ਜੀ.ਟੀ. ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ 2000 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ

**ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ:** ਕੌਮੀ ਗ੍ਰੀਨ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ (ਐਨ.ਜੀ.ਟੀ.) ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਠੋਸ ਤੇ ਤਰਲ ਕੂੜੇ (ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ) ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਵਿਚ ਨਾਕਾਮ ਰਹਿਣ 'ਤੇ 2000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨਾਕਾਮੀ ਕਰਕੇ ਕੂੜੇ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਖੱਪਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਐਨ.ਜੀ.ਟੀ. ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਜਸਟਿਸ ਏ.ਕੇ.ਗੋਇਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਹੀ ਕਦਮ ਪੁੱਟਣ ਲਈ ਅਣਮਿਥੀ ਉਡੀਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਿਹਤ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲਮਕਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ 100 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ

ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਬਕਾਇਆ ਰਕਮ ਇਕ ਵੱਖਰੇ ਖਾਤੇ 'ਚ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ, ਜੋ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀ ਗਈ। ਬਜਟ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਪੈਸਾ ਵੰਡਣ ਮੌਕੇ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਪੂੰਜੀ ਘਾਟਾ ਪੈਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਸਿਰਫ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਢੁਕਵੀਂ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਕਰਕੇ ਲਾਗਤ ਖਰਚੇ ਨੂੰ ਘਟਾਏ ਜਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਏ।" ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਵਾਤਾਵਰਨਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਸਿਖਰਲੀ ਤਰਜੀਹ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।



ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੂੜੇ ਦਾ ਸਹੀ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਈ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਐਨ.ਜੀ.ਟੀ. ਮੁਤਾਬਕ ਕੁੱਲ ਜੁਰਮਾਨਾ 2180 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੂੰ 100 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਹ ਜੁਰਮਾਨਾ ਠੋਸ ਰਹਿੰਦ-ਖੂੰਹਦ ਤੇ ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ

**ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਵੇ: ਸੀਚੇਵਾਲ**  
**ਜਲੰਧਰ:** ਐਨ.ਜੀ.ਟੀ. ਵੱਲੋਂ ਕੂੜੇ ਤੇ ਸੀਵਰੇਜ ਦਾ ਢੁਕਵਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਲਾਏ ਗਏ 2000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਜੁਰਮਾਨੇ 'ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦਿਆਂ ਰਾਜ ਸਭਾ ਮੈਂਬਰ ਸੰਤ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੀਚੇਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਮਗਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ ਜੇ ਆਪਣੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਉਂਦਿਆਂ 1974 ਦੇ ਵਾਟਰ ਐਕਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਸ ਜੁਰਮਾਨੇ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਸੋਧਣ 'ਚ ਨਾਕਾਮ ਰਹਿਣ ਬਦਲੇ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ 2080 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਬਕਾਇਆ ਰਕਮ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਅੰਦਰ ਵੱਖਰੇ ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾ ਸਕਦੀ

ਹੈ।" ਐਨ.ਜੀ.ਟੀ. ਮਿਊਂਸਪਲ ਸੋਲਿਡ ਵੇਸਟ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਨੇਮ 2016 ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਰਨਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣੀ ਹੈ।

## ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਹੁਣ ਅਮਨ ਅਰੋੜਾ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਭਾਜਪਾ ਹਕੂਮਤ ਅਤੇ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਦਰਮਿਆਨ 'ਅਪਰੈਸ਼ਨ ਲੇਟਸ' ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਟਕਰਾਅ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਸਿਆਸੀ ਤਲਖੀ ਹੋਰ ਵਧਣ ਦੇ ਆਸਾਰ ਹਨ। ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਅਮਨ ਅਰੋੜਾ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੌਰੇ ਲਈ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਵੀਂ ਤੇ ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਉਰਜਾ ਸਰੋਤ ਮੰਤਰੀ ਅਮਨ ਅਰੋੜਾ ਨੇ 24 ਸਤੰਬਰ ਤੋਂ 2 ਅਕਤੂਬਰ ਤੱਕ ਜਰਮਨੀ, ਬੈਲਜੀਅਮ ਅਤੇ ਨੀਦਰਲੈਂਡ ਦੇ ਦੌਰੇ 'ਤੇ ਜਾਣਾ ਸੀ।

ਲਈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਸਬੰਧੀ ਸਟੱਡੀ ਟੂਰ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿਰਫ ਅਮਨ ਅਰੋੜਾ ਹੀ ਸਿਆਸੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਸਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਕੀ ਸਭ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਟੈਕਨੋਕਰੇਟ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਅਮਨ ਅਰੋੜਾ ਨੂੰ ਰਾਜਸੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਸਾਮ ਦੇ ਆਈ.ਏ.ਐਸ. ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੀਰਜ ਵਰਮਾ ਨੂੰ ਵੀ ਹਰੀ ਝੰਡੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਅਮਨ ਅਰੋੜਾ ਨੂੰ ਰਾਜਸੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਈ ਵਜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀ ਗਈ। ਕੇਂਦਰੀ ਨਵੀਂ ਅਤੇ ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਉਰਜਾ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਇਸ ਦੌਰੇ ਵਾਸਤੇ 13 ਮੈਂਬਰੀ ਫਵਦ ਦੀ ਸੂਚੀ ਨੂੰ 14 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਅਮਨ ਅਰੋੜਾ ਦੇ ਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰੀ



ਝੰਡੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਸਿਆਸੀ ਮਾਹਿਰ ਇਸ ਨਾਂਹ-ਨੁੱਕਰ ਪਿੱਛੇ ਕਈ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਲਗਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਕ ਅਨੁਮਾਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 'ਅਪਰੈਸ਼ਨ ਲੇਟਸ' ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ 'ਆਪ' ਵੱਲੋਂ ਲਾਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਭਾਜਪਾ ਕਾਫ਼ੀ ਔਖ ਵਿਚ ਹੈ। ਗੁਜਰਾਤ

**'ਆਪ' ਦੀ ਚੜ੍ਹਤ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ: ਅਮਨ ਅਰੋੜਾ**  
**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਅਮਨ ਅਰੋੜਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਜਿਹੇ ਹਥਕੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਕਦੋਂ ਤੱਕ ਰੋਕੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਸਿਆਸੀ ਖਤਰਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕੋਝੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੌਰੇ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਜਾਂ ਸੂਬਾਈ ਖਜ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਸਟੱਡੀ ਟੂਰ ਦੌਰਾਨ ਪਰਾਲੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਹੱਲ ਲੱਭੇ ਜਾਣੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਆਪ' ਦੀ ਚੜ੍ਹਤ ਕੇਂਦਰ ਤੋਂ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਕਰਕੇ ਅਮਨ ਅਰੋੜਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾ ਦੇਣਾ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਂਜ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਦੇ ਜਰਮਨੀ ਦੌਰੇ ਮੌਕੇ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਅੜਿੱਕਾ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦੇ

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੂੰ 31 ਜੁਲਾਈ ਤੋਂ 7 ਅਗਸਤ 2022 ਤੱਕ ਦੇ ਸਿੰਗਾਪੁਰ ਦੌਰੇ ਲਈ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਅਕਤੂਬਰ 2019 ਵਿਚ ਵੀ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੂੰ ਡੈਨਮਾਰਕ ਦੌਰੇ ਲਈ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

# ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜੜ੍ਹਾਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਛੇੜੀ ਮੁਹਿੰਮ

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਨਾਲੋਂ ਸਿਆਸੀ ਨਾਤਾ ਤੋੜਨ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਮੁਹਿੰਮ ਛੇੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਰਲਾਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਪਾਰਟੀ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਹੋਰ ਵਧਾਉਣ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।



ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵਿਚਲੇ ਬਹੁਤੇ ਸਾਥੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ 'ਕਮਲ ਦਾ ਫੁੱਲ' ਫਤ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਮਾਲਵਾ ਖੇਤਰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਪੇਂਡੂ ਇਲਾਕਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਖੇਤਰ

'ਚੋਂ ਹੀ ਬਹੁਤੇ ਵਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣੇ ਹਨ। ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਖਾਸ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਕੈਪਟਨ ਦੀ ਭਾਜਪਾ 'ਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਮਗਰੋਂ ਸਿਆਸੀ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ

## ਕੈਪਟਨ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਦਾ ਭਾਜਪਾ ਲਾਹਾ ਲਵੇਗੀ: ਅਸ਼ਵਨੀ ਸ਼ਰਮਾ

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਪੰਜਾਬ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸ਼ਵਨੀ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸਿਸਵਾਂ ਫਾਰਮ ਹਾਊਸ 'ਤੇ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਮਗਰੋਂ ਅਸ਼ਵਨੀ ਸ਼ਰਮਾ ਨਾਲ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਗ਼ੈਰਰਸਮੀ ਮੀਟਿੰਗ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਜੀਵਨ ਗੁਪਤਾ ਅਤੇ ਸੁਭਾਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਪੰਜਾਬ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸ਼ਵਨੀ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਮੁਲਾਕਾਤ ਮਗਰੋਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਦਾ ਭਾਜਪਾ ਲਾਹਾ ਲਵੇਗੀ ਅਤੇ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਨਾਤੇ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਭਾਜਪਾ 'ਚ ਜਾਣ ਨਾਲ ਮਾਲਵਾ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਕੈਪਟਨ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਅਤੇ ਮਾਲਵਾ ਖੇਤਰ ਦੇ ਆਗੂ ਸੁਨੀਲ ਜਾਖੜ, ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਕਾਂਗੜ, ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ, ਬਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਵਰਗੇ ਆਗੂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਣ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ

ਸਾਬਕਾ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਭੱਟੀ, ਮਾਨਸਾ ਤੋਂ ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ, ਬਠਿੰਡਾ ਤੋਂ ਸਾਬਕਾ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਕੇਵਲ ਸਿੰਘ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਤੋਂ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਆਲੀਵਾਲ, ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਠੇਕੇਦਾਰ, ਮਹਿਲ ਕਲਾਂ ਤੋਂ ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਹਰਚੰਦ ਕੌਰ ਤੇ ਬਲਵੀਰ ਰਾਣਾ ਸੇਢੀ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ।

## ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ 384 ਏਕੜ ਪੰਚਾਇਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉਦਯੋਗਿਕ ਪਾਰਕ ਲਈ ਦੇਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ

**ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ:** ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 4 ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ 384 ਏਕੜ ਪੰਚਾਇਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉਦਯੋਗਿਕ ਪਾਰਕ ਲਈ ਦੇਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਖਿੱਚ ਲਈ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ 'ਚ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਵਿਗਾੜਾਂ ਬਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲਾਮਬੰਦੀ ਆਰੰਭ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਲਘੂ ਉਦਯੋਗ ਅਤੇ ਨਿਰਯਾਤ ਨਿਗਮ ਲਿਮਟਿਡ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਪੱਤਰ ਰਾਹੀਂ ਨੇੜਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਮਹਿਤੋੜ, ਕੀਤੀ ਅਫਗਾਨਾਂ, ਬਸੀ ਗੁੱਜਰਾਂ ਅਤੇ ਧੌਲਰਾਂ ਪਿੰਡ ਦੀ 384 ਏਕੜ ਪੰਚਾਇਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਉਦਯੋਗਿਕ ਪਾਰਕ ਵਾਸਤੇ ਦੇਣ ਲਈ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਪੰਚਾਇਤ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਅਗਲੇਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਪੱਤਰ ਅਨੁਸਾਰ

ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਇੱਥੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਪਾਰਕ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਜੁਲਾਈ 2022 ਵਿਚ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਜਵੀਜ਼ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਅਮਲੀਜਾਮਾ ਪਹਿਨਾਉਣ ਲਈ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਪੰਚਾਇਤ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਜਿਲ੍ਹਾ ਰੂਪਨਗਰ ਦੇ ਡੀ.ਡੀ.ਪੀ.ਓ. ਅਤੇ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਡੀ.ਡੀ.ਪੀ.ਓ. ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਤਜਵੀਜ਼ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਜਲਦੀ ਭੇਜਣ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਪੂਰਥਲਾ ਹਲਕੇ ਦੇ ਵੱਡੇ ਘਰਾਣੇ ਦੀ ਗੱਤਾ ਮਿੱਲ ਲਗਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਸ ਤਜਵੀਜ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਣ 'ਤੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕ ਖੁਦ ਹੀ ਇਕਜੁੱਟ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

## ਘਰ-ਘਰ ਆਟਾ ਵੰਡਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਬੇੜੀ ਰਾਹਤ

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਹਰਿਆਣਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ 'ਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ 'ਘਰ-ਘਰ ਆਟਾ' ਵੰਡਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਹੁਣ ਡਬਲ ਬੈਂਚ ਕਰੇਗਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਫਿਲਹਾਲ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਸਿੰਗਲ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਡਬਲ ਬੈਂਚ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਸਿੰਗਲ ਬੈਂਚ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਸਿੰਗਲ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਵੀ ਇਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਰੱਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਹੁਣ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲੀ ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ ਘਰ-ਘਰ ਆਟਾ ਵੰਡਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਫਿਲਹਾਲ ਇਹ ਯੋਜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਸਿੰਗਲ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਕਰ ਕੇ ਕੌਮੀ ਖੁਰਾਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਤਹਿਤ ਤਕਨੀਕੀ ਆਧਾਰ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਬੋਝ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਨਵੀਂ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਬਰੇਕ ਲੱਗ ਗਈ ਹੈ। ਸਿੰਗਲ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤੀਜੀ ਧਿਰ ਦਾ ਹੱਕ ਪੈਦਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ।

## ਮਨੋਰੋਗਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ

**ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ:** ਖੋਜੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਦਿਮਾਗੀ ਵਿਗਾੜ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਣਾਂ (ਪੀ.ਐਮ.2.5) ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ 'ਤੇ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਅਜਿਹੇ ਅਸਰਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦਾ ਅਸਰ ਕੁੱਝ ਵਿਚ ਪਲ ਰਹੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਦਿਮਾਗ 'ਤੇ ਵੀ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦਿਮਾਗੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਆਉਣ ਕਾਰਨ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧਦੀ ਉਮਰ ਦੌਰਾਨ

## ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਆਈ.ਐਸ.ਆਈ. ਦੇ ਅਤਿਵਾਦੀ ਮਾਡਿਊਲ ਦਾ ਪਰਦਾਫਾਸ਼

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਆਈ.ਐਸ.ਆਈ. ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਤਿਵਾਦੀ ਮਾਡਿਊਲ ਦਾ ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਦੋ ਜਣਿਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਮਾਡਿਊਲ ਨੂੰ ਕੈਨੇਡਾ ਅਧਾਰਿਤ ਗੈਂਗਸਟਰ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਲੰਡਾ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਧਾਰਿਤ ਗੈਂਗਸਟਰ ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਿੰਦਾ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚਲਾ ਰਹੇ ਸਨ।

ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹਰਵਿੰਦਰ ਦਾ ਕਰੀਬੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੱਬਰ ਖਾਲਸਾ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਦੇ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾ ਲਏ ਸਨ। ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਆਈ.ਐਸ.ਆਈ. ਨਾਲ ਵੀ ਨੇੜਲੇ ਸਬੰਧ ਹਨ। ਵੇਰਵਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ ਹੈੱਡਕੁਆਰਟਰ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗ੍ਰਾਊਂਡ (ਆਰ.ਪੀ.ਜੀ.) ਹਮਲੇ ਵਿਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਸੀ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਸਬ ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦਿਲਬਾਗ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਾਰ ਖੋਲ੍ਹੀ ਆਈ.ਡੀ. ਲਾਉਣ ਵਿਚ ਵੀ ਲਖਬੀਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਸੀ। ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸਨਾਖਤ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੱਲੂ (25) ਵਾਸੀ ਪਿੰਡ ਜੋਗੇਵਾਲ ਤੇ

**ਧਮਾਕਾਖੇਜ਼ ਸਮੱਗਰੀ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ**  
**ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ:** ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਇਕ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਦੀ ਕਾਰ ਹੇਠ ਧਮਾਕਾਖੇਜ਼ ਸਮੱਗਰੀ ਲਾਉਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੂੰ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੁੱਲੂ ਇਲਾਕੇ 'ਚੋਂ ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਸਾਥੀਆਂ ਸਣੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਯੁਵਰਾਜ ਸੱਭਰਵਾਲ ਉਰਫ ਯੱਸ ਵਾਸੀ ਨਵੀਂ ਆਬਾਦੀ ਫੈਜ਼ਪੁਰਾ, ਪਵਨ ਕੁਮਾਰ ਉਰਫ ਸ਼ਿਵਾ ਮੱਛੀ ਤੇ ਸਾਹਿਲ ਉਰਫ ਮੱਛੀ ਦੋਵੇਂ ਵਾਸੀ ਚਮਰਗ ਰੋਡ ਵਜੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਖਿਲਾਫ ਕਈ ਅਪਰਾਧਕ ਮਾਮਲੇ ਦਰਜ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਨ।

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਗੋਰਾ ਸੰਧੂ ਵਾਸੀ ਪਿੰਡ ਬੁਠ ਗੁੱਜਰਾਂ (ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਫਿਰੋਜਪੁਰ) ਵਜੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਗੋਰਵ ਯਾਦਵ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਏ.ਆਈ.ਜੀ. (ਕਾਊਂਟਰ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ) ਨਵਜੋਤ

ਸਿੰਘ ਮਾਹਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਟੀਮਾਂ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਏਕੇ-56 ਅਸਲਟ ਰਾਈਫਲ, ਦੋ ਮੈਗਜੀਨ, 90 ਕਾਰਤੂਸ ਤੇ ਦੋ ਬੁਲੇਟ ਸੈੱਲ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ

ਗਏ ਹਨ। ਯਾਦਵ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁਢਲੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮੱਲੂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਇਟਲੀ ਅਧਾਰਿਤ ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਹੈਪੀ ਸੰਘੇਤਾ ਨਾਲ ਹਨ ਤੇ ਉਸੇ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਉੱਤੇ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜੁਲਾਈ ਵਿਚ ਮੁੱਖ-ਲੋਹੀਆਂ ਸੜਕ ਤੋਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਖੋਪ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਥਿਆਰ ਟੈਸਟ ਕਰ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਲੁਕੇ ਦਿੱਤਾ। ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਖਤਰਨਾਕ ਗੈਂਗਸਟਰਾਂ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਲਖਬੀਰ ਲੰਡਾ ਤੇ ਅਰਜ ਡੱਲਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

## ਫੋਰਟਿਸ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਮੋਟਰਾਂ ਮਾਲਵਿੰਦਰ ਤੇ ਸ਼ਿਵਇੰਦਰ ਨੂੰ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ

**ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ:** ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫੋਰਟਿਸ ਹੈਲਥਕੇਅਰ ਲਿਮਟਿਡ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਮੋਟਰਾਂ ਮਾਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਹੈ। ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਉਦੈ ਉਮੇਸ਼ ਲਲਿਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਜ਼ਾ ਫੋਰਟਿਸ ਦੇ ਸ਼ੇਅਰ ਮਲੇਸ਼ੀਆ ਅਧਾਰਿਤ ਆਈ.ਐਚ.ਐਚ. ਹੈਲਥਕੇਅਰ ਨੂੰ ਵੇਚਣ ਸਬੰਧੀ ਇਕ ਕੇਸ ਵਿਚ ਸੁਣਾਈ ਹੈ।



ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਤੌਹਿਨ ਦਾ ਦੌਸ਼ੀ ਵੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫੋਰਟਿਸ ਹੈਲਥਕੇਅਰ ਲਿਮਟਿਡ ਦੇ ਸ਼ੇਅਰ ਵੇਚਣ

ਦੀ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਜਾਂਚ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਫੋਰਟਿਸ ਹੈਲਥਕੇਅਰ

ਲਿਮਟਿਡ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਮੋਟਰ ਜਪਾਨ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਡਾਇਰੀ ਸਾਂਕਯੋ ਨੇ ਫੋਰਟਿਸ-ਆਈ.ਐਚ.ਐਚ. ਕਰਾਰ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਅਦਾਲਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਡਾਇਰੀ ਅਤੇ ਫੋਰਟਿਸ ਹੈਲਥਕੇਅਰ ਦੇ ਪ੍ਰਮੋਟਰਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਲੜਾਈ ਕਾਰਨ ਫੋਰਟਿਸ-ਆਈ.ਐਚ.ਐਚ. ਸੋਦਾ ਰੁਕ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਫੋਰਟਿਸ ਹੈਲਥਕੇਅਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਫੋਰਟਿਸ ਹੈਲਥਕੇਅਰ ਲਿਮਟਿਡ ਦੇ ਮਲੇਸ਼ੀਆ ਸ਼ੇਅਰ ਵੇਚਣ ਦੀ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਜਾਂਚ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਮਗਰੋਂ ਉਹ ਆਪਣਾ ਭਵਿੱਖ ਤੈਅ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਲਾਹ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ।



# ਬੇਮੋਸਮੇ ਮੀਂਹ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪੱਕੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਖਰਾਬ ਕੀਤੀਆਂ

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਅੱਸੂ ਦੀ ਝੜੀ ਕਾਰਨ ਕਿਸਾਨ ਨਿਰਾਸ਼ ਹਨ। ਬੇਮੋਸਮੇ ਮੀਂਹ ਤੇ ਤੇਜ਼ ਹਵਾਵਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਪੱਕੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਢੇਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ ਝੋਨੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰੀ ਖਰੀਦ ਹੁਣ ਪਛੜਨ ਦਾ ਖਦਸਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ।



ਨਮੀ ਵਧਣ ਕਰਕੇ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਵਧ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਬਾਰਸ਼ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਖਰੀਦ ਲਈ ਚੁਣੌਤੀ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਖਦਸਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਝੋਨੇ ਦੀ ਖਰੀਦ ਮੌਕੇ ਨਵੇਂ ਅੜਿੱਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੀਂਹ ਨੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਜਲ-ਬਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਬਾਰਸ਼ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਅਸਰ ਫਸਲਾਂ 'ਤੇ ਪਿਆ ਹੈ। ਨਰਮਾ ਪੱਟੀ ਵਿਚ ਨਰਮੇ-ਕਪਾਹ ਦੀ ਫਸਲ 'ਤੇ ਗੁਲਾਬੀ ਸੁੰਡੀ ਦਾ ਹਮਲਾ ਹੋਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ। ਉੱਜ ਚਿੱਟਾ ਮੱਛਰ ਮੀਂਹ ਨੇ ਧੋ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਖੇਤੀ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਨਮੀ ਫਸਲਾਂ ਲਈ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਮੌਸਮ ਵਿਚ ਸੁੰਡੀ ਦਾ ਖਤਰਾ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਵੀ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਮੀਂਹ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਕਈ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਤਾਂ ਨੁਕਸਾਨੀ ਹੀ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਵੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਵਾਰ ਸੂਬੇ ਵਿਚ 31 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਵਿਚ ਝੋਨੇ,

**ਝੋਨੇ ਦੀ ਖਰੀਦ ਲਈ 36,999 ਕਰੋੜ ਜਾਰੀ**  
**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਨੇ ਝੋਨੇ ਦੇ ਅਗਾਮੀ ਖਰੀਦ ਸੀਜ਼ਨ ਲਈ ਨਕਦ ਕਰਜ਼ਾ ਹੱਦ (ਸੀ.ਸੀ.ਐਲ.) 36,999 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਿਸ਼ਤ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਸ਼ੀ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਵੰਬਰ 2022 ਮਹੀਨੇ ਲਈ 7,500 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਕਦ ਕਰਜ਼ਾ ਹੱਦ ਦੀ ਜਲਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਝੋਨੇ ਦੇ ਅਗਾਮੀ ਖਰੀਦ ਸੀਜ਼ਨ ਲਈ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਤਿਆਰੀਆਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏਗੀ ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ ਹੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਖਾਤਿਆਂ 'ਚ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਉਣੀ ਸੀਜ਼ਨ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਝੋਨੇ ਦਾ ਖਰੀਦ ਸੀਜ਼ਨ ਹੈ।

ਜਦਕਿ 5 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਵਿਚ ਬਾਸਮਤੀ ਦੀ ਖੇਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਬਾਸਮਤੀ ਦੀਆਂ ਛੇਤੀ ਪੱਕਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀ.ਬੀ.-1509 ਤੇ 126

ਵਰਗੀਆਂ ਅਗੇਤੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਵਾਢੀ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੰਨਗੀਆਂ

**ਅਸਥਿਰ ਮਾਨਸੂਨ ਨੇ ਫਸਲਾਂ ਤਬਾਹ ਕੀਤੀਆਂ: ਮਾਹਿਰ**  
**ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ:** ਖੇਤੀ ਤੇ ਖੁਰਾਕ ਨੀਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਨਸੂਨ ਸੀਜ਼ਨ ਵਿਚ ਇਕਸਾਰ ਮੀਂਹ ਨਾ ਪੈਣ ਕਰਕੇ ਸਾਉਣੀ ਸੀਜ਼ਨ ਦੀ ਫਸਲ ਵਿਚ ਮਾਮੂਲੀ ਨਿਘਾਰ ਜਰੂਰ ਆਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਖੁਰਾਕ ਸੁਰੱਖਿਆ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪੈਣ ਜਾਂ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੇ ਸੂਟ ਵੱਟਣ ਜਿਹੇ ਕੋਈ ਆਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਕੋਲ ਕਾਫੀ ਭੰਡਾਰ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਮਾਹਿਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਸਥਿਰ ਮਾਨਸੂਨ ਦੀ ਵੱਡੀ ਮਾਰ ਪਈ ਹੈ ਤੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਮਦਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਕੇਂਦਰੀ ਖੇਤੀ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਖਤਮ ਹੋਣ ਕੇਵੇਂ ਹੈ ਤੇ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੀ ਨਿਸਬਤ ਐਤਕੀ ਝੋਨੇ ਹੇਠ ਰਕਬਾ ਘਟਿਆ ਹੈ। ਤੇਲ ਬੀਜਾਂ, ਦਾਲਾਂ ਤੇ ਜੂਟ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਵੀ ਪੱਛੜੀ ਹੈ।

ਨੂੰ ਵੇਚਣ ਲਈ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਮੀਂਹ ਕਾਰਨ ਇਹ ਕਿਸਾਨ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ ਰੁਲਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਖੜ੍ਹੀ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਨੂੰ ਵੱਢਣ ਦਾ ਕੰਮ ਇਕਦਮ ਰੁਕ ਗਿਆ ਹੈ। ਲਗਾਤਾਰ ਪੈ ਰਹੇ ਮੀਂਹ ਤੇ ਤੇਜ਼ ਚੱਲੀਆਂ ਹਵਾਵਾਂ ਨੇ ਪੱਕੀ ਫਸਲ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਵਿਛਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦਾਣਾ ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਹੈ ਤੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਪਾਣੀ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਢੀ ਵੀ ਤਕਰੀਬਨ 10 ਦਿਨ ਤੱਕ ਪੱਛੜ ਗਈ ਹੈ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਭਾਗ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਗਰੂਰ, ਪਟਿਆਲਾ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਮੁਹਾਲੀ ਆਦਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਮੀਂਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਝੋਨੇ ਦੀਆਂ ਪੀ.ਆਰ. 114, 121 ਕਿਸਮ ਤੇ ਕੁਝ ਹਾਈਬ੍ਰਿਡ ਬੀਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਨਿੱਸਰ

ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਮੀਂਹ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੰਨਗੀਆਂ ਦੇ ਦਾਣੇ ਕਾਲੇ ਹੋ ਕੇ ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਇਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਵੱਧ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨ ਵੀ ਬਰਸਾਤ ਕਾਰਨ ਮੁਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਫਸੇ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਟਮਾਟਰ, ਗੋਭੀ ਤੇ ਆਲੂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਲਗਾਤਾਰ ਪੈ ਰਹੇ ਮੀਂਹ ਕਾਰਨ ਇਹ ਫਸਲਾਂ ਵੀ ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਦੀ ਕਗਾਰ ਉੱਤੇ ਪੁੱਜ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਖੇਤੀ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਗੁਰਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮੌਸਮ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਫਸਲਾਂ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪਵੇਗਾ। ਮੌਸਮ ਸਾਫ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਾਫੀ ਬਚਾਅ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਮੀ ਕਰਕੇ ਫੰਗਸ ਦਾ ਡਰ ਹੈ ਅਤੇ ਦਾਣੇ ਵੀ ਕਾਲੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

## ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਜਬਰੀ ਧਰਮ ਤਬਦੀਲੀ ਖਿਲਾਫ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ

**ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ:** ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ 'ਡਰਾ-ਧਮਕਾ ਕੇ' ਅਤੇ 'ਤੋਹਫਿਆਂ ਤੇ ਵਿੱਤੀ ਲਾਭ' ਦੇ ਕੇ ਧੌਬੇ ਨਾਲ ਕਰਵਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਧਰਮ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾਉਣ ਲਈ ਸਖਤ ਕਦਮ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕਰਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਜਵਾਬ ਮੰਗਿਆ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਐੱਮ.ਆਰ. ਸਾਹ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮੁਰਾਰੀ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਭਾਰਤ ਸਿੱਖ, ਗ੍ਰਿਹ ਮੰਤਰਾਲੇ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਨਿਆਂ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਸਿਖਰਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ

ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ 14 ਨਵੰਬਰ ਤੱਕ ਜਵਾਬ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਸਿਖਰਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵਕੀਲ ਅਸ਼ਵਿਨੀ ਕੁਮਾਰ ਉਪਾਧਿਆਏ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇਕ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ 'ਡਰਾ-ਧਮਕਾ ਕੇ', ਤੋਹਫਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਲਾਭ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਵਰਗਲਾ ਕੇ' ਧੌਬੇ ਨਾਲ ਕਰਵਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਧਰਮ ਤਬਦੀਲੀ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਾਉਣ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

## ਰਜਿਸਟਰੀਆਂ ਤੋਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਧੀ

**ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ:** ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਖਰੀਦੋ ਫਰੋਖਤ ਨਾਲ ਆਮਦਨ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਗਸਤ 2022 'ਚ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਅਗਸਤ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 21.87% ਵੱਧ ਮਾਲੀਆ ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਾਲ ਮੰਤਰੀ ਬ੍ਰਹਮ ਸ਼ੰਕਰ ਜਿੰਪਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਟੈੱਪ ਅਤੇ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਅਧੀਨ ਅਗਸਤ 2022 ਵਿਚ 281 ਕਰੋੜ 18 ਲੱਖ 60 ਹਜ਼ਾਰ 67 ਰੁਪਏ ਦੀ ਆਮਦਨ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਅਗਸਤ 2021 ਵਿਚ ਇਹ ਆਮਦਨ 230 ਕਰੋੜ 70 ਲੱਖ 97 ਹਜ਼ਾਰ 158 ਰੁਪਏ ਸੀ। ਇਸ ਸਾਲ ਜ਼ਮੀਨ-ਜਾਇਦਾਦ ਦੀਆਂ ਰਜਿਸਟਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸਟੈੱਪ ਪੇਪਰਾਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੈ।

## ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਪੰਜ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ 'ਤੇ 340 ਕਰੋੜ ਖਰਚੇ

**ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ:** ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਇਸ ਸਾਲ ਹੋਈਆਂ ਪੰਜ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ 'ਤੇ 340 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੀਤੇ, ਜਦਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾਂ 'ਚ 194 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਾ ਖਰਚ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਖਰਚ ਸਬੰਧੀ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਵੇਰਵਿਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵੇਰਵਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਨੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ 221 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਖਰਚੇ ਜਦਕਿ ਮਨੀਪੁਰ 'ਚ 23 ਕਰੋੜ, ਉੱਤਰਾਖੰਡ 'ਚ 43.67 ਕਰੋੜ, ਪੰਜਾਬ 'ਚ 36 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਤੇ ਗੋਆ 'ਚ 19 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਾ ਖਰਚਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।



ਕਾਂਗਰਸ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵੇਰਵਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਰਾਜਾਂ 'ਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਮੁਹਿੰਮ 'ਤੇ 194 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਭਾਜਪਾ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ।

## ਦਲੀਪ ਟਿਰਕੀ ਬਣੇ ਹਾਕੀ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ

**ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ:** ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਹਾਕੀ ਕਪਤਾਨ ਅਤੇ 1998 ਦੀਆਂ ਏਸ਼ੀਆਈ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਸੋਨ ਤਗਮਾ ਜੇਤੂ ਟੀਮ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਦਲੀਪ ਟਿਰਕੀ ਨੂੰ ਹਾਕੀ ਇੰਡੀਆ (ਐਚ.ਆਈ.) ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀਆਂ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਾਕੀ ਦੇ

ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੇ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਏ। ਉੱਝ ਹਾਕੀ ਇੰਡੀਆ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ 9 ਅਕਤੂਬਰ ਤੱਕ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਟਿਰਕੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਾਕੀ ਇੰਡੀਆ 'ਨੈਸ਼ਨਲ ਸਪੋਰਟਸ ਕੋਡ' ਦੀ ਕਥਿਤ ਉਲੰਘਣਾ ਕਾਰਨ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਕਮੇਟੀ (ਸੀ.ਓ.ਏ.) ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਅਧੀਨ ਸੀ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਟਿਰਕੀ ਨੇ ਸੀ.ਓ.ਏ. ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ।

## ਭਾਰਤ-ਭੂਟਾਨ ਵਿਚਾਲੇ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਲਈ ਸਰਹੱਦੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਮੁੜ ਖੁੱਲ੍ਹੇ

**ਗੁਹਾਟੀ:** ਆਸਾਮ ਵਿਚ ਢਾਈ ਸਾਲਾਂ ਮਗਰੋਂ ਭਾਰਤ-ਭੂਟਾਨ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਲਈ ਇਕ ਵਾਰ ਮੁੜ ਖੋਲ੍ਹੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕੋਵਿਡ-19 ਮਹਾਮਾਰੀ ਮਗਰੋਂ ਬੰਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਭਾਰਤ-ਭੂਟਾਨ ਸਰਹੱਦ ਕੁਝ ਨਵੇਂ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁੜ ਤੋਂ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਗੁਹਾਟੀ ਵਿਚ ਭੂਟਾਨ ਦੇ ਕੌਂਸਲ ਜਨਰਲ ਜਿਗਮੇ ਬਿਨਲੇ ਨਾਮਗਿਆਲ ਨੇ ਤਾਮੂਲਪੁਰ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਸਮਦਰੁਪ-ਜੋਗਖਰ, ਚਿਰਾਂਗ ਵਿਚ ਦਾਦਗਿਰੀ ਅਤੇ ਗੋਲੜੂ, ਬਕਸਾ ਵਿਚ ਨਾਮਲਾਂਗ ਅਤੇ ਪਨਬਾਂਗ ਅਤੇ ਉਦਲਗੁਰੀ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਸਮਰੰਗ ਵਿਚ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਸਰਹੱਦ ਫਿਰ ਤੋਂ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਇਸ ਮੌਕੇ ਭਾਰਤ-ਭੂਟਾਨ ਦੋਸਤੀ ਸੰਘ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਇਹ ਗੇਟ ਸਵੇਰੇ 9 ਵਜੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਾਮ 5 ਵਜੇ ਤੱਕ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭੂਟਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 23 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਵਪਾਰ, ਵਣਜ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਆਵਾਜਾਈ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਮੁੜ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ।

**ਲੁਧਿਆਣਾ:** ਸੰਯੁਕਤ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚਾ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਲਖੀਮਪੁਰ ਖੀਰੀ ਕਾਂਡ ਦੀ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਮੌਕੇ 3 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਭਰ 'ਚ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਰੋਸ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਕਰਕੇ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਅਰਬੀਆਂ ਫੂਕਣ ਅਤੇ ਗੰਨਾ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਸਬੰਧੀ ਚੌਕਾ ਜਾਮ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੋਰਚੇ ਦੀਆਂ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਹੋਈ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਸੰਯੁਕਤ ਕਿਸਾਨ ਮੋਰਚੇ ਵੱਲੋਂ 3 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਅਰਬੀ ਫੂਕ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਕਰਨ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਸੱਦੇ ਤਹਿਤ ਪੰਜਾਬ ਭਰ 'ਚ ਜਿਲ੍ਹਾ ਤੇ ਤਹਿਸੀਲ ਕੇਂਦਰਾਂ ਬਾਹਰ ਰੋਸ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬੰਦ ਪਈਆਂ ਖੰਡ ਮਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਚਾਲੂ ਕਰਨ ਤੇ ਗੰਨਾ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਹੋਰਨਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਲਖੀਮਪੁਰ ਖੀਰੀ ਕਾਂਡ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਿਹ

## ਗੈਂਗਸਟਰ ਲਾਰੈਂਸ ਬਿਸ਼ਨੋਈ ਨੂੰ ਬਠਿੰਡਾ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜਿਆ

**ਬਠਿੰਡਾ:** ਗੈਂਗਸਟਰ ਲਾਰੈਂਸ ਬਿਸ਼ਨੋਈ ਨੂੰ 12 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਪੁਲਿਸ ਰਿਮਾਂਡ ਖਤਮ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਭਾਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਹੇਠ ਬਠਿੰਡਾ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਠਿੰਡਾ ਕੇਂਦਰੀ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਲਿਸ ਟੀਮ ਵੱਲੋਂ

ਲਾਰੈਂਸ ਦੀ ਸਿਹਤ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਸੁਣਵਾਈ ਮਗਰੋਂ ਪੁਲਿਸ ਲਾਰੈਂਸ ਬਿਸ਼ਨੋਈ ਨੂੰ ਥਾਣਾ ਕੈਂਟ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਤੇ ਇਥੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਲਾਰੈਂਸ ਦੇ ਵਕੀਲ ਰਣਵੀਰ ਸਿੰਘ ਬੈਨੀਪਾਲ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਥਾਣਾ ਬਰਮਲ ਦੀ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. 64 ਅਧੀਨ

ਇਕ ਕੇਸ ਵਿਚ ਲਾਰੈਂਸ ਨੂੰ ਜਸਟਿਸ ਤਨਵੀ ਗੁਪਤਾ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਐਸ.ਐਸ.ਪੀ. ਬਠਿੰਡਾ ਤੇ ਜਿਲ੍ਹਾ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਨੂੰ ਮੇਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਮੰਦਨਜ਼ਰ ਲਾਰੈਂਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਤਿਹਾੜ ਜੇਲ੍ਹ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ।

# ਲਖੀਮਪੁਰ ਕਾਂਡ: ਕੇਂਦਰ ਖਿਲਾਫ ਮੋਰਚੇ ਦਾ ਐਲਾਨ



ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਅਜੇ ਮਿਸ਼ਰਾ ਟੈਨੀ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚੋਂ ਬਰਖ਼ਾਸਤ ਕਰਕੇ ਮੁੱਖ ਸਾਜਿਸ਼ਯਾਤ ਵਜੋਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ 3 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਲਖੀਮਪੁਰ ਦੇ ਸ਼ਹਿਦਾਂ ਨੂੰ ਸਰਧਾਂਜਲੀਆਂ

ਭੇਟ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ 12 ਤੋਂ 3 ਵਜੇ ਤੱਕ ਤਹਿਸੀਲ ਅਤੇ ਜਿਲ੍ਹਾ ਕੇਂਦਰਾਂ 'ਚ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਅਰਬੀਆਂ ਫੂਕੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। 3 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਤਿਕੂਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੇ ਸਰਧਾਂਜਲੀ

ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਇਕ ਵਫਦ ਭੇਜਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਕਿਸਾਨ ਮਜ਼ਦੂਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਮੇਟੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ ਤੇ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਸਰਵਨ ਸਿੰਘ ਪੰਧੋਰ ਨੇ ਲਖੀਮਪੁਰ ਖੀਰੀ ਘਟਨਾ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜਾਵਾਂ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ 3 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਦੁਪਹਿਰ 12 ਵਜੇ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਤੱਕ ਗੱਡੀਆਂ ਰੋਕਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਥੇਬੰਦੀ ਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਯੂਪੀ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਫੜੇ ਕਿਸਾਨ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰਤ ਰਿਹਾਅ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਬਿਜਲੀ ਵੰਡ ਲਾਇਸੰਸ ਰੁਲਜ਼ 2022 ਤੁਰਤ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਰੱਦ ਕਰੇ, ਝੋਨੇ ਦੀ ਖਰੀਦ ਉੱਤੇ ਲਾਈ 23 ਕੁਇੰਟਲ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਸ਼ਰਤ ਤੇ ਜਮ੍ਹਾਂਬੰਦੀ ਲੈਣ ਦੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਤੁਰਤ ਹਟਾਈਆਂ ਜਾਣ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਝੋਨਾ ਚੁੱਕਿਆ ਜਾਵੇ।

# ਖਤਰਨਾਕ ਮੋੜ ਵੱਲ ਵਧ ਸਕਦੀ ਹੈ ਰੂਸ-ਯੂਕਰੇਨ ਜੰਗ

## ਭਾਰਤੀ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਘੇਰੇ 'ਚ: ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਭੂਸ਼ਨ

**ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ:** ਤਕਰੀਬਨ ਸੱਤ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਹੀ ਰੂਸ-ਯੂਕਰੇਨ ਜੰਗ ਖਤਰਨਾਕ ਮੋੜ ਲੈਂਦੀ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਰੂਸ ਦੂਜੀ ਸੰਸਾਰ ਜੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਫੌਜੀ ਭਰਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਯੂਕਰੇਨ ਨੇ ਸੱਤ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਇਸ ਜੰਗ ਲਈ ਰੂਸ ਨੂੰ ਸਜਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਰੂਸ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵਲਾਦਿਮੀਰ ਪੂਤਿਨ ਨੇ ਜੰਗ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਰੂਸੀ ਜਵਾਨ ਭਰਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਜੰਗ 'ਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਬੇਘਰ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਰੂਸੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਠੰਢੀ ਜੰਗ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਵੱਧ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਉਧਰ, ਰੂਸ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵਲਾਦਿਮੀਰ ਪੂਤਿਨ ਵੱਲੋਂ ਜੰਗ ਦੇ ਪਰਮਾਣੂ ਤਬਾਹੀ ਤੱਕ ਵਧ ਜਾਣ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਨੇ ਨਵੀਂ ਚਰਚਾ ਛੇੜ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪੂਤਿਨ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਜੰਗ ਯੂਕਰੇਨ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ; ਯੂਕਰੇਨ ਸਾਂਝੀ ਯੂਰਪੀਅਨ



ਫੌਜੀ ਮਸ਼ੀਨ ਦਾ ਪਿਆਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਯੂਰਪ ਦੀ ਰਲ ਕੇ ਰੂਸ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਹਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਰੂਸ ਨੂੰ ਉਕਸਾਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਪੂਤਿਨ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਰੂਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਮਾਰਸ਼ਲ ਲਾਅ ਲੱਗਣ ਦੇ ਡਰ ਕਾਰਨ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਕਰਨ

ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ। ਪੂਤਿਨ ਦੇ ਇਸ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਦੂਸਰੀ ਆਲਮੀ ਜੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਯੁੱਧ ਨੂੰ ਆਲਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲਾ ਬਿਆਨ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰੂਸ ਨੇ 24 ਫਰਵਰੀ 2022 ਨੂੰ ਯੂਕਰੇਨ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਉਸ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਿਆਨ ਇਸ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਜੰਗ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਯੂਕਰੇਨ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰ ਵਿਹੂਣਾ ਕਰਕੇ ਰੂਸ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਖਤਰਾ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਯੂਕਰੇਨ ਦੇ ਨਾਟੋ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਰੂਸ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਲੀਲਾਂ ਤਹਿਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜੰਗ ਦੌਰਾਨ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜਾਨੀ ਅਤੇ ਮਾਲੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹਾਲੀਆ ਅਧਿਐਨ ਮੁਤਾਬਕ ਜੰਗ ਦੌਰਾਨ ਲਗਭਗ 66 ਲੱਖ ਲੋਕ ਘਰ-ਬਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਰਨਾਰਥੀ ਬਣੇ ਹਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਰਨ ਲਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਕ ਅਨੁਮਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਰੂਸ ਦਾ ਇਸ ਜੰਗ ਉੱਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਇਕ ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਖਰਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਯੂਕਰੇਨ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਤਬਾਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਜੰਗ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਬੇਹੱਦ ਤਬਾਹਕਾਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜੰਗ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਯੂਰਪ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਯੂਕਰੇਨ ਦੀ ਹਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਖਾਸ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਮਦਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

**ਨਾਗਪੁਰ:** ਕਾਰਕੁਨ ਤੇ ਵਕੀਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਭੂਸ਼ਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਭਾਰਤੀ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਚੋਣ ਜਾਬਤੋਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਖਾਮੋਸ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧੀ ਪਿਰਾਂ ਖਿਲਾਫ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭੂਸ਼ਨ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵੀ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ ਬੋਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ਧ੍ਰੋਹ ਤੇ ਹੋਰ ਸੰਗੀਨ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਫਸਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਕਈ ਸਾਲ ਜ਼ਮਾਨਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਉਹ ਇਥੇ ਮਰਾਠੀ ਦੇ ਅਖਬਾਰ 'ਦੇਸ਼ਉੱਨਤੀ' ਵੱਲੋਂ 'ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਸਾਹਮਣੇ ਚੁਣੌਤੀਆਂ' ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕਰਵਾਏ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

## ਅੰਕਿਤਾ ਕਤਲ ਕੇਸ: ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਦਾ ਪੁੱਤ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ

## ਹਿੰਦ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਖੇਤਰ 'ਚ ਇਕਪਾਸੜ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਗੇ ਕੁਆਡ ਮੁਲਕ

**ਦੇਹਰਾਦੂਨ:** ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਦੇ ਪੌੜੀ ਜਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਯਮਕੋਸ਼ਵਰ ਬਲਾਕ ਦੇ ਵਣਤੰਤਰ ਰਿਜ਼ੋਰਟ 'ਚ ਬਤੌਰ ਰਿਸੈਪਸ਼ਨਿਸਟ ਕੰਮ ਕਰਦੀ 19 ਸਾਲਾ ਲੜਕੀ ਅੰਕਿਤਾ ਭੰਡਾਰੀ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਇਥੋਂ ਨਹਿਰ 'ਚੋਂ ਬਰਾਮਦ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹ ਲੜਕੀ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਰਿਜ਼ੋਰਟ ਵਿਚਲੇ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਤੋਂ ਲਾਪਤਾ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਰਿਜ਼ੋਰਟ ਦੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸਰੀਰਕ ਸਬੰਧ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।



ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਲਾਪਤਾ ਹੋਣ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਸੀ। ਲੜਕੀ ਦੇ ਦੋਸਤ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰਿਜ਼ੋਰਟ ਮਾਲਕ ਪੁਲਕਿਤ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਹੋਰ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਲੜਕੀ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੁਲਕਿਤ ਆਰੀਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੈਨੇਜਰ ਸੋਰਭ ਭਾਸਕਰ ਤੇ ਸਹਾਇਕ ਮੈਨੇਜਰ ਅੰਕਿਤ ਗੁਪਤਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਕੇ ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਥੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 14 ਦਿਨ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਹਿਰਾਸਤ 'ਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।



ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇਕ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਤੇ ਰਿਜ਼ੋਰਟ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਮੇਤ ਤਿੰਨ ਜਣਿਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਦੇ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੜਕੀ ਦੇ ਇਕ ਦੋਸਤ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਹੋਈ ਚੈਟ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਦੇ ਫੋਸਬੁੱਕ 'ਤੇ ਇਕ ਦੋਸਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਰਿਜ਼ੋਰਟ

ਮਾਲਕ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਰਿਜ਼ੋਰਟ ਦੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸਰੀਰਕ ਸਬੰਧ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਰਿਜ਼ੋਰਟ ਦਾ ਮਾਲਕ ਪੁਲਕਿਤ ਆਰੀਆ ਹਰਿਦੁਆਰ ਤੋਂ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਵਿਨੋਦ ਆਰੀਆ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈ। ਵਿਨੋਦ ਆਰੀਆ ਉੱਤਰਾਖੰਡ ਮਾਟੀ ਕਾਲਾ ਬੋਰਡ ਦਾ ਸਾਬਕਾ ਚੇਅਰਮੈਨ ਹੈ। ਲੜਕੀ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਲੰਘੇ

ਪੁਲਿਸ ਜਦੋਂ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ 'ਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਿਆ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਆਏ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਕਾਰ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਥਾਨਕ ਅਥਾਰਿਟੀਆਂ ਨੇ ਰਿਜ਼ੋਰਟ ਚਾਹੁਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਥਾਰਿਟੀ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਿਜ਼ੋਰਟ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਆਏ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪੁਲਕਿਤ ਆਰੀਆ ਦੀ ਇਕ ਫੈਕਟਰੀ ਨੂੰ ਵੀ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ।

**ਨਿਊ ਯਾਰਕ:** ਭਾਰਤ, ਆਸਟਰੇਲੀਆ, ਜਾਪਾਨ ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਵਾਲੇ ਕੁਆਡ ਗੱਠਜੋੜ ਨੇ ਇਕਸੁਰ ਹੋ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਹਿੰਦ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਕਪਾਸੜ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਗੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਸ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤਮਾਨ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਾਂ ਤਣਾਅ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਚੀਨ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਹਮਲਾਵਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸਿਰਜਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਨੇਮਾਂ ਅਧਾਰਿਤ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਵਿਵਸਥਾ ਹੋਵੇ, ਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਕਾਨੂੰਨ, ਲੋਕਤੰਤਰਿਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ ਖੇਤਰੀ ਅਖੰਡਤਾ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਹੋਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੁਆਡ ਮੁਲਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਕਪਾਸੜ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਡਟਵਾਂ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਦੁਹਰਾਇਆ ਕਿ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਹਿੰਦ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਖੇਤਰ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਅਹਿਮ ਹੈ।

ਕੁਆਡ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਇਥੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਮਹਾਸਭਾ ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਇਸ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦਾ ਮੰਤਵ ਬਹੁਪੱਖੀ ਸਹਿਯੋਗ ਨੂੰ ਡੂੰਘਾ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਕੁਆਡ ਮੁਲਕਾਂ ਨੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਤੇ ਆਜ਼ਾਦ ਹਿੰਦ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਖੇਤਰ ਦੀ ਹਾਮੀ ਭਰੀ। ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਐੱਸ. ਜੈਸ਼ੰਕਰ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਪੈਨੀ ਵੋਂਗ, ਜਾਪਾਨ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਹਯਾਸ਼ੀ ਯੋਸ਼ੀਮਾਸਾ ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਐਂਟਨੀ ਬਲਿੰਕਨ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਸਾਂਝਾ ਬਿਆਨ ਜਾਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੁਆਡ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਮੁਤਾਬਕ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਖੇਤਰ

ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਕੁਆਡ ਮੁਲਕਾਂ ਨੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਐਲਾਨਨਾਮੇ ਦਾ ਵੀ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਢਾਂਚੇ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਵੀ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਕੁਆਡ ਮੁਲਕਾਂ ਨੇ ਆਸੀਆਨ ਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਆਪਣੀ ਹਮਾਇਤ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਚੀਨ ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਵਿਵਾਦਤ ਦੱਖਣੀ ਚੀਨ ਸਾਗਰ ਉੱਤੇ ਆਪਣਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦਕਿ ਤਾਇਵਾਨ, ਫਿਲਪੀਨਜ਼, ਬਰੂਨੇਈ, ਮਲੇਸ਼ੀਆ ਤੇ ਵੀਅਤਨਾਮ ਸਾਰੇ ਦੱਖਣੀ ਚੀਨ ਸਾਗਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਪੇਈਚਿੰਗ ਨੇ ਦੱਖਣੀ ਚੀਨ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਟਾਪੂ ਤੇ ਕਈ ਫੌਜੀ ਟਿਕਾਣੇ ਵੀ ਬਣਾਏ ਹਨ। ਚੀਨ ਦਾ ਇੱਥੇ ਜਾਪਾਨ ਨਾਲ ਵੀ ਟਕਰਾਅ ਹੈ।

## ਏਅਰ ਫੋਰਸ ਦੇ ਛੇ ਅਫਸਰਾਂ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ ਦਰਜ

**ਬੰਗਲੁਰੂ:** ਇਥੇ ਇਕ ਟਰੇਨੀ ਕੈਡੇਟ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤੀ ਹਵਾਈ ਸੈਨਾ ਦੇ ਛੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਹੱਤਿਆ ਦਾ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਰਟ ਆਫ ਇਨਕੁਆਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਪੁਲਿਸ ਮੁਤਾਬਕ ਕੈਡੇਟ ਨੇ ਫਾਹ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ।

ਵੇਰਵਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਅੰਕਿਤ ਝਾਮ (27) ਏਅਰ ਫੋਰਸ ਟੈਕਨੀਕਲ ਕਾਲਜ (ਏ.ਐਫ.ਟੀ.ਸੀ.) ਦੇ ਇਕ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਲਟਕਦਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਸ਼ੱਕ ਜਾਹਿਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਤ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ ਹੈ।

ਘਾਣੇ ਵਿਚ ਆਏ ਸਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਲੱਭ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਭਰਾ ਨੇ ਹੈਰਾਨੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਕਿ ਏ.ਐਫ.ਟੀ.ਸੀ. ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ (ਅਮਨ) ਘਾਣੇ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਹ ਸੁਵੱਖਤੇ ਹੀ ਘਾਣੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਇਕ ਸੀਨੀਅਰ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੌਤ ਪਿਛਲੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਆਈ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਾਲੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਭਰਾ ਅਮਨ ਝਾਮ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਛੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਮਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲ ਛੇੜਛਾੜ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਲਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀ ਸੁਵੱਖਤੇ ਉਸੇ ਸਬੂਤ ਨਾਲ

## ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ

**ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ:** ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਾਮੀ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਨਾਰਥ ਕੈਰੋਲੀਨਾ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਸਾਰਲਟ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਕਿਰਪਾਨ ਪਹਿਨੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕੈਂਪਸ 'ਚੋਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕਿਰਪਾਨ ਉਤਾਰਨ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

**ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ:** ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਰਵਿੰਦ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਸੱਤਾ 'ਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸੂਬੇ ਦਾ ਹਰ ਬੱਚਾ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ 'ਚ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਕੇਜਰੀਵਾਲ ਨੇ ਗੁਜਰਾਤ ਦੀ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਪਿਰ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ। ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਇਸ ਸਾਲ ਦਸੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਚੋਣਾਂ ਹੋਣੀਆਂ ਹਨ।



'ਆਪ' ਦੇ ਕੌਮੀ ਕਨਵੀਨਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਇਕ ਵੱਟਸਐੱਪ ਗਰੁੱਪ 'ਚ ਮੈਂ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਸੁਨੇਹਾ ਸਾਂਝਾ ਹੁੰਦਾ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ 'ਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਵੋਟ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਵੋਟ ਦਿੱਤੀ ਤਾਂ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਖੁਸ਼ਹਾਲ

ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜੇ ਤੁਸੀਂ 'ਆਪ' ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਈ ਤਾਂ ਗੁਜਰਾਤ ਦਾ ਹਰ ਬੱਚਾ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਆਪ' ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦਿੱਲੀ 'ਚ 12 ਲੱਖ ਤੇ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ

20 ਹਜ਼ਾਰ ਨੌਕਰੀਆਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਸੱਤਾ 'ਚ ਆਉਣ 'ਤੇ 10 ਲੱਖ ਨੌਕਰੀਆਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਭੱਤਾ ਦੇਣ ਦਾ ਵੀ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੋਵਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪੈਸਾ ਚੋਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਵੇਚ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਗੁਜਰਾਤ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕਰਜ਼ਾ ਭਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਰੈਲੀ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਉਰਜਾ ਗੁਜਰਾਤ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਦਲਣ 'ਚ ਲਾਉਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਆਪ' ਨੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਧਰਮ, ਜਾਤ ਤੇ ਪੈਸੇ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਆਸਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਦੀ। ਲੋਕ ਸਿਰਫ ਉਸੇ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਆਗੂ ਸਿਰਫ ਬੋਲਣਾ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੇ। ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਆਗੂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ 'ਮਨ ਕੀ ਬਾਤ' ਸੁਣਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਤਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਖੁਦ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਨ ਕੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੇ।

# ਨਫਰਤੀ ਅਪਰਾਧ: ਕੈਨੇਡਾ ਰਹਿੰਦੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਖਬਰਦਾਰ ਕੀਤਾ

**ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ:** ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਭਾਰਤੀ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਯਾਤਰਾ 'ਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਤੇ ਚੌਕਸ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮਸ਼ਵਰਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਇਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਨਫਰਤੀ ਅਪਰਾਧ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ, ਨਸਲੀ ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਰੋਧੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਐਡਵਾਇਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, "ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਨਫਰਤੀ ਅਪਰਾਧ, ਨਸਲੀ ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਰੋਧੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਘਟਨਾਵਾਂ 'ਚ ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੈਨੇਡਾ 'ਚ ਸਾਡੇ ਹਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨ/ਕੌਂਸਲੇਟ ਜਨਰਲ ਨੇ ਉਥੋਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਠਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧ 'ਚ ਢੁਕਵੀਂ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ।"



ਪਰ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਅਜੇ ਤੱਕ ਅਜਿਹੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਣ ਕਰਨ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।" ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਅਜਿਹੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਵਧਦੇ

ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਕੈਨੇਡਾ 'ਚ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੇ ਉਥੇ ਯਾਤਰਾ ਜਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚੌਕਸ ਤੇ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮਸ਼ਵਰਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।"

## ਕੈਨੇਡਾ: ਕਰੋਨਾ ਟੀਕਾਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਰਤ 30 ਤੋਂ ਖਤਮ

**ਟੋਰਾਂਟੋ:** ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜਸਟਿਨ ਟਰੂਡੋ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਦਾਖਲੇ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰੋਨਾ ਟੀਕਾਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਜਵੀਜ਼ ਤਹਿਤ 30 ਸਤੰਬਰ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਰੋਨਾ ਰੋਕੂ ਟੀਕਾ ਲਵਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ। ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ

ਦਿੱਤੀ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਾਂਗ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਹਾਲੇ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਰੋਨਾ ਰੋਕੂ ਟੀਕਾਕਰਨ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਨਾਮ ਨਸ਼ਰ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਰਤ 'ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਟਰੂਡੋ ਨੇ ਕੈਬਨਿਟ ਦੇ ਉਸ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਮੋਹਰ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਬਿਆਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੈਨੇਡਾ 'ਚ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਓਟਵਾ 'ਚ ਭਾਰਤੀ ਹਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਜਾਂ ਟੋਰਾਂਟੋ ਤੇ ਵੈਨਕੂਵਰ 'ਚ ਕੌਂਸਲੇਟ ਜਨਰਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਵੈੱਬਸਾਈਟ ਜਾਂ 'ਮਦਦ ਪੋਰਟਲ' 'ਮਦਦ.ਗੋਵ.ਇਨ' ਉਤੇ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਕਰਵਾ

ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਜਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਕਰਵਾਉਣ ਨਾਲ ਹਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੇ ਕੌਂਸਲੇਟ ਜਨਰਲ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਜਾਂ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਿਚ ਕੈਨੇਡਾ 'ਚ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨਾ ਆਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ।

## ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਰੈਫਰੈਂਡਮ ਬਾਰੇ ਕੈਨੇਡਾ ਕੋਲ ਇਤਰਾਜ਼

**ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ:** ਭਾਰਤ ਨੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ 'ਕਬਿਤ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਰੈਫਰੈਂਡਮ (ਰਾਏਸ਼ੁਮਾਰੀ)' ਖਿਲਾਫ ਤਿੱਖੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਕਾਫੀ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਦੇਸ਼ਤਾਨਾ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕੱਟਤਪੰਥੀ ਅਨਸਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਅਜਿਹੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਤਰਜਮਾਨ ਅਰਿੰਦਮ ਬਾਗਚੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨੇ ਕੂਟਨੀਤਕ ਚੈਨਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਕੋਲ ਮਾਮਲਾ ਉਠਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਵੀ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕੈਨੇਡਾ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਬਾਗਚੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹਿੰਸਾ ਬਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹੋ।" ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ



ਰੈਫਰੈਂਡਮ' ਨੂੰ ਇਕ ਹਾਸੇਹੀਣੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੈਨੇਡਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੋਏ ਰੈਫਰੈਂਡਮ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ

ਦੇਣਗੇ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਮੁਲਕ ਐਲਾਨਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ 'ਰੈਫਰੈਂਡਮ' ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਭਾਰਤ ਖਫ਼ਾ ਹੈ।

## ਸਿੱਧੂ ਮੂਸੇਵਾਲਾ ਨੂੰ ਯੂਟਿਊਬ ਡਾਇਮੰਡ ਪਲੇਅ ਬਟਨ ਐਵਾਰਡ

**ਮਾਨਸਾ:** ਮਰਹੂਮ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕ ਸਿੱਧੂ ਮੂਸੇਵਾਲਾ ਦੇ ਕਤਲ ਦੇ ਪੌਣੇ ਚਾਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਯੂਟਿਊਬ ਨੇ ਗਾਇਕ ਨੂੰ 'ਡਾਇਮੰਡ ਪਲੇਅ ਬਟਨ' ਐਵਾਰਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਪਲਬਧੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕ ਹਨ। ਮੂਸੇਵਾਲਾ ਨੂੰ ਯੂਟਿਊਬ ਪਲੇਟਫਾਰਮ 'ਤੇ ਇਕ ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਯੂਟਿਊਬ ਤੋਂ 'ਡਾਇਮੰਡ ਪਲੇਅ ਬਟਨ' ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।



ਉਸ ਦੇ ਯੂਟਿਊਬ ਚੈਨਲ ਦੇ ਇਸ ਵੇਲੇ 1 ਅਨੁਸਾਰ 'ਡਾਇਮੰਡ ਪਲੇਅ ਬਟਨ' ਇਕ ਯੂਟਿਊਬ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਐਵਾਰਡ ਹੈ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੈਨਲਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਵੀਡੀਓ ਅਪਲੋਡਿੰਗ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ਦੁਆਰਾ 10 ਮਿਲੀਅਨ ਗਾਹਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਸ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚੈਨਲਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਇਕ ਨੇ ਆਪਣੇ 5 ਸਾਲ ਦੇ ਮਿਊਜ਼ਿਕ ਕਰੀਅਰ 'ਚ ਇੰਡਸਟਰੀ ਨੂੰ ਦਮਦਮ ਗੀਤ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

## ਨਵੀਂ ਟੈਲੀਕਾਮ ਬਿੱਲ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ

**ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ:** ਦੂਰਸੰਚਾਰ ਮੰਤਰੀ ਅਸ਼ਵਨੀ ਵੈਸ਼ਨਵ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਵੀਂ ਟੈਲੀਕਾਮ ਬਿੱਲ, ਜਿਹੜਾ 137 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਇੰਡੀਅਨ ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਫ ਐਕਟ ਦੀ ਥਾਂ ਲਵੇਗਾ, 6 ਤੋਂ 10 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਕਾਹਲੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਬਿੱਲ ਇੰਡੀਅਨ ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਫ ਐਕਟ 1933 ਅਤੇ ਟੈਲੀਗ੍ਰਾਫ ਵਾਇਰਜ਼ (ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਕਬਜ਼ਾ) ਐਕਟ 1950 ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਵੀ ਲਵੇਗਾ। ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਾਂ ਹੱਦ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਵੈਸ਼ਨਵ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਸਲਾਹ

ਮਸ਼ਵਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਮਗਰੋਂ ਆਖਰੀ ਖਰਤਾ ਤਿਆਰ ਕਰਾਂਗੇ ਜੋ ਸਬੰਧਤ ਸੰਸਦੀ ਕਮੇਟੀ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ 6 ਤੋਂ 10 ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗੇਗਾ ਪਰ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਕਾਹਲੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।" ਜੇਕਰ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਾਲਿੰਗ ਅਤੇ ਮੋਸੇਜ਼ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵਟਸਐਪ, ਜੂਮ ਅਤੇ ਗੂਗਲ ਡਿਓ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸੇਵਾਵਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਇਸੈਂਸ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ।

## ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਦੀ ਝਾਕ 'ਚ ਬੈਠੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਸ ਬੱਝੀ

**ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ:** ਵ੍ਰਾਈਟ ਹਾਊਸ ਵੱਲੋਂ ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਸਮਾਂ ਘਟਾ ਕੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਬੈਕਲਾਗ ਅਪਰੈਲ 2023 ਤੱਕ ਖਤਮ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਜੇਕਰ ਲਾਗੂ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਚੀਨ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪਰਵਾਸੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਹੋਵੇਗਾ।



**ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਸਮਾਂ ਘਟਾ ਕੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਬੈਕਲਾਗ ਅਪਰੈਲ 2023 ਤੱਕ ਖਤਮ ਕਰਨ ਸਬੰਧੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ**

ਏਸ਼ਿਆਈ ਅਮਰੀਕੀ, ਜੱਦੀ ਹਵਾਈ ਅਤੇ ਪੈਸੇਫਿਕ ਟਾਪੂਆਂ ਬਾਰੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਇਸ ਸਾਲ ਮਈ 'ਚ ਇਹ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ। ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਰਿਪੋਰਟ ਜਾਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ

24 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਭਵਨ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਸਿਲੀਕਾਨ ਵੈਲੀ ਆਧਾਰਿਤ ਭਾਰਤੀ-ਅਮਰੀਕੀ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਅਜੈ ਜੈਨ ਨੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਫੀਡਬੈਕ ਮਗਰੋਂ ਕਮਿਸ਼ਨ

ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਬੈਠਕ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਨੂੰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ।

## ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀਆਂ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਕੀਤਾ ਚੌਕਸ

**ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ:** ਭਾਰਤ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਆਪਣੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰਦਾਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਭਰਤੀ ਏਜੰਟਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੱਤਰਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।



ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਲ ਸੈਂਟਰ ਘੁਟਾਲੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਟੋਕਰੰਸੀ ਦੀ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸ਼ੱਕੀ ਆਈ.ਟੀ. ਫਰਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬਾਈਲੈਂਡ ਵਿਚ 'ਡਿਜ਼ੀਟਲ ਸੋਲਜ਼ ਤੇ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਟਿਵਜ਼' ਦੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲੁਭਾਉਣ ਲਈ ਮੁਨਾਫੇ ਵਾਲੀਆਂ ਜਾਅਲੀ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਬੈਂਕਾਕ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਸਾਡੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਆਏ ਹਨ। ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਪਲੇਟਫਾਰਮਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸਰੋਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਫਰਜ਼ੀ ਨੌਕਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਫਸਣ। ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੌਕਰੀ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸਬੰਧਤ ਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੱਤਰਾਂ ਅਤੇ ਭਰਤੀ ਏਜੰਟਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੱਤਰਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ/ਤਸਦੀਕ ਕਰਨ। ਮਿਆਮਾਰ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਦੂਤਾਵਾਸ ਨੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ 60 ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਹੈ, ਜੋ

## ਮੁਕੁਲ ਰੋਹਤਗੀ ਦਾ ਏਜੀ ਬਣਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ

**ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ:** ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਮੁਕੁਲ ਰੋਹਤਗੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਅਗਲਾ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ (ਏਜੀ) ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਨੂੰ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਿ ਰੋਹਤਗੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਕੋਈ ਖਾਸ ਵਜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਰੋਹਤਗੀ ਨੂੰ ਏਜੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਏਜੀ ਦੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਕੇਕੇ ਵੇਣੂਗੋਪਾਲ ਦਾ ਕਾਰਜਕਾਲ 30 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

## ਬਾਇਡਨ ਵੱਲੋਂ ਭਾਰਤ, ਜਰਮਨੀ ਤੇ ਜਾਪਾਨ ਨੂੰ ਸਥਾਈ ਮੈਂਬਰੀ ਦੇਣ ਦੀ ਵਕਾਲਤ

**ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ:** ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜੋਅ ਬਾਇਡਨ ਨੇ ਭਾਰਤ, ਜਰਮਨੀ ਤੇ ਜਾਪਾਨ ਨੂੰ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕੌਂਸਲ 'ਚ ਸਥਾਈ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦੇਣ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਵ੍ਰਾਈਟ ਹਾਊਸ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਪਾਸੇ ਅਜੇ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।



ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਇਕ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ 'ਚ ਕਿਹਾ, "ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ, ਜਰਮਨੀ ਤੇ ਜਾਪਾਨ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕੌਂਸਲ ਦਾ ਸਥਾਈ ਮੈਂਬਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਵੀ ਕਰਾਂਗੇ।" ਬਾਇਡਨ ਨੇ ਯੂ.ਐਨ. ਆਮ ਸਭਾ ਦੇ ਇਜਲਾਸ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਯੂ.ਐਨ. ਸੁਰੱਖਿਆ ਕੌਂਸਲ 'ਚ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਆਪਣੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਸੀ।

## ਭਾਰਤ ਯੂ.ਐਨ. ਸੁਰੱਖਿਆ ਕੌਂਸਲ 'ਚ ਸਥਾਈ ਮੈਂਬਰੀ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ

**ਨਿਊ ਯਾਰਕ:** ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਐੱਸ.ਜੈਸ਼ੰਕਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁਲਕ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕੌਂਸਲ ਵਿਚ ਸਥਾਈ ਮੈਂਬਰੀ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਕੋਲ ਸਥਾਈ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਨਾ ਹੋਣਾ, ਨਾ ਸਿਰਫ ਸਾਡੇ ਲਈ ਬਲਕਿ ਆਲਾਮੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਲਈ ਵੀ 'ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ' ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਕਾਇਮਾਕਲਪ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜੋ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਬਕਾਇਆ ਹੈ। ਜੈਸ਼ੰਕਰ ਨੇ ਜੋਰ ਦੇ ਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਪਾਸੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਯੂਕਰੇਨ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵਲਾਦੀਮੀਰ ਜੇਲੈਂਸਕੀ ਨੇ ਭਾਰਤ, ਜਾਪਾਨ, ਬ੍ਰਾਜ਼ੀਲ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਯੂ.ਐਨ. ਸੁਰੱਖਿਆ ਕੌਂਸਲ ਦਾ ਸਥਾਈ ਮੈਂਬਰ ਨਾ ਬਣਾਉਣ 'ਤੇ ਉਜ਼ਰ ਜਤਾਇਆ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਇਕ ਦਿਨ ਆਏਗਾ ਜਦੋਂ ਇਸ ਮਸਲੇ ਦਾ ਨਿਬੇੜਾ ਹੋਵੇਗਾ।' ਯੂਕਰੇਨੀ ਸਦਰ

ਯੂ.ਐਨ. ਆਮ ਸਭਾ ਦੇ ਇਜਲਾਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਰਿਕਾਰਡ ਸੁਨੇਹੇ ਜਰੀਏ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

# ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼

ਸਨਿਚਰਵਾਰ, 1 ਅਕਤੂਬਰ 2022

## ਹੁਣ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਰਾਹੀਂ ਸਿਆਸਤ

ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਿਆਸੀ ਪਿੜ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਵਾਹਵਾ ਭਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ (ਆਪ) ਵੱਲੋਂ ਲਾਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ 'ਆਪ' ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਖਰੀਦਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਸਰਗਰਮ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਭਰੋਸੇ ਦਾ ਵੋਟ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੈਸ਼ਨ ਸੱਦ ਲਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਤਕਨੀਕੀ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਸੈਸ਼ਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾ ਦੇ ਕੇ ਸਿਆਸੀ ਚੁਆਤੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ ਤਰਕ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਬੇਭਰੋਸਗੀ ਮਤਾ ਤਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਉਂ ਭਰੋਸੇ ਦੇ ਮਤੇ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਸੈਸ਼ਨ ਸੱਦਣ ਦੀ ਕੋਈ ਤੁਕ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹੇਠੀ ਸਮਝਦਿਆਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮੁੱਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਸੈਸ਼ਨ ਸੱਦ ਲਿਆ। ਇਸ ਇਕ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਹੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਅਤੇ ਸੰਜੀਦਗੀ ਉਤੇ ਵੱਡਾ ਸਵਾਲੀਆ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੈ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਇਹ ਸੈਸ਼ਨ, ਮਗਰੋਂ ਦੋਸ਼ੇ ਗਏ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੱਦਿਆ ਸਗੋਂ ਸਿਰਫ ਭਰੋਸੇ ਦਾ ਵੋਟ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸੈਸ਼ਨ ਸੱਦਿਆ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮਤਾ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਰੱਫੜ ਵੀ ਪੈ ਗਿਆ।

ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੈਸ਼ਨ ਦੌਰਾਨ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਵੱਲੋਂ ਭਰੋਸੇ ਦਾ ਵੋਟ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮਤਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਮੌਕੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦਰਮਿਆਨ ਝੜਪਾਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਵਿਰੋਧੀ ਪਿਰ ਦੇ ਆਗੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਾਜਵਾ ਨੇ ਭਰੋਸਗੀ ਮਤੇ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਰੌਲੇ-ਰੱਪੇ ਕਰ ਕੇ ਸਪੀਕਰ ਕੁਲਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧਵਾਂ ਨੂੰ ਸਦਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਨੀ ਪਈ ਅਤੇ ਆਖਰਕਾਰ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸਦਨ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਹੋ ਗਏ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਇਕ ਦਿਨ ਲਈ ਇਸ ਸੈਸ਼ਨ ਦੀ ਮਿਆਦ ਚਾਰ ਦਿਨ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਭਰੋਸੇ ਦਾ ਵੋਟ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮਤਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਇਹ ਸਦਨ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ'। ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ ਅਤੇ ਅਮਨ ਅਰੋੜਾ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਮਤੇ ਦੀ ਤਾਈਦ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ 'ਬੀ' ਟੀਮ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਿਆਂ ਦੋਵਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ 'ਤੇ ਤਿੱਖੇ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਯਾਦ ਕਰਵਾਇਆ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਦਲ-ਬਦਲੀ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਵੇਂ ਹਥਿਆਰ ਵਜੋਂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪੀੜਤ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਾਂਗਰਸ ਹੁਣ ਇਸੇ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਲੁਭਾ ਕੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ, ਕਰਨਾਟਕ ਤੇ ਹੋਰ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਚੁਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਭੰਗ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਬੋਧ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਦਫ਼ਾ ਸਰਕਾਰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੈਸੇ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਖਰੀਦਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਂਗਰਸ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸਾਧਿਆ ਕਿ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਕੰਨਿਆਕੁਮਾਰੀ ਤੋਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੱਕ 'ਭਾਰਤ ਜੋੜੋ ਯਾਤਰਾ' ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿਚ ਖੁਦ ਖੱਬੜੀਆਂ-ਕਰੇਲੇ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਯਾਤਰਾ ਦੌਰਾਨ ਗੁਜਰਾਤ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਰਗੇ ਰਾਜਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਦੂਰੀ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਲਾਹਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਤਕਰੀਬਨ ਸਿਫਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਕੋਲ ਦੱਸਣ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਜੋ ਇਸ ਨੇ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤਿਹਾਰਾਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ 'ਤੇ ਇਹ 'ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕੰਮ' ਰੋਜ਼ ਗਿਣਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਵਾਂਗ ਇਸ ਨੇ ਵੀ ਮੀਡੀਆ ਉਤੇ ਇਸ ਕਦਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬਣਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਵੀ ਮੀਡੀਆ ਵਿਚ ਨਸ਼ਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ। ਸੂਬੇ ਦਾ ਹਰ ਵਰਗ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨਾ-ਅਹਿਲੀਅਤ ਤੋਂ ਔਖਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਵਰਗੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਛੇੜੀ ਜਾ ਰਹੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਗੱਲ ਦਿੱਲੀ ਮਾਡਲ ਉਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਦਕਿ ਇਹ ਇਕ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਕਈ ਵਾਰ ਸਾਬਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ, ਦਿੱਲੀ ਵਾਲੇ ਅਖੌਤੀ ਮਾਡਲ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਅਗੇਰੇ ਹੈ ਪਰ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂ 2024 ਵਿਚ ਆ ਰਹੀਆਂ ਅਗਲੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਮਾਡਲ ਦਾ ਗੁੱਡਾ ਬੰਨ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ, ਗੁਜਰਾਤ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਮਾਡਲ ਦੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਮਾਡਲ ਹੈ ਕੀ ਅਤੇ ਇਸ ਮਾਡਲ ਤਹਿਤ ਪੰਜਾਬ ਕੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਜਰਾਤ ਅਤੇ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂ ਆਏ ਦਿਨ ਬਿਆਨ ਦਾਗ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਦਕਿ ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਹਕੀਕਤ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਗੱਲੀ-ਬਾਤੀ ਹੀ ਬੁੱਝਾ ਸਾਰ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਸਮਾਂ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਸਵਾਲਾਂ ਉਤੇ ਸਵਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

# ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦੋ-ਫਰੋਖਤ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕ

**ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਸਲਿਆਂ ਵਿਚ ਉਲਝਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਖਰੀਦਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੈਸ਼ਨ ਇਸ ਦੀਆਂ ਤਾਜ਼ਾ ਅਤੇ ਉਘੜਵੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ ਨਵਕਿਰਨ ਸਿੰਘ ਪੱਤੀ ਨੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।**

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ (ਆਪ) ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਿਛਲੀ ਦਿਨੀਂ ਪ੍ਰੈੱਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕਰ ਕੇ ਇਹ ਰੋਲਾ ਪਾਇਆ ਕਿ ਬੀ.ਜੇ.ਪੀ. ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੂੰ 25-25 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਵਿਚ ਖਰੀਦਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਜੇ ਤੱਕ ਭਾਵੇਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿਸ ਨੂੰ ਖਰੀਦਣ ਦਾ ਯਤਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਕੌਣ ਖਰੀਦ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਐਫ.ਆਰ.ਆਈ. ਵਿਚ ਵੀ ਕਿਸੇ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮੀਡੀਆ 'ਆਪ' ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਸਬੂਤ ਮੰਗਣ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਮਸਾਲੇਦਾਰ ਬਹਿਸਾਂ ਕਰਵਾ-ਕਰਵਾ ਕੇ ਟੀ.ਆਰ.ਪੀ. ਦੀ ਦੌੜ ਵਿਚ ਸਾਹੋ-ਸਾਹ ਹੋਇਆ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜਰਮਨੀ ਦੀ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੀ ਫੇਰੀ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਪਰਤਦਿਆਂ ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ ਫੌਜਾ ਸਿੰਘ ਸਰਾਰੀ ਦੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਸਬੰਧੀ ਵਾਇਰਲ ਆਡੀਓ 'ਤੇ ਐਕਸ਼ਨ ਲੈਣ ਅਤੇ ਜਹਾਜ਼ ਵਿਚੋਂ ਉਤਾਰੇ ਜਾਣ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਪੱਖ ਰੱਖਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਬਹੁਮਤ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੈਸ਼ਨ ਸੱਦਣ ਵਾਲਾ 'ਕੱਛ ਵਿਚੋਂ'

**ਨਵਕਿਰਨ ਸਿੰਘ ਪੱਤੀ**  
ਈਮੇਲ: n4navkiran@gmail.com

ਮੁੰਗਲਾਂ ਕੱਛ ਮਾਰਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਬਹੁਮਤ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਨੌਬਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸਿਆਸੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਅੱਜ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਦੋ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਵਾਲੀ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਪੱਖ 'ਚ ਭੁਗਤਦਾ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਬਲਕਿ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ 'ਆਪ' ਦੀ ਹਾਲਤ 'ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਗੱਪੀ ਆਜ਼ੀ' ਕਹਾਣੀ ਵਰਗੀ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਸੈਸ਼ਨ ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਰੱਦ ਕਰਨ ਬਾਅਦ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਰਾਜਪਾਲ ਭਵਨ ਵੱਲ ਕੀਤੇ ਮਾਰਚ ਦੌਰਾਨ 'ਆਪ' ਦੇ ਕੁਝ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਫੜੀਆਂ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ ਤਖਤੀਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਝਲਕਾਰਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਮਾਰਚ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਘੱਟ ਬਲਕਿ ਨੇਤਰਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਾਲੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਿੱਚਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋਵੇ। ਉਸੇ ਦਿਨ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਵੱਲ ਕੀਤੇ ਰੋਸ ਮੁਜ਼ਾਹਰੇ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਬੁਫਾੜਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ; ਉੱਝ, ਕੀ ਭਾਜਪਾ ਆਗੂ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਵਾਰ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਬੁਫਾੜਾਂ ਖਾਧੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੱਕੀ ਮਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਇਕਾਈ ਇਸ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਾਹ ਵਾਸਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, 'ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਵਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਸਰਗਰਮ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤੈਅਸੁਦਾ ਸਕਰਿਪਟ ਵਾਂਗ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਸਲ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਮੀਡੀਆ ਰਾਹੀਂ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸਿਰਜਦਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਗੈਰ-ਜ਼ਰੂਰੀ ਮਸਲਿਆਂ ਵੱਲ ਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ

ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸਿਆਸੀ ਵਿਰੋਧੀ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਹੈ। ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੋਵਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਖਰੇਵਾਂ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਵੱਧ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਨ ਵਾਲੀ 'ਆਪ' ਕੁਝ ਖਾਸ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਸਿਰਜਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਚਲਾਏ



ਕਬਿਤ 'ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਲੇਟਸ' ਖਿਲਾਫ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿੱਚ ਵਾਲੀ 'ਆਪ' ਨੇ ਕਦੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ, ਦਲਿਤਾਂ, ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ, ਔਰਤਾਂ, ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਚਲਾਏ 'ਅਪਰੇਸ਼ਨ' ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੇਆਮ ਨਿੰਦਾ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬਣੇ ਅਣ-ਐਲਾਨੀ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ 'ਆਪ' ਬੋਲਣ ਦੀ ਥਾਂ ਦੌੜ ਵੱਟ ਕੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

'ਆਪ' ਇਹ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ 'ਵਿਕਾਉ' ਨਹੀਂ। ਉਹ ਵਿਅੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਵਿਧਾਇਕ/ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਤਾਂ ਭਾਜਪਾ 'ਚ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ 'ਆਪ' ਦੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ ਜਦਕਿ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਹੀ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਬੀਤੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੈਕਟਿਸ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ 'ਆਪ' ਦਾ ਸਾਬਕਾ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਪਿਰ ਦੇ ਆਗੂ ਰਹੇ ਸੁਖਪਾਲ ਸਿੰਘ ਖਹਿਰਾ ਸਮੇਤ ਕਈ ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਪਿਛਲੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਛਾਲਾਂ ਮਾਰ ਗਏ ਸਨ। ਨਾਲੇ ਜਿਹੜੇ ਪੈਰਾਸੂਟ ਰਾਹੀਂ ਉੱਤਰੇ ਹੀ ਰਵਾਇਤੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਵਾਪਸੀ ਦੀ ਸੰਗ ਵੀ ਕਾਹਰੀ!

ਸਿਆਸੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਹਾਕਮ ਪਿਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਸਤ ਘੱਟ, ਆਪਣੀ ਹਾਈਕਮਾਨ ਪ੍ਰਸਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ-ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ-ਰਾਜਾ ਵੜਿੰਗ ਦੇ ਆਪਸੀ ਬਿਆਨਾਂ ਤੋਂ ਇੰਝ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਾਮੇਡੀ ਸਰਕਸ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦੋ-ਫਰੋਖਤ ਦਰਮਿਆਨ ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਜਾ ਵੜਿੰਗ ਦਾ ਇਹ ਬਿਆਨ ਕਿ 'ਆਪ' ਦੇ 9 ਵਿਧਾਇਕ ਸਾਡੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਹਨ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਡਾਇਲਾਗ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਚਲੰਤ ਮੁੱਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਜਲਾਸ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸਮੂਹ ਕੱਚੇ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਕਰਨ ਲਈ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਬਜ਼ੀਆਂ/ਦਾਲਾਂ ਦੀ ਐਮ.ਐਸ.ਪੀ. ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਸਾਲ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਐਕਟ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਹਰ ਨੌਜਵਾਨ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨਾ ਮਿਲਣ ਤੱਕ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਭੱਤਾ, ਬੇਅਦਬੀ ਤੇ ਗੋਲੀਕਾਂਡ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਚਰਚਾ ਲਈ, ਮਾਲਵੇ

ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਲਾਬੀ ਸੁੰਢੀ ਦਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ, ਪਰਾਲੀ ਦੇ ਠੋਸ ਹੱਲ ਤੇ ਫਸਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਲਈ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦਾ ਮਸਲਾ, ਬੀ.ਬੀ.ਐਮ.ਬੀ., ਕਿਸਾਨ-ਮਜ਼ਦੂਰ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਆਦਿ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਜਲਾਸ ਤਾਂ ਕੀ ਬੁਲਾਉਣਾ ਸੀ ਸਗੋਂ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਇਜਲਾਸ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਈ ਗਈ। ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ 27 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਬੁਲਾਏ ਇਜਲਾਸ ਦਾ ਮੰਤਵ 22 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਸੱਦੇ ਗਏ ਇਜਲਾਸ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਸੇ ਸਿਆਸੀ ਗਿਣਤੀ-ਮਿਣਤੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹੁਣ ਗੰਭੀਰ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸੱਚਮੁੱਚ ਸਰਕਾਰ ਬਿਜਲੀ, ਪਰਾਲੀ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਵਰਗੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਮੁੱਦੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦੇ ਮਹਿਜ਼ ਕੁਝ ਘੰਟਿਆਂ/ਮਿੰਟਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਗੋਚਰੇ ਹੀ ਹਨ? ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਮੁੱਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਲਈ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਇਜਲਾਸ ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਸੱਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਹਰ ਹੀਲੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਸੱਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਪੂਰੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧੀ ਪਿਰਾਂ ਦੇ ਸੈਂਕੜੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ/ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਲਾਲਚ ਦੇ ਕੇ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਡਰਾ/ਧਮਕਾ ਕੇ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗੋਆ ਵਿਚ ਅਜੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅੱਠ ਕਾਂਗਰਸੀ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਤੇ ਮਨੀਪੁਰ ਵਿਚ ਜਨਤਾ ਦਲ (ਯੂਨਾਈਟਿਡ) ਦੇ ਪੰਜ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਭਾਜਪਾ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਕਰਨਾਟਕ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ, ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਰਗੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਮੋਦੀ ਅਤੇ ਸਾਹ ਦਾ 'ਜਾਦੂ' ਅਜਿਹਾ ਚੱਲਿਆ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਹਾਕਮ ਜਮਾਤੀ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦਾ ਤੌਰ-ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੱਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਠੱਗ, ਚੋਰ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਜਿਹੇ ਲਕਬਾਂ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਅਜਿਹੀ 'ਵਾਸ਼ਿੰਗ ਮਸ਼ੀਨ' ਵਰਤਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਦੂਜੀਆਂ ਪਿਰਾਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਲੰਘਾ ਕੇ ਦੁੱਧ ਧੌੜਾ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਵਿਰੋਧੀ ਪਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਸੁੱਟਣ ਲਈ ਜੋ ਢੰਗ-ਤਰੀਕਾ ਮੋਦੀ-ਸਾਹ ਦੀ ਜੋੜੀ ਅਪਣਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਲੱਗਭੱਗ ਇਹੋ ਤਰੀਕਾ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਕਾਂਗਰਸ ਹਕੂਮਤ ਦੌਰਾਨ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਅਪਣਾਉਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ 92 ਵਿਧਾਇਕਾਂ 'ਚੋਂ ਕਈਆਂ ਨੇ ਰਵਾਇਤੀ ਪਾਰਟੀਆਂ 'ਚੋਂ ਐਂਟਰੀ ਮਾਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਹਰ ਦਿਨ ਕਾਂਗਰਸ, ਅਕਾਲੀ ਦਲ, ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਮਿਊਂਸਪਲ ਕੌਂਸਲਰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। 'ਬਦਲਾਅ' ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਾਲ ਜਨਮੀ 'ਆਪ' ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਐਮ.ਸੀ. ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਤਰੀਕਾ ਭਾਜਪਾ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਕਿਵੇਂ ਹੈ?

ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਮੀਡੀਆ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਵੱਲੋਂ ਸਿਰਜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਬਿਰਤਾਂਤ ਤੋਂ ਹਟ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਦੇ ਨਿਊਜ਼ ਚੈਨਲਾਂ ਮੂਹਰੇ ਬੈਠ ਕੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਦੀ ਚੁੰਝ ਚਰਚਾ 'ਚੋਂ ਭਵਿੱਖ ਤਲਾਸ਼ਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਰੋਜ਼ਮੱਰਾ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਸਾਂਝੇ ਹੱਥ ਲੈ ਕੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ।

### ਠਾਹ-ਸੋਟਾ -ਚਾਚਾ ਬੇਲਿਹਾਜ਼

#### ਰਾਮ-ਰੌਲੇ ਵਿਚ ਸੱਚ ?

ਲੱਗੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਗੂ ਕੋਈ ਚੰਦ ਵਰਗਾ, ਕਹਿੰਦਾ ਉਸੇ ਨੂੰ ਦੂਸਰਾ 'ਗੰਦ' ਕੋਈ। ਧਰਨੇ ਵੱਜਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਦੇਸ ਅੰਦਰ, ਆਏ ਦਿਨ ਕਰਾਉਂਦਾ ਏ 'ਬੰਦ' ਕੋਈ। ਸੂਈ 'ਸੱਕ' ਦੀ ਘੁੰਮਦੀ ਸਾਰਿਆਂ 'ਤੇ, ਦੱਸਦਾ ਇਕ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਦਾ 'ਸੰਦ' ਕੋਈ। ਉੱਲੁ ਆਪਣਾ ਸਿੱਧਾ ਹੀ ਕਰਨ ਲੱਗੇ, ਨਾ ਅਸੂਲ ਦਾ ਰਿਹਾ ਪਾਬੰਦ ਕੋਈ। ਵਿੰਗ-ਵਲ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਪਏ ਐਨੇ, ਚਾਹੁੰਦੇ ਲੋਕ ਨੇ ਦੇਵੇ ਆ 'ਰੰਦ' ਕੋਈ। ਔਖਾ ਹੋਇਆ ਐ ਲੱਭਣਾ ਏਸ ਵੇਲੇ, ਰਾਮ-ਰੌਲੇ 'ਚੋਂ 'ਸੱਚ ਦਾ ਤੰਦ' ਕੋਈ!



# ਕਵਿਤਾ ਤਾਂ ਹਾਜ਼ਰ-ਨਾਜ਼ਰ ਹੈ

## ਸ਼ਬਦ ਜੋਤ



**ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਭੰਡਾਲ**  
ਫੋਨ: 216-556-2080

ਕਵਿਤਾ ਸਾਡੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ। ਚੋਗਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ-ਨਾਜ਼ਰ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਤਰੰਗਾਂ ਸਾਡੇ ਮਨ-ਮਸਤਕ 'ਤੇ ਹਰਦਮ ਦਸਤਕ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਅਣਗੋਲਿਆਂ ਕਰਦੇ, ਇਹ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ।

ਕਵਿਤਾ ਸਾਡੀ ਰੂਹ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਂਦੀ, ਸੂਖਮ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੀ। ਸਾਡੀ ਹੀ ਅੰਕਾਤ ਦੇ ਰੂਬਰੂ ਕਰਦੀ, ਸਾਡਾ ਸਮੁੱਚ ਦਿਖਾਉਂਦੀ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਨਾਬਰ।

ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਕਿਹੜੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਖਣਾ? ਇਸ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਉਣਾ? ਇਸ ਦੇ ਕਿਸ ਰੂਪ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੋਚ-ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਅਪਨਾਉਣਾ? ਇਹ ਮਨੁੱਖੀ ਬਿਰਤੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ।

ਕਵਿਤਾ ਕੀ ਹੈ? ਕੀ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸਾਡੇ ਭਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨੀ? ਕੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਜੁਗਤ ਵਿਚ ਵਰਤਣ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੰਗਤ ਦੇਣਾ ਹੁੰਦੀ? ਕੀ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਕੋਈ ਸੁਨੇਹਾ ਹੁੰਦੀ? ਜਾਂ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸਾਂ ਵਿਚ ਪਰੋਈ ਵਾਕ-ਬਣਤਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੂਖਮ, ਸੁਹਜ ਤੇ ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਉਤਪੇਤ ਹੁੰਦੀ?

ਇਉਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਵਿਤਾ ਕਦੇ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਧਾ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਜਾਂ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਦਾਤ। ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਗੁਲਾਮ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਚੇ ਰੁਤਬਿਆਂ ਦੀ ਬਾਂਦੀ। ਕਵਿਤਾ ਤਾਂ ਆਵੇਸ਼ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਠੇ ਉਬਾਲ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ। ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ। ਤੁਹਾਡੀ ਰੂਹ-ਰੰਗਤਾ ਦੀ ਨਿਆਜ਼। ਦਿਲਦਾਰੀ ਵਿਚ ਉਗੇ ਹੋਏ ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਕਲਾਕਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਵਿਤਾ। ਕਵਿਤਾ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਆਪ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੀ। ਹਰ ਕਵਿਤਾ ਹੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੇ ਵਿਲੱਖਣ। ਪਰ ਅਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਦੇਣਾ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮਨੁੱਖੀ ਖੂਨਾਮੀ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਇਸ ਖੂਨਾਮੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ। ਸਾਰੇ ਹੀ ਕਸੂਰਵਾਰ।

ਕਵਿਤਾ ਸਿਰਫ਼ ਕਵਿਤਾ ਹੁੰਦੀ ਜੋ ਪਾਠਕ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਲੱਭਣ ਲਈ ਮਨ ਵਿਚ ਹਲਚਲ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ। ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਸਾਡੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਹੁੰਦੀ। ਕੁਝ ਹੀ ਲੋਕ ਹੁੰਦੇ ਜੋ ਚੁਫੇਰੇ ਮੰਡਰਾਉਂਦੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਸੁਣਦੇ, ਪੜ੍ਹਦੇ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਦੇ। ਆਪਣੀ ਰੂਹ-ਰੰਗਤਾ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਉਂਦੇ। ਫਿਰ ਇਹੀ ਕਵਿਤਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਸੰਗ ਕੋਰੇ ਵਰਕਿਆਂ ਤੋਂ ਫੈਲ ਜਾਂਦੀ।

ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਝੁਰਮਟ ਪਾਈਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਰੰਗਾਂ ਛੇੜ ਰਹੀ ਕਵਿਤਾ ਮੇਰੀ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਨਾਦ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦਾ ਸੁਖਦ ਸੁਨੇਹੇ ਦਿੰਦੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਆਰ-ਪਾਰ ਦੇਖਣ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲਿਲਕਤੀਆਂ ਲੈਂਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰਨ ਲਈ ਤਰਲੇ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਮੈਂ ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ, ਖੁਦ ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ-ਕਵਿਤਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵੀ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਹੁੰਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਬਾਰਸ਼ ਵਿਚ ਖੁਦ ਨੂੰ ਭਿਉਂਦਾ, ਇਸਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਲੋਅ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਲੋਅ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਜਿਸਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਕਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ, ਕਦੇ ਇਕਾਂਤ ਭਾਲਦਾ ਅਤੇ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਹੀ ਦੂਰ ਜਾਣਾ ਲੱਚਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਅਨਾਦੀ ਕਵਿਤਾ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਜੋ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਡੀਆਂ ਬਲਾਵਾਂ ਉਤਾਰਦੀ। ਦੁਆਵਾਂ ਨਾਲ ਨਿਹਾਰਦੀ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਉਹ ਰੂਪ ਨਿਖਾਰਦੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਅਵੇਸਲੇ ਹੁੰਦੇ। ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਕੰਧ 'ਤੇ ਲਟਕਦੀ ਤਸਵੀਰ ਵਿਚ ਜਦ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੀਦਿਆਂ ਵਿਚ ਜੀਵਨ-ਮੂਲਕ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਦਸਤਕ ਸੁਣਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਮੇਰੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਉਤਰ ਕੇ ਮੇਰੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ

**ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਭੰਡਾਲ ਫਿਜ਼ਿਕਸ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਹਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਫਿਜ਼ਿਕਸ ਵਰਗੀ ਖੁਸ਼ਕੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕਾਵਿਕ ਰਵਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸੱਚ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਇੰਨੇ ਸਹਿਜ ਭਾਅ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਬੜਾ ਸਿਆਣਾ ਬਜ਼ੁਰਗ ਅਗਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸੱਚ ਸੁਣਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਕਾਵਿਕ ਵਾਰਤਕ ਦੇ ਸ਼ਾਹ-ਅਸਵਾਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਅੰਤਰੀਵੀ ਨਾਦ ਬਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਵਿਚ ਫੈਲਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਫਰੋਲਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਹਰ ਥਾਂ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ-ਨਾਜ਼ਰ ਹੈ। ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਤੇ ਮਾਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵੀ ਸਾਡਾ ਸਾਥ ਮੰਗਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡੇ ਹੁੰਗਾਰੇ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।**

ਕਰਦੀ, ਮੇਰੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰਦੀ, ਮੇਰੇ ਲਈ ਜਿਉਣ ਦਾ ਆਹਰ ਬਣ ਜਾਂਦੀ। ਬਾਪ ਵਰਗੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਬਹੁਤ ਸੌਖਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਜਦ ਤੁਸੀਂ ਬਾਪ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰ ਹੁੰਦੇ ਪਰ ਔਖਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਜਦ ਤੁਸੀਂ ਬਾਪ ਤੋਂ ਦੂਰੀ ਮਿੱਥ ਲੈਂਦੇ। ਬਾਪ ਦੀ ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਸਾਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਦਿੰਦੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤਰਜਮਾਕਰਨ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦਾ ਸਬੱਬ ਬਣ, ਸਾਡੇ ਨਾਵੇਂ ਸਫਲਤਾਵਾਂ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਬਣਦੀ। ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ-ਸਫ਼ਰ ਨੂੰ ਤੈਅ ਕਰਦੀ। ਬਾਪ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਤੈਰਦੀ ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਕਦੇ ਬੇਮੁੱਖ ਨਾ ਹੋਇਓ। ਵਰਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੁਹਾਥੋਂ ਬੇਮੁੱਖ ਹੋਣ ਲੱਗਿਆਂ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ।

ਕਦੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਛੱਤ 'ਤੇ ਸੌਣ ਲੱਗਿਆਂ ਅੰਬਰ ਤੋਂ ਉਤਰਦੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਮੁਖਾਤਬ ਹੋਣਾ। ਇਸਦੀ ਚਾਨਣਧਾਰਾ ਵਿਚ ਖੁਦ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਨਾ। ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਅੰਬਰ ਤੋਂ ਆ ਰਹੀ ਤਾਰੇ-ਰੰਗੀ ਕਵਿਤਾ ਰਾਤ ਦੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਕੀ ਕਹਿੰਦੀ ਏ? ਤੁਹਾਡੀ ਨੀਂਦ ਨੂੰ ਚਾਨਣ-ਰੰਗੇ ਸੁਪਨੇ ਦਿੰਦੀ, ਤੁਹਾਡੇ ਅਵਚੇਤਨ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਦਾ ਜਾਗ ਲਾ ਜਾਂਦੀ। ਇਹ ਜਾਗ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਜੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਵੇਂ ਫੁਰਨਿਆਂ ਅਤੇ ਸੂਖਮ ਸੁਨੇਹਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰ ਅਜਿਹੇ ਅਚੇਤ

ਸੁਨੇਹੇ ਦੇ ਜਾਂਦਾ ਜੋ ਤੁਹਾਡਾ ਜੀਵਨ ਹੀ ਬਦਲ ਦਿੰਦੇ। ਰਾਤ ਦੀ ਚੁੱਪ ਵਿਚ ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਸੁੰਨ-ਸੰਗੀਤਕਾ ਨੂੰ ਸਾਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗੀਤਕਤਾ ਵਿਚ ਬਦਲ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੀ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ। ਵਰਨਾ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਣ ਲੱਗਿਆਂ ਹੋਕਿਆਂ ਦਾ ਹੀ ਭਾਰ ਢੋਣ ਜੋਗੇ ਹੁੰਦੇ। ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਬੇਮੁੱਖਤਾ ਕਾਰਨ ਹੀ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਨੀਂਦ ਤੋਂ ਉਚਾਟ ਹੋਏ ਸਿਰਫ਼ ਨੀਂਦ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਸੌਣ ਦੇ ਸੁਖਨ ਨੂੰ ਭਾਲਣ ਜੋਗੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ ਹਾਂ।

ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ, ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸਨੂੰ ਸੁਣਨ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਵਿਰਲਿਆਂ ਦਾ ਨਸੀਬ। ਕਵਿਤਾ ਤਾਂ ਰੂਹ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਜ਼, ਸੋਚਾਂ ਦੀ ਆਵੇਸ਼ੀ ਪ੍ਰਵਾਜ਼, ਵਿਕਲੋਤਰਾ ਜਿਹਾ ਸ਼ਬਦ-ਅੰਦਾਜ਼ ਜਿਸ ਵਿਚ ਧੜਕਦਾ ਜੀਵਨ-ਸਾਜ਼ ਹੀ ਜੀਵਨ-ਸ਼ੈਲੀ ਦਾ ਰੂਹ-ਰੱਤਾ ਨਾਦ ਬਣਦਾ। ਜੇਕਰ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਤਰੀਵ ਵਿਚ ਉਤਾਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਕਵਿਤਾ ਤੋਂ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੋਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਹ ਅਕਵਿਤਾ ਵਰਗੇ ਲੋਕ ਹੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਕੜ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ! ਕਵਿਤਾ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਆਵੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਾਡੀਆਂ ਹੀ ਬਹੁਰਾਂ 'ਤੇ ਦਸਤਕ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਸਰਘੀ ਵੇਲੇ ਪੂਰਬ ਦੀ ਲਾਲੀ ਵਿਚੋਂ ਸੂਰੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਨਾ, ਅਤੇ ਆਰਤੀ ਉਤਾਰਨਾ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਸਰਘੀ ਦੀ ਕਿਰਨ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਸਾਹ ਦੇ ਸ਼ਗਨ ਉਤਾਰਦੀ। ਹਰ ਦਿਨ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਹਿੰਦੀ। ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦਿਨ ਦਾ ਉਜਾਲਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਜਿਸ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਧੜਕਣ ਦੇਣੀ ਹੁੰਦੀ, ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਉਨੀਂਦਰੇ ਵਿਚੋਂ ਜਗਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ,

ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪੋ-ਆਪਣੀਆਂ ਉਡਾਣਾਂ ਦੇ ਰਾਹ ਪਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਚਹਿਕਣੀ ਤੇ ਬੋਟਾਂ ਦੀ ਚੀ-ਚੀ ਬਣਦੀ, ਅੰਬਰ ਨੂੰ ਸੋਨਰੰਗਾ ਕਰਦੀ, ਰੰਗਾਂ ਦੀ ਕਲਾਕਾਰੀ ਕਰਨ ਵਿਚ ਰੁਚਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਸੰਗਤ ਮਾਣਦਾ। ਕੁਦਰਤੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਉਤਾਰਦਾ, ਖੁਦ ਨੂੰ ਕਵਿਤਾ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਇਕਸੁਰਤਾ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਨਵੀਂ ਕਵਿਤਾ ਜਨਮ



ਲੈਂਦੀ। ਕੋਰੇ ਵਰਕਿਆਂ 'ਤੇ ਫੈਲ ਕੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸੁਗਾਤ ਅਤੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਨਿਆਮਤ ਬਖਸ਼ਦੀ।

ਜੇ ਕਦੇ ਸਮਾਂ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਝੀਲ ਦੇ ਕੰਢੇ ਬੈਠ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਨਿਹਾਰਨਾ। ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਤਰਦੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ। ਰੁਮਕਦੀ ਹਵਾ ਨਾਲ ਤਲ 'ਤੇ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਉਗਮ ਰਹੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਰੂਹ ਵਿਚ ਉਤਾਰਨਾ। ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਝੀਲ ਦੇ ਸੀਵੰਤ ਹੋਣ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ। ਇਸਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਧੜਕਣ। ਲਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਰਚਾਏ ਮੂਕ ਸੰਵਾਦ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਬੰਦਾ ਲਹਿਰਾਂ ਸੰਗ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਲਹਿਰ ਜਾਂਦਾ। ਜੇਕਰ ਯਲੇ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਇਸਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਚੰਦਰਮਾ ਵੀ ਝਾਤੀਆਂ ਮਾਰਦਾ ਦਿਸ ਪਵੇ ਤਾਂ ਇਸਦੇ ਬਿੰਬ ਵਿਚੋਂ ਉਗਦੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹਨਾ। ਚੰਦਰਮਾ ਅਤੇ ਝੀਲ ਪਾਕੀਜ਼ਗੀ ਦੇ ਲਖਾਇਕ। ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਸੰਗਮ ਇਕ ਅਕਹਿ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਅਕਹਿ ਰੂਪ ਦ੍ਰਿਸ਼ਮਾਨ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਸੁੰਦਰਤਾ ਕੀ ਹੁੰਦੀ, ਇਸਦੀ ਕਿਹੜੀ ਪਰਤ ਵਿਚੋਂ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇ ਕਿਸ ਪੱਖ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਅਤੇ ਵਿਸਥਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਕਵਿਤਾ ਬਹੁਤ ਅਵਾਜ਼ਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਜਦ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬੇਮੁੱਖ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਇਹ ਬੇਰੁਖੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ, ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਦੇ ਰਾਹ ਤੁਰ ਪੈਂਦੀ। ਇਸਨੂੰ ਮੌਤਨ ਦਾ ਤਰੰਦ ਕਰਨ ਤੇ ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਹੀ ਤ੍ਰਿਹਨ ਲੱਗਦੇ। ਪਰ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਮਰਨ ਨਾ ਦਿਓ। ਜਦ ਵੀ ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਦਰ 'ਤੇ ਆਵੇ, ਇਸਨੂੰ ਖੁਸ਼ਆਮਦੀਦ ਕਰੋ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਆਰੀ ਅਤੇ ਨਿਆਰੀ ਕਵਿਤਾ ਉਹ ਹੁੰਦੀ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਂਦੀ ਜਦ ਤੁਸੀਂ ਇਕੱਲਤਾ ਮਾਣ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ। ਇਕੱਲ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਉਣਾ, ਇਸਨੂੰ ਹਰਫ਼ਾਂ ਦੀ ਜੂਨੇ ਪਾਉਣਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ

ਉਲਥਾਉਣਾ, ਖੂਬਸੂਰਤ ਨਜ਼ਮ ਹੁੰਦੀ।

ਕਦੇ ਉਸ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਾ ਜਿਹੜੀ ਕਵਿਤਾ ਟਾਹਣੀ ਦੀ ਹਲਚਲ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਜਦ ਕੋਈ ਪਹਿੰਦਾ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਖ 'ਤੇ ਕੁਝ ਪਲ ਬਿਤਾ, ਅਗਲੇ ਪੜਾਅ ਵੱਲ ਜਾਣ ਲਈ ਉਡਾਣ ਭਰਦਾ। ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਹਵਾ ਦੀ ਰੁਮਕਣੀ ਅਤੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਖੜਖੜ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਜੋ ਜਾਣ ਵਾਲੇ

ਲਈ ਬਿਰਖ਼ ਦੀਆਂ ਦੁਆਵਾਂ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਟਾਹਣੀ 'ਤੇ ਧਰੀ ਉਡੀਕ ਲਈ ਔਸੀਆਂ ਦਾ ਆਹਰ ਵੀ ਹੁੰਦੀ। ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਤੜਫ਼ਟੀ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬਿਰਖ਼ ਤੇ ਇਸਦੇ ਚੋਗਿਰਦੇ ਵਿਚ ਭਾਵੁਕ ਕੰਬਣੀ ਛੇੜਦੀ। ਪਹਿੰਦੇ ਦੇ ਵਾਪਸ ਪਰਤਣ ਦੀ ਉਡੀਕ ਬਣਦੀ। ਪਹਿੰਦੇ ਅਤੇ ਬਿਰਖ਼ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਸੁਰਤਾਲ ਹੀ ਬਿਰਖ਼ ਨੂੰ ਜਿਉਣਜੋਗਾ ਕਰਦਾ। ਅਜਿਹੀ ਫਿਜ਼ਾ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਕਵਿਤਾ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ-ਦਾਨ ਅਤੇ ਸੁਪਨ ਸੰਧਾਰਾ ਅਰਪਦੀ।

ਸਮਾਂ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਉਸ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਸੁਣਨਾ ਜਿਹੜੀ ਮਾਂ ਦੇ ਹੋਠਾਂ 'ਤੇ ਗੁਣਗੁਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਦ ਉਹ ਆਪਣੀ ਕੁੱਖ ਵਿਚ ਪਲ ਰਹੇ ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਸੁੱਖਾਂ ਸੁੱਖਦੀ, ਉਸ ਨਾਲ ਨਿੱਕੀਆਂ ਨਿੱਕੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ, ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਉਂਦੀ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਲਈ ਵੱਡੇ ਸੁਪਨੇ ਉਣਦੀ। ਮਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸੁੱਚਾ ਸੁਪਨੇ ਹੀ ਹੁੰਦੀ। ਮਾਂ ਲਈ ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਮਾਂ ਦੇ ਮੋਹਵੰਤੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਗੀ ਕਵਿਤਾ, ਦਰਅਸਲ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਮੂਲ-ਮੰਤਰ ਅਤੇ ਮਾਨਵਤਾ ਦਾ ਆਦਿ ਤੇ ਅੰਤ ਹੈ।

ਅਗਰ ਤੁਸੀਂ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਆਤਮਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਅਵਚੇਤਨ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰ ਉਤਾਰਨਾ ਜਦ ਇਕ ਹਮਰਾਜ਼ ਆਪਣੇ ਰੂਹ ਦੇ ਹਾਣੀ ਕੋਲੋਂ ਵਿਛੜਦਾ ਹੈ। ਮੋਹ-ਰੱਤੇ ਅਤੇ ਪਿਆਰੇ ਜਿਹੇ ਪਲ ਬਿਤਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਵੇਂ ਦਿਸਹੱਦਿਆਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਅਗਲੇਰੀ ਪ੍ਰਵਾਜ਼ ਭਰਦਾ ਹੈ। ਪਿੱਛੇ ਨਿੱਘੀਆਂ ਨਿੱਘੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਦਾ ਜਖ਼ੀਰਾ ਛੱਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਫਰੋਲਾ-ਫਰਾਲੀ ਵਿਚ ਹੀ ਵਿਛੜੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਜਿਉਣ ਦਾ ਵਿਸਮਾਦ ਮਿਲਣਾ ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ। ਇਹ ਯਾਦਾਂ ਰੂਹ-ਰੰਗੀ ਕਵਿਤਾ ਬਣ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਸਮੁੱਚ ਵਿਚ ਫੈਲ ਜਾਂਦੀ।

ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਜਾਗਦੇ, ਸੋਂਦੇ, ਤੁਰਦੇ, ਖੜੁਦੇ ਅਤੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਕਾਰਜ ਕਰਦੇ

ਇਕ ਲੋਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ। ਅਜਿਹੀ ਕਵਿਤਾ ਤੁਹਾਡੇ ਦਿਲ ਦੇ ਬਹੁਤ ਕਰੀਬ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹੀ ਕਵਿਤਾ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੁੰਦੀ।

ਯਾਦ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ; ਕਵਿਤਾ ਵਿਚੋਂ ਕਵਿਤਾ ਉਗਦੀ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚੋਂ ਸਾਹ।

ਕਵਿਤਾ ਵਿਚੋਂ ਮੰਜ਼ਲ ਦਿਸਦੀ ਹੈ ਤੇ ਕਵਿਤਾ ਬਣਦੀ ਰਾਹ।

ਕਵਿਤਾ ਕਦੇ ਨਾ ਹਉਕਾ ਬਣੇ, ਨਾ ਹੀ ਹਿਚਕੀ ਆਹ।

ਕਵਿਤਾ ਹੋਵੇ ਸੁੱਚਾ ਸੁਪਨਾ ਅਤੇ ਅਣਛੋਰੇ ਜਿਹੇ ਚਾਅ।

ਜਿਸ 'ਚੋਂ ਸਦਾ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਝਾਕੇ ਲੈ ਕੇ ਨਵੀਂ ਆਦਾ।

ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਰੰਗ 'ਚ ਸਾਡਾ ਆਪਾ ਬਣ ਜੇ ਲੋਅ-ਫਿਜ਼ਾ।

ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਉਸ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਕਿਆਸਣਾ ਜਿਹੜੀ ਦੋ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀ ਗੁਫ਼ਤਗੂ ਵਿਚੋਂ ਉਗਦੀ। ਜੋ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਤਾਰੀ ਹੁੰਦੀ। ਜਿਹੜੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਵਿਚ ਤੜਫ਼ਤਾਹਟ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ। ਜੋ ਮੂਕ ਰਹਿ ਕੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਅਤੇ ਆਖਣ ਦਾ ਗੁਰ ਸਿਖਾਉਂਦੀ। ਜਿਹੜੀ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਰੁਕ ਜਾਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਵੀ ਹੁੰਦੀ। ਹਰ ਪਲ ਨੂੰ ਮਾਨਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਵੀ ਹੁੰਦੀ। ਅੰਤਰੀਵ ਵਿਚ ਵੱਸਦਾ ਦਰਵੇਸ਼ ਵੀ ਹੁੰਦੀ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਵੀ ਹੁੰਦੀ। ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਅਨਾਦੀ ਆਵੇਸ਼ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਵਰੋਸ ਵੀ ਹੁੰਦੀ।

ਕਵਿਤਾ ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਵਿਚ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਫੁੱਟਦੀ ਹੈ ਜਦ ਇਕ ਬੀਜ ਪੁੰਘਰਦਾ। ਇਸਨੂੰ ਪੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਟਾਹਣੀਆਂ ਦਾ ਵਰਦਾਨ ਮਿਲਦਾ। ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਫਲ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕਾਇਨਾਤ ਨੂੰ ਵੰਡਦੀ। ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਅਗਾਮੀ ਰੂਪ। ਧਰਤ ਦੇ ਪਿੱਛੇ 'ਤੇ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਕਵਿਤਾ ਹੀ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਸਮੁੱਚ ਦਾ ਅਧਾਰ। ਇਸਦੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਜੀਵ-ਜੰਤੂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਮੌਲਦੀ। ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਧਰਤ ਵਾਂਗ ਬਣਨ ਦਾ ਅਚੇਤ ਸੁਨੇਹਾ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਕਿ ਬੰਦਿਆ ਕਦੇ ਤਾਂ ਧਰਤ ਵਰਗਾ ਬਣਨ ਦਾ ਅਹਿਦ ਕਰ ਅਤੇ ਮਰ ਕੇ ਵੀ ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਦਮ ਭਰ।

ਕਵਿਤਾ ਤਾਂ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਫੈਲੀ ਸਾਡੇ ਹੁੰਗਾਰੇ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਹੀ ਕਵਿਤਾ ਦੀ ਮੁਨਕਰੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਸੁਣੋ ਤੇ ਮਾਣੋ ਕਿਉਂਕਿ ਕਵਿਤਾ ਤੁਹਾਡਾ ਸਾਥ ਲੱਚਦੀ। ਕਾਹੜੇ ਬੇਮੁੱਖ ਹੁੰਦੇ ਹੋ? ਕਵਿਤਾ ਜਿਉਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਸਰੋਕਾਰ। ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਸਤਕਾਂ, ਪਗਡੰਡੀਆਂ, ਪਹਿਆਂ, ਪਹੀਆਂ ਅਤੇ ਵੱਟਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਨੰਗੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨੰਗੇ ਪਿੱਛਿਆਂ 'ਤੇ ਤਿਥੇਰੀ ਧੁੱਪ ਵੀ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਦੀ। ਮਾਰੂਥਲ ਵਿਚ ਭਟਕਦੇ ਰਾਹੀ ਦੇ ਹੋਠਾਂ 'ਤੇ ਤੜਫ਼ਦੀ ਪਿਆਸ ਰੂਪੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ। ਅਜਿਹੀ ਕਵਿਤਾ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਸਾਡੇ ਲਈ ਲਿਖਦੇ ਅਤੇ ਜਦ ਆਪਣੇ ਹੀ ਆਪਣਿਆਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਕਵਿਤਾ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨਗੇ ਤਾਂ ਕੌਣ ਪੜ੍ਹੇਗਾ ਅਜਿਹੀ ਕਵਿਤਾ? ਸੋ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਮਾਨਕਿਸਤਾ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਵਰਗੀ ਰੰਗਤਾ ਬਖਸ਼ਣ ਲਈ ਅਜਿਹੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਆਦਤ ਪਾਈਏ। ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਜਦ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਤੁਰਦੀ ਤਾਂ ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਦੇ ਰੂਬਰੂ ਹੁੰਦੇ। ਆੰਤਰੀਵ ਵਿਚ ਉਤਰੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਮਾਨਣ ਦਾ ਹੁਨਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਹੀ ਲਿਖਦੇ ਅਤੇ ਖੁਦ ਹੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ। ਅਜਿਹੀ ਕਵਿਤਾ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਹਾਸਲ ਬਣਦੀ ਜਿਸਨੂੰ ਅਸੀਂ ਤਾਅ ਉਮਰ ਲੋਚਦੇ ਹਾਂ।

# ਬੈਲਗਰੇਡ ਵਿਖੇ ਹੋਏ ਵਿਸ਼ਵ ਕੁਸ਼ਤੀ ਮੁਕਾਬਲੇ

**ਬੈਲਗਰੇਡ:** ਕੁਸ਼ਤੀ, ਦੰਗਲ ਤੇ ਘੋਲ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਭਰ 'ਚ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ/ਭਾਰਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂਆਂ, ਪੀਰਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਤੇ ਰਾਜੇ-ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ, ਨਵਾਬਾਂ ਦੇ ਰਾਜਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਸਰੀਰਕ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਖੇਡ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸਾਲ 2022 ਦੀ 17ਵੀਂ “ਵਰਲਡ ਰੈਸਲਿੰਗ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ” ਯੂਰਪ ਦੇ ਮੁਲਕ ਸਰਬੀਆ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬੈਲਗਰੇਡ ਦੇ ‘ਸਟਾਰਕ ਅਰੀਨ’ ਵਿਚ ‘ਯੂਨਾਟਿਡ ਵਰਲਡ ਰੈਸਲਿੰਗ’ ਸੰਸਥਾ ਵਲੋਂ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਵਿਚ

ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ 74 ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚੋਟੀ ਦੇ 2500 ਦੇ ਕਰੀਬ ਮਰਦ/ਔਰਤ ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਨੇ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਬਹੁਤ ਖੂਬਸੂਰਤ ਸ਼ਹਿਰ ਬੈਲਗਰੇਡ ਯੂਰਪ ਦੇ ਦੋ ਮਹਾਨ ਦਰਿਆ ਡੈਨੀਊਬ ਤੇ ਸਾਵਾ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਉਪਰ ਵਸਿਆ ਪੁਰਾਤਨ ਰੋਮਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਦਾ 2000 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣਾ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ, ਜੋ ਕਦੀ ਮਾਰਸ਼ਲ ਟੀਟੋ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਯੂਗੋਸਲਾਵੀਆ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮੂਲ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਅਮਰਬੀਰ ਸਿੰਘ ਢੇਸੀ-ਸਰੀ 125 ਕਿੱਲੋ, ਨਿਸ਼ਾਨ ਰੰਧਾਵਾ-

ਐਬਟਸਫੋਰਡ 97 ਕਿੱਲੋ ਤੇ ਜਸਮੀਤ ਫੂਲਕਾ-ਐਬਟਸਫੋਰਡ 74 ਕਿੱਲੋ ਭਾਰ ਵਰਗ ਨੇ ਵਰਲਡ ਰੈਸਲਿੰਗ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ

ਸਰੀ-ਬੀਸੀ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ “ਰੁਸਤਮ ਰੈਸਲਿੰਗ ਕਲੱਬ” ਦੇ ਕੋਚ ਤੇ ਸੰਚਾਲਕ ਪਹਿਲਵਾਨ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਿਲ ਨਵੀ



ਵਿਚ ਭਾਗ ਲਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਵ ਕੁਸ਼ਤੀ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਇਰਾਨ ਦੇ ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਰਹੀ। ਇਸ ਵਿਸ਼ਵ ਦੰਗਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ।  
-ਫੋਟੋ ਤੇ ਵੇਰਵਾ: ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਰ

**T|B|F**  
THE BAINS FIRM

Manpreet S. Bains

**Personal Injury and Wrongful Death Attorneys**

**Case Results\***

<b>\$10 MILLION</b> Motorcycle vs. Truck Collision	<b>\$1.1 MILLION</b> Burn Injury
<b>\$8 MILLION</b> Wrongful Death	<b>\$1.1 MILLION</b> Pedestrian vs. Motor Vehicle Collision
<b>\$5.25 MILLION</b> Traumatic Brain Injury	*Past Performance Not a Guarantee of Future Results

Offices in San Francisco and Union City

**WILLIAM E. WEISS**  
Of Counsel

No Fees Unless Recovery for Your Injuries is Made  
**CONTACT US AT:**  
Phone: (510) 474-0028 • E-mail: info@thebainsfirm.com  
[www.thebainsfirm.com](http://www.thebainsfirm.com)

To Advertise with Punjab Times Call: 847-359-0746  
ਪੰਜਾਬ ਟਾਈਮਜ਼ ਵਿਚ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਕਾਲ ਕਰੋ:  
847-359-0746

**Homeopathicvibes**

**Harminder Singh Gill**  
Homeopathic Consultant and Practitioner

*D.H.M.S; B.C.I.H*  
(Ex Homeopathic Medical officer Punjab Govt.)

**Now we have two locations:**  
940 E. El Camino Real, Sunnyvale, CA 94087  
39039 Paseo Padre Pkwy, Suite# 209 (upstairs), Fremont, CA 94538  
We also do Virtual appointments for long distance patients.

**Ph: (408) 737-7100**  
[www.homeopathicvibes.com](http://www.homeopathicvibes.com)

*We sell and ship homeopathic remedies through out North America.*

**ਗਲੋਬਲ ਮਲਟੀ ਸਰਵਿਸਿਜ਼, ਲੈਬਰੋਪ**

ਪਿਛਲੇ 15 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ  
ਟਰੱਕਾਂ ਵਾਲੇ ਵੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਇੱਕੋ ਛੱਤ ਥੱਲੇ

<b>SAME DAY</b> ਲਾਇਸੈਂਸ ਪਲੇਟ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ।	ਹੁਣ ਅਸੀਂ <b>DPF Cleaning ਅਤੇ Baking</b> ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।	<b>STOCKTON</b> ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਇੱਕੋ ਇੱਕ <b>ALIGNMENT SHOP</b> • 3 Axle Alignment \$199 • Trailer Alignment \$150
--	--	---

**REPAIR SHOP**  
ਟਰੱਕ ਤੇ ਟਰੇਲਰ ਦੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟਾਇਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ Oil Change, Brakes, Engine Work, Tune Up, Transmission & Clutch ਆਦਿ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਅਤੇ Truck Alignment ਦਾ ਕੰਮ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 500+ ਟਰੱਕਾਂ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੀ-ਡੁੱਲ੍ਹੀ ਪਾਰਕਿੰਗ ਦੇ ਨਾਲ, ਟਰੱਕ-ਟਰੇਲਰ Wash ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ।  
**TEL: 209.547.9210**  
FAX: 209.547.9211

**REGISTRATION SERVICES**  
ਟਰੱਕਿੰਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਮਿਟ ਜਿਵੇਂ IFTA, CA#, MCP, 2290, ICC, BOC III, NM & Kentucky Permit, DOT Fuel Tax, Corporation Filling ਅਤੇ ਟਰੱਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਇਸੈਂਸ ਪਲੇਟਾਂ Same Day Service ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਪਲੇਟਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਤੁਰੰਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਅਸੀਂ DOT Compliance, DOT Audit ਵਿਚ ਵੀ ਟਰੱਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।  
**TEL: 209.982.9996**  
FAX: 209.982.9997

**Grand Opening**  
**Special Price for Truck Wash**

ਗਲੋਬਲ ਮਲਟੀ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਦੀ ਨਵੀਂ ਲੋਕੇਸ਼ਨ **STOCKTON** ਵਿਚ **HIGHWAY 4** ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਜ਼ਦੀਕ  
1950 E Miner Ave.  
Stockton, CA 95205

**Ph: 209.982.9996**  
FAX: 209.982.9997  
[www.globalmultiservices.com](http://www.globalmultiservices.com) info@globalmultiservices.com





# ‘ਇਕ ਬੂੰਦ ਸਵਾਤੀ’, ਅਧਿਆਤਮ ਤੇ ਜਗਿਆਸਾ ਦਾ ਅੰਤਰ ਸੰਵਾਦ: ਡਾ. ਮੋਹਨ ਤਿਆਗੀ

ਵਿਪਸਾ ਦੀ ਮਾਸਿਕ ਮਿਲਣੀ ਮੌਕੇ ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਸੈਕਰਮੈਂਟੋ ਦਾ ਰੁਬਾਈ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ‘ਇਕ ਬੂੰਦ ਸਵਾਤੀ’ ਲੋਕ ਅਰਪਣ

**ਹੇਵਰਡ:** ਵਿਸ਼ਵ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕੈਡਮੀ ਦੀ ਮਾਸਿਕ ਮਿਲਣੀ ਮਹਿਰਾਨ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਨਿਊਵਾਰਕ ਵਿਖੇ ਡਾ. ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਹੋਈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਸੈਕਰਮੈਂਟੋ ਦਾ ਰੁਬਾਈ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ‘ਇਕ ਬੂੰਦ ਸਵਾਤੀ’ ਲੋਕ ਅਰਪਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮਿਲਣੀ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਨੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੂਫੀ ਗਾਇਕ ਸੁਖਦੇਵ ਸਾਹਿਲ ਨੂੰ ਰੁਬਾਈ ਗਾਇਨ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਹਿਲ ਨੇ ਕੁਝ ਰੁਬਾਈਆਂ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰ ਕੇ ਸਮੁੱਚੀ ਕਾਇਨਾਤ ਨੂੰ ਇਕ ਸੁਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਡਾ. ਰਮਨੀਤ ਕੌਰ, ਡਾ. ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ, ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ, ਪ੍ਰੋ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੀਰਤ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਲੋਕ ਰੰਗ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਨੋਆ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ।

ਡਾ. ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ ਨੇ ਆਏ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਿਹਾ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ ਨੇ ਡਾ. ਮੋਹਨ ਤਿਆਗੀ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਪਰਚਾ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਇਸ ਪਰਚੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਕਵਿਤਾ ਇੱਕ ਸਥਿਰ ਪੈਟਰਨ ਵਿਚ ਚੱਲਦੀ ਹੋਈ ਸ਼ਾਇਰਾ ਦੇ ਰੱਬੀ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ ਜਗਤ ਦੀਆਂ ਗੁੱਝੀਆਂ ਰਮਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸਮਾਦੀ ਝਲਕਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁ-ਪਰਤੀ ਪਾਠ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਵਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਇਕ ਪੜਾਅ ਅਜਿਹਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਸਵੈ ਤੋਂ ਪਾਰ ਜਾਂਦੀ ਹੋਈ ਜਥੇਬੰਦਕ ਚੇਤਨਾ ਰਾਹੀਂ ਸਮੂਹਿਕ ਰੂਪ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਸਭ ਹੱਦਬੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ

ਹਨ। ਪਰਚੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਚਰਨਜੀਤ ਪੰਨੂੰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਵਲੋਂ ਡਾ. ਉਮਿੰਦਰ ਜੌਹਲ ਦਾ ਪਰਚਾ ਵੀ ਭਾਵ-ਪੂਰਤ ਵੰਗ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ। ਡਾ. ਜੌਹਲ ਦੇ



ਇਸ ਸਮੁੱਚੀ ਕਵਿਤਾ ਨੂੰ ਮਾਣਿਆ ਹੈ। ਬੀਬੀ ਜੀ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਖਦੇਵ ਸਾਹਿਲ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਵਿਕ ਸੁਰਾਂ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿਸਮਾਦਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸੁਰਜੀਤ ਸਖੀ

ਪਰਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਮਨੋ ਸਾਧਨਾ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਸਾਧਨਾ ਦੇ ਐਸੇ ਸੁਮੇਲ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਾਵਿ ਦੀਆਂ ਅਮੀਰ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਸੂਤਰ ਨਿਭਾਉਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ

ਬਾਅਦ ਸਖੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਪਰਚੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੀਆਂ ਰੁਬਾਈਆਂ ਦੇ ਬਹੁ-ਪਰਤੀ ਪਸਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ। ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਨੋਆ ਨੇ ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਸਾਡੇ ਵਿਚ ਇੱਕੋ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ‘ਬੀਬੀ’ ਹੋਣਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ। ਗਗਨਦੀਪ ਨੇ ਬੀਬੀ ਦੀ ਉਸਤਤ ਕਰਦਾ ਕਾਵਿ-ਚਿੱਤਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਜਗਜੀਤ ਨੌਸ਼ਿਹਰਵੀ ਨੇ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਰੁਬਾਈਆਂ ਲਿਖਣ ਲਈ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਜਗਤਾਰ ਗਿੱਲ ਅਤੇ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੁਲਤਾਨੀ ਨੇ ਵੀ ਬੀਬੀ ਦੀ ਕਲਮ, ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਪ੍ਰਤੀ ਨਿਭਾਈ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ। ਯਕੂਬ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਰਿਕਾਰਡ ਇਕ ਰੁਬਾਈ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੇ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਹੁੰਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਸਫਰ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨੀਏ ਵਜੋਂ ਐਲਾਨਬਰਾਦੇ ਆਏ ਅਤੇ ਹੈਂਡ ਗ੍ਰੰਥੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵੀ ਨਿਭਾਈ। ਇਸ ਸਫਰ ‘ਤੇ ਚੱਲਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਅਤੇ ਕੌਮ ਦੇ ਕੱਟੜ ਮੱਤ ਯੋਧਿਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ। ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਆਪੇ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਕਾਰਨ ਕਲਮ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਈ। ਇਸ ਲਈ 2017 ਵਿਚ ‘ਪੰਜ ਆਬਾਂ ਦੀ ਜਾਈ’ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਅਤੇ ਹੁਣ ਇਸ ਰੁਬਾਈ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨਾਲ ਸਭ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੋ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੀਰਤ ਨੇ ਰੁਬਾਈ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੇ ਤਕਨੀਕੀ ਪੱਖਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵਾਂ ਰੰਗ ਅਤੇ ਨਵਾਂ ਰੂਪ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ

ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਰੁਬਾਈਆਂ ਇਸ਼ਕ ਹਕੀਕੀ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਉਸਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਇਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਘਰਸ਼ਮਈ ਜੀਵਨ ਜੀਵਿਆ ਹੈ। ਡਾ. ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਰੁਬਾਈਆਂ ਜੀਵਨ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੀਬੀ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਡਾ. ਮਨਰੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਦਿਆਂ ਵਿਪਸਾ ਅਤੇ ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਇਕ ਵਧੀਆ ਸਮਾਗਮ ਅਤੇ ਕਿਰਤ ਲਈ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਮੁੱਖ ਬੰਦ, ਭੂਮਿਕਾ ਜਾਂ ਜੋ ਹੋਰ ਰੀਵਿਊ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਤਾਂ ਕਿ ਪਾਠਕ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਆਨੰਦ ਮਾਣ ਸਕੇ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਬੀਬੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕੌਰ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਸ. ਕਿਰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪ੍ਰੋ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੀਰਤ ਨੂੰ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਲਈ ਨਿਭਾਈ ਭੂਮਿਕਾ ਲਈ ‘ਲੇਈ’ ਦੇ ਕੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਦਾ ਤੋਹਫਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ। ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸੀਹਮਾਰ, ਜੋਤੀ ਸਿੰਘ, ਕਮਲ ਬੰਗਾ, ਐਸ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਖੀ, ਡਾ. ਮਨਰੀਤ ਕੌਰ, ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਸਾਗਰ, ਪ੍ਰੋ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੀਰਤ ਅਤੇ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਨੇ ਭਾਗ ਲਿਆ। ਮੰਚ ਸੰਚਾਲਨ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਵਲੋਂ ਬਾਖੂਬੀ ਨਿਭਾਇਆ ਗਿਆ।

**ਰਿਪੋਰਟ: ਲਾਜ ਨੀਲਮ ਸੈਣੀ**  
**ਸਹਾਇਕ ਸਕੱਤਰ (ਵਿਪਸਾ)**  
**ਫੋਨ: 510-502-0551**

## ਗੁਰਦੀਪ ਆਰਟਸ ਅਕੈਡਮੀ, ਕੈਨੇਡਾ

ਵਲੋਂ ਹਾਸਿਆਂ ਭਰਪੂਰ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਟਕ

# ਵਿਜ਼ਿਟਰ ਵੀਜ਼ਾ

## VISITOR VISA

*Written By: Billa Takhar Gurnam S., Thandi*



ਗੁਰਨਾਮ ਬਾਟੀ



ਬਿੰਦਰ ਰੋਡੇ



ਦਰਸ਼ਪੀਤ



ਹਰਮੀਤ ਗਿੱਲ



ਮੁੱਖੀ ਰੋਡੇ



ਇੰਦਰਪ੍ਰੀਤ



ਨਵਰੀਤ ਸੇਖਾ



ਗੁਲਮਹਿਕ



ਬਿੱਲਾ ਤੱਖਰ



**Music & Directed By:**  
Gurdeep S. Bhullar



**Manager:**  
Inderjeet Rode



**Jarnall Singh Artlist**  
from Surrey, BC  
will be exhibiting his paintings  
from 5pm to 6.30pm before the show starts.



**TICKET**  
**\$20**

**JAMES LOGAN HIGH SCHOOL**  
**Center For The Performing Arts**  
at 1800 H St. Union City, CA  
**Saturday, October 29th at 7:00 PM**  
For Info:  
**Sardool Samra, 415.810.9557**  
**Prof. Sukhdev Singh 415 637 4325**

# ਗਿਆਨ ਕੁਝ 'ਗੁਲਿਸਤਾਂ ਬੋਸਤਾਂ'

ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਹੀ ਸ਼ੇਖ ਸਾਅਦੀ ਦੀਆਂ ਚਰਚਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ 'ਗੁਲਿਸਤਾਂ' ਤੇ 'ਬੋਸਤਾਂ' ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰਹੀ ਪਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਉਪਲਬਧ ਨਾ ਹੋ ਸਕੀਆਂ। ਪਿਛਲੇ ਵਰ੍ਹੇ (2021) ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ, ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਨ ਮੌਕੇ ਮੈਂ ਨੂੰ ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ ਵਿਚ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਸੈੱਟ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਘਰ ਆ ਕੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਉਮਤ ਪਈ ਜਦੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ 'ਗੁਲਿਸਤਾਂ-ਬੋਸਤਾਂ' ਇੱਕੋ ਜਿਲਦ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ। ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕਲਾਸੀਕਲ ਸਾਹਿਤ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਵਾ ਕੇ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਹੱਥ ਲੱਗੀ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦਕ ਪ੍ਰੋ. ਜਨਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੋਧਕ ਪ੍ਰੋ. ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਐਡੀਸ਼ਨ 1981, ਦੂਜਾ 1994 ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਐਡੀਸ਼ਨ



ਬਾਰੇ, ਛੇਵੇਂ 'ਚ ਸਬਰ-ਸੰਤੋਖ ਬਾਰੇ, ਸੱਤਵੇਂ ਅਤੇ ਅੱਠਵੇਂ 'ਚ ਪੰਨਵਾਦ-ਕ੍ਰਿਤੰਗਤਾ ਬਾਰੇ, ਨੌਵੇਂ 'ਚ ਤੋਬਾ (ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਛੱਡਣ ਬਾਰੇ), ਦਸਵੇਂ 'ਚ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ, ਅੰਤਿਕ 'ਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਕੋਸ਼ਕਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਲਾਸੀਕਲ ਲਿਖਤਾਂ ਦੇ 512 ਪੰਨੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਦੁਰਲੱਭ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ 'ਚ ਹੋਣਾ ਖੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਵਾਲਾ ਕਾਰਜ ਹੈ। ਪ੍ਰੋ. ਜਨਕ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲਦੀ ਹੈ।

ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲਈ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਕਥਨਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਸਾਅਦੀ ਦੀ ਵਿਦਵਤਾ, ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਿਆਣਪਾਂ ਨਾਲ ਲਬਰੇਜ਼ ਝੰਜੋੜਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਲੇਖਕ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਗਿਆਨ, ਤੀਖਣ ਬੁੱਧੀ, ਨਿਰਪੱਖ ਨਜ਼ਰੀਆ, ਅਦੁੱਤੀ ਸਿਆਣਪ ਅਤੇ ਪੈਗੰਬਰੀ ਸੋਚ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਧਾਰਮਿਕ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਵਾਂਗ ਪੂਜਣ ਯੋਗ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਯੂਰਪ ਤੇ ਏਸ਼ੀਆ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

**ਕੁਝ ਕਥਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:**  
 \* ਜਿਸ ਕੋਲ ਸਬਰ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਸਿਆਣਾ ਨਹੀਂ।  
 \* ਅਕਲਮੰਦ ਬੰਦੇ ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਾਲਸ ਸੋਨੇ ਜਿਹੀ ਹੈ।  
 \* ਲਾਲਚ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਧੋਣ ਉੱਚੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।  
 \* ਫੱਕਰ ਦਾ ਸਬਰ, ਅਮੀਰ ਦੇ ਦਾਨ ਕਰਨ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗਾ ਹੈ।

\* ਅਸਲ ਮਰਦ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਕੌਧ ਆਏ 'ਤੇ ਝੂਠ ਨਾ ਬੋਲੇ।  
 \* ਮਿੱਠੇ ਬੋਲਾਂ, ਕਿਰਪਾਲਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਾਲ ਤੂੰ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਵੀ ਵਾਲ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਲੈ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।  
 \* ਦਾਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਇੱਕ ਫਲਦਾਰ ਰੁੱਖ ਹੈ। ਹਰ ਸਿੱਧੀ ਵਿਚ ਮੋਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।  
 \* ਲਾਲਚ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਉੱਡਦੀ ਹੋਈ ਮਿੱਟੀ ਹੈ।

\* ਖਜ਼ੂਰ ਦੇ ਰੁੱਖ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਰਪਾਲੂ ਹੋ, ਜੇ ਇਹ ਨਾ ਬਣ ਸਕੇ ਤਾਂ ਸਰੂ ਦੇ ਰੁੱਖ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋ।  
 \* ਹੇ ਬੰਦੇ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਨ ਹੋ ਜਾ, ਅੰਗ ਨਾ ਬਣ। ਭੈੜੇ ਕੰਮਾਂ 'ਤੇ ਸ਼ਰਮ ਕਰ।

**ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਇਖ਼ਲਾਕ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਬਾਰੇ ਸਾਅਦੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:**  
 \* ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਚੰਗੀ ਇਸਤਰੀ ਆਪਣੇ ਫਕੀਰ ਪਤੀ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।  
 \* ਜਦ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤਰੀ ਘਰ ਵਿਚ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਸੁਰਗ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

**ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਾਰੇ ਸਾਅਦੀ ਨੇ ਬੜੇ ਹੀ ਕਮਾਲ ਤੇ ਪ੍ਰਵਚਨ ਆਖੇ ਹਨ:**  
 \* ਹੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ! ਤੇਰੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਕੋਈ ਯਤੀਮ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਰੋਣ ਨਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਅਸਮਾਨ ਕੰਬਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।  
 \* ਨਿਰਬਲਾਂ ਉੱਤੇ ਆਪਣਾ ਜ਼ੋਰ ਅਜਮਾਉਣਾ ਲਿਆਕਤ ਨਹੀਂ।  
 \* ਕਿਸੇ 'ਤੇ ਤੀਰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਸਬਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ਰਤ ਹੈ।

**ਕੁਝ ਹੋਰ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਵਿਚਾਰ ਅਮਲ ਅਤੇ ਚਿੰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ:**  
 \* ਜਦ ਤੱਕ ਦਾਣਾ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਬਖੇਰਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਜੰਮਦਾ ਨਹੀਂ।  
 \* ਫੌਲਾਦ ਦੀ ਸੂਈ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੱਪੜਾ ਨਹੀਂ ਸੀੜਾ ਜਾਂਦਾ।  
 \* ਵਿੱਦਿਆ ਮੱਤ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ।  
 \* ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ।  
 \* ਕਦੇ ਤੁਪਕਾ ਵੀ ਦਰਿਆ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

**ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦਾਊਂ**  
**ਫੋਨ: +91-98151-23900**

2011 'ਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਏ। ਇਹ ਪੁਸਤਕ 12ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਰਾਨੀ ਲੇਖਕ ਸ਼ੇਖ ਸਾਅਦੀ ਦੀਆਂ ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ ਦੋ ਪੁਸਤਕਾਂ 'ਗੁਲਿਸਤਾਂ' ਅਤੇ 'ਬੋਸਤਾਂ' ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨ ਖੋਜੀ ਜਨਾਬ ਤਾਰਿਕ ਕਿਫ਼ਾਇਤ ਉਲਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੇਖ ਸਾਅਦੀ ਨੂੰ ਸਾਅਦੀ ਸੀਰਾਜ਼ੀ ਕਰਕੇ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ 6ਵੀਂ ਸਦੀ ਹਿਜਰੀ ਜਾਂ 12ਵੀਂ ਸਦੀ ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਸੀਰਾਜ਼ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਤਖੱਲਸ ਸਾਅਦੀ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਫ਼ਾਰਸ ਦੇ ਅਤਾਬੁਕ (ਰਾਜੇ) ਸਾਅਦ ਬਿਨ ਜੰਗੀ ਨਾਲ ਨਿਸਬਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਸਾਅਦੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਸ਼ੇਖ ਸਾਅਦੀ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹੀ ਪਰ ਪਿਤਾ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਅਦੀ ਨੂੰ ਸੀਰਾਜ਼ ਛੱਡ ਕੇ ਬਗ਼ਦਾਦ ਜਾਣਾ ਪਿਆ। ਉੱਥੇ ਮਦਰਸਾ-ਏ-ਨਿਜ਼ਾਮੀਆਂ 'ਚ ਦਾਖਲਾ ਲਿਆ।

ਉਸਤਾਦਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈਣ ਉਪਰੰਤ ਸਾਅਦੀ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ। ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਅਜ਼ਰਬਾਈਜਾਨ, ਆਰਮੀਨੀਆ, ਤੂਰਾਨ, ਏਸ਼ੀਆ ਮਾਈਨਰ, ਖੁਰਾਸਾਨ, ਗਜ਼ਨੀ, ਬਲਖ, ਕਾਸ਼ਗਰ (ਪੱਛਮੀ ਚੀਨ), ਬਸਰਾ, ਯਮਨ, ਹਿਜਾਜ਼ (ਸਾਊਦੀ ਅਰਬ), ਫਲਸਤੀਨ, ਸੀਰੀਆ, ਤਾਤਾਰ, ਮਿਸਰ, ਏਬੀਸੀਨੀਆ, ਮੌਰੋਕੋ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਸਥਾਨਾਂ ਦਾ ਭਰਮਣ ਕੀਤਾ। ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦਾ ਦੌਰਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ 'ਬੋਸਤਾਂ' ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਅਧਿਆਇ ਦੀ ਇੱਕ ਹਿਕਾਇਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਅਦੀ ਨੇ ਗੁਜਰਾਤ ਪ੍ਰਾਂਤ ਵਿਚ ਸੋਮਨਾਥ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਠਹਿਰਨ ਅਤੇ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਮੰਦਰ-ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਦੰਭੀ ਰੋਚਿਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਿਆਣਪ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣਾ ਬਚਾਅ ਵੀ ਕੀਤਾ।

ਲਗਭਗ 30-40 ਸਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਸਫ਼ਰ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ 1256 'ਚ ਸਾਅਦੀ ਸੀਰਾਜ਼ ਪਰਤ ਗਿਆ। ਸਫ਼ਰ ਦੌਰਾਨ ਔਕੜਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ। ਜਿੱਥੋਂ ਵੀ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਉਸ ਨੂੰ ਪੱਲੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਬਣਾਇਆ। ਸਾਅਦੀ ਨੇ ਕਾਫ਼ੀ ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਭੋਗੀ, 120 ਸਾਲ। ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਵਿਚ 14 ਵਾਰੀ ਹੱਜ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਸਫ਼ਰ ਦੌਰਾਨ ਅਨੇਕਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੇ। ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਸਿੱਖੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂ ਹੋਇਆ। ਕਈ ਵਾਰ ਜਾਨ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵੀ ਹੋਏ ਪਰ ਜਗਿਆਸੂ ਤੇ ਹਲੀਮੀ ਦੇ ਪਾਤਰ ਵਾਂਗੂ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ। ਚਰਚਿਤ ਦੋ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਹੋਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਅਖੀਰਲੀ ਉਮਰੇ ਸੂਫ਼ੀਅਤ ਵੱਲ ਝੁਕਾਅ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਸੀਰਾਜ਼ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਇੱਕ 'ਜ਼ਾਵੀਏ' ਵਿਚ ਸੂਫ਼ੀਆਨਾ, ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਨੈਤਿਕ ਪ੍ਰਚਾਰ 'ਚ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ।

'ਗੁਲਿਸਤਾਂ' ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਫ਼ਾਰਸੀ ਨਸਰ ਵਿਚ ਹਨ ਪਰ ਆਪਣੇ ਕਥਨ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਰੋਚਿਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਮੌਕੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਸਨਵੀ, ਰੁਬਾਈ, ਕਤਾਆ ਆਦਿ ਦੇ ਢੁਕਵੇਂ ਕਾਵਿ ਟੋਟਿਆਂ ਨੂੰ ਕਲਮਬੰਦ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਪ੍ਰਵਚਨ ਪਰੀਆਂ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਜਾਂ ਦਾਨਵਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਾ ਹੋ ਕੇ, ਸਾਧਾਰਨ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵਾਪਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। 'ਗੁਲਿਸਤਾਂ' ਦੇ ਅੱਠ ਅਧਿਆਇ ਹਨ : 1. ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਉ ਸਬੰਧੀ, 2. ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਬਾਰੇ, 3. ਸੰਤੁਸ਼ਟਤਾ ਦੀ ਵਡਿੱਤਣ ਬਾਰੇ, 4. ਚੁੱਪ ਦੇ ਲਾਭ, 5. ਇਸ਼ਕ ਤੇ ਜੁਆਨੀ, 6. ਬੁਢਾਪੇ ਦੀ ਨਿਰਬਲਤਾ, 7. ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ, 8. ਸੰਗਤ ਦੇ ਚੱਜ ਆਚਾਰ। ਅੰਤਿਕ 'ਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਬਹੁਤ ਗਿਆਨਮਈ ਹੈ।

'ਬੋਸਤਾਂ' ਦਾ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ਾ ਵੀ ਨੈਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸਦਾਚਾਰ ਹੀ ਹੈ। ਸ਼ੈਲੀ ਵੀ 'ਗੁਲਿਸਤਾਂ' ਵਰਗੀ ਹੈ। 'ਗੁਲਿਸਤਾਂ' ਵਿਚ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਰੂਪ ਗਦ ਅਤੇ ਪਦ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਹੈ। ਉੱਥੇ 'ਬੋਸਤਾਂ' 'ਚ ਕਾਵਿ-ਰੂਪ ਹੀ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। 'ਬੋਸਤਾਂ' ਦੇ 10 ਅਧਿਆਇ ਹਨ। ਆਦਿ 'ਚ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮੁਹੰਮਦ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ, ਪੁਸਤਕ ਰਚਣ ਦਾ ਕਾਰਨ। ਪਹਿਲੇ ਅਧਿਆਇ 'ਚ ਨਿਆਇ, ਰਾਜ ਕਰਨ ਦੀ ਨੀਤੀ ਅਤੇ ਜੁਗਤ ਬਾਰੇ, ਦੂਜੇ 'ਚ ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿਚ, ਤੀਜੇ 'ਚ ਇਸ਼ਕ ਬਾਰੇ, ਚੌਥੇ 'ਚ ਦੀਨਤਾ ਬਾਰੇ, ਪੰਜਵੇਂ 'ਚ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਦੀ ਰਜ਼ਾ

## ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ

ਕਾਲਮ 'ਆਖ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ' ਨੇ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੂੰ ਖੂਬ ਹਲੂਣਿਆ ਹੈ। ਤਸਵੀਰ ਦੇਖ ਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਵਿਚ ਜੋ ਵਲਵਲੇ ਉਠਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਵਿਤਾ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤੌਰਾਂ 'ਚਾਰ ਸਤਰਾਂ' 'ਚ ਸਾਨੂੰ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੇਜੋ। ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ, ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਫੋਟੋ ਨਾਲ ਕਾਵਿ ਟੋਟਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਕੈਪਸ਼ਨ ਭੇਜਣ ਲਈ ਆਖਰੀ ਤਾਰੀਖ 8 ਅਕਤੂਬਰ 2022 ਹੈ। -ਸੰਪਾਦਕ

### ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-554



ਝੱਖੜ ਆਏ ਵਿਛ ਗਿਆ ਝੋਨਾ ਕਿਸਾਨ ਵਿਚਾਰਾ ਕਿੱਧਰ ਜਾਵੇ।  
 ਪੱਕੀ ਫਸਲ 'ਤੇ ਮਾਰ ਪੈ ਗਈ ਖਰੀਦਣ ਵਾਲਾ ਵੱਟਾ ਲਾਵੇ।  
 ਕਰਜ਼ੇ ਦਾ ਹੈ ਫਿਕਰ ਸਤਾਉਂਦਾ ਸਾਰ ਲੈਣ ਵੀ ਕੋਈ ਨਾ ਆਵੇ।

### ਕੈਪਸ਼ਨ ਮੁਕਾਬਲਾ-552



ਵਿਆਹ ਵੀਰੇ ਦਾ ਧਰਿਆ,  
 ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਹੈ ਪਾਠ ਕਰਾਉਣਾ,  
 ਮੰਜੇ ਜੋੜ ਸਪੀਕਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ,  
 ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਅੱਜ ਸੁਣਾਉਣਾ  
 ਸਾਕ ਸ਼ਰੀਕੇ ਸੱਦੇ ਦੇਵਾਂਗੇ,  
 ਨਾਲੇ ਲੱਡੂ ਜਲੇਬੀ ਹੈ ਪਾਉਣਾ,  
 ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ,  
 ਪਿੰਡ 'ਚ ਬਹਿਜਾ-ਬਹਿਜਾ ਕਰਾਉਣਾ।  
 -ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਨਰਪੁਰੀ

ਪੁਰਾਣੇ ਮੰਜੇ ਭਾਲ ਭੁਲ ਕੇ  
 ਜੋੜ ਕੇ ਦੋਣਾਂ ਬੰਨ ਖੜ੍ਹਾਏ।  
 ਲੰਮੀਆਂ ਪੁਛਾਂ ਵਾਲੇ ਸਪੀਕਰ  
 ਜੋੜ ਕੇ ਪਿੱਠਾਂ ਉੱਪਰ ਲਾਏ।  
 ਦੁਰ ਦੁਰ ਤੱਕ ਜਾਣ ਅਵਾਜ਼ਾਂ  
 ਮੁੜ ਬੀਤੇ ਵੇਲੇ ਯਾਦ ਕਰਾਏ।  
 -ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਪੋਰ।

---  
 ਵਿਆਹਾਂ ਸਾਦੀਆਂ ਫੰਕਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ  
 ਢੋਲ ਢੱਕਕਾ,  
 ਮੰਜੇ ਜੋੜ ਸਪੀਕਰ ਲਾਉਣੇ  
 ਸਾਡਾ ਸੀ ਸਭਿਆਚਾਰ।

ਸ਼ੇਰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਤੋਂ  
 ਝੱਲਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ,  
 ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੀ ਕਦਾਈ ਹੁੰਦਾ  
 ਹੁਣ ਰੋਜ਼ ਹੋਣ ਖੁਆਰ।  
 ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਸਸਤੇ ਸਾਧਨ  
 ਘਰ ਘਰ ਪਹੁੰਚੇ,  
 ਪੁਰਾਣਾ ਸਿਸਟਮ  
 ਲੱਗਦਾ ਕੂੜ ਕਥਾੜ।

**-ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤਰ  
 ਪਿੰਡ ਕੁਲਬੁਰਛਾਂ (ਪਟਿਆਲਾ)  
 ਫੋਨ: 8878469639**

---  
 ਦੋ ਮੰਜੀਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜ  
 ਸਪੀਕਰ ਲਾ ਲਏ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ।  
 ਯਮਲੇ ਜੱਟ ਦੇ ਵਿਚ ਰਕਾਟ  
 ਚਲਾ ਲਏ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ।  
 ਲੋਕੀ ਚਾਹੇ ਕੁਝ ਵੀ ਬੋਲਣ।  
 ਪਰ ਅੱਜ ਤਾਂ ਮਨ ਪਰਚਾਲੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ।  
**-ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧ ਕਲਿਆਣ  
 ਫੋਨ: 96538-96528**

---  
 ਗਮੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਹੋਵੇ ਸ਼ਾਦੀ,  
 ਮੰਜੇ ਜੋੜ ਸਪੀਕਰ ਵਜਦੇ ਸੀ।  
 ਵਿਆਹ ਮੰਗਣੇ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਪਲ,  
 ਨਾਲ ਵਾਜਿਆਂ ਦੇ ਸਜਦੇ ਸੀ।  
 ਲੋਕ ਗੀਤ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਲੀਆਂ,  
 ਨਾਲ ਸਮੇਂ ਦੇ ਗਾਇਬ ਹੋ ਗਏ।  
 ਲੱਚਰਪੁਣੇ ਨੇ ਧਾਕ ਜਮਾ ਲਈ,  
 ਹਰ ਥਾਂ ਡੀ.ਜੇ. ਕਾਇਮ ਹੋ ਗਏ।  
**-ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਵਪਾਲੀ  
 ਫੋਨ: 94176-49275**

### ਫੁੱਲ ਦੀ ਕਿਸਮਤ

ਹੱਥ ਤੁਸੀਂ ਜਦ ਫੁੱਲ ਦੇ ਨਾਲ  
 ਫੁਹਾਇਆ ਹੋਵੇਗਾ।  
 ਮੇਰੇ ਵਾਂਗੂੰ ਫੁੱਲ ਉਦੋਂ  
 ਨਸ਼ਿਆਇਆ ਹੋਵੇਗਾ।  
 ਹੋਵੇਗਾ ਕੋਈ ਭੌਰਾ ਜੋ  
 ਮੰਡਰਾਉਂਦਾ ਫੁੱਲਾਂ 'ਤੇ,  
 ਉਸਨੇ ਗੀਤ ਅਲਹਿਦਾ ਕੋਈ  
 ਗਾਇਆ ਹੋਵੇਗਾ।  
 ਮਹਿਕ ਤੁਹਾਡੀ ਤੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ  
 ਮਿਲ ਕੇ ਦੋਵਾਂ ਨੇ,  
 ਪੌਣ ਰੁਮਕਦੀ ਨੂੰ  
 ਡਾਢਾ ਮਹਿਕਾਇਆ ਹੋਵੇਗਾ।

ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਉਂਦੇ ਨੇ ਸਾਰੇ,  
 ਵੇਖ ਸੁਹੱਪਣ ਤੇਰਾ  
 ਫੁੱਲ ਸ਼ਰਮਾਇਆ ਹੋਵੇਗਾ।  
 ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤ ਹੋਵੇਗਾ  
 ਜਿਹੜੇ ਫੁੱਲ ਨੂੰ ਫੁਹਾਇਆ ਤੂੰ,  
 ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਭ ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ  
 ਤਤਪਾਇਆ ਹੋਵੇਗਾ।  
 ਚਲੋ ਸਾਡੇ ਇੱਕ ਸਾਖੀ ਦੀ ਤਾਂ  
 ਕਿਸਮਤ ਜਾਗੀ ਏ,  
 ਏਨਾ ਕਹਿ ਫੁੱਲਾਂ ਨੇ  
 ਸ਼ੁਕਰ ਮਨਾਇਆ ਹੋਵੇਗਾ।  
**-ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨਾਗਰਾ  
 ਫੋਨ: +13604481989**

1923 ਵਿਚ ਘਰੇਂ ਦੌੜ ਕੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਕਾਨਪੁਰ ਆ ਗਏ ਸਨ। ਦੇਸ਼-ਭਗਤ ਗਣੇਸ਼ ਸ਼ੰਕਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਵਿਚ ਹਫਤਾਵਾਰੀ ਪਰਚੇ 'ਪ੍ਰਤਾਪ' ਦੇ ਸੰਪਾਦਕੀ ਮੰਡਲ ਨਾਲ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਕਾਨਪੁਰ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਥ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਾਥੀਆਂ ਬੀ.ਕੇ. ਦੱਤ, ਸ਼ਿਵ ਵਰਮਾ, ਜੈ ਦੇਵ ਕਪੂਰ, ਵਿਜੈ ਕੁਮਾਰ ਸਿਨਹਾ ਤੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਗੁੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਲੰਮੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਹੋਏ। ਕਾਜ਼ੀ ਨਜ਼ਰੁਲ ਇਸਲਾਮ ਦੀਆਂ ਬੰਗਾਲੀ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਵੀ ਪੜ੍ਹੀਆਂ। ਕਾਨਪੁਰ ਪਹਿਲੀ ਬਾਲਸ਼ਵਿਕ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਕੇਸ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਵੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਰੂਸ ਵਿਚ ਆਏ ਇਨਕਲਾਬ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਬਦਲੇ ਹਾਲਾਤ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਮੌਕਾ ਵੀ ਮਿਲਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬੱਬਰ ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਲਹਿਰ ਦੇ 6 ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਫਾਂਸੀ ਉੱਤੇ 'ਇੱਕ ਪੰਜਾਬੀ ਯੁਵਕ' ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਲੇਖ 15 ਮਾਰਚ 1926 ਦੇ 'ਪ੍ਰਤਾਪ' ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਲੇਖ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮੌਕੇ (28 ਸਤੰਬਰ) ਛਾਪਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

# ਹੌਲੀ ਦੇ ਦਿਨ ਖੂਨ ਦੇ ਛਿੱਟੇ: ਬੱਬਰ ਅਕਾਲੀ ਫਾਂਸੀ 'ਤੇ

ਹੌਲੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ 27 ਫਰਵਰੀ ਦੇ ਦਿਨ ਜਦ ਅਸੀਂ ਖੇਡਣ ਮੌਲੂਣ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਸਾਂ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੂਬੇ ਦੇ ਇੱਕ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਇਹ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਕਾਂਡ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੁਣੋਗੇ ਤਾਂ ਡਰ ਜਾਉਗੇ। ਕੰਬ ਉੱਠੋਗੇ। ਲਾਹੌਰ ਸੈਂਟਰਲ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਠੀਕ ਉਸ ਦਿਨ 6 ਬੱਬਰ ਅਕਾਲੀ ਫਾਂਸੀ ਉੱਤੇ ਲਟਕਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ— ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗੜਗੱਜ, ਸੰਤਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ। ਲਗਭਗ ਦੋ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਇਸ ਜੁਰਮ ਹੇਠ ਜੋ ਲਾਪ੍ਰਵਾਹੀ ਦਿਖਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਦਿਨ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਿੰਨੇ ਚਾਅ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਜੱਜ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ। ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ, ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਲੇ ਪਾਣੀ, ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲਾ ਅਤੇ ਲੰਬੀਆਂ ਕੈਦਾਂ। ਸਾਰੇ ਗਰਜ ਉੱਠੇ। ਉਹਨਾਂ ਆਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਅਰਿਆਂ ਨਾਲ ਗੂੰਜਾ ਦਿੱਤਾ। ਅਪੀਲ ਹੋਈ, ਪੰਜ ਦੀ ਥਾਂ ਛੇ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਭਾਗੀ ਬਣੇ। ਉਸ ਦਿਨ ਖਬਰ ਪੜ੍ਹੀ ਕਿ ਰਹਿਮ ਲਈ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਗਵਰਨਰ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਜੇ ਫਾਂਸੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਡੀਕ ਸੀ ਪਰ ਚਾਣਚੱਕ ਕੀ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹੌਲੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਗ਼ਮ ਵਿਚ ਡੁੱਬੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਹਾਦਰਾਂ ਦੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਲਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਚੁਪ-ਚਾਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੰਤਮ ਕ੍ਰਿਆ ਹੋ ਗਈ। ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਉਹੀ ਚਹਿਲ ਪਹਿਲ ਸੀ। ਆਉਣ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ 'ਤੇ ਉਦੋਂ ਹੀ ਰੰਗ ਸੁੱਟਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕੋਹੀ ਵੱਡੀ ਲਾਪ੍ਰਵਾਹੀ ਸੀ। ਜੇ ਉਹ ਰਾਹੋਂ ਬਿੜਕੇ ਹੋਏ ਸਨ ਤਾਂ ਹੋਣ ਦਿਉ, ਜੇ ਪਾਗਲ ਸਨ ਤਾਂ ਹੋਣ ਦਿਉ। ਉਹ ਨਿੰਡਰ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਤਾਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਅਨਿਆਂ ਨਾ ਸਹਾਰ ਸਕੇ, ਦੇਸ਼ ਦੀ ਢਹਿੰਦੀ ਹਾਲਤ ਨਾ ਵੇਖ ਸਕੇ, ਨਿਰਬਲਾ ਉੱਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜ਼ੁਲਮ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਅਸਹਿਣਯੋਗ ਹੋ ਗਏ, ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੀ ਲੁੱਟ ਖਸੁੱਟ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲੋਂ ਸਹਾਰੀ ਨਾ ਗਈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਲਲਕਾਰਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਕੁੱਦ ਪਏ ਕਰਮ ਖੇਤਰ ਵਿਚ। ਉਹ ਸਜੀਵ ਸਨ, ਉਹ ਸੁਹਿਰਦ ਸਨ। ਕਰਮ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਜੂਝਣ ਵਾਲੇ— ਧੰਨ ਹੈ ਤੂੰ! ਮੌਤ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇਸ਼ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸਭ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ ਬਹਾਦਰ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ। ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਕੋਈ ਘ੍ਰਿਣਤ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਜਿਸ ਦਲੇਰੀ ਅਤੇ ਤੱਤਪਰਤਾ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਚੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਟੈਗੋਰਟ ਵਿਰੋਧੀ ਦਲ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਯਤਿੰਦਰ ਮੁਕਰਜੀ, ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਵੀਰ ਇਨਕਲਾਬੀ ਦੀ ਮੌਤ ਉੱਤੇ ਅਫਸੋਸ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬੀਰਤਾ, ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਕਰਮਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਸੀਂ ਕਾਇਰ ਨਰ ਪਸੂ ਇਕ ਬਿੰਦ ਲਈ ਵੀ ਐਸ਼ ਆਰਾਮ ਛੱਡ ਕੇ ਬਹਾਦਰਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਉੱਤੇ ਆਹ ਭਰਨ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਕਿੰਨੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾਜਨਕ ਗੱਲ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਜੋ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲ ਗਈ। ਇਸ ਭਿਆਨਕ ਦੁਖਾਂਤ ਨਾਟਕ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਝਾਕੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ। ਅਜੇ ਇਸ ਨਾਟਕ ਦਾ ਆਖਰੀ ਪਰਚਾ ਨਹੀਂ ਡਿੱਗਿਆ। ਨਾਟਕ ਅੱਗੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਹੋਰ ਭਿਆਨਕ ਦਿਖਾਏਗਾ। ਕਹਾਣੀ ਲੰਬੀ ਹੈ ਸੁਣਨ ਲਈ ਜ਼ਰਾ ਦੂਰ ਪਿੱਛੇ ਤੀਕ ਜਾਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਨਾਫਰਮਾਨੀ ਲਹਿਰ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਉੱਠੇ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਕਿਸੇ ਨਾਲੋਂ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਉੱਠੇ। ਘੂਕ ਨੀਦਰ ਤੋਂ ਉੱਠੇ ਅਤੇ ਉੱਠੇ ਵੀ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ। ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ, ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਦੀ ਝੜੀ ਲੱਗ ਗਈ। ਮਾਸਟਰ ਮੋਤਾ ਸਿੰਘ, ਖਾਲਸਾ ਮਿਡਲ ਸਕੂਲ ਮਾਹਲਪੁਰ

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹੈੱਡਮਾਸਟਰ ਨੇ ਇਕ ਤਕਰੀਰ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਾਰੰਟ ਨਿਕਲੇ ਪਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਪ੍ਰਾਹੁਣਚਾਰੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਤਕਰੀਰਾਂ ਫਿਰ ਵੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਕੋਟ ਫਤੂਹੀ ਨਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਦੀਵਾਨ ਸਜਿਆ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਘੇਰਾ ਪਾ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਵੀ ਮਾਸਟਰ ਮੋਤਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਤਕਰੀਰ ਕੀਤੀ। ਅਖੀਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤੇ ਉੱਠ ਪਏ। ਮਾਸਟਰ ਜੀ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਧਰ ਗਏ। ਬਹੁਤ ਦਿਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਲੁਕਣ ਮਿਟੀ ਖੋਡੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬੁਖਲਾਹਟ ਹੋਈ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਕ ਹਮਜ਼ੇਲੀ ਨੇ ਧੋਖਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਡੋਢ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਇਕ ਦਿਨ ਮਾਸਟਰ ਸਾਹਿਬ ਫੜ ਲਏ ਗਏ। ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸੀ— ਉਸ ਭਿਆਨਕ ਨਾਟਕ ਦਾ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਗ਼ ਦਾ ਮੋਰਚਾ ਲੱਗਾ। ਨਿਹੰਬਿਆਂ ਉੱਤੇ ਜਦ ਭਾਤੋ ਦੇ ਟੱਟੂ ਟੁੱਟ ਪੈਂਦੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਟ-ਕੁੱਟ ਅਧਮਰੇ ਕਰ ਦਿੰਦੇ, ਦੇਖਣ ਸੁਣਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੌਣ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਦਾ ਦਿਲ ਕੰਬ ਨਾ ਉੱਠਿਆ ਹੋਵੇ। ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਦਾ ਦੌਰ ਸੀ। ਸਰਦਾਰ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗੜਗੱਜ ਦੇ ਨਾਂ ਵਰੰਟ ਨਿਕਲੇ ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਤਾਂ ਇਸੇ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਹੋਣਾ ਨਾ ਮੰਨਿਆ। ਪੁਲਿਸ ਹੱਥ ਧੋ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਪੈ ਗਈ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਬਚਦੇ ਹੀ ਰਹੇ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜਥੇਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣਾ ਕਰਾਂਤੀ ਦਲ ਸੀ। ਨਿਹੰਬਿਆਂ ਉੱਤੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਉਹ ਸਹਾਰ ਨਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਕਰਾਂਤੀਪੂਰਨ ਲਹਿਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝੀ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਕੁੱਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੂਹ ਕੱਢਣ ਲਈ ਸੁੰਘਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਝੋਲੀ ਚੁੱਕਾਂ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਸਰਦਾਰ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਆਪਣੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਜੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਪਰ ਬਹੁਸੰਮਤੀ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸੀ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਤਿੰਨ ਆਦਮੀ (ਆਪਣੇ) ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦੇਣ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਉੱਪਰ ਲੈ ਲੈਣ ਅਤੇ ਝੋਲੀ ਚੁੱਕਾਂ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦੇਣ। ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ, ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅੱਗੇ ਵਧੇ। ਇਹ ਠੀਕ ਸੀ ਜਾਂ ਗਲਤ, ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਕੇ ਜ਼ਰਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਤਾਂ ਕਰੋ ਜਦ ਇਹਨਾਂ ਨਵੀਨ ਬਹਾਦਰਾਂ ਨੇ ਸੁਗੰਧ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। “ਅਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਸਰਬੰਸ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤਿਗਿਆ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਲੜਦੇ-ਲੜਦੇ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗੇ ਪਰ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਣਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ।” ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦਾ ਮੋਹ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਜਦੋਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਿੰਨਾ ਸੋਹਣਾ ਦਿਲਚਸਪ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਨਾਲ ਸੰਜੋਇਆ ਹੋਇਆ ਨਜ਼ਾਰਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਆਤਮ-ਤਿਆਗ ਦੀ ਹੱਦ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਸਾਹਸ ਦੇ ਅੰਤ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਕਿੱਧਰ ਹੈ? ਸ਼ਾਮ ਚੁਰਾਸੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਬਰਾਚ ਰੇਲਵੇ ਲਾਈਨ ਦੇ ਇਕ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ

ਇਕ ਸੂਬੇਦਾਰ 'ਤੇ ਹੱਥ ਸਾਫ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਜਣਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਵੀ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪੂਰੀ ਤਾਕਤ ਲਾ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਫੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਸਫਲਤਾ ਨਾ ਮਿਲੀ। ਰੁੜਕੇ ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਸ. ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗੜਗੱਜ ਫਿਰ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਵੀ ਸੀ ਜੋ ਉੱਥੇ ਹੀ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਫਤਿਆ ਗਿਆ ਪਰ ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਉੱਥੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਬਚ ਨਿਕਲੇ। ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਇਕ ਸਾਧ ਮਿਲਿਆ। ਉਹਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਇੱਕ ਇਹੋ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਬਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਪਰ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਡਟੇ ਰਹੇ। ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਾਰੇ ਆਪ ਹੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਏ। ਸਾਰੇ ਬੰਬ ਅਨੂਪ ਸਿੰਘ ਲੈ ਭੱਜਿਆ ਅਤੇ ਜਾ ਕੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਾਕੀ ਚਾਰੇ ਜਣੇ ਉੱਥੇ ਹੀ ਘਿਰੇ ਹੋਏ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਕਪਤਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ— ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਥਿਆਰ ਸੁੱਟ ਦਿਓ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਾਫ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਲਲਕਾਰ ਕੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਸੁੱਚੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਵਾਂਗ ਲੜਦੇ-ਲੜਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ ਪਰ ਹਥਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸੁੱਟ ਸਕਦੇ। ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੇ ਤਿੰਨ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰਿਆ। ਉਹ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ ਗਰਜ ਉੱਠੇ। ਲੜਾਈ ਛਿੜ ਪਈ। ਖੂਬ ਤਾੜ-ਤਾੜ ਗੋਲੀਆਂ ਖਤਮ ਹੋਣ 'ਤੇ ਉਹ ਛੁੱਪ ਵਿਚ ਕੁੱਦ ਪਏ। ਗੋਲੀਆਂ ਦੇ ਮੀਂਹ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸੂਰਮੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ। ਸ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਉਮਰ 75 ਸਾਲ ਸੀ। ਉਹ ਕੈਨੇਡਾ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਖਲਾਕ ਪਵਿੱਤਰ ਅਤੇ ਚਰਿੱਤਰ ਆਦਰਸ਼ਕ ਸੀ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਬੱਬਰ ਅਕਾਲੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ ਪਰ ਨਿੱਤ ਉਨਤੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। 18 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਬਹੁਤ ਸੁਨੱਖ, ਸਿਹਤਮੰਦ ਨੌਜਵਾਨ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਡਾਕੂਆਂ ਨਾਲ ਸਾਥ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਡਾਕੂ ਤੋਂ ਸੱਚਾ ਇਨਕਲਾਬੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਸਰਦਾਰ ਬੰਤਾ ਸਿੰਘ, ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਕਈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਡਾਕੂ ਡਾਕੇਜ਼ਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਆ ਰਲੇ। ਇਹਨਾਂ ਸਭਨਾਂ ਵਿਚ ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਧੋ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜਲਦੀ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਇਕ ਦਿਨ 'ਮਾਨਹਾਣਾ' ਨਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਸ. ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਪੁਲਿਸ ਆ ਗਈ। ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਉਨੀਂਦੇ ਕਾਰਨ ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਹੀ ਫੜ ਲਏ ਗਏ। ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਹਥਕੜੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਬਾਹਰ ਸਿਪਾਹੀ ਅਤੇ ਦੋ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਅਫਸਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਘੇਰ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ। ਠੀਕ ਉਸੇ ਵਕਤ ਧਮਾਕਾ ਹੋਇਆ। ਧੰਨਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੰਬ ਚਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਮਰੇ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਅਫਸਰ ਅਤੇ ਦਸ ਸਿਪਾਹੀ। ਬਾਕੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ। ਇੰਝ ਹੀ ਮੁੰਡੇਰ ਨਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਬੰਤਾ ਸਿੰਘ, ਜਵਾਲਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਕਈ ਲੋਕ ਘਿਰ ਗਏ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਛੱਤ ਉੱਤੇ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਗੋਲੀ ਚੱਲੀ, ਕੁਝ ਚਿਰ ਤਕ ਚੰਗੀ ਝੜਪ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਪਰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ ਛਿੜਕ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਬਚ ਨਿਕਲੇ ਅਤੇ ਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਉੱਥੇ ਹੀ ਮਾਰੇ ਗਏ। ਜੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਇਕ-ਦੋ ਹੋਰ ਵਾਰਦਾਦਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਗ਼ੈਰ-ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਬਹੁਤ ਹੌਸਲੇ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਇਕ ਵੇਰ ਸ਼ਾਇਦ ਜਲੰਧਰ ਛਾਉਣੀ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਰਸਾਲੇ ਵਿਚ ਪਹਿਰੇ ਉੱਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਿਪਾਹੀ ਦੀ ਘੋੜੀ ਅਤੇ ਰਫਲ ਖੋਹ ਕੇ ਲਿਆਏ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਦਸਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ



ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਹੋਏ 6 ਬੱਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦੇਹਾਂ ਨਾਲ ਲੋਕ।

**ਇਤਿਹਾਸ-ਝਾੜ**

**ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਲਮ ਤੋਂ**

ਭਾਲ ਵਿਚ ਮਾਰੇ-ਮਾਰੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ, ਕਿਤੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦਸਤੇ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋ ਗਈ। ਸਰਦਾਰ ਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਫੌਰਨ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ— “ਜੇ ਹਿੰਮਤ ਹੈ ਤਾਂ ਦੋ ਹੱਥ ਕਰ ਲਉ।” ਖੈਰ ਉੱਧਰ ਤਾਂ ਸਨ ਪੈਸੇ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਤੇ ਇੱਧਰ ਆਤਮ-ਤਿਆਗ ਵਾਲੇ ਇਨਸਾਨ। ਤੁਲਨਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦਾ ਦਸਤਾ ਚੁਪ-ਚਾਪ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਉਹਦੀ ਸੀ ਇਹ ਹਾਲਤ। ਖੈਰ, ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਸੀ। ਪਿੰਡ-ਪਿੰਡ ਪੁਲਿਸ ਤਾਜੀਰੀ ਚੌਕੀਆਂ ਬਿਠਾਈਆਂ ਜਾਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਹੌਲੇ-ਹੌਲੇ ਬੱਬਰਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਘਟਣ ਲੱਗਾ। ਹੁਣ ਤਕ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ। ਜਿਥੇ ਜਾਂਦੇ, ਕੁਝ ਲੋਕ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਚਾਅ ਨਾਲ, ਕੁਝ ਡਰ ਅਤੇ ਸਹਿਮ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਆਉ ਭਗਤ ਕਰਦੇ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪਿੱਠੁ ਇਕਦਮ ਡਰੇ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਛਿਪਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਘਰ ਤੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਂਦਾ। ਇਹ ਉਹਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਹੀਰੋ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਬੀਰ ਸਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ- ਪੀਰ ਪੂਜਾ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਪਰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੈਂਕੜੇ ਹੀ ਫੜੇ ਗਏ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ। ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਇਕੱਲੇ ਬਚੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਜਲੰਧਰ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਚ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹ ਲਾਇਲਪੁਰ ਜਾ ਰਹੇ। ਉੱਥੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਬਿਲਕੁਲ ਘਿਰ ਗਏ ਪਰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਨ ਨਾਲ ਲੜਦਿਆਂ ਬਚ ਨਿਕਲੇ ਪਰ ਬਹੁਤ ਥੱਕ ਗਏ। ਕੋਈ ਸਾਥੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਾਲਤ ਬੜੀ ਅਜੀਬ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਢੇਸੀਆਂ ਨਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਆਪਣੇ ਮਾਮੇ ਕੋਲ ਗਏ। ਹਥਿਆਰ ਬਾਹਰ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਸ਼ਾਮ ਦੀ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਕੋਲ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਆ ਧਮਕੀ, ਘਿਰ ਗਏ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨਾਇਕ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੋਂ ਦੀ ਆ ਕੇ ਫੜ ਲਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾਨ ਨੇ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਖਮੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਉਹ ਥੱਲੇ ਡਿੱਗ ਪਏ। ਹਥਕੜੀ ਲਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਵਿਅਰਥ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਗੋਲੀ ਨਾਲ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਵੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੱਟਣ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਘਟਨਾ 1924 ਦੇ ਅਖੀਰ ਦੀ ਹੈ (8 ਜੂਨ 1924)। ਦੋ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸਖਤੀ ਦੇ ਬਾਅਦ ਅਕਾਲੀ ਜੱਥੇ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਉੱਧਰ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚੱਲਣ ਲੱਗਾ ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਉਪਰ ਲਿਖ ਆਏ ਹਾਂ। ਉਸ ਦਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਨੇ ਛੇਤੀ ਫਾਂਸੀ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ। ਉਹ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਏ।

# ਸਿੱਖੀ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਦੀ ਸਾਂਝ

ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਨਾਸਤਿਕ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਵਲੋਂ ਨਿਭਾਏ ਗਏ ਸਿੱਖੀ ਵਿਰੋਧੀ ਰੋਲ ਕਾਰਨ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਬਹੁਤ ਦੂਰੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਅੰਦੋਲਨ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਦੂਰੀ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਯਤਨ ਹੋਏ ਪਰ ਇਹ ਯਤਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ। ਜੂਨ 1984 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤਕ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਪੂਰਾ ਟਿੱਲ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਨਾ ਬਣਨ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬੜਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦਿਨ ਆਗੂ ਰਹਿਤ ਸਿੱਖ



**ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ**  
ਫੋਨ: +91-98156-98451

ਜਜ਼ਬੇ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਪੱਖੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਬਖਸ਼ਿਆ 'ਗਰੀਬ ਦੀ ਰੱਖਿਆ, ਜਰਵਾਣੇ ਦੀ ਭਖਿਆ' ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਲੱਗ ਗਿਆ, 'ਕਿਰਤ ਕਰੋ-ਵੰਡ ਛਕੋ-ਨਾਮ ਜਪੋ' ਦਾ ਆਤਮਿਕ ਤੱਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਗਿਆ, ਉਸੇ ਦਿਨ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰੋਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਠੱਗਾਂ ਦੀ ਸਫ ਵਲੋਂ ਟੁੱਟੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਹਰੇਕ ਹਰਬਾ ਵਰਤ ਕੇ ਇਸ ਸਾਂਝ ਨੂੰ ਬਣਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਯਕੀਨਨ 'ਸਿੱਖੀ' ਅਤੇ 'ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ' ਦੀ ਰੂਪ ਦੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਤੱਤ ਦੀ ਸਾਂਝ ਹੈ। ਸਿਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਕ ਲਿਖਤ 'ਸਿੱਖੀ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ' ਵਿਚ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇਸ ਵੱਲ ਖਿੱਚੇ ਜਾਣ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, "ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਇਕ ਇਤਫਾਕ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੌਲਿਕ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਆਮ ਸਾਂਝ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਹ ਸਿੱਖ ਫਲਸਫੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਹੈ।"

ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਆਰਨੋਲਡ ਟਾਇਨਬੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, "ਲੈਨਿਨ ਦੀ ਸਰਬ ਰੂਸੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਤੇ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਸਲਾਮੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਓਟੋਮੈਨ ਪਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਗੁਲਾਮਾਂ, ਸਫਾਵੀ ਸਰਧਾਲੂ ਕਿਸੀਬਾਸ਼ ਭਾਈਚਾਰੇ ਅਤੇ ਮੁਗਲ ਹਕੂਮਤ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪਣੇ ਹੀ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਿੱਖ ਖਾਲਸਾ ਵੇਖੋ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਸਲਾਮੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਰੂਸੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਲੱਛਣ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।"

ਸਿਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਇਸ ਚਰਚਾ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਤਿੰਨ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ:

1. ਕੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਸਲਾਮੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਉਹੀ ਲੱਛਣ ਸਨ, ਜਿਹੜੇ ਖਾਲਸਾ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਸਨ?
  2. ਕੀ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਰਬ-ਰੂਸੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਖਸਲਤ ਦੀ ਸਾਂਝ ਸੀ?
  3. ਕੀ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਨਾਲ ਸਮਾਨਤਾ ਹੈ?
- ਸਿਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚੋਂ ਠੋਸ ਹਵਾਲੇ ਦੇ ਕੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਸਲਾਮੀ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ "ਰੂਸੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮਾਡਲ ਸਮਝਣਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲਤ ਹੈ।"

**ਜਲੰਧਰ ਵੱਸਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਗਾਹੇ-ਬਗਾਹੇ ਸਿੱਖੀ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਖਾਸ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖੀ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਵਿਚਕਾਰ ਸਾਂਝ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਸਾਂਝ ਵਿਚ ਪਈਆਂ ਦੂਰੀਆਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ।**

ਇਤਫਾਕੀਆ ਘਟਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਈ ਵਾਰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਅਤੇ ਖਸਲਤ ਬਾਰੇ ਇਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਗਲਤੀ ਨਾ ਸਿਰਫ ਟਾਇਨਬੀ ਦੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗਲਤ ਰਾਹੇ ਪਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਨੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੋਰਨਾਂ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨੀਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੇ ਮੌਲਿਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਇਹ ਅਸਲੋਂ ਹੀ ਝੂਠਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਕੁਝ ਇਤਿਹਾਸਕ ਇਤਫਾਕੀਆ ਕਾਰਨਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੁਗਲ ਹਾਕਮਾਂ ਨਾਲ ਲੜਨ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਉਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਏਨਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਲਗਭਗ ਭੁਲਾ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਖੁਦ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ "ਉਹ ਕੁਝ ਵੀ ਨਵਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਨਿਕਲਦਾ ਤਰਕਸੰਗਤ ਸਿੱਟਾ ਨਹੀਂ।"

ਸਿਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, "ਖਾਲਸਾ ਜਥੇਬੰਦੀ ਹਰੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਭੁਗੋਲਿਕ, ਨਸਲੀ ਅਤੇ ਲਿੰਗਕ ਭਿੰਨ-ਭੇਦ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਮਨੁੱਖੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਇਕ ਆਲਮੀ ਸਮਾਜ ਸਿਰਜਣ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਅਧਾਰ ਉੱਤੇ ਸੁਭਾਅ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰ ਪੜ੍ਹੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਮਾਨਸਿੱਖਤਾ ਅਤੇ ਕਿਰਦਾਰ ਦੀਆਂ ਖਾਸੀਅਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਮਰਜ਼ੀਵਤੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਇਕ ਪਾਰਟੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਮੰਤਵ ਲਈ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਮੌਲਿਕ ਸੋਮੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਸਮਝ ਇਸ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਂਦੀ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਬਾਣੀ 'ਜਪੁ' ਵਿਚ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ।"

... "ਇਕ ਵਾਰ ਜੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਜਿਥੋਂ ਤਕ ਦੋਵਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਖਾਸੀਅਤ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਲੈਨਿਨ ਦੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਖਾਲਸਾ ਜਥੇਬੰਦੀ ਹੀ ਸਿਰਫ ਇਕੋ-ਇਕ ਅਤੇ ਅਸਲੀ ਮਾਡਲ ਹੈ। ਲੈਨਿਨ ਦੀ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਗਲਤ ਸੀ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਜਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਇਕ ਨਿਵੇਕਲਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ।"

ਸਿਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਅੱਗੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, "19ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਧ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੇ ਯੂਰਪੀਨ ਮਾਰਕਸਿਜ਼ਮ ਤੇ ਨੀਵੇਂ ਪਧਰ ਦੀ ਕੂਟਨੀਤੀ ਹਥੋਂ ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਗੁਆਈ, ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਗਹਿਰੀ ਬੇਅਰਾਮੀ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਦਾ ਪਸਰਣਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸੀ। ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਹਥੋਂ ਹੋਈ ਰਾਜਸੀ ਬਰਬਾਦੀ ਦਾ ਕਾਰਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਹੋਈ ਹਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਲਕਿ ਰਾਜਸੀ ਫਲਕਪਟ ਸੀ।"

1832 ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਡਾ. ਵੋਲਫ ਲਾਹੌਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ, "ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਖਾਤਰ ਇੱਥੇ ਆਏ ਹੋ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਿਚ ਆਏ ਆਪਣੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ?" ... ਡਾ. ਵੋਲਫ ਨੇ ਜਦੋਂ ਇਹੀ ਸੁਆਲ ਸਿਮਲੇ ਵਿਚ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਲਾਰਡ ਵਿਲੀਅਮ ਬੈਟਿਕ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ, "ਅਫਸੋਸ! ਸਾਰੇ ਹੀ ਦੇਸਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਸਾਡੇ ਬਾਰੇ ਇਹੀ ਰਾਇ ਹੈ।"

ਡੂੰਘੀ ਸਮਝ ਰੱਖਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਿੱਖ ਗੁਲਾਮ ਹੁੰਦੇ ਨਾ ਬਚ ਸਕੇ। ਬਾਕੀ ਦਾ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗੁਲਾਮ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਪਰ ਸਿੱਖ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੇ ਗੁਆਚ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਧੁਰ ਗਹਿਰਾਈ ਵਿਚ ਕਦੀ ਵੀ ਸਮਝੌਤਾ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ। ਆਪਣੀ ਇਸੇ ਭਾਵਨਾ ਕਾਰਨ ਹੀ "20ਵੀਂ



ਸਦੀ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਭਾਵ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿਰੁੱਧ ਬਗ਼ਾਵਤ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਸੰਸਾਰ ਜੰਗ ਦੇ ਖਤਮ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਨੇਕ ਸਿੱਖ ਦੇਸ ਨੂੰ ਬਰਤਾਨਵੀ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਮੰਤਵ ਨਾਲ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਆ ਗਏ। ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਅਸਫਲ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਫਾਂਸੀਆਂ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਏ ਜਾਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਰਕ ਭੋਗਦੇ ਲਿਖਦੇ ਰਹੇ : 'ਖਾਲਸਾ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਹੋਣੀ ਦਾ ਰਹਿਨੁਮਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਉਤੇ ਕੋਈ ਵਿਰੋਧੀ ਧੜਾ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਮੁਢਲੀ ਕੌੜੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸਾਰੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਜਿਸ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਨੂੰ ਬੁਲੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਹਿਸ਼ੁਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੀ ਫੌਜ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਉਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਦੇਸ ਦੀ ਭਲਾਈ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏਗੀ। ਫਿਰ ਹੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਅਤੇ ਅਮਨ ਦਾ ਨਵਾਂ ਦੌਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗਾ।"

ਸਿਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲਿਖਤ ਅਨੁਸਾਰ, "ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਚੇ ਹੋਏ ਸਿੱਖ ਇਨਕਲਾਬੀ ਹੀ ਸਿੱਖ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੇ ਗਰੁੱਪ ਦਾ ਪੂਰਾ ਬਣੇ। 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਵੀਹਵਿਆਂ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਬਿਦੇਸੀ ਗੁਲਾਮੀ ਦੇ ਜੂਲੇ ਵਿਚੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ, ਬਿਦੇਸੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਮਦਦ ਲੈਣ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਏ। ਉਦੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਾਹਰ ਸਿਰਫ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਹੀ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਸੀ, ਜਿਹੜੀ ਇਹ ਮਦਦ ਦੇਣ ਲਈ ਫੌਰੀ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਨੇ ਕੁਝ ਬਹੁਤ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਅਤੇ ਸੁਹਿਰਦ ਪਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਰਾਜਸੀ ਤੌਰ ਉਤੇ ਸਿਆਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਰੂਸੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਜਾਬਤੋਂ ਬੱਲੇ ਲੈ ਆਂਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਇਮ ਹੋਇਆ ਰਿਸ਼ਤਾ ਸਥਾਈ ਬਣ ਗਿਆ।"

.... "ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇਸ ਤਬਕੇ ਉਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੀ ਪਕੜ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਕਾਰਨ ਦੋ ਪੱਖੀ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ ਜਥੇਬੰਦੀ ਤੇ ਲੈਨਿਨ ਦੀ ਰੂਸੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨੀ ਤੇ ਸਮਰਪਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ ਉਤੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਵਾਸਤੇ ਖਿਚ ਰਖਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹੀ ਭਾਵਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ

ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਗ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਈ ਗਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਤੇ ਸਮਰਪਿਤ ਮੈਂਬਰ ਦੇ ਤੌਰ ਉਤੇ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਇਸ ਵਰਗ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ

ਪਿਆਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਾਂਗ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।" ... "ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਤੀ ਯਕੀਨੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਅਤੇ ਖਿਚ ਦਾ ਕਾਰਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਸੋਚ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਰਨ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਹੈ। ਦਬੋ-ਕੁਚਲੇ, ਪਛੜਿਆਂ ਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਹਿਤਾਂ ਦੀ ਪੈਰੋਕਾਰੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਅਤੇ ਨਿਯਮ ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖ ਕੇ ਘੜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।"

'ਜੀਵਨੀ ਗਦਰੀ ਬਾਬਾ ਸ਼ਹੀਦ ਮਾਸਟਰ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਕਸੇਲ' ਸਿਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। 'ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦਾ ਵਣਜਾਰਾ' ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਸ੍ਰੀ ਚਰੰਜੀ ਲਾਲ ਕੰਗਣੀਵਾਲ ਵਲੋਂ ਗਦਰ ਲਹਿਰ ਦੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਹੋਰਨਾਂ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਸੰਪਾਦਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਨੇ ਗਦਰ ਲਹਿਰ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨਵੇਂ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ ਹੀ ਇਹ ਹਕੀਕਤ ਮੰਨ ਲਈ ਗਈ ਹੈ ਕਿ "ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਅਮੀਰ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਅਜ਼ਾਦੀ ਲਹਿਰ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦਾਂ ਪੱਕੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪੂਰੀ ਯੋਗਤਾ ਨਾਲ ਅਮਲ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਕਸੇਲ ਦੀ ਉਘੀ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ। ਮਾਸਟਰ ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਕਸੇਲ, ਮਾਸਟਰ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ, ਸ. ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸਮੁੰਦਰੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਦੀਆਂ ਨਰੋਈਆਂ ਰਵਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਤੋਰਦਿਆਂ ਜਨਤਕ ਪ੍ਰਚਾਰ, ਜਨਤਕ ਲਾਮਬੰਦੀ, ਜਨਤਕ ਮਸਲੇ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਲਹਿਰ ਦੀ ਨੋਕ ਸਮਰਾਜੀ ਦਾਬੇ ਨੂੰ ਵਗਾਹ ਮਾਰਨ ਲਈ ਅਵਾਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਵੱਲ ਸੇਧਤ ਕੀਤੀ।"

ਬੁਗਿਣੜੀ ਗਦਰੀ ਬਾਬੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪੂਰਨ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸਨ ਸਗੋਂ ਸਿੱਖੀ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਵਿਚ ਵੀ ਪਰਪੱਕ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਾ ਸੋਮਾ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦਾ ਆਧਾਰ ਗੁਰਮਤਿ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਗੁਰਮਤਿ ਨੂੰ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਨਾਲ ਇਕਸੁਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸਫਲ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।

'ਗਰੀਬ ਦੀ ਰੱਖਿਆ, ਜਰਵਾਣੇ ਦੀ ਭਖਿਆ' ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿਚ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਇਸੇ ਜਜ਼ਬੇ ਕਾਰਨ ਜਦੋਂ 1917 ਵਿਚ ਰੂਸ ਅੰਦਰ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ

ਕਿਰਤੀ ਇਨਕਲਾਬ ਆਇਆ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਹੁਣ ਰੂਸ ਦੀ ਤਰਜ਼ ਉਤੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਗਰੀਬਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਹੋਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਅਖਬਾਰ ਵਲੋਂ 1917 ਦੇ "ਰੂਸੀ ਇਨਕਲਾਬ ਬਾਰੇ ਖਬਰਨਾਮਾ" ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ 64 ਸਫਿਆਂ ਦਾ ਇਕ ਕਿਤਾਬਚਾ ਪੰਜਾਬੀ, ਉਰਦੂ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਛਾਪ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿਚ ਮੁਫਤ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ। 28 ਮਾਰਚ 1917 ਦੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਅਖਬਾਰ ਦੀ ਮੋਟੀ ਸੁਰਖੀ ਸੀ 'ਰੂਸ ਅਜ਼ਾਦ ਹੋ ਗਿਆ!' ਤੇ ਅਖਬਾਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਅੰਕ ਰੂਸੀ ਇਨਕਲਾਬ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸੀ। ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਇਸੇ ਨੀਤੀ ਕਾਰਨ ਤੀਜੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਸਥਾਪਤ ਕਰੇ।

ਇੱਥੇ ਸੁਆਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਂਝੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸ਼੍ਰੋਤਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਹ ਗੱਠਜੋੜ ਟੁੱਟ ਕਿਉਂ ਗਿਆ? ਸਿੱਖੀ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਦੀ ਇਹ ਸਾਂਝ ਖਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਆ ਖੜੀ? ਇਸ ਸੁਆਲ ਦੇ ਜੁਆਬ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਨਾਲ ਹੈ ਬਲਕਿ ਅਜੋਕੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਆਲਮੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਨਾਲ ਵੀ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਚਰਚਿਤ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਚਿੰਤਕ ਸਤਨਾਮ ਚਾਨਾ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ, "ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਬੀੜਾ ਉਠਾਇਆ।"

ਯਕੀਨਨ ਕਾਮਰੇਡ ਲੈਨਿਨ ਤੇ ਕਾਮਰੇਡ ਸਟਾਲਿਨ ਸਮੇਤ, ਮਾਰਕਸ-ਏਂਗਲਜ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਪਕੜ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੇ ਬਗੈਰ ਹੀ ਰੂਸ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਦੇਸਾਂ ਅੰਦਰ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ। ਕੁਦਰਤੀ ਹਕੀਕਤ ਭਾਵ ਕੁਦਰਤ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਕੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇ ਤੋਂ ਟੁੱਟੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਹ ਯਤਨ ਅਸਫਲ ਹੋ ਗਏ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਰੂਸ ਅਤੇ ਚੀਨ ਸਮੇਤ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਇਨਕਲਾਬ ਆਏ, ਉਹ ਮੁੜ ਸਾਮਰਾਜੀ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਰਾਹ ਉਤੇ ਹੀ ਪੈ ਗਏ। ਮਨੁੱਖੀ 'ਅਜ਼ਾਦੀ' ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ 'ਵਿਕਾਸ' ਬਾਰੇ ਮਾਰਕਸੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਹੀ ਨਾ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਮਾਰਕਸ ਏਂਗਲਜ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਆਗੂ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਮਾਰਕਸੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਉਣੇ ਰਹੇ।

ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਮਾਰਕਸ-ਏਂਗਲਜ਼ ਤੇ ਲੈਨਿਨ ਦੀਆਂ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਬਣੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਖਰੇਵਾਂ ਹੈ। ਏਂਗਲਜ਼ ਅਨੁਸਾਰ 'ਮਨੁੱਖੀ ਅਜ਼ਾਦੀ' ਦਾ ਅਰਥ ਆਪਣੀਆਂ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੀਰਕ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਵੈ ਉਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਕੇ ਜੀਵਨ ਜਿਊਣ ਦੀ ਕਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਰਕਸ ਅਨੁਸਾਰ 'ਮਨੁੱਖ ਵਿਕਾਸ' ਦਾ ਅਰਥ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਆਤਮਿਕ ਵਿਕਾਸ ਹੈ।

ਮਾਰਕਸ ਦਾ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਕਥਨ ਹੈ: "ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਧਰਮ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਧਰਮ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ। ਬੋਸਕ ਧਰਮ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਆਤਮ ਚੇਤਨਾ ਅਤੇ ਆਤਮ ਬੁਲੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਹੁਣ ਤਕ ਖੁਦ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਤੇ ਜਾਂ ਖੁਦ ਨੂੰ ਫਿਰ ਗੁਆ ਲਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵਸਦੀ ਕੋਈ ਨਿੱਖੜੀ ਹੋਂਦ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਹ ਰਾਜ-ਸਮਾਜ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਜ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਹੀ ਧਰਮ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਉਲਟੀ ਚੇਤਨਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇਕ ਉਲਟਾ ਸੰਸਾਰ ਹੈ। ਧਰਮ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਆਮ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਬੌਧਿਕ ਸਾਰ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਸਧਾਰਨ ਤਰਕ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਰੂਹਾਨੀ ਸਤਿਕਾਰ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਜੋਸ਼ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਇਖਲਾਕੀ ਮਾਨਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ (ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

# ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਦੀ ਕੈਦ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ

ਵਧੇਰੇ ਪਾਣੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਲੜਨ ਲਈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਹਰ ਪਲ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਜੋ ਪਾਣੀ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਸੁਚੱਜੀ ਵਰਤੋਂ ਵੱਲ ਸਾਡਾ ਉੱਕਾ ਹੀ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਕੇਵਲ ਬਰਬਾਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਏਨੀਆਂ ਜ਼ਹਿਰਾਂ ਘੋਲ ਦਿੰਦਿਆਂ ਹਨ ਕਿ ਨਾ ਉਹ ਪੀਣ ਯੋਗ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਿੰਚਾਈ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਅਸੀਂ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਤੋਂ ਖਰੀਦਦੇ ਹਾਂ। ਸਿੰਚਾਈ ਲਈ ਤਾਪ ਬਿਜਲੀ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਭਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਪਾਣੀਆਂ ਉਪਰ ਸਾਡਾ ਆਪਣਾ ਨਹੀਂ, ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹੈ। ਕੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕਾਰਪੋਰੇਟੀ ਲੁੱਟ-ਖਸ਼ੂਟ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ? ਕੋਈ ਅਜਿਹੇ ਕਦਮ ਉਠਾਵਾਂਗੇ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿਚੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਵਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ



ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗਰੇਵਾਲ

ਭਰ ਗਏ। ਸਾਹ ਲੈਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਤੋਂ ਅਗੇਤੀ ਬਿਜਲੀ ਵੱਲ ਮੁੜਨਾ ਪੈ ਗਿਆ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਟਿਊਬਵੈੱਲਾਂ ਲਈ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਮੁਫਤ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹੀ, ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਥਾਂ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਵਧਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਤ੍ਹਾ ਹੇਠਾਂ ਜਾਣ ਲੱਗੀ। ਪੰਜ ਹੋਰਸ ਪਾਵਰ ਦੀਆਂ ਮੋਟਰਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਹੁਣ 25 ਤੋਂ 35 ਹਾਰਸ ਦੀਆਂ ਮੋਟਰਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਹਾਂ। ਸਰਕਾਰ/

ਵਿਉਂਤਣਾ ਹੋਵੇਗਾ।  
ਸਾਡਾ ਨਹਿਰੀ ਢਾਂਚਾ ਕੇਵਲ ਬਰਫੀਲੇ ਪਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੀਂਹ/ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਪਾਣੀ ਜੋ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਸਿੰਚਾਈ ਲਈ ਵਰਤਣ ਵਾਸਤੇ ਨਹਿਰੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਧਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣੀ ਹੋਵੇਗੀ।  
ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ, ਚੋਰੀ ਅਤੇ

ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੀ ਡੂੰਘਾਈ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਮੋਟਰਾਂ ਦੀ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੀ ਹਾਰਸ ਪਾਵਰ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਖਿੱਤਿਆਂ ਲਈ ਉਕੀ ਪੁੱਕੀ ਸਬਸਿਡੀ ਤੈਅ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਦਰਅਸਲ ਹਰ ਪਿੰਡ/ ਖਿੱਤੇ ਨੂੰ ਇਕ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰ ਐਗਰੋ-ਕਲਾਈਮੈਟਿਕ ਜ਼ੋਨ ਵਜੋਂ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਬਸਿਡੀ ਤੈਅ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਫਸਲੀ ਚੱਕਰ ਅਤੇ

ਸੋਲਰ ਐਨਰਜੀ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਬਿਜਲੀ ਨੂੰ ਵੇਚਣ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਕਿਸਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਫਸਲਾਂ ਵੱਲ ਮੁੜਨਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਕਿਸਾਨ ਫਸਲਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਵੀ ਉਤਪਾਦਨ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਣਗੇ।

ਜੇਕਰ ਇਹ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਕੰਮ ਕਰ ਲਈਏ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਬਰੈੱਡ ਹੀ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਤਾਂ ਲੋਕ ਝੋਨਾ ਬੀਜਣਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਉਦਾਹਰਨ ਵਜੋਂ ਜੇਕਰ ਨਰਮੇ/ ਕਪਾਹ ਵਾਲੇ ਪਿੰਡਾਂ/ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਕਪਾਹ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਘਰੇਲੂ ਸਨਅਤ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਝੋਨੇ ਹੇਠਲਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਇਲਾਕਾ ਨਰਮੇ/ ਕਪਾਹ ਵੱਲ ਮੁੜ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਫਲਾਂ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਫੁੱਲਾਂ, ਤੇਲ ਬੀਜਾਂ ਅਤੇ ਕਣਕ ਆਦਿ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਪਿੰਡ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਬਰੈੱਡ ਨਾਮ ਹੇਠ ਮੰਡੀਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਖੇਤ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਖੇਤ ਦੇ ਕਿਸ ਹਿੱਸੇ ਜਾਂ ਪੌਦੇ ਨੂੰ ਕਿਸ ਸਮੇਂ ਕਿੰਨੇ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਖੁਰਾਕੀ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਦਾ ਬਰੀਕਬੀਨੀ ਨਾਲ ਹਿਸਾਬ ਲਗਾ ਕੇ, ਉਸ ਘੋਲ ਨੂੰ ਓਨੀ ਹੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਸਹੀ ਸਮੇਂ 'ਤੇ, ਡਰਿੱਪ/ ਸਪਰਿੰਕਲ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਦੀ ਤਕਨੀਕ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਸੈਸਰਾਂ, ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਆਫ ਬਿਜ਼ਨਸ, ਡੈਟਾ ਐਨਾਲਿਟਿਕਸ, ਕਲਾਊਡ ਕੰਪਿਊਟਿੰਗ ਅਤੇ ਮੋਬਾਈਲ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੀ ਇਰੀਗੇਸ਼ਨ ਸਿਸਟਮ ਨਾਲ ਆਟੋ-ਇੰਟੈਗਰੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਅਜਿਹਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਢਾਲ ਕੇ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸਿੰਚਾਈ ਵਾਂਗ ਹੀ ਪੌਦ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਸਮਾਰਟ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਵੀ ਉਪਲੱਬਧ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਸਮਾਰਟ ਫਾਰਮਿੰਗ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਨਹਿਰਾਂ, ਸੁਇਆਂ, ਕੱਸੀਆਂ ਅਤੇ ਖਾਲੀਆਂ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਪਾਈਪਲਾਈਨਾਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਕੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਚੋਰੀ, ਬਰਬਾਦੀ, ਪੋਲਿਊਸ਼ਨ ਅਤੇ ਡ੍ਰਿਸਟ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਕ ਕੇ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਲੋਬਰ ਉਪਰ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤੀਆਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਿਸਾਨ ਖੁਦ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੀਆਂ ਨਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹੜ੍ਹਾਂ/ ਮੀਂਹ ਦੇ ਵਾਧੂ ਪਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਾਈਪਲਾਈਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਮੁੜ ਉਸਾਰੀ ਰਾਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸੰਭਾਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਹਿਰੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਪੁਨਰ-ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਇਹ ਕੰਮ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਇਕੋ ਵੇਲੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਖੇਤਾਂ, ਖਾਲੀਆਂ, ਕੱਸੀਆਂ ਤੋਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਨਹਿਰਾਂ ਵੱਲ ਵਧਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।



ਵਾਤਾਵਰਣ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ, ਆਦਿ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਰੋਕ ਸਕੇ।  
ਝੋਨੇ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਅਧੀਨ ਰਕਬੇ ਨੂੰ ਘਟਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਬੰਬਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਬਚਾਉਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਉਪਰ ਕੇਵਲ ਖੇਤੀ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਜ਼ੋਰ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਲੱਖ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇਹ ਘਟਣ ਦੀ ਥਾਂ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਦਸਾਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਇਹ 26 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ 30.5 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਅਰਬਚਾਰੇ ਉਪਰ ਵੀ ਮੁਫਤ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਭਾਰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਹੁਣ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਵਧੀ ਹੋਈ ਖਪਤ ਦੇ ਖਰਚਿਆਂ ਦਾ ਭਾਰ ਚੁੱਕਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਵੀ ਇਹ ਭਾਰ ਚੁੱਕਣਾ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਚੁੱਭੇ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਪੰਜਾਬ ਬਚੇਗਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ। ਨਾ ਸੰਕਟ ਹੱਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਗੰਧਲੇਪਣ/ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇਪਣ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸੋਚਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਨਹਿਰੀ ਸਿੰਚਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਮੋਟਰ ਦਾ ਬਣਨ ਦਬਾਉਣ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਸਰਲ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਲਾਂਟ ਨੂਟਰੀਸ਼ਨ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨੀ ਹੈ? ਅਜਿਹੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸੁਆਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਾਨੂੰ ਸਮਾਰਟ ਫਾਰਮਿੰਗ ਰਾਹੀਂ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਲਈ ਸ਼ੁੱਧ ਭੋਜਨ/ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਸਮਾਰਟ ਕਿਰਤ/ ਮੁਨਾਫ਼ਿਆ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਣੇ ਹਨ।

ਬਰੈੱਡ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਬਾਰੇ ਵੀ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਫੇਰ ਨੰਬਰ ਦੋ 'ਤੇ ਮੁਫਤ ਬਿਜਲੀ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਬਿੱਲ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਸਬਸਿਡੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ। ਨੰਬਰ ਤਿੰਨ ਹਰ, ਕਿਸਾਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਮੁਫਤ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਨੰਬਰ ਚਾਰ, ਨਹਿਰੀ ਸਿੰਚਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਮੋਟਰ ਦਾ ਬਣਨ ਦਬਾਉਣ ਤੋਂ ਵੀ ਸਰਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਨੰਬਰ ਪੰਜ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਰਵਾਸੀ ਲੋਬਰ ਨੂੰ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਸੁਬਿਯਾ ਵਿਚ ਕੰਮ ਮਿਲਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਲੋਬਰ ਦੀ ਆ ਰਹੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਬਿਜਾਈ, ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ, ਸਿੰਚਾਈ, ਪੌਦ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਹਾਰਵੈ ਸਟਿੰਗ, ਪੌਸਟ-ਹਾਰਵੈ ਸਟਿੰਗ, ਪਰੋਸੈਸਿੰਗ ਅਤੇ ਮੰਡੀਕਰਨ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਲੋਬਰ ਉਪਰ ਨਿਰਭਰਤਾ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰੀ ਆਟੋਮੇਸ਼ਨ ਦਾ ਰਾਹ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਵੇ।

ਜੇਕਰ ਮੁਫਤ ਬਿਜਲੀ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਇ ਟਿਊਬਵੈੱਲਾਂ ਲਈ ਸੋਲਰ ਸਿਸਟਮ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰੁਕੇਗਾ, ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਵੀ ਬੱਚਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਸੋਲਰ ਸਿਸਟਮ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਵਾਧੂ ਬਿਜਲੀ ਨੂੰ ਵੇਚਣ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਕਾਰਨ ਕਿਸਾਨ ਝੋਨੇ ਦੀ ਥਾਂ ਦੂਜੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਗੇ।

ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਸਿੰਚਾਈ ਮਾਹਿਰ ਡਾ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਹੀਰਾ ਨੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਝੋਨਾ ਬੀਜਣੇ ਹਟਾਣ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਝੋਨੇ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਦਸ ਦਿਨ ਲੇਟ ਕਰ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 20 ਜੂਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਝੋਨੇ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਕਰਨ ਉਪਰ ਰੋਕ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਸਕੀਮ ਦਾ ਬਹੁਤ ਲਾਭ ਵੀ ਹੋਇਆ। ਪਰ ਝੋਨੇ ਦੀ ਹਾਰਵੈ ਸਟਿੰਗ ਲੇਟ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅਗਲੀ ਫਸਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਝੋਨੇ ਦੀ ਪਰਾਲੀ ਨੂੰ ਸਾੜਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਦੂਸਰਾ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਪਰਾਲੀ ਸੜਨ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਹਰਿਆਣਾ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਵੀ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਧੂੰਏਂ ਨਾਲ

ਅਰਬਚਾਰੇ ਉਪਰ ਵੀ ਮੁਫਤ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਭਾਰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਹੁਣ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਵਧੀ ਹੋਈ ਖਪਤ ਦੇ ਖਰਚਿਆਂ ਦਾ ਭਾਰ ਚੁੱਕਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਵੀ ਇਹ ਭਾਰ ਚੁੱਕਣਾ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਚੁੱਭੇ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਪੰਜਾਬ ਬਚੇਗਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ। ਨਾ ਸੰਕਟ ਹੱਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਿਆ ਦੁਖਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਮੁਫਤ ਬਿਜਲੀ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਮਿਲ ਜਾਣ ਬਾਅਦ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਿੱਠੇ ਪਾਣੀ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਨਹਿਰੀ ਸਿੰਚਾਈ ਵਾਲੀਆਂ ਕੱਸੀਆਂ ਅਤੇ ਖਾਲੇ ਵੀ ਭਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।  
ਸੰਕਟ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਇਸ ਸੁਆਲ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਿਸਾਨੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀਆਂ ਤੋਂ ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀਆਂ ਵੱਲ ਕਿਵੇਂ ਮੋੜਿਆ ਜਾਵੇ? ਨਹਿਰੀ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਸਿੰਚਾਈ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਸਿੰਚਾਈ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਲਾਹੇਵੰਦ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ?

ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹਿਰੀ ਸਿੰਚਾਈ ਦੇ ਆਧਾਰ ਢਾਂਚੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਮੁੜ ਤੋਂ

ਗੰਧਲੇਪਣ/ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇਪਣ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸੋਚਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਨਹਿਰੀ ਸਿੰਚਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਮੋਟਰ ਦਾ ਬਣਨ ਦਬਾਉਣ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਸਰਲ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਲਾਂਟ ਨੂਟਰੀਸ਼ਨ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨੀ ਹੈ? ਅਜਿਹੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸੁਆਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਾਨੂੰ ਸਮਾਰਟ ਫਾਰਮਿੰਗ ਰਾਹੀਂ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਲਈ ਸ਼ੁੱਧ ਭੋਜਨ/ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਸਮਾਰਟ ਕਿਰਤ/ ਮੁਨਾਫ਼ਿਆ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਣੇ ਹਨ।  
ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਟਿਊਬਵੈੱਲਾਂ ਲਈ ਮੁਫਤ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਡੂੰਘੇ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਕਿਸਾਨ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਖਰਚੇ ਚੁੱਕਣ ਵਿਚ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹਨ। ਮੁਫਤ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਸਕੀਮ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਖੇਤੀ ਸੈਕਟਰ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ। ਕੀ ਕੋਈ ਹੱਲ ਨਹੀਂ? ਹੱਲ ਹੈ। ਬਿਲਕੁਲ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਹੱਲ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਸੰਗਠਿਤ ਹੱਲ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਿਸਾਨੀ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ, ਸਭ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਰੋਕ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਧਰਤੀ

ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਐਂਤਿਮ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਸਿਰਫ ਉਦੋਂ ਹੀ ਮਿਟੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅਮਲੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਪਸਾਰ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਆਪਣੇ ਨਾਲਦਿਆਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤਾ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੇ ਤਰਕਸੰਗਤ ਬਣ ਜਾਏਗਾ।

(ਮਾਰਕਸ, 'ਸਰਮਾਇਆ' ਜਿਲਦ ਪਹਿਲੀ, ਸਫਾ 84)  
ਮਾਰਕਸ-ਏਂਗਲਜ਼ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਧਰਮ ਦਾ ਐਨੁ ਵਰੋਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਲੈਨਿਨ ਦੀ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਧਾਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੀ ਹੈ: "ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਸਾਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਮਾਜਵਾਦ ਭਾਵ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਹੈ। ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਦਾ ਫਲਸਫਈ ਆਧਾਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਰਕਸ ਅਤੇ ਏਂਗਲਜ਼ ਨੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਵਿਰੋਧ ਵਿਕਾਸੀ ਪਦਾਰਥਵਾਦ ਹੈ, ਜੋ ਕਤਈ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਨਾਸਤਿਕਵਾਦੀ ਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਧਰਮ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ ਵਿਰੋਧੀ ਹੈ।" ...  
"ਧਰਮ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਅਫੀਮ ਹੈ, ਮਾਰਕਸ ਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਧਰਮ ਸੰਬੰਧੀ ਸਮੁੱਚੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਹੈ।"  
... "ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਪਦਾਰਥਵਾਦ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਧਰਮ ਦਾ ਓੜਾ ਹੀ ਬੇਕਿਰਕ ਦੁਸ਼ਮਣ

ਹੈ ਜਿੰਡਾ ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਜਾਂ ਫਿਊਰਬਾਖ ਦਾ ਪਦਾਰਥਵਾਦ ਸੀ। ਇਹ ਸ਼ੰਕਾ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਬਲਕਿ ਮਾਰਕਸ ਤੇ ਏਂਗਲਜ਼ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਵਿਕਾਸੀ ਪਦਾਰਥਵਾਦ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਤੇ ਫਿਊਰਬਾਖ ਦੇ ਪਦਾਰਥਵਾਦ ਤੋਂ ਵੀ ਅਗਾਂਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪਦਾਰਥਵਾਦੀ ਫਲਸਫੇ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਸਮਾਜੀ ਵਿਗਿਆਨਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਧਰਮ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥਵਾਦ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਦਾ ਉੱਤਰੀ ਧਰਮ ਵਿਰੋਧੀ ਅਤੇ ਉੱਤੇ ਠਹਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅਗਾਂਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ! ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਧਰਮ ਵਿਰੁੱਧ ਕਿਵੇਂ ਲੜਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇੰਝ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਇਕ ਪਦਾਰਥਵਾਦੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਧਰਮ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਸੋਮਿਆਂ ਦੀ ਜਨਤਾ ਵਿਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।" (ਲੈਨਿਨ, ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਧਰਮ ਵੱਲ ਵਤੀਰਾ, ਜਿਲਦ 9 ਸਫਾ 435)

ਏ ਕੱਟੜ ਵਿਰੋਧੀ ਬਣ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਸਿਰਦਾਰ ਕਪੂਰ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀ ਉਪਰਲੀ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ "ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੂ ਸੱਜਣ ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਤਮ ਤੇ ਬੁਲੰਦ ਕਦਰ ਧਰਮ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਲਈ ਪਹਿਲੀ ਤਰਜੀਹ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਹਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣਾ ਅਤੇ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲੈਨਿਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੇਖ 'ਜੁਝਾਰੂ ਪਦਾਰਥਵਾਦ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ' ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਲੈਨਿਨ ਨੇ ਬੜੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ 'ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਵੱਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਹਾਰੀ ਬੁਕਾਅ' ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।"

ਅਸਲ ਵਿਚ ਕਮਰੇਡ ਲੈਨਿਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਧਰਮ ਬਾਰੇ ਇਹੀ ਗਲਤ ਧਾਰਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਵਰਗੀਆਂ ਇਨਕਲਾਬੀ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਲੈ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਵਿਗੁਣੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਨ ਦਾ ਬੀੜਾ ਚੁੱਕ ਲਿਆ, ਜਿਹੜਾ ਕੁਦਰਤ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ-ਹੁੰਦਾ ਐਂਤਿਮ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਖਪਤਕਾਰੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਧੁੰਦਲਾ ਹੁੰਦਾ-ਹੁੰਦਾ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ।

## ਸਿੱਖੀ ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਦੀ ਸਾਂਝ

(ਪਿਛਲੇ ਸਫੇ ਦਾ ਬਾਕੀ)

ਪੂਰਨਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਹੋਂਦ ਤੇ ਜਾਇਜ਼ਤਾ ਦਾ ਸਰਬਵਿਆਪੀ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਮਨੁੱਖੀ ਤੱਤ ਦੀ ਕਲਪਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਤੱਤ ਨੇ ਅਜੇ ਕੋਈ ਹਕੀਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਲਈ ਧਰਮ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਘਰਸ਼ ਅਸਿੱਧੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਘਰਸ਼ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਹਾਨੀ ਜਲੋਅ ਧਰਮ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਦੁਖ ਇਕੋ ਵੇਲੇ ਅਮਲੀ ਦੁਖ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਮਲੀ ਦੁਖ ਵਿਰੁੱਧ ਇਕ ਰੋਸ ਹੈ। ਧਰਮ ਪੀੜਤ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦਾ ਇਕ ਹਉਂਕਾ ਹੈ। ਇਕ ਬੇਦਰਦ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਦਰਦ ਹੈ। ਰੂਹ ਵਿਗੁਣੇ ਮਾਹੌਲ ਦੀ ਰੂਹ ਹੈ। ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅਫੀਮ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਰਮਾਉ ਖੁਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਧਰਮ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸਲੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਾਸਤੇ ਮੰਗ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਆਪਣੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਬਾਰੇ ਬਣੇ ਆਪਣੇ ਭਰਮਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿਉ ਦਾ ਮਤਲਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿਉ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਇਹ ਭਰਮ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਧਰਮ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਮੁੱਢਲੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੰਝੂਆਂ

ਦੀ ਉਸ ਵਾਦੀ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਲੋਅ ਧਰਮ ਹੈ।"  
ਏਂਗਲਜ਼ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ : "ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਭਾਰੂ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਬਣਿਆ ਅਕਸ ਹੈ, ਇਕ ਅਕਸ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੁਨਿਆਵੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਵੀ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੀ ਸਨ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈਆਂ ਅਤੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਅਗਲੇਰੇ ਵਿਕਾਸ ਦੌਰਾਨ ਔਡ-ਔਡ ਕਬੀਲਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਅਤੇ ਰੰਗਬਰੰਗੇ ਮੂਰਤੀਕਰਨ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਈਆਂ।" (ਏਂਗਲਜ਼, ਐਂਟੀ ਡਿਊਰਿੰਗ, ਸਫਾ 410)  
ਮਾਰਕਸ ਅਨੁਸਾਰ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਇਹ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਵਰਤਾਰਾ ਓਨਾ ਚਿਰ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਮਨੁੱਖੀ ਚੇਤਨਾ ਅੰਦਰ ਮਨੁੱਖ ਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੇ ਸਿੱਧਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। "ਹਕੀਕੀ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਅਕਸ

# ਮੇਰਾ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਸਫਰ - ਸੁਖਮਿੰਦਰ ਸੇਖੋਂ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਹਾਲੇ ਰਫਤਾਰ-ਰਫਤਾਰ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਆਹਰ ਵਿਚ ਸੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਇਕ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਕਲਮਾਂ ਹੀ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖਣ ਵੱਲ ਰੁਚਿਤ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਕਦੋਂ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ ਗਿਆ ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਚੱਲਿਆ। ਨਿਰੋਲ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਕੋਈ ਪੱਤਰਕਾਰ ਮੇਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚੜ੍ਹੀ। ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਜਨ ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਲੋਕ ਸੰਪਰਕ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਜਾਗੂਤੀ ਕਦੇ ਕਦਾਈਂ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਸਨ। ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਕਾਲੀ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਛਾਪਦਾ ਹੀ ਛਾਪਦਾ ਸੀ, ਚਾਹੇ ਕਦੇ ਨਿੱਕੀ ਜਾਂ ਲਘੂ ਕਥਾ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ। ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਜੀਤ ਨੇ



**ਸੁਖਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ  
ਫੋਨ: 98145-07693**

ਮੇਰੀ ਪਹਿਲੀ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ 'ਇੰਤਜ਼ਾਰ' ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ। ਫਿਰ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੋਂ 'ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਧਰ' ਤੇ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ 'ਇੰਤਜ਼ਾਰ' ਨਾਂ ਦੇ ਮਾਹਵਾਰੀ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਏ। 15 ਅਗਸਤ, 1978 ਨੂੰ ਜੱਗਬਾਣੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਜਗਬਾਣੀ ਵਿਚ 'ਸੱਪ', 'ਭਵਿੱਖ' ਤੇ 'ਪਛੜੇ ਲੋਕ' ਛਪੀਆਂ। ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਨੇ ਮੇਰੀਆਂ ਤਿੰਨ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ, 'ਵਜ਼ੀਰਾ', 'ਦਸਤਖ਼ਤ' ਤੇ 'ਗੁਪਤ ਰਿਪੋਰਟਾਂ' ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਛਾਪਿਆ। ਅਕਸ, ਦਿੱਲੀ ਨੇ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ 'ਇਨਾਮ' ਛਾਪ ਕੇ ਮੈਥੋਂ ਇਨਾਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੋ ਹੋਰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਭੇਜਣ ਲਈ ਖ਼ਤ ਲਿਖਿਆ। ਪ੍ਰਚੰਡ ਨੇ ਵੀ 'ਵਜ਼ੀਰਾ' ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਛਾਪਿਆ।

ਬੇਸ਼ੱਕ ਹੋਰਨਾਂ ਕੁਝ ਇਕ ਮੋਢੀ ਲੇਖਕਾਂ ਵਾਂਗ ਮੇਰੀ ਕਲਮ ਵੀ ਦੁਸਰੀਆਂ ਵਿਧਾਵਾਂ ਦੇ ਸਮਾਂਤਰ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਸਿਰਜਣ 'ਤੇ ਚੱਲ ਨਿਕਲੀ ਸੀ, ਪਰ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਤਕ ਪਰਚਿਆਂ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਸ ਤੋਂ ਨੱਕ ਮੂੰਹ ਵੱਟੀ ਰੱਖਿਆ। ਉਹ ਮੈਥੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਵਿਤਾ, ਕਹਾਣੀ ਜਾਂ ਇਕਾਂਗੀ ਦੀ ਆਸ ਰੱਖਦੇ। ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਤ ਨਾਭੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਵੀ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਖਦਾ। ਜਦੋਂ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿਚਰਿਆ ਤਾਂ ਕੁਝ ਇਕ ਕਲਮਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੋਇਆ। 1981 ਦੇ ਲਾਗੇ ਸਤਵੰਤ ਕੈਥ ਮੈਨੂੰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਟੱਕਰ ਪਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸੌ ਗ੍ਰਾਮ ਬਰਫੀ ਖਰੀਦੀ ਤੇ ਫਿਰ ਮੈਨੂੰ ਚਾਹ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਵਿਚ ਲਿਜਾ ਕੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹਰੇ ਬਰਫੀ ਦੀ ਪਲੇਟ ਕਰਦਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, 'ਸੇਖੋਂ ਸਾਅਬ! ਅੱਜ ਆਪਾਂ ਬਰਫੀ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਦੇ ਦੁਜੇ ਐਡੀਸ਼ਨ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਵਾਂਗੇ'। ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਉਸ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਇਕ ਬਰਫੀ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਵੀ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ-ਸਹਿਤ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਵੀ ਭੇਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਦਰਅਸਲ ਉਹ ਉਦੋਂ ਹੀ

**ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸੁਖਮਿੰਦਰ ਸੇਖੋਂ ਦਾ ਨਿਵੇਕਲਾ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ, ਕਹਾਣੀ, ਨਾਵਲ, ਨਾਟਕ ਤੇ ਵਿਅੰਗ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਖਾਸ ਲਗਾਅ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸੁਖਮਿੰਦਰ ਨੇ 'ਵਜ਼ੀਰਾ', 'ਦਸਤਖ਼ਤ', 'ਗੁਪਤ ਰਿਪੋਰਟਾਂ' ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਸੈਂਕੜੇ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਇਸ ਵਿਧਾ ਕਾਰਨ ਹਮੇਸ਼ਾ ਚਰਚਾ 'ਚ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਨੇ 'ਮਿੰਨੀ ਕਰੇ ਸੰਵਾਦ' ਵਰਗੀ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਕਰ ਕੇ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ।**

ਕਿਸੇ ਪਰੈਸ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਸਾਈਕਲ ਦੇ ਕੈਰੀਅਰ 'ਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਬੰਡਲ ਲੱਦ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਸੀ। ਦੂਸਰਾ ਮੇਲ ਮੇਰਾ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਜਗਦੀਸ਼ ਅਰਮਾਨੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਇਕ ਦਿਨ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਸਵੇਰੇ-ਸਵੇਰੇ ਮੇਰੇ ਘਰ ਆ ਧਮਕਿਆ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਜਾਣ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਗਰਮੀਆਂ ਮਹੀਨੇ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਹੱਥ ਜੇਬ ਵਿਚ ਹੀ ਸੀ। ਦੂਸਰਾ ਹੱਥ ਉਸ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਲੀਕੇ ਤੇ ਅਪਣੇ ਸਹਿਤ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਂਦਿਆਂ ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ ਦਿੱਤੀ, 'ਤਾਅਨੂੰ ਅਸਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਪਟਿਆਲਾ ਦਾ ਮੀਤ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੁਣ ਲਿਆ ਜੇ'।

ਜਾਂਦੇ ਹੋਇਆਂ ਉਸ ਆਪਣਾ ਇਕ ਹੋਰ ਮੰਤਵ ਵੀ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ, 'ਆਪਣੀਆਂ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਮਿੰਨੀ ਘਾਣੀਆਂ ਵੀ ਦੇ ਛੱਡਿਓ!... ਮਿੰਨੀ ਘਾਣੀ 'ਤੇ ਕੋਈ ਲੇਖ ਵੀ ਜੇਕਰ...'

ਉਦੋਂ ਪਟਿਆਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਏਥੇ ਹੀ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਰਚੇ ਸਮੇਂ-ਕੁ-ਸਮੇਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਏ, ਮਸਲਨ ਗੁੰਬਾ, ਹਰਫ਼, ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ, ਖ਼ਤ...। ਨੱਬੇ ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਰਾਜਿੰਦਰ ਕੌਰ ਵੰਤਾ ਤੇਜੀ ਨਾਲ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਉਭਰੀ। ਉਸ ਧਤਾਧਤ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ। ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਕਦੇ ਦਿਖਾਉਂਦੀ, ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੀ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਤਾਂ ਉਸ ਆਪਣੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਡਰਾਇੰਗ ਸ਼ੀਟ 'ਤੇ ਦਿਲ ਦੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਦੀ ਕਟਿੰਗ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ਕਤ ਲਿਖਾਈ ਵਿਚ ਦੋ ਤਿੰਨ ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਦਿਲ ਦੀ ਫੋਟੋ ਬਣਾ ਕੇ ਮੇਰੇ ਨਾਭੇ ਦੇ ਐਡਰੈਸ 'ਤੇ ਭੇਜੀਆਂ। ਦਰਅਸਲ ਉਦੋਂ ਤਕ ਮੈਂ ਕੁਝ ਪਰਚਿਆਂ ਵਿਚ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਬਾਰੇ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਨਿਬੰਧ ਲਿਖ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਚੜ੍ਹਦੀਕਲਾ ਦੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦਾ ਆਨਰੇਰੀ ਸੰਪਾਦਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਸੰਡੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਲੇਖੇ (ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ) ਵੀ ਲਾ ਚੁੱਕਾ ਸਾਂ। ਸਾਹਿਤ ਸਭਾਵਾਂ ਜਾਂ ਕਿਧਰੇ ਹੋਰ ਸਬੱਬ ਬਣਨ 'ਤੇ ਕਰਮਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗੋਪਾਲਪੁਰੀ, ਅੱਵਲ ਸਰਹੱਦੀ, ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਂਤ, ਡਾ. ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਰਾਣਾ, ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਮਹਿਮੀ, ਦੇਵਿੰਦਰ ਪਟਿਆਲਵੀ ਜਿਹੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੇ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨਾਲ ਸੰਵਾਦ ਦਾ ਮੌਕਾ ਵੀ ਬਣਦਾ ਰਿਹਾ। ਗਾਹੇ ਬਾਗੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਲੇਖਕ ਮਿਲਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਿੱਖਦਾ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਹਰ ਨਵਾਂ ਪੁਰਾਣਾ ਲੇਖਕ ਆਪਣੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖ ਕੇ ਆਪਣੀ ਕਲਾਤਮਕ ਸੂਝ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੇਹਤਰ ਮਿੰਨੀ

ਕਹਾਣੀਆਂ ਵੀ ਨਿੰਤਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਿੰਤਰ ਪਿਆਰੇ ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸੱਜਣ ਚੰਗੇ ਨਤੀਜੇ ਲਿਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਮਸਲਨ ਨਿਰੰਜਣ ਬੋਹਾ, ਧਰਮਪਾਲ ਸਾਹਿਲ, ਡਾ. ਸ਼ਿਆਮ ਸੁੰਦਰ ਦੀਪਤੀ, ਡਾ. ਅਮਰ ਕੋਮਲ,



ਡਾ. ਜੋਗਿੰਦਰ ਨਿਰਾਲਾ, ਡਾ. ਅਨੁਪ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀਪ, ਜਗਦੀਸ਼ ਰਾਏ ਕੁਲਰੀਆ। ਪਰ ਜਿੰਦਰ ਕਦੇ ਦਾ ਇਸ ਸਿਨਫ਼ ਨੂੰ ਤਿਲਾਲਜੀ ਦੇ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਕਦੇ ਚਰਚਿਤ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਨਵਾਂ ਜਮਾਨਾ ਐਤਵਾਰਤਾ ਵਿਚ ਇਕ ਕਾਲਮ ਵੀ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਮੈਥੋਂ ਵੀ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਫੋਟੋ ਵਗੈਰਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਮਿੰਨੀ, ਸ਼ਬਦ ਤਿੰਨ ਵਾਰ, ਛਿਣ ਰਿਸਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕੀ ਬੋਰਡ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ 'ਮਿੰਨੀ ਮਰ ਜਾਣੀ' ਵਿਚ ਜਾਨ ਫੁਕਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਅੱਜ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਜਾਨਦਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦੀ ਫਿਰਦੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਹੋਰਨਾਂ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਵੀ ਅਣਡਿੱਠ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ।

ਜਨ ਸਾਹਿਤ (ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬ) ਦਾ ਜਦੋਂ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਨਾਟਕਕਾਰ ਮਿੰਤਰ ਸਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੰਦਾ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਛਪਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜਾਣੂੰ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਉਸ ਅੰਕ ਲਈ ਭਿਜਵਾਈਆਂ। ਡਾ. ਸਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂਰ ਵਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਅਕਾਦਮੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਇਕ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਚਾਰ-ਚਾਰ ਪੰਜ-ਪੰਜ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੜ੍ਹਵਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਭਾਗ ਲੈ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਉਦੋਂ ਤਕ ਮੈਂ ਕਾਫੀ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਾ ਚੁੱਕਾ ਸਾਂ, ਪਰ ਅਫਸੋਸ! ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਮਿੰਨੀ

ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਅਜੇ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਈ। ਇਕ ਰੋਜ਼ ਖੁਦ ਫੈਸਲਾ ਲੈਂਦਿਆਂ ਤੇ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਮਿੰਤਰਾਂ ਦੀ ਤਾਕੀਦ 'ਤੇ ਮੈਂ 1994 ਵਿਚ ਇਕ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਪੁਸਤਕ (ਸੂਰਜ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ) ਦਾ ਲੇਖਕ ਬਣਨ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ

ਗਿਆ। ਉਪਰੰਤ 2004 ਵਿਚ 101 ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਇਕ ਪੁਸਤਕ ਵੀ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕੀਤੀ, 'ਮਿੰਨੀ ਕਰੇ ਸੰਵਾਦ'। 2008 ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਪੁਸਤਕ 'ਮਜ਼ਾਕ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰੀਤੋ' (80 ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ) ਵੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਈ। ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਸ਼ਾ ਮੇਰੇ ਲਈ ਵਰਜਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ੈਲੀ ਜਾਂ ਸਟਾਈਲ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ। ਪਰਿਵਾਰਕ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਟੁੱਟ ਭੱਜ, ਔਰਤ ਮਰਦ ਸੰਬੰਧ, ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਫਿਰਤ ਦਾ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ, ਰਾਜਸੀ ਰੰਗ, ਕਥਾ ਰਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਕਲਾਤਮਕ ਉਚਾਈ ਦਾ ਵੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਾਇਲ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਸ਼ਾਇਦ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੇਰੀਆਂ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਨਜ਼ਰ ਆ ਜਾਵੇ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ, 'ਸ਼ਰਧਾਲੂ', 'ਕਿਰਦਾਰ', 'ਮਜ਼ਬੂਰੀਆਂ', 'ਤੁਹਾਡੀ ਖੁਸ਼ੀ', 'ਕੁੱਤਾ', 'ਦੋ ਰਾਤਾਂ', 'ਉਮਰਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ', 'ਤਹਿਜ਼ੀਬ', 'ਗਹਿਰਾ ਸਦਮਾ', 'ਕਿੰਨੇ ਭਗਵਾਨ', 'ਮੁਆਵਜ਼ਾ', 'ਲੋਕਤੰਤਰ', 'ਸ਼ਰਯਾਂਲੀਆਂ' ਨੂੰ ਪਰਖਿਆ ਪੜਚੋਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰੰਤੂ ਪੱਕੇ ਪੈਰੀਂ ਮੇਰੇ ਮਿੰਨੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ 'ਤੇ ਮੇਰੇ ਕੁਝ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਵੰਨਗੀਕਾਰ ਮਿੰਤਰ ਬਹੁਤੇ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਦਿੱਲੀ ਵਾਲੀ ਲੇਖਿਕਾ ਚੰਦਨ ਨੇਗੀ ਨੇ ਤਾਂ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਤਾਅਨਾ ਵੀ ਮਾਰਿਆ, 'ਸੁਖਮਿੰਦਰ! ਤੂੰ ਐਹ ਕੀ ਕੀਤਾ?'

ਮੈਂ ਸ਼ਸ਼ੇਪੰਜ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ, ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਅਜਿਹਾ ਕਿਹੜਾ ਗੁਨਾਹ ਹੋ ਗਿਆ ਆਖਰ? ਉਸ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਮੇਰੀਆਂ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵੱਲ ਸੀ। ਤਾਕੀਦ, ਨਸੀਹਤ ਅਤੇ ਪਿਆਰ-ਅਪਣੇਤ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖਦਿਆਂ ਬੋਲੀ, 'ਹਿੱਕ ਨਾ ਹਿੱਕ ਦਿਨ ਤੇਰੀ ਕਹਾਣੀ ਮਰ ਜਾਣੀ ਏ।'

ਚਾਹੇ ਨਾਟਕਕਾਰ ਡਾ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੇਠੀ ਤੇ ਨਾਵਲਕਾਰ ਦਲੀਪ ਕੁਮਾਰ ਟਿਵਾਣਾ ਨੇ ਮੇਰੇ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਨਿੱਠ ਕੇ ਆਉਣ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਤਾਂ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਨਸੀਹਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਤੇ ਖ਼ਤਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅੱਜ ਵੀ ਮੇਰੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, 'ਠੀਕ ਏ ਤੂੰ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖ, ਪਰ ਦੂਸਰੀਆਂ ਵਿਧਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਰਾਬਰ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਰਹੀਂ...ਤੇਰੀ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਨਿਖਾਰ ਆਵੇਗਾ...।'

ਚਲਦੇ ਚਲਦੇ ਇਕ ਰਾਜ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਹਾਂ। ਉਦੋਂ ਮੇਰੀ ਨਵੀਂ ਨਵੀਂ ਨੌਕਰੀ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਦਫਤਰ ਐਸ.ਡੀ.ਐਮ. ਸਾਹਿਬ ਆ ਪਹੁੰਚੇ। ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗੇ, 'ਤੁਸੀਂ ... ਸੁਖਮਿੰਦਰ...?'

ਮੈਂ ਘਬਰਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਥੋਂ ਕੋਈ ਸਰਕਾਰੀ ਡਿਊਟੀ ਵਿਚ ਕੋਤਾਹੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਗਈ? ਉਥੇ ਲੰਬੇ ਕੱਦ ਤੇ ਭਲਵਾਨੀ ਜੁੱਸੇ ਦੇ ਰੋਅਬਦਾਰ ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਅਗਲਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੀ... 'ਮੈਨੂੰ ਜਾਣਦੇ?' ਮੇਰੇ ਕੁਝ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਰੌਣਕ ਆ ਗਈ। ਚੁੰਕਿ ਭੂਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੀ.ਸੀ.ਐਸ. ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਕੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣਦਾ? ਬੇਸ਼ੱਕ ਉਹ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਆਈ.ਏ.ਐਸ. ਵੀ ਪਦਉਤਰ ਹੋਏ ਪਰ ਆਪਣੀਆਂ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਕਰਕੇ ਅੱਜ ਵੀ ਭਲੀਭਾਂਤ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਉਹ ਮੇਰੇ ਦਫਤਰ ਆਏ, ਪਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਮਿਲਣੀ 'ਤੇ ਮੇਰਾ ਪਲੇਨਾ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਉਚੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਾਰਤ' ਪ੍ਰੇਮ-ਪੁਰਵਕ ਹਾਸਲ ਕਰਦਿਆਂ ਮੈਨੂੰ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਮੁੱਤਲਕ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, 'ਸੁਖਮਿੰਦਰ! ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਾਠਕ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਵੀ ਚੰਗੀ ਲਿਖਦੇ ਹੋ...। ਆਪਣਾ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਤੇ ਸੁਰਨ ਮੱਕੜ ਦੇਵੇਂ ਹੀ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖ ਦਿਆਂਗੇ...।'

ਪ੍ਰੰਤੂ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਖੇਦ ਰਹੇਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਉਂਦੇ ਜੀਅ ਖੋਰੇ ਮੈਂ ਕਿਤਾਬੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਲੇਖਕ ਕਿਉਂ ਨਾ ਬਣ ਸਕਿਆ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਿਖਤੀ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਲੈਣ ਤੋਂ ਅਭਿੰਜ ਕਿਵੇਂ ਰਿਹਾ। ਦਰਅਸਲ ਉਦੋਂ ਤਕ ਮੇਰਾ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪੱਖੋਂ ਹੱਥ ਤੰਗ ਹੀ ਸੀ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਮੈਨੂੰ ਮਾਣ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਦੋਸਤਾ ਮਿੰਤਰਾਂ ਅਤੇ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕਲਮਾਂ 'ਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਅੱਜ ਵੀ ਮੈਂ ਮਿੰਨੀ ਕਹਾਣੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦੇ ਰਾਹ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਇਸ ਪਿਆਰੀ, ਸਤਿਕਾਰੀ ਸਿਨਫ਼ ਦਾ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸਾਥ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਰਹਾਂਗਾ ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਹ ਮੇਰਾ ਸਾਥ ਇਵੇਂ ਹੀ ਦਿੰਦੀ ਰਵੇਗੀ।

## ਹਿੰਦੀ ਕਹਾਣੀ: ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਸਾਥ

ਫੁੱਟਪਾਥ 'ਤੇ ਜਿਸ ਥਾਂ ਉਹ ਬੈਠ ਕੇ ਰੋਜ਼ ਭੀਖ ਮੰਗਦਾ ਸੀ, ਉਸੇ ਥਾਂ ਅੱਜ ਉਹ ਕੁਝ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਨਵੀਆਂ-ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਰੱਖ ਕੇ ਗਾਹਕ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ ਸੀ। ਅੱਜ ਉਹਨੇ ਸਾਫ਼ ਅਤੇ ਧੋਤੇ ਹੋਏ ਕੱਪੜੇ ਪਹਿਨੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵੈਸਾਖੀ ਉਥੇ ਵਿਛੀ ਬੋਰੀ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਲੁਕੇ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

**\* ਮੂਲ : ਕਮਲ ਚੋਪੜਾ  
\* ਅਨੁ : ਪ੍ਰੋ. ਨਵ ਸੰਗੀਤ ਸਿੰਘ  
ਫੋਨ: 94176-92015**

ਦੋ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਾਂ-ਪਿੰਦ ਨਾਲ ਇਕ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੇ ਘਰੋਂ ਮੁੜ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਤੇਜ਼ ਰਫਤਾਰ ਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟੱਕਰ ਮਾਰ ਕੇ ਦੌੜ ਗਈ। ਉਹਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਤਾਂ ਉਥੇ

ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਹੀ ਦਮ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਅਤੇ ਉਹਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਪਹੁੰਚਾਇਆ। ਉਹ ਤਾਂ ਬਚ ਗਿਆ, ਪਰ ਮਾਂ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਟੁੱਟ ਕੇ ਉਹ ਉੱਠਣ-ਬੈਠਣ ਤੋਂ ਵੀ ਲਾਚਾਰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਉਹਦੀ ਆਪਣੀ ਲੱਤ ਕੱਟਣੀ ਪਈ ਸੀ।

ਸ਼ੁਰੂ ਦੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ, ਫਿਰ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਲਿਆ। ਉਹਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵੀ ਛੱਟ ਗਈ ਸੀ। ਆਸ-ਪਾਸ ਦੀਆਂ ਝੁੰਗੀਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਕਿਹਾ, 'ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਤਾਂ ਉੱਠ-ਬੈਠ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਮੱਜੇ 'ਤੇ ਪਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਝੁੰਗੀ ਦਾ ਕਿਰਾਇਆ, ਘਰ ਦਾ ਖਰਚਾ, ਕਿਵੇਂ ਚੱਲੇਗਾ? ਤੂੰ ਦਸ-ਗਿਆਰਾਂ ਸਾਲ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਤੈਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਕੁਝ

ਨਾ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦੀ ਲੱਤ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਤੇਰੀ ਲੱਤ ਲੈ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਕਮਾਉਣਯੋਗ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਵੀ ਬੈਠ ਜਾ, ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਭੀਖ ਮਿਲਣ ਲੱਗ ਪਵੇਗੀ।' ਕਈ ਬਾਈਂ ਉਹਨੇ ਕੰਮ ਲੱਭਿਆ, ਪਰ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਨਾ ਚਾਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਉਹ ਮੰਦਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇਕ ਫੁੱਟਪਾਥ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਭੀਖ ਮੰਗਣ ਲੱਗਿਆ। ਸ਼ਾਮ ਤਕ ਸੌ-ਡੇਢ ਸੌ ਰੁਪਏ ਦੀ ਭਾਨ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹਦਾ ਅਤੇ ਉਹਦੀ ਮਾਂ ਦਾ ਖਰਚਾ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਕੱਲ੍ਹ ਬੱਸ ਸਟੈਂਡ 'ਤੇ ਇਕ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਉਹਨੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵੇਚਦਿਆਂ ਵੇਖਿਆ, ਤਾਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਹਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰ

ਲਿਆ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਹੀ ਵੇਚੇਗਾ। ਉਹਨੇ ਇਕ ਜਾਣਕਾਰ ਦੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਨਾਲ ਇਕ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਕਿਤਾਬਾਂ ਉਧਾਰ ਲਈਆਂ ਅਤੇ ਪਟੜੀ 'ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਦੁਪਹਿਰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਅਜੇ ਤਕ ਇਕ ਵੀ ਕਿਤਾਬ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵਿਕੀ। ਦੋ-ਤਿੰਨ ਗਾਹਕ ਆਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਤਾਬ ਚੁੱਕ ਕੇ ਵੇਖੀ, ਪਰ ਖਰੀਦੀ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਚੁੱਕੀ ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗਿਆ। ਸ਼ਾਮ ਤਕ ਕੋਈ ਗਾਹਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ। ਉਹਨੂੰ ਫਿਕਰ ਹੋਣ ਲੱਗਿਆ- ਝੁੰਗੀ ਦਾ ਕਿਰਾਇਆ, ਘਰ ਦਾ ਖਰਚਾ! ਸਾਰੇ ਦਿਨ ਵਿਚ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਵਿਕ ਸਕੀ ਸੀ। ਹਨ੍ਹੇਰਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਥੈਲੇ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਵੈਸਾਖੀ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਝੁੰਗੀ-ਬਸਤੀ

ਵੱਲ ਮੁੜ ਪਿਆ ਸੀ। ਝੁੰਗੀ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਮਾਂ ਨੇ ਮੱਜੇ 'ਤੇ ਪਈ-ਪਈ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, 'ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਚਿਹਾ ਅੱਜ ਦਾ ਦਿਨ? ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਕੀਆਂ?'

'ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਹੀ ਵਿਕ ਸਕੀ ਮਾਂ! ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਦਸ ਰੁਪਏ ਬਚਣਗੇ।' ਮਾਯੂਸ ਹੋ ਕੇ ਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਮੈਂ ਕਹਿੰਦੀ ਸਾਂ ਲੋਕ ਭੀਖ ਤਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹੇ-ਦਿਲ ਨਾਲ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਿਤਾਬ...? ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪੁੱਛ-ਪੜ੍ਹਤ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਵੇਂ ਚੱਲੇਗਾ? ਝੁੰਗੀ ਦਾ ਕਿਰਾਇਆ, ਖਾਣੇ ਦਾ ਖਰਚਾ... ਇਸ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਭੀਖ ਹੀ ਮੰਗਿਆ ਕਰ।' 'ਨਹੀਂ ਮਾਂ, ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵੀ ਵਿਕਣ ਲੱਗਣਗੀਆਂ। ਪਤਾ ਹੈ, ਅੱਜ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਫਿਟਕਾਰਿਆ ਨਹੀਂ, ਧਿਰਕਾਰਿਆ ਨਹੀਂ, ਦੁਕਕਾਰਿਆ ਨਹੀਂ। ਮਾਂ, ਅੱਜ ਤੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਭ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਸਾਥ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੇ ਪੜ੍ਹ ਲਵਾਂਗਾ ਤਾਂ ਫੇਰ ਤਾਂ...!'

# ਮਕਬਰੇ ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ

ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਸ੍ਰੀ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ, ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਸਰਹਿੰਦ ਸ਼ਹਿਰ ਨੇੜਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਮੁਗਲਾਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕਈ ਵਿਰਾਸਤੀ ਸਮਾਰਕ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਤੇ ਕਾਰੀਗਰੀ ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ ਇਹ ਮਕਬਰੇ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਖੰਡਰਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਰੀਬ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣੀਆਂ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਇਮਾਰਤਾਂ ਸਾਂਭਣ ਤੇ ਦੇਖਣਯੋਗ ਹਨ, ਪੇਸ਼ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰਤ ਰਿਪੋਰਟ:

ਭਗਤ ਸਦਨੇ ਦੀ ਮਸੀਤ-ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਮਸੀਤਾਂ 'ਚੋਂ ਇਕ ਸਦਨੇ ਕਸਾਈ ਦੀ ਮਸੀਤ ਸਰਹਿੰਦ-ਰੋਪੜ ਰੇਲਵੇਅ ਲਾਈਨ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨੇੜੇ ਸਰਹਿੰਦ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਡੇਰਾ ਮੀਰਾਂ ਮੀਰ ਵਾਲੇ ਫਾਟਕ ਦੇ ਕੋਲ ਸੜਕ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਸਥਿਤ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਪੁਰਾਤਨ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਇਹ ਮਸੀਤ ਦਾ ਸਬੰਧ ਸਦਨੇ ਭਗਤ (ਜੋ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਕਸਾਈ ਸੀ) ਨਾਲ ਹੈ। ਸਦਨਾ ਭਗਤ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਮੁਸਲਿਮ ਕਵੀ ਅਤੇ ਸੂਫੀ-ਸੰਤ ਸੀ। ਇਸ ਮਸੀਤ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਸਰਹਿੰਦੀ ਇੱਟਾਂ ਨਾਲ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਬਿਹਤਰੀਨ ਆਰਕੀਟੈਕਟ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮੁਗਲ ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਵਲੋਂ ਬਣਾਈਆਂ ਪੇਂਟਿੰਗ ਅੱਜ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਰੀਗਰੀ ਦਾ ਲੋਹਾ



**ਅਮਰਬੀਰ ਸਿੰਘ ਚੀਮਾ**  
**ਫੋਨ: 98889-40211**

ਮਨਵਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਦੱਸਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਸਦਨੇ ਭਗਤ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਸ਼ਬਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਵੀ ਦਰਜ ਹੈ।

ਜਹਾਜ਼ ਹਵੇਲੀ-ਸਦਨੇ ਕਸਾਈ ਦੀ ਮਸੀਤ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਫਾਟਕ ਟੱਪ ਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਮੁੜਨ ਉਪਰੰਤ ਦੀਵਾਨ ਟੋਡਰ ਮੱਲ ਦੀ ਜਹਾਜ਼ ਹਵੇਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਦੀਵਾਨ ਟੋਡਰ ਮੱਲ ਨੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਤੇ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਦੇ ਸਸਕਾਰ ਲਈ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰ ਕੇ ਜਗ੍ਹਾ ਖਰੀਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਹਵੇਲੀ ਤੋਂ ਖੁਰਜੀਆਂ ਭਰਵਾ ਕੇ ਖੱਚਰਾਂ 'ਤੇ ਲੱਦ ਕੇ ਰਵਾਨਾ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਆਨ ਤੇ ਸ਼ਾਨ 'ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇ ਕੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸਿਰਜਿਆ। ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹਵੇਲੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਦਾ ਕੰਮ ਕਈ ਵਾਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਵੀ ਹੋਇਆ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਅੜਿੱਕੇ ਕਾਰਨ ਕੰਮ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹ ਸਕਿਆ। ਜਹਾਜ਼ ਹਵੇਲੀ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਖੇਤਾਂ 'ਚੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਪਹਿਲੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਅੱਗੇ ਇਕ ਹੋਰ ਖੰਡਰ ਨੁਮਾ ਇਮਾਰਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਦਾ ਕੰਮ ਤਾਂ ਕਰਵਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਇੱਥੇ ਇਸ ਇਮਾਰਤ ਸਬੰਧੀ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਬੋਰਡ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਹੀ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਉਸਤਾਦ ਅਤੇ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਦੇ ਮਕਬਰੇ-ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਸ੍ਰੀ ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿੰਡ ਤਲਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਸਰਹਿੰਦ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਪੁਰਾਣੇ ਮਕਬਰੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਇੱਥੋਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹੋਣ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਭਰਦੇ ਹਨ। ਉਸਤਾਦ ਅਤੇ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਦੇ ਨਾਂਅ ਨਾਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਕਬਰਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਗਲਾਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਿਹਤਰੀਨ ਆਰਕੀਟੈਕਟਾਂ ਉਸਤਾਦ ਸਈਅਦ ਖਾਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਖਵਾਜ਼ਾ ਖਾਨ ਨੇ ਕਰੀਬ 450 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਕਬਰਿਆਂ ਦੀ ਖਾਸੀਅਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਉਸਤਾਦ ਅਤੇ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਵਿਚਾਲੇ ਲੱਗੀ ਸ਼ਰਤ ਕਾਰਨ ਇਕੋ ਰਾਤ 'ਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਖਵਾਜ਼ਾ ਖਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉਸਤਾਦ ਸਈਅਦ ਖਾਨ ਤੋਂ ਕੰਮ ਸਿੱਖਣ ਉਪਰੰਤ ਹੰਕਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉਸਤਾਦ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡਾ ਕਾਰੀਗਰ ਸਮਝਣ ਲੱਗਿਆ। ਇਸੇ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਸ਼ਰਤ ਲੱਗ ਗਈ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਜਣੇ ਇਕੋ ਦਿਨ ਇਕ-ਇਕ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਕਬਰਾ ਬਣਾਉਣਗੇ ਤੇ ਬਾਅਦ 'ਚ ਮਕਬਰਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਸਿਰ ਕਲਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਮਿੱਥੇ

ਸਮੇਂ ਤਕ ਉਸਤਾਦ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਮਕਬਰਾ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਪਰ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਵਾਲੇ ਮਕਬਰੇ ਦੀ ਸਿਖਰਲੀ ਬੋਦੀ (ਗੁੰਬਦ) ਬਣਨ ਤੋਂ ਰਹਿ ਗਈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਸ਼ਰਤ ਹਾਰ ਗਿਆ। ਸ਼ਰਤ ਹਾਰਨ ਉਪਰੰਤ ਖਵਾਜ਼ਾ ਖਾਨ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਉਸਤਾਦ ਕੋਲ ਗਿਆ, ਪਰ ਉਸਤਾਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਰਾ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ

ਦਾ ਨਾਂ ਫਲੋਟਿੰਗ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਬਾਅਦ 'ਚ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਵੇਂ ਬਣੇ 'ਪੰਜਾਬ ਹੈਰੀਟੇਜ਼ ਟੂਰਿਜ਼ਮ ਪ੍ਰੋਮੋਸ਼ਨ ਬੋਰਡ' ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਭਾਰਤ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਸੁਖਾਵੇਂ ਸਮੇਂ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਲਾਹੌਰ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਬੱਸ ਦੀ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ 'ਲਿਮਕਾ ਬੁੱਕ ਆਫ ਰਿਕਾਰਡਜ਼' ਵਿਚ ਵੀ ਦਰਜ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ

ਦੂਰੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਦੇ ਠਹਿਰਨ ਲਈ 8 ਕਮਰੇ ਵੀ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਫਲੋਟਿੰਗ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਦੇ ਨਾਲ ਲੰਘਦੀ ਜਰਨੈਲੀ ਸੜਕ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਉੱਚੇ ਫਲਾਈ ਓਵਰ ਬਣ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਹੁਣ ਇਹ ਸੜਕ ਤੋਂ ਲੰਘਣ ਵਾਲੇ ਯਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰੀ ਪੈਣ ਤੋਂ ਹਟ ਗਿਆ ਹੈ।  
ਆਮ ਖਾਸ ਬਾਗ ਸਰਹਿੰਦ: ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ

ਆਪ 'ਚ ਕਲਾ ਦਾ ਇਕ ਨਮੂਨਾ ਹਨ। ਇਥੇ ਬਣੇ ਸਰਦਖਾਨੇ ਨੂੰ ਗਰਮੀਆਂ 'ਚ ਠੰਢਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇੰਜਾਮ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਵਲੋਂ ਬਣਾਏ ਸਰਦਖਾਨੇ 'ਚ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਠੰਢਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ 32 ਚਰਸਾ ਖੂਹ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਕੱਢ ਕੇ ਵੱਡੇ ਹੋਦਾਂ 'ਚ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕੰਧਾਂ 'ਚ ਬਣੀਆਂ ਨਾਲੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਪਾਣੀ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਠੰਢਾ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਇਥੇ ਅੰਬਾਂ, ਨਾਸ਼ਪਤੀਆਂ ਤੇ ਅਮਰੂਦਾਂ ਦੇ ਬਾਗ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ 11 ਏਕੜ ਤਕ ਫੈਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇੰਨਾ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੇ ਇੰਨੀ ਉੱਚ ਤਕਨੀਕ ਨਾਲ ਬਣਿਆ ਆਮ-ਖਾਸ ਬਾਗ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਵੇਖਣਯੋਗ ਹੈ।  
ਅੱਜ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਇੱਥੇ



ਭਗਤ ਸਧਨੇ ਦੀ ਮਸੀਤ



ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਦਾ ਮਕਬਰਾ

ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਆਏ ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਸਿਰ ਕਲਮ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਤਾਦ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਗਿਰਦ

ਦੇ ਆਰਕੀਟੈਕਟ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਆਰਕੀਟੈਕਟ ਜੀਤ ਮਲਹੋਤਰਾ ਅਤੇ ਅਮਰ ਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ

ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਅਲੰਕਾਰ ਬਾਗਾਂ 'ਚੋਂ ਇਕ ਆਮ ਖਾਸ ਬਾਗ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂ 'ਚ ਉਸਾਰੀ ਬਾਬਰ ਵਲੋਂ

ਬਣੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਮਾਰਕਾਂ ਖੰਡਰਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ



ਦੀਵਾਨ ਟੋਡਰ ਮਲ ਦੀ ਜਹਾਜ਼ ਹਵੇਲੀ



ਉਸਤਾਦ ਦਾ ਮਕਬਰਾ

ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਤੋੜਿਆ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਕਬਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੰਕਾਰ ਤੋੜਨ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਤਾਦ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਸਤਾਦ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਵੀ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਖਵਾਜ਼ਾ ਖਾਨ ਵਲੋਂ ਬਣਾਇਆ ਮਕਬਰਾ ਸਿਖਰਲੀ ਬੋਦੀ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ ਹੈ ਜਦਕਿ ਉਸਤਾਦ ਵਲੋਂ ਬਣਾਏ ਮਕਬਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁੰਬਦ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਕਬਰਿਆਂ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਸਬੰਧੀ ਤਾਂ ਬੋਰਡ ਲਗਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਸਮਾਰਕ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਸਬੰਧੀ ਕੋਈ ਬੋਰਡ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਦਾ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸਦੇ ਲੱਕੜ ਵਾਲੀ ਡੈੱਕ ਨੂੰ ਹਟਾ ਕੇ ਸੀਸੇ ਲਗਾਏ ਹੋਏ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਭਾਖੜਾ ਨਹਿਰ ਦਾ ਚੱਲਦਾ ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਪਾਣੀ ਸਾਫ਼ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇ। ਜੁਲਾਈ 1976 ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਗਿਆਨੀ ਜੈਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਫਲੋਟਿੰਗ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਇਥੇ

ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਉਪਰੰਤ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਆਮ ਖਾਸ ਬਾਗ ਨੂੰ ਮੁਗਲ ਸਮਰਾਟਾਂ ਵਲੋਂ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਠਹਿਰਾਓ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਨੂੰ 2 ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਕ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਤੇ ਦੂਜਾ ਰਾਜਿਆਂ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਆਮ ਖਾਸ ਬਾਗ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਿਚ ਸਦਰਖਾਨਾ, ਸੀਸ ਮਹਿਲ, ਸ਼ਾਹੀ ਹਮਾਮ ਅਤੇ ਦੌਲਤ-ਖਾਨਾ-ਏ-ਖਾਸ ਨਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਲੱਖਣ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜੋ ਕਿ ਆਪਣੇ

ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪੁਰਾਤਨ ਤੇ ਸੈਰ ਸਪਾਟਾ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣ ਲਈ ਯੋਗ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਦਿਨ ਵੀ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੰਡਰ ਬਣ ਰਹੀਆਂ ਜਾਂ ਬਣ ਚੁੱਕੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦਾ ਨਾਮੋ-ਮਿਸ਼ਾਨ ਵੀ ਮਿਟ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਾਡੀਆਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਇਮਾਰਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਵਾਂਝੀਆਂ ਰਹਿ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਰਲੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚ ਹੀ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਰਲੀਆਂ ਹੀ ਬਚੀਆਂ ਹਨ, ਸੋ ਸਮਾਂ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

## ਧੀਆਂ 'ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਮਾਓ ਨਾ

ਧੀਆਂ 'ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਮਾਓ ਨਾ ਕੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਕਤਲ ਕਰਾਓ ਨਾ ਦੁੱਖ ਦਰਦ ਵੰਡਾਉਂਦੀਆਂ ਨੇ ਧੀਆਂ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਸੇਜ ਸਜਾਓ ਨਾ ਧੀਆਂ ...।

ਜਿਸ ਘਰ ਵਿਚ ਧੀਆਂ ਵੱਸਦੀਆਂ ਨੇ ਓਥੇ ਰੱਬ ਵੀ ਆ ਕੇ ਵੱਸ ਜਾਂਦਾ ਫਿਰ ਸ਼ਰਮ ਸਿਆਣਪ ਦਾ ਦੀਵਾ ਚੌਖਟ 'ਤੇ ਖੁਦ ਹੀ ਜਗ ਜਾਂਦਾ ਇਤਫ਼ਾਕ ਮੁਹੱਬਤ ਦੀਆਂ ਚਿੜੀਆਂ ਬਨ੍ਹੇਰਿਆਂ ਤੋਂ ਉਡਾਓ ਨਾ ਧੀਆਂ...।

ਧੀਆਂ ਨੇ ਕੋਸੀ ਧੁੱਪ ਜਿਹੀਆਂ ਤੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚਲੀ ਚੁੱਪ ਜਿਹੀਆਂ ਸੰਗੀਤ ਵਗਦੇ ਝਰਨੇ ਦਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਤੁਕ ਜਿਹੀਆਂ ਕੁਦਰਤ ਦੀਆਂ ਕਿਲਕਾਰੀਆਂ ਗਮ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਡੁਬਾਓ ਨਾ ਧੀਆਂ...।

ਧੀਆਂ ਨੇ ਮਹਿਕ ਹਵਾਵਾਂ ਦੀ ਸੁੱਚਮ ਸਿੱਦਦ ਦੁਆਵਾਂ ਦੀ ਨੇਹਮਤ ਪਾਕ ਦਰਗਾਹਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਘਰ ਨੂੰ ਮੁੜਦੇ ਰਾਹਾਂ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਰ ਵੱਲ ਮੁੜਦੇ ਰਾਹਾਂ ਨੂੰ

ਬੀਆਬਾਨ ਬਣਾਓ ਨਾ ਧੀਆਂ...।

ਇਹ ਰਹਿਮਤ ਦਾ ਸਿਰਨਾਵਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸੋਹਬਤ ਦਾ ਪਰਛਾਵਾਂ ਨੇ ਬੇਸ਼ੱਕ ਜਨਮਣ ਧੀ ਬਣ ਕੇ ਦਰਅਸਲ ਹੁੰਦੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਨੇ ਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਐ 'ਸੋਨੀ' ਰਹਿਮਤ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾਓ ਨਾ ਧੀਆਂ 'ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਮਾਓ ਨਾ ਕੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਕਤਲ ਕਰਾਓ ਨਾ।  
-ਡਾ ਸਤੀਸ਼ ਠੁਕਰਾਲ ਸੋਨੀ  
ਫੋਨ: 94173-58393

# ਪੁਰਖਿਆਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ

1979 ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਕ ਦਿਨ ਨੌਵੇਂ ਸਦੀ ਪ੍ਰੈਸ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਦਫਤਰ ਤੋਂ ਫੋਨ ਆਇਆ। ਵਲਾਦੀਮੀਰ ਲਾਨਕਿਨ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਕਰਨਜੀਤ ਜੀ, ਏ.ਪੀ.ਐਨ. ਕੀ ਤਰਫ ਸੇ ਕੁਛ ਭਾਰਤੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੋਸਤਾਂ ਕੋ ਉਜ਼ਬੇਕਿਸਤਾਨ ਔਰ ਤਾਜਿਕਿਸਤਾਨ ਲੇ ਜਾਨੋ ਕੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੈ। ਆਪ ਚਲੋਗੇ ਨਾ?” ਲਾਨਕਿਨ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸੂਚਨਾ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਕੁਛ ਚਿਰ ਕੰਮ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਹਿੰਦੀ ਚੰਗੀ ਜਾਣਦਾ ਸੀ।

“ਔਰ ਕੌਨ ਕੌਨ ਚਲੇਗਾ?” ਕਰਨਜੀਤ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਮਨਚੰਦਾ ਜੀ ਹੋਗੇ, ਦਦਨ ਉਪਾਧਿਆ ਹੋਗੇ। ਤਕੀ ਹੈਦਰ ਸੇ ਭੀ ਬਾਤ ਕਰੂੰਗਾ, ਪੈਟੀਅਟ ਕੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਮਿਸਟਰ ਵਿਨੋਦ ਟਕਸਾਲ ਭੀ ਚਲੇਗੇ...।”

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਲਾਨਕਿਨ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਂਦਾ, ਕਰਨਜੀਤ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮਨ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ, “ਮੈਂ ਭੀ ਚਲੂੰਗਾ। ਕਬ ਚਲਨੇ ਕਾ ਇਰਾਦਾ ਹੈ?” ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਇਆ ਕਿ

## ਕਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਰੀਆ ਜਾਤੀ ਦੇ ਲੋਕ ਮੱਧ-ਏਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਭਾਰਤ ਗਏ ਸਨ, ਕਿਉਂ ਨਾ ਪੁਰਖਿਆਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦੀ ਛੁਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਏ।

“ਇਸੀ ਮਹੀਨੇ ਕੇ ਆਖਰ ਤੱਕ, ਮੈਂ ਦੁਬਾਰਾ ਫੋਨ ਕਰੂੰਗਾ। ਆਪ ਤਯਾਰ ਰਹੀਏ।”

... ਤੇ ਨਵੰਬਰ ਦੇ ਆਖਰੀ ਹਫਤੇ ਇਹ ਮੰਡਲੀ ਤਾਸ਼ਕੰਦ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਚਾਰ ਕੁ ਘੰਟੇ ਦੀ ਉਡਾਨ ਸੀ। ਦੁਪਹਿਰੇ ਤਿੰਨ ਕੁ ਵਜੇ ਉਹਨਾਂ ਤਾਸ਼ਕੰਦ ਹੋਟਲ ਵਿਚ ਜਾ ਡੇਰਾ ਲਾਇਆ; ਪੰਜ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਇਕ ਰੂਸੀ ਜਿਸ ਦੁਭਾਸ਼ੀਏ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਨਾ ਸੀ ਤੇ ਸ਼ਿਖੀ ਯੋਜਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਝ ਅਹਿਮ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਤੱਕ ਲੈ ਕੇ ਵੀ ਜਾਣਾ ਸੀ।

ਤਾਸ਼ਕੰਦ ਉਜ਼ਬੇਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਦੋ ਤਾਸ਼ਕੰਦ: ਇਕ ਨਵਾਂ ਤਾਸ਼ਕੰਦ ਅਤੇ ਇਕ ਪੁਰਾਣਾ ਤਾਸ਼ਕੰਦ। 60ਵਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਆਏ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਭੁਚਾਲ ਨੇ ਇੱਥੇ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਤਬਾਹੀ ਮਚਾਈ ਸੀ। ਅਥਾਹ ਮਾਲੀ ਤੇ ਜਾਨੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਸਭ ਗਣਰਾਜਾਂ ਨੇ ਰੱਜ ਕੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਖੰਡਰ ਹੋਈ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਨਵਾਂ ਤਾਸ਼ਕੰਦ ਉਸਰ ਗਿਆ। ਮਾਡਰਨ ਸ਼ਹਿਰ।

ਨਵੰਬਰ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਜ਼ਬੇਕਿਸਤਾਨ ਤਿੰਨ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ: ਖੀਵਾ, ਬੁਖਾਰਾ ਅਤੇ ਕੋਕਾਂਤ। ਇਸ ਵੰਡ ਦਾ ਅਸਰ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਜ਼ਬੇਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਰੂਪ ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਪਰ ਹੁਣ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਇਕ ਰੂਪ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੁਝ ਘੰਟੇ ਹੋਟਲ ਵਿਚ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਕਰਨਜੀਤ ਇੱਕੱਲਾ ਹੀ ਬਾਹਰ ਟਹਿਲਣ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ ਆਪਣੇ ਦੇਸ ਵਰਗਾ ਹੀ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਇਉਂ ਜਾਪਿਆ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਨਿਜ਼ਾਮੁਦੀਨ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਭਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਜ਼ਬੇਕ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਯੂਰਪੀ ਅੰਦਾਜ਼ ਦਾ ਪਹਿਰਾਵਾ ਬਲਾਉਜ਼ ਸਕਰਟ ਪਾਈ ਸੜਕ 'ਤੇ ਘੁੰਮ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਨਵਾਂ ਤਾਸ਼ਕੰਦ ਸੀ ਪਰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਪੁਰਾਣੇ ਤਾਸ਼ਕੰਦ ਦਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਰਕਾਪੋਸ ਔਰਤਾਂ ਜਾਂ ਸਿਰ ਦੀ ਚੁੰਨੀ ਨਾਲ ਸਿਰਫ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਿਰ ਮੂੰਹ ਲਪੇਟੀ ਫਿਰਦੀਆਂ ਮੁਟਿਆਰਾਂ ਨਜ਼ਰ ਆਈਆਂ ਸਨ। ਸੜਕ 'ਤੇ ਘੁੰਮਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਰੇੜ੍ਹੀ ਵਾਲਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਜਿਹੜਾ ਕੁਝ ਵੇਚ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਕਿ ਕੀ ਵੇਚ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਮਾਲ ਬਕਸੇ ਵਰਗੀ ਰੇੜ੍ਹੀ ਵਿਚ ਬੰਦ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਸਾਡੇ ਆਈਸ ਕ੍ਰੀਮ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਰਨਜੀਤ ਨਾ ਉਜ਼ਬੇਕੀ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਨਾ ਫਾਰਸੀ। ਹਾਂ, ਉਰਦੂ ਉਸ ਨੇ ਸਕੂਲ ਦੀ ਦਸਵੀਂ ਜਮਾਤ ਤੱਕ ਪੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਕੁਝ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਤੇ ਕੁਝ ਰਲਗੱਡ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ ਰੇੜ੍ਹੀ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕੀ ਵੇਚ ਰਿਹਾ ਹੈ?

‘ਸਮਸਾ’, ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸੀ। ਕਰਨਜੀਤ ਨੂੰ ਝੱਟ ਸਮੇਸੇ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਸਵਾਦ ਚੱਖਣ ਲਈ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਸਮਸਾ ਖਰੀਦ

**ਸੋਵੀਅਤ ਸੰਘ ਵੇਲੇ ਰੂਸ ਨਾਲ ਨੇੜਿਉਂ ਜੁੜੇ ਰਹੇ, ਦਿੱਲੀ ਵੱਸਦੇ ਕਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਯਾਦਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਸ ਦੌਰ ਬਾਬਤ ਬੜਾ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਥੋਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਾਲਾਤ ਉਜਾਗਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਦੇਖਦਿਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੜੇ ਡੂੰਘੇ ਅਰਥ ਨਿੱਕਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਮੁਲਕਾਂ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।**

ਲਿਆ। ਇਹ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਕੁਲਚੇ ਵਰਗੀ ਨਰਮ ਚੌਰਸ ਡਬਲਰੋਟੀ ਵਾਂਗ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੀਮਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕਰਨਜੀਤ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚੱਕ ਮਾਰ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਸਵਾਦ ਚੱਖਿਆ। ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਅਜਾਇਬਘਰ ਦਾ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਜੀ ਦੇ ਕਿਆਮ ਵੇਲੇ ਸੀ।

ਕਰਨਜੀਤ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗ ਤਾਸ਼ਕੰਦ ਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦਿਆਂ ਸਾਧਾਰਨ

ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ‘ਤੇ ਆਪਣਾ ਝੰਡਾ ਬੁਲਾਇਆ। ਯੂਨਾਨ ਦਾ ਸਿਕੰਦਰ ਮਹਾਨ, ਮੰਗੋਲੀਆ ਦਾ ਚੰਗੇਜ਼ ਖਾਂ ਅਤੇ ਤੈਮੂਰ ਲੰਗ। ਸਮਰਕੰਦ ਦੀਆਂ ਮਸਜਿਦਾਂ ਇਮਾਰਤਕਲਾ ਦੇ ਸ਼ਾਹਕਾਰ ਨਹੂਨੇ ਹਨ, ਖਾਸਕਰ ਬੀਬੀ ਖਾਨਮ ਦੀ



ਜਗਮਗਾ ਰਿਹਾ ਸ਼ਹਿਰ ਤਾਸ਼ਕੰਦ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸ਼ਡਿਊਲ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਮੁਖੀ ਨੂਰਉਲਾਏਵ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਕ ਸਾਂਝਾ ਫਾਰਮ ਦੇਖਣਾ ਅਤੇ ਅਕਾਦਮੀ ਆਫ ਸਾਇੰਸਜ਼ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਫੇਰੀ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਜਨਾਬ ਨੂਰਉਲਾਏਵ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਜ਼ਬੇਕੀ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਤਾਲੀਮ, ਮਦਰਸਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜਕ ਸਥਿਤੀ, ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਛਾਪੇ ਜਾਂਦੇ ਸਾਹਿਤ ਬਾਰੇ ਭਰਪੂਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ ਅੱਧੇ ਪੌਣੇ ਘੰਟੇ ਦੇ ਭਾਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਵਾਲ ਵੀ ਪੁੱਛੇ ਗਏ। ਕਰਨਜੀਤ ਨੇ ਵੀ ਇਕ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਂ ਮੰਡਲ ਦੇ ਰੂਸੀ ਮਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਅਟਪਟਾ ਹੀ ਲੱਗਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਕਰਨਜੀਤ ਲਈ ਇਹ ਬੜਾ ਅਹਿਮ ਸਵਾਲ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਉਜ਼ਬੇਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸੁੰਨੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗੁਆਂਢੀ ਗਣਰਾਜ ਆਜ਼ਰਬਾਈਜਾਨ ਵਿਚ ਸ਼ੀਆ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਬੋਲ-ਬਾਲਾ ਹੈ। ਕੀ ਸ਼ੀਆ-ਸੁੰਨੀ ਝਗੜੇ ਦੀ ਨੋਬਤ ਨਹੀਂ ਆਈ?”

“ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਤੀ ਅਮਨਪਸੰਦੀ ਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸਭ ਮਿਲਜੁਲ ਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।” ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸੀ। ਇਹ ਜਵਾਬ ਬੜਾ ਭਾਵਪੂਰਤ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮਿਲਜੁਲ ਕੇ ਰਹਿਣਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨੀਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਸੰਪਰਦਾਇਕ ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ। ਜਿਵੇਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਹਾਵਤ ਹੈ: ‘ਯਥਾ ਰਾਜਾ ਤਥਾ ਪਰਜਾ’, ਕਰਨਜੀਤ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਆਇਆ। ਤਾਂ ਫਿਰ ਕੀ ਸਾਡੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਜੋ ਅਹਿੰਸਾ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕੇਵਲ ਜੁਬਾਨੀ ਜਮ੍ਹਾਂ-ਖਰਚ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਆਏ ਦਿਨ ਇਹ ਫਿਰਕੂ ਤੇ ਸੰਪਰਦਾਇਕ ਝਗੜੇ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ? ਕੀ ਦੋਹਾਂ ਦੇਸਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਚਰਿਤਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਹੈ? ਇਹ ਤੇ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬੜੇ ਸਵਾਲ ਕਰਨਜੀਤ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਉਠਦੇ ਰਹੇ ਸਨ।

ਇਕ ਹੋਰ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਨੂਰਉਲਾਏਵ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ, “ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਅੱਲ੍ਹਾ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਜੰਨਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਮਜ਼ਹਬੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਮਜ਼ਹਬ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਥੇ ਅਸਲੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੀ ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।”

ਤਾਸ਼ਕੰਦ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਨੂੰ ਉਹ ਥਾਂ ਵੀ ਦਿਖਾਈ ਗਈ ਜਿਥੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਸ੍ਰੀ ਲਾਲ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਨੇ ਅੰਤਿਮ ਸਵਾਸ ਲਏ ਸਨ। ਇਸ ਸਥਾਨ ਨੂੰ

ਲੋਕ-ਵਿਹਾਰ ਨੂੰ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਸਥਾਨਕ ਮੇਜ਼ਬਾਨ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਫਰਮਾਇਸ਼ ‘ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਘੁੰਮਾਇਆ। ਕਰਨਜੀਤ ਨੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਉਹ ਚਾਹਖਾਨੇ ਦੇਖੇ ਜਿਹੜੇ ਉਜ਼ਬੇਕ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਚਾਹ ਉਜ਼ਬੇਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਸਿੱਧੀ ਚੀਨ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਅੱਜ ਵੀ ਉਹ ਵੱਡੇ ਤਖਤਪੋਸ਼ ਚਾਹਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜਿਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਲੋਕ ਗੱਪਾਂ ਮਾਰਦੇ, ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਕਰਦੇ ਤੇ ਚਾਹ ਦੀਆਂ ਚੁਸਕੀਆਂ ਲੈਂਦੇ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਯੂਰਪ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਹਾਊਸਾਂ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਹੈ।

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਪੁਲਾਓ ਉਜ਼ਬੇਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਹੀ ਆਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਆਉਂਦੇ-ਆਉਂਦੇ ਇਸ ਪਕਵਾਨ ਵਿਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਧੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਤਾਸ਼ਕੰਦ ਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਰੇੜ੍ਹੀ ਉੱਤੇ ਪੁਲਾਓ ਵੇਚ ਰਿਹਾ ਉਜ਼ਬੇਕੀ ਇਸ ਪਰੰਪਰਾ ਦਾ ਝੰਡਾ ਬੁਲੰਦ ਰੱਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਤਾਂਬੇ ਦੀ ਪਰਾਤ ਵਿਚ ਪਿਆ ਪੁਲਾਓ ਜਿਵੇਂ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਪਹਾੜੀ ਚੋਟੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਹੇਠਾਂ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਪਸਰਿਆ ਘਿੱਢ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਫਸੀਲ ਦੁਆਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਨਹਿਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਰਨਜੀਤ ਦਾ ਮਨ ਤਾਂ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪੁਲਾਓ ਚੱਖ ਕੇ ਦੇਖੇ ਪਰ ਬਾਕੀ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰੀ ਰੱਖ-ਰਖਾਓ ਕਾਰਨ ਉਹ ਇੰਝ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ।

ਤਾਸ਼ਕੰਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਭਾਰਤੀ ਮੰਡਲੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਉਜ਼ਬੇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਸਮਰਕੰਦ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਵਾਸਤੇ ਉਥੇ ਪੁੱਜੀ। ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵੱਡੇ ਸੂਰਮੇ ਜਰਨੈਲਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਸਮਰਕੰਦ ਨਾਲ



ਤਾਸ਼ਕੰਦ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮਰਹੂਮ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਲਾਲ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ।

ਮਸਜਿਦ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਸੋਨਾ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਮਸਜਿਦ ਦੀ ਵੱਡੀ ਮਹੱਤਤਾ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ 8 ਮਾਰਚ 1927 ਨੂੰ ਇਸਤਰੀ ਦਿਹਾੜੇ ਦੇ ਮੌਕੇ ਸਮਰਕੰਦ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੁਰਕੇ ਲਾਹ ਕੇ ਇਕ ਵੇਰ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਮੁਸਲਿਮ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਐਲਾਨ।

ਦੋ ਥਾਵਾਂ ਹੋਰ ਕਰਨਜੀਤ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਟਿਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਉਲੱਕ ਬੇਗ ਦਾ ਮਦਰਸਾ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਉਲੱਕ ਬੇਗ ਔਬਜ਼ਰਵੇਟਰੀ। ਉਲੱਕ ਬੇਗ ਤੈਮੂਰ ਦਾ ਪੋਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਗਣਿਤ ਵਿਗਿਆਨੀ ਅਤੇ ਤਾਰਾ ਵਿਗਿਆਨੀ ਸੀ। 15ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਉਸੇ ਤਰਜ਼ ਦੀ ਨੀਝਾਲਾ ਬਣਵਾਈ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਨਕਲ ਉੱਤੇ 17ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਰਾਜਾ ਜੈ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਜੰਤਰ-ਮੰਤਰ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ। ਉਲੱਕ ਬੇਗ ਔਬਜ਼ਰਵੇਟਰੀ ਕਿਸੇ ਕੁਦਰਤੀ ਤਬਾਹੀ ਕਾਰਨ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਦੱਬ ਗਈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਕ ਰੂਸੀ ਪੁਰਾਤੱਤਵ ਵਿਗਿਆਨੀ ਨੇ ਖੁਦਾਈ ਕਰਵਾ ਕੇ ਲੱਭਿਆ ਸੀ।

ਸਮਰਕੰਦ ਵਿਚ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸ਼ੇਰਬਾਤਸਕੀ ਨਾਲ ਬੜੀਆਂ ਦਿਲਚਸਪ ਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਭਰਪੂਰ ਗੱਲਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਸ਼ੇਰਬਾਤਸਕੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਵੱਲ ਖਾਸ ਰੁਚੀ ਰਖਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਲ ਉਹਦਾ ਮੋਹ ਭਰਿਆ ਰਿਸ਼ਤਾ ਸੀ। ਗੱਲਾਂ-ਬਾਤਾਂ ਤੋਂ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸੀ। ਸ਼ੇਰਬਾਤਸਕੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਸੀ, “ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਹਰ ਪਾਸੇ ਅਣਗੋਲਿਆ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਆਗਲੂਵਾਲੀਆ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਰਨਜੀਤ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਹਿੰਦ-ਵਿਗਿਆਨੀ ਪ੍ਰੋ. ਕ੍ਰਿਸਟੋਫਰ ਸ਼ੈਕਲ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬੀ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਉਸ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਸ਼ੇਰਬਾਤਸਕੀ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਚੱਕਰ ਲਾ ਚੁੱਕਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਫੇਰੀ, ਖਾਸਕਰ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਉੱਤੇ ਕੀਤੇ ਸ਼ਸਤਰ ਦਰਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਭਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਉਸ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਸੀ, “ਭਾਰਤੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਕੀ ਹੈ? ਤੇ ਮੱਧ-ਯੁਗ ਦੀਆਂ ਭਾਰਤੀ ਲਹਿਰਾਂ ਦਾ ਅਜੇ ਨਿੱਠ ਕੇ ਅਧਿਯਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਸਤੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਭਾਰਤੀ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਇਹ ਟੋਲੀ ਮੱਧ-ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਦੂਜੇ ਗਣਰਾਜ ਤਾਜਿਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਫੇਰੀ ਉੱਤੇ ਗਈ ਅਤੇ ਉਥੋਂ ਦੇ ਉਘੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਸ਼ਾਇਰ ਮੀਰ ਸ਼ੱਕਰ ਦੇ ਘਰ ਰਾਤ ਦੇ ਖਾਣੇ ਦੀ ਦਾਅਵਤ

ਸਮੇਂ ਕੁਝ ਤਾਜਿਕ ਲੇਖਕਾਂ ਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋਈ ਤਾਂ ਮੋਮਨ ਕਨਾਅਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਭਾਰਤ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਵਾਲਾ ਦੇਸ ਹੈ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਸਦਾਚਾਰ ਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਕਦਰਾਂ ਸਦਕਾ ਹਰ ਸੰਕਟ ਸਮੇਂ ਦੁਨੀਆਂ ਭਾਰਤ ਵੱਲ ਦੇਖਦੀ ਹੈ।” ਕਰਨਜੀਤ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਉਠੀ ਸੀ, “ਇਹ ਗੱਲ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ ਵੀ ਅੱਜ ਝੂਠ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ” ਪਰ ਮੋਮਨ ਦੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਸੀ ਕਿ “ਪੱਤਰਕਾਰ ਡਾਕਟਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਪਰਦਾ ਚੁੱਕਦਾ ਹੈ।” ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ “ਹਰ ਸ਼ਾਇਰ ਪੱਤਰਕਾਰ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ”, ਸਾਇੰਦ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਠੀਕ ਨਾ ਲੱਗੇ।

ਮੀਰ ਸ਼ੱਕਰ ਭਾਵੇਂ ਵਡੇਰੀ ਉਮਰ ਦਾ ਬੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਸੀ ਜਵਾਨ ਦਿਲ ਵਾਲਾ। ਗੱਲ-ਗੱਲ ‘ਤੇ ਹਾਸਾ, ਮਜ਼ਾਕ, ਲੜੀਫਿਆਂ ਤੇ ਚੁਟਕਲਿਆਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ, ਅਖਾਣਾਂ ਮੁਹਾਵਰਿਆਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ। ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਮੁਸਾਫਿਰ, ਨਵਤੇਜ ਸਿੰਘ, ਸੱਜਾਦ ਜ਼ਹੀਰ ਆਦਿ ਮੀਰ ਸ਼ੱਕਰ ਦੇ ਘਰ ਉਸ ਦੀ ਦਾਅਵਤ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਕਰਨਜੀਤ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅੱਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਇਸ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਮਹਿਫਲ ਦਾ ਆਗਾਜ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਮੀਰ ਸ਼ੱਕਰ ਨੇ ਵਾਈਨ ਦੀ ਬੋਤਲ ਖੋਲ੍ਹਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ, “ਸਾਡੇ ਇਥੇ ਫਲ ਬਹੁਤ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੇਬ, ਅਨਾਰ, ਅੰਗੂਰ ਵਗੈਰਾ ਵਗੈਰਾ। ਇਸੇ ਲਈ ਸ਼ਰਾਬ ਨੂੰ ਅੰਗੂਰ ਦੀ ਬੇਟੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਕਰਨਜੀਤ ਸ਼ੈਪੋਨ ਦੀ ਰਸਮੀ ਡ੍ਰਿੰਕ ਤੋਂ ਝੱਟ ਵੇਚਕਾ ਉੱਤੇ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨਚੰਦਾ ਵੀ। ਮੀਰ ਸ਼ੱਕਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਇਸ ਵਿਚ ਬਲਜ਼ਮ ਮਿਲਾ ਕੇ ਪੀਓ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਮਜ਼ਾ ਆਏਗਾ। ਵੇਚਕਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਪਿਅੱਕਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਇੰਦ ਇਸੇ ਲਈ ਮੀਰ ਸ਼ੱਕਰ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ, “ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੀ ਕਾਢ ਹੈ। ਜੇ ਸ਼ਰਾਬ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੀ ਬਣਾਈ ਹੈ ਤਾਂ ਫੇਰ ਉਹ ਤਾਂ ਖੁਦਾ ਹੋ ਗਿਆ।” ਉਹ ਠਹਾਕਾ ਮਾਰ ਕੇ ਹੱਸਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਇਕਦਮ ਗੰਭੀਰ ਹੁੰਦਾ ਬੋਲਿਆ, “ਬੈਰ, ਮੋਮਨ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੀਣੋਂ ਹਟਾ ਨਹੀਂ ਸਕੇ ਪਰ ਮਸੀਨ ਨੇ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ। ਦੇਖੋ ਨਾ ਡਰਾਈਵਰ ਕਿਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਏ।” ਸਾਇੰਦ ਉਹਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਕਿ ਰੂਸ ਵਿਚ ਡਰਾਈਵਰ ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਂਦਾ ਭਾਵੇਂ ਨਾ ਪੀਣੇ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਹ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਟੇਸਟ ‘ਤੇ ਟੇਸਟ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਵੰਨ-ਸਵੰਨੇ ਖਾਣਿਆਂ ਦਾ ਲੁਝ ਲੁਝ ਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੀਰ ਸ਼ੱਕਰ ਨੇ ਮੇਜ਼ਬਾਨੀ ਤੇ ਮਹਿਮਾਨ ਨਿਵਾਜ਼ੀ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕਿੱਸਾ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤਾ, “ਸਦਰਦੀਨ ਆਇਨੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਵਾਨਿਹ ਉਮਰੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ: ਕਿਸੇ ਮੌਲਵੀ ਦੇ ਘਰ ਕੋਈ ਮਹਿਮਾਨ ਗਿਆ। ਦੋ-ਚਾਰ ਨਵਾਲੇ ਖਾ ਕੇ ਮੌਲਵੀ ਉਠ ਕੇ ਹੱਥ ਸਾਫ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਵੀ ਇੰਝ ਹੀ ਕਰੇ ਪਰ ਕੁਝ ਦਿਨ ਮਗਰੋਂ ਖੁਦ ਆਇਨੀ ਜਦੋਂ ਮੌਲਵੀ ਦੇ ਘਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਮੌਲਵੀ ਦੀ ਪੁਲੇਟ ਖਿਸਕਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਅੱਗੇ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, “ਰੱਜ ਤਾਂ ਗਿਆ ਸਾਂ ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਖਾਂਦਿਆਂ ਦੇਖ ਕੇ ਹੋਰ ਜੀਅ ਕਰ ਆਇਐ। ਆਉ ਰਲ ਕੇ ਖਾਈਏ।” ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਤਾਜਿਕ ਰਵਾਇਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਛੇੜ ਦਿੱਤਾ- “ਬੰਦਾ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਆਵੇ ਤਾਂ ਮਹਿਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਆਸ਼ਨਾ ਅਤੇ ਤੀਜੀ ਵਾਰੀ ਆਵੇ ਤਾਂ ਭਰਾ’। ਇਕ ਕਹਾਵਤ ਇਹ ਵੀ ਹੈ- ਉਹ ਬੋਲੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ- ‘ਮਹਿਮਾਨ ਜੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕਾਹਲੀ ਕਰੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਆਂ, ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਇਉਂ ਕਰ ਰਹੇ ਓ ਜਿਵੇਂ ਅੱਗ ਲੈਣ ਆਏ ਹੋਵੋ।’

ਗੱਲ ਕੀ, ਮੀਰ ਸ਼ੱਕਰ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਭੁੰਜੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੈਣ ਦੇ ਰਿਹਾ। ਆਪਣੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੇ ਘਰ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਚੱਕਰ ਲੁਆਇਆ ਜਿਥੇ ਫੁੱਲ ਸਨ, ਫਲਦਾਰ ਰੁਖ ਸਨ, ਉਸ ਨੇ ਤਾਂ ਚਾਹਖਾਨਾ ਵੀ ਬਣਵਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਜੁਆਨ ਤੇ ਖੂਬਸੂਰਤ ਬੀਬੀ ਵੀ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਤੁਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਘਰ ਦਾ ਚੱਕਰ ਲਵਾ ਕੇ ਬਾਹਰ ਦੇ ਫਾਟਕ ਵੱਲ ਵਧਦਿਆਂ ਉਸ ਕਿਹਾ, “ਹੈਰਾਨ ਨਾ ਹੋਣਾ, ਮੈਂ ਜਵਾਨ ਬੀਬੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਇਸ ਲਈ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇ”, ਤੇ ਆਪਣੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਮਿਲਾ ਕੇ ਵਿਦਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਕਿਹਾ ਸੀ, “ਖੁਸ਼ਆਮਦੀਦ! ਅਸੀਂ ਅਲਵਿਦਾ (ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ ‘ਤੇ)





# ਲਗਾਤਾਰ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਕਲਾ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤ

2014 ਅਤੇ 2019 ਵਾਲੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਬਾਰੇ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਚੋਣ ਸਮੀਕਰਨ ਸਾਧਣੇ ਆ ਗਏ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਅਤੇ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮੁਕੰਮਲ ਅਸਰ ਹੇਠ ਆਈ ਹੈ, ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਜੇਤੂ ਰੱਥ ਲਗਾਤਾਰ ਅੱਗੇ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ, ਇਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਕੁਝ ਸੂਬਿਆਂ ਅੰਦਰ ਚੋਣਾਂ ਹਾਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸੱਤਾ ਹਥਿਆਉਣ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਵੀ ਕਰ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਉੱਘੇ ਵਿਦਵਾਨ ਰਾਮਚੰਦਰ ਗੁਹਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਚੋਣ ਵਾਲੀ ਇਸ ਜਿੱਤ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕੁਝ ਖਾਸ ਪੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਸੀ.ਪੀ.ਐੱਮ. ਦੀ ਚੜ੍ਹਤ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਵੀ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣ-ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ (ਭਾਜਪਾ) ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਕਮਾਨ ਹੇਠ ਆਈ ਹੈ, ਇਸ ਨੇ 2014 ਅਤੇ 2019 ਦੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਆਪਣੇ ਬਲਬੂਤੇ ਬਹੁਮਤ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਮਾਅਰਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੇ ਕਰੀਬ ਇਹ ਪਾਰਟੀ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜ ਸਕੀ। ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮਹਿਜ਼ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਉੱਤਰੀ ਤੇ ਪੱਛਮੀ ਖਿੱਤਿਆਂ ਤੱਕ ਮਹਿਦੂਦ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਇਸ ਨੇ ਪੂਰਬ ਤੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਕਦਮ ਵਧਾਏ ਹਨ। ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕੌਮੀ ਖਾਹਿਸ਼ਾਂ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ



ਰਾਮਚੰਦਰ ਗੁਹਾ

ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਹੋਵੇ ਕਿ ਭਾਜਪਾ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਵੀ ਦੂਜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪਾਰਟੀ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਸਾਮ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤਿਲੰਗਾਨਾ ਵਿਚ ਵੀ ਸੱਤਾ 'ਚ ਆਉਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਜਗਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭਾਜਪਾ ਵੱਲੋਂ ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਮਾਰੀਆਂ ਇਹ ਸਾਨਦਾਰ ਮੱਲਾਂ ਅਗਾਂਹ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਚਲਾਉਣ ਵਿਚ ਬਦਲਦੀਆਂ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਵੱਲੋਂ ਮਈ 2014 ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੱਤਾ ਸੰਭਾਲੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਮਾਲੀ, ਸਮਾਜੀ, ਇਖਲਾਕੀ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੀਹੋਂ ਲੱਭ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਨੋਟਬੰਦੀ ਅਤੇ ਜੀ.ਐੱਸ.ਟੀ. ਨੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਲਮੀ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੀ ਮਾਰ ਪੈਣ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕੋਵਿਡ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ। ਸੱਤਾਧਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕੁ ਚਰੋਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਹੀ ਤਿਜੋਰੀਆਂ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋਣ ਦੇਣ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੀ ਦਰ ਘਟਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਬਣਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਕੰਮ ਜ਼ੋਰ-ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਜਾਰੀ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਬਾਦੀ ਵਾਲੇ ਸੂਬੇ ਵੱਲੋਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਾਜ਼ੁਕ ਸਮਾਜਿਕ ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਗਾੜ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਾਡੀਆਂ ਬਿਹਤਰੀਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ/ਖੋਜ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰਾਂ/ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਥਾਂ ਮਹਿਜ਼ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਨੇ ਸਾਡੀ ਸਾਇੰਸ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਜਨਤਕ ਅਦਾਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਤਵੱਕੋ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਹਿੰਦੂਤਵੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਸੰਦ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ; ਜਦੋਂਕਿ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸ਼ਰ੍ਹੇਆਮ ਹਾਕਮ ਧਿਰ ਦੇ ਕਰੀਬੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਆਪਣੇ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਪੱਖੋਂ ਰਿਕਾਰਡ ਜ਼ਾਹਰਾ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਅਟਲ ਬਿਹਾਰੀ ਵਾਜਪਾਈ ਅਤੇ ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਦਰਜੇ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਅਰਥਚਾਰੇ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਅਸਮਰੱਥ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਜ ਦਾ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਧਰੁਵੀਕਰਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਖੋਖਲੇ ਕਰ ਕੇ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਵੀ ਇਸ ਮੌਕੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਤਰਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਭਾਜਪਾ ਲਈ ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਹੋਈਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚਾਰ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਭਾਜਪਾ ਦਾ 2024 ਦੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਬਾਕੀ ਧਿਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਹੱਥ ਉੱਚਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੀ ਨਾ ਵੀ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੀ ਸੌਖ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਹਾਸਲ ਹੈ, ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਲੀ ਵਸੀਲਿਆਂ, ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਵਚਨਬੱਧਤਾ, ਜਥੇਬੰਦਕ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਤੇ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵੀ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ।

ਮਾਤੋ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੱਕੀ ਸਿਆਸੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਆਧੁਨਿਕ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਅਲੋਕਾਰੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। ਰੂਸ ਵਿਚ ਵਲਾਦੀਮੀਰ ਪੂਤਿਨ, ਤੁਰਕੀ ਵਿਚ ਰੋਸੈਪ ਅਰਦੋਜਨ ਅਤੇ ਜ਼ੈਬਾਬਵੇ ਵਿਚ ਰੋਬਰਟ ਮੁਗਾਬੇ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਅਜਿਹੇ ਆਗੂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਅਰਥਚਾਰੇ, ਅਦਾਰਿਆਂ, ਸਮਾਜਿਕ ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਵੱਕਾਰ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸੱਤਾ ਉੱਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਕਬਜ਼ਾ ਜਮਾਈ ਰੱਖਿਆ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਵਜੋਂ ਮੈਂ ਇਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਪਰ ਬਹੁਤੇ ਨਾ ਗੱਲੇ ਗਏ ਇਕ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਗਾ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਦੇ ਕਾਫ਼ੀ ਕਰੀਬ ਹੈ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਅਤੇ ਭਾਜਪਾ ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਉਸੇ ਸਭ ਕਾਸੇ ਦੀ ਨਕਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਕੁਝ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਓਤੀ ਬਾਸੂ ਤੇ ਸੀ.ਪੀ.ਐੱਮ. (ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ-ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ) ਨੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਕੀਤਾ। ਕੋਲਕਾਤਾ ਵਿਚ ਖੱਬੇ ਮੋਰਚੇ ਨੇ 34 ਸਾਲ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੀ.ਪੀ.ਐੱਮ. ਮੁੱਖ ਭਾਈਵਾਲ ਸੀ/ਹੈ। ਉਸ ਦੌਰਾਨ ਜਿਓਤੀ ਬਾਸੂ ਲਗਾਤਾਰ 23 ਸਾਲ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਰਹੇ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹ ਸੂਬੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸੁਧਾਰਨ ਪੱਖੋਂ ਬਹੁਤੇ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਮੋਦੀ ਦੀ ਭਾਜਪਾ ਵਾਂਗ ਹੀ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਬਾਸੂ ਦੀ ਸੀ.ਪੀ.ਐੱਮ. ਨੂੰ ਵੀ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਸਾਨਦਾਰ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਵਧੀਆ ਸਰਕਾਰ ਚਲਾਉਣ

ਤੇ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇਣ ਪੱਖੋਂ ਉਹ ਅਯੋਗ ਅਤੇ ਅਸਮਰੱਥ ਹੀ ਸਨ।

ਜਦੋਂ 1977 ਵਿਚ ਜਿਓਤੀ ਬਾਸੂ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣੇ ਤਾਂ ਸੂਬੇ ਦਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਨਅਤੀ ਆਧਾਰ ਸੀ, ਵਧੀਆ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਸਨ, ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰੀ ਸਾਹਿਲ 'ਤੇ ਹੋਣ ਦਾ ਫ਼ਾਇਦਾ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਜੀਵਨ ਸੀ। ਜੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸਿਆਣਪ ਭਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ



ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਹੁਣ ਤੱਕ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਕਸਿਤ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ੁਮਾਰ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਖੱਬੇ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਵਿਚ ਟਰੇਡ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀਟੋ ਪਾਵਰ ਦੇ ਕੇ, ਅਲੀਮੂਦੀਨ ਸਟਰੀਟ (ਸੀ.ਪੀ.ਐੱਮ. ਦਾ ਮੁੱਖ ਦਫ਼ਤਰ) ਵਿਚਲੇ ਪਾਰਟੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਅਫ਼ਸਰਸ਼ਾਹਾਂ ਨੂੰ ਹਕੂਮ ਚਾੜ੍ਹਨ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚਲੀਆਂ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਵਿਚ ਦਖ਼ਲ ਦੇ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਦੇ ਕੇ, ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਹੋਣ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਤੇ ਉਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦਰਤ ਕੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਆਰਥਿਕ ਖ਼ਤੌਤ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵੀ ਬਦਲ ਕੇ ਆਪਣਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਲੈ ਗਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਡੂੰਘੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਸਨ। ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਿਖਰਲੇ ਆਗੂ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸੂਬੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤਿਭਾਵਾਨਾਂ ਦੀ ਹਿਜਰਤ ਵੀ ਖ਼ਾਮੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਦੇਖਦੇ ਰਹੇ। ਪੇਂਡੂ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਸਲ ਵਿਚ ਖੱਬਾ ਮੋਰਚਾ ਇਸ ਮੋਰਚੇ 'ਤੇ ਵੀ ਕੁਝ ਖਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ- ਅੱਜ, ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਛੜਿਆ ਹੋਇਆ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਗੀਰੂ ਪ੍ਰਥਾਵਾਂ ਵਾਲਾ ਤੇ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਜਿਹਾ ਪਹਾੜੀ ਸੂਬਾ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਵਿਕਾਸ ਵਰਗੇ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਸੀ.ਪੀ.ਐੱਮ. ਖੁਦ ਵੀ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਕੁਝ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਸੀ ਤੇ ਕੇਰਲ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰੀ। ਦੱਖਣੀ ਸੂਬੇ ਕੇਰਲ ਵਿਚ ਖੱਬੇਪੱਖੀ ਮੁਹਿੰਮ ਅਸਲ ਵਿਚ ਜਾਤ ਤੇ ਲਿੰਗ ਬਰਾਬਰੀ ਲਈ ਚੱਲੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅੰਦੋਲਨਾਂ

ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਉੱਥੇ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਹੁੰਦਿਆਂ ਖੱਬੀ ਧਿਰ ਨੇ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਵੱਲ ਕਾਫ਼ੀ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ। ਦੂਜਾ ਉੱਥੇ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲ ਬਦਲ-ਬਦਲ ਕੇ ਵਾਰੋ-ਵਾਰੀ ਸੱਤਾ ਉੱਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਵੀ ਇਹ ਇਕ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਸੀ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਕੇਰਲ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪੱਖੋਂ ਕਮਿਊਨਿਸਟਾਂ ਕੋਲ ਮਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਮਰੋਡਾਂ ਕੋਲ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸੀ.ਪੀ.ਐੱਮ. ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਲਗਾਤਾਰ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਦੀ ਰਹੀ। ਕਿਉਂ? ਇਕ ਵਜ੍ਹਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਕਾਡਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸੀ, ਵਡੇਰੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਹੋਰਨਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਡ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਧੇਰੇ ਸਮਰਪਿਤ ਸੀ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਜਿੱਥੇ ਜਿਓਤੀ ਬਾਸੂ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਜਨਤਕ ਚਿਹਰਾ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਹਿਰੀਪੁਣੇ ਤੇ ਸੁਹਜ ਸਦਕਾ ਕੋਲਕਾਤਾ ਦੇ ਮੱਧਵਰਗ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਫ਼ਾਂ ਹਾਸਲ ਹੋਈਆਂ, ਜਦੋਂਕਿ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਮੋਦ ਦਾਸਗੁਪਤਾ ਅਤੇ ਅਨਿਲ ਬਿਸਵਾਸ ਵਰਗੇ ਕੱਟਤਪੱਖੀ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

ਸੀ.ਪੀ.ਐੱਮ. ਦੀ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਚੋਣ ਸਫਲਤਾ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ 'ਪੁੱਲੇਤਾਰੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀਵਾਦ' ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਨੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੜੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਨਾਲ ਬੰਗਾਲੀ ਗੌਰਵ ਵਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। 'ਸੈਂਟਰ ਕੌਮ ਦਿਏ ਚੇ' (ਕੇਂਦਰ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬਣਦੇ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਦਿੱਤਾ ਹੈ) ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਨਾਅਰਾ ਸੀ, ਖਾਸਕਰ ਚੋਣਾਂ ਸਮੇਂ, ਜਦੋਂ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਮੁੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਕਾਂਗਰਸ ਇਕਾਈ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਹਕੂਮਤ ਰਹੀ (ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਬੰਗਾਲੀ ਗੌਰਵ ਦੇ ਇਸੇ ਦਾਅਵੇ ਦੇ ਬਲਬੂਤੇ ਹੁਣ ਸੂਬੇ ਦੀ ਤਾਕਤਵਰ ਪਾਰਟੀ ਤ੍ਰਿਣਮੂਲ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਉਸ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸੱਤਾ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਤਾਕਤਵਰ ਪਾਰਟੀ ਹੈ)।

ਸਥਾਈ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਸਿਰਜਣਾ ਭਾਵੇਂ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੀ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਬਾਸੂ ਸਰਕਾਰ

ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸੀ) ਪਰ ਤਾਂ ਵੀ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਸੇਧਿਤ ਭਲਾਈ ਸਕੀਮਾਂ ਪੱਖੋਂ ਕੁਝ ਕਾਮਯਾਬੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਖੱਬੇ ਮੋਰਚੇ ਵੱਲੋਂ 'ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਬਰਗਾ' ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜ਼ਮੀਨੀ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਚਾਰਤ ਰਸੋਈ ਗੈਸ ਅਤੇ ਮੁਫ਼ਤ ਰਾਸ਼ਨ ਵਰਗੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਦੇ ਸਮਰੂਪ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਾਭਾਂ ਤੋਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਫ਼ਾਇਦੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹਨ ਕਿ ਮੌਕੇ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਮਾਮੂਲੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵੀ ਸਹੂਲਤਾਂ 'ਪਹੁੰਚਾ' ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚਲੀਆਂ ਅਤੀਤ ਦੀਆਂ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਦੌਰ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਇਹ ਸਿਆਸੀ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਕਾਬਿਲ-ਏ-ਗੌਰ ਹਨ। ਯਕੀਨਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਅਹਿਮ ਵਖਰੇਵੇਂ ਵੀ ਹਨ। ਇਕ ਸੂਬੇ ਦੀ, ਕੌਮੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਲਈ ਨਫ਼ਰਤ ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ ਲਈ ਓਨੀ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿੰਨੀ ਇਕ ਧਾਰਮਿਕ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੇ ਨਾਜ਼ੁਕ ਹਾਲਤ ਵਾਲੀ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਪ੍ਰਤੀ ਨਫ਼ਰਤ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਜਿਓਤੀ ਬਾਸੂ ਇਕ ਬੇਅਸਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਜ਼ਰੂਰ ਸਨ ਪਰ ਸ਼੍ਰੀ ਮੋਦੀ ਦੇ ਉਲਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਦੁਆਲੇ ਸ਼ਖ਼ਸੀ ਪੂਜਾ ਵਾਲੇ ਖੁਸ਼ਮਦੀਆਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਸੂ ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਵੀ ਸ਼੍ਰੀ ਮੋਦੀ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਵਚਨਬੱਧ ਸਨ। ਅਖ਼ੀਰ ਵਿਚ, ਯਕੀਨਨ ਕਿਸੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਜ਼ਾਹਰਾ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਕਿਸੇ ਪੂਰੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਘੱਟ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਹੋਰ ਅਹਿਮ ਫ਼ਰਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਹਾਕਮ ਪਾਰਟੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਤਫ਼ਤੀਸ਼ੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ ਕੰਟਰੋਲ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਆਪਣੇ ਸਿਆਸੀ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਖ਼ਬਾਰ 'ਇੰਡੀਅਨ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ' ਦੀ ਹਾਲੀਆ ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ 2014 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੀਬੀਐਐ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂ ਛਾਪੇ ਮਾਰੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 95 ਫ਼ੀਸਦੀ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਨ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਪਤ ਚੋਣ ਬਾਂਡ ਸਕੀਮ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦ ਮੀਡੀਆ ਚੈਨਲਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾ ਕੇ ਤੇ ਸੱਚ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਅਮਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਵਿਗਾੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਖਰੇਵਿਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਢੰਗ-ਤਰੀਕਿਆਂ ਤੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਪੱਖੋਂ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਕਾਫ਼ੀ ਗੌਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ। ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਆਧੁਨਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਪ੍ਰਤੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਲਗਾਤਾਰ ਲੜੀਵਾਰ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਦੇ ਰਹਿਣਾ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਧੀਆ ਕੰਮ-ਕਾਜ ਜਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਭਲਾਈ ਦੀ ਯਕੀਨਦਹਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਭਾਜਪਾ ਵੀ ਲਗਾਤਾਰ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਦੀ ਜਾਵੇ ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੇਸ਼ ਹੋਰ ਨੀਵੇਂ ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜਾਂਦਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਇਹ ਆਧੁਨਿਕ ਭਾਰਤ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹੋ ਭਾਸ਼ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਜਾਂ ਫਿਰ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੂਰੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਇਕੋ ਪਾਰਟੀ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਤੇ ਬੇਰੋਕ ਹਕੂਮਰਾਨ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਵਕਤ ਬੀਤਣ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਚਲਾਉਣ ਪੱਖੋਂ ਹੰਕਾਰ, ਆਤਮ-ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਨਾਕਾਬਲੀਅਤ ਵਾਲਾ (ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਮਾੜਾ) ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਪੁਰਾਣੀ ਕਹਾਵਤ, 'ਜੇ ਬੰਗਾਲ ਅੱਜ ਸੋਚਦਾ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਉਹ ਭਲਕੇ ਸੋਚਦਾ ਹੈ' ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੁੜ ਸੱਚ ਸਾਬਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਗ਼ਲਤ ਰਾਹਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ।

**ਸਥਾਈ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਸਿਰਜਣਾ ਭਾਵੇਂ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੀ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚ ਬਾਸੂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸੀ) ਪਰ ਤਾਂ ਵੀ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਸੇਧਿਤ ਭਲਾਈ ਸਕੀਮਾਂ ਪੱਖੋਂ ਕੁਝ ਕਾਮਯਾਬੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਖੱਬੇ ਮੋਰਚੇ ਵੱਲੋਂ 'ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਬਰਗਾ' ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜ਼ਮੀਨੀ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਚਾਰਤ ਰਸੋਈ ਗੈਸ ਅਤੇ ਮੁਫ਼ਤ ਰਾਸ਼ਨ ਵਰਗੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਦੇ ਸਮਰੂਪ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਾਭਾਂ ਤੋਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਫ਼ਾਇਦੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹਨ ਕਿ ਮੌਕੇ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਮਾਮੂਲੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵੀ ਸਹੂਲਤਾਂ 'ਪਹੁੰਚਾ' ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿਚਲੀਆਂ ਅਤੀਤ ਦੀਆਂ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਦੌਰ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਇਹ ਸਿਆਸੀ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਕਾਬਿਲ-ਏ-ਗੌਰ ਹਨ। ਯਕੀਨਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਅਹਿਮ ਵਖਰੇਵੇਂ ਵੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਖਰੇਵਿਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਢੰਗ-ਤਰੀਕਿਆਂ ਤੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਪੱਖੋਂ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਕਾਫ਼ੀ ਗੌਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ।**

# ਸੱਸੀ-ਪੁੰਨੂ ਪ੍ਰੀਤ ਕਥਾ

ਬਿਰਹੋਂ-ਵੇਦਨਾ

ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੀਮਾਵਾਂ ਅੰਦਰ ਲੋਕ ਹਿਤ ਦੇ ਪੈਂਤੜੇ ਵਾਲੇ, ਲੁੱਟ-ਖਸੁੱਟ ਅਤੇ ਜ਼ਬਰ ਵਿਰੋਧੀ, ਸੰਗਠਿਤ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਸੀ ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ, ਅਧਿਆਤਮਕਤਾ, ਸਰਬ-ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ, ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਆਚਰਨ ਦੀ ਉੱਚਤਾ ਤੇ ਕਿਰਤ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਵਿਚ ਉਠੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਬਾ-ਦਸਤੂਰ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਲੋਕ-ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰਣ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਇਨਕਲਾਬ ਜਿਸ ਅਧੀਨ ਅਨੇਕਾਂ ਘੱਲੂ-ਘਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ ਨਿੱਤ-ਨਵੀਆਂ ਵੰਗਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰਾਂ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਉੱਦਿਆਂ ਪਿਆਰ ਦਾ ਹੀ



**ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਚੋਹਕਾ**  
**ਫੋਨ: 92179-97445**  
**001-403-285-4208**

ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਸਿੱਖ-ਗੁਰੂਆਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰੰਤਰ ਗੁਣਾਤਮਕ ਰੂਪਾਂਤਰਣ ਕਰਦੇ ਰਹਿ ਕੇ ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ, ਵੰਡ ਕੇ ਛਕਣ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਤੇ ਸੱਚ ਲਈ ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਅਮਲੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦਾ ਖੰਡਨ ਅਤੇ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਗੁਰੂਆਂ, ਸੂਫੀਆਂ, ਨਾਥਾਂ, ਸੰਤਾਂ ਤੇ ਫਕੀਰਾਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਅੰਦਰ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਰਾਹੀਂ ਮਿਸ਼ਰੀ ਘੋਲ ਕੇ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਰਸੇ, ਧਾਰਮਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ।

ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਲੋਕ-ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਾਇਕਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀਰ, ਸੋਹਣੀ, ਸਾਹਿਬਾ, ਸੱਸੀ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪਿਆਰ ਕਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਵੀ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਅਸੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਰ ਪੀੜ੍ਹੀ ਇਕ ਵਿਰਸੇ ਵਜੋਂ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਜਿਊਂਦੇ-ਜਾਗਦੇ, ਅੰਗ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਇਕਾਂ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸ ਅੰਦਰ ਜਿਸਮਾਨੀ ਜਾਂ ਆਤਮਿਕ ਮੋਹ ਦੀ ਥਾਂ ਇਸ਼ਕ-ਹਕੀਕੀ (ਪਿਆਰ) ਲਈ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਬਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਕਥਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਰਸਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਹਿਤ ਅੰਦਰ ਲੋਕ ਕਥਾਵਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਹ ਕੋਈ ਅਤਿ-ਕਥਨ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਕ ਇਸਤਰੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਭਾਵਨਾ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਾਂ ਕਿੱਸਾਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਅੰਦਰ ਵਰਣਨ ਕੀਤੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਸੀਨ ਅਮਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਸੱਸੀ-ਪੁੰਨੂ ਕਿੱਸਾ ਪੰਚਪਾਠ ਅੰਦਰ ਇਹ ਪ੍ਰੀਤ-ਕਥਾ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿੱਸਾ ਕਾਵਿ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਵਿ-ਕ੍ਰਿਤੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਪੰਜਾਬ ਜਨ-ਜੀਵਨ ਦਾ ਇਕ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਬਣ ਗਈ ਹੈ।

ਸੱਸੀ-ਪੁੰਨੂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਕਥਾ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿੱਸਾ ਕਾਵਿ ਦੀ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਵਿ-ਕ੍ਰਿਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰੀਤ ਕਹਾਣੀ ਚਾਹੇ ਕੱਛ (ਗੁਜਰਾਤ) ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪੁੰਗਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਚੜ੍ਹੀ ਪਰ ਇਸ ਪ੍ਰੀਤ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਮਹਿਕ ਸਿੰਘ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣ ਗਈ। 1592 ਈ. ਵਿਚ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਠੱਟੇ ਦੇ ਰਾਜਾ ਮਿਰਜ਼ਾ ਬੇਗ ਨੂੰ ਹਰਾਇਆ ਤੇ ਸਿੰਘ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਲਤਾਨ ਸੂਬੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੱਸੀ-ਪੁੰਨੂ ਦੀ ਪਿਆਰ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੇਖਕਾਂ ਤੇ ਕਿੱਸਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਉਰਦੂ, ਫਾਰਸੀ, ਸਿੰਧੀ, ਬਲੋਚਸਤਾਨੀ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਉਕਰਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ

ਇਹ ਕਿੱਸਾ ਕਦੋਂ ਤੋਂ ਕਿੱਥੇ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਇਸ ਬਾਰੇ ਠੋਸ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਡਾ. ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਨ ਮੁਤਾਬਕ "ਸੱਸੀ ਹਾਸਮ" ਵਿਚ ਸੱਸੀ-ਪੁੰਨੂ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿੱਸਾਕਾਰ ਹਾਫਿਜ਼ ਬਰਖੁਰਦਾਰ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਡਾ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨਾ ਨੇ ਪੁਸ਼ਯ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕਿੱਸਾਕਾਰ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸੱਸੀ-ਪੁੰਨੂ ਦਾ ਕਿੱਸਾ 770 ਬਿ-ਸੰਮਤ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਅਤੇ ਕਿੱਸਾਕਾਰ ਮਸਊਦ ਨੇ 1180 ਬਿ.-ਸੰਮਤ ਵਿਚ ਹਿੰਦਵੀ ਕਾਵਿ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਦੱਸਿਆ, ਪਰ ਕੋਈ ਲਿਖਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਸੱਸੀ-ਪੁੰਨੂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਬਾਰੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਕੇਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ 27-ਵੀਂ ਵਾਰ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ;

“ਲੈਲਾ ਮਜਨੂੰ ਆਸ਼ਕੀ ਚਹੁੰ ਚੌਕੀ ਜਾਤੀ। ਸੋਰਠ ਬੀਜਾ ਗਾਵੀਐ ਜਸ ਸੁਖਤਾ ਵਾਤੀ।

ਸੱਸੀ ਪੁੰਨੂ ਦੋਸਤੀ ਹੋਇ ਜਾਤ ਅਜਾਤੀ। ਮਹੀਵਾਲ ਨੇ ਸੋਹਣੀ ਨੈ ਤਰਦੀ ਰਾਤੀ।“

ਰਾਝਾ ਹੀਰ ਵਖਾਦੀਐ ਉਹ ਪਿਰਮ ਪਰਾਤੀ। ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾਂ ਪਿਰਹਤੀ ਗਾਵਨ ਪਾਰ ਭਾਤੀ।

ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਕਿੱਸਾਕਾਰ ਦਮੋਦਰ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਕਿੱਸਾ ਹੀਰ ਵਿਚ ਸੱਸੀ ਪੁੰਨੂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਕਥਾ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ:

“ਕੇ-ਤਕਸੀਰ ਮੈਂ ਬਖਤੋਂ ਤੱਤੀ, ਪਲਿਰ ਨਹੀਂ ਨਿਤੋਈ, ਔਸੀ ਨਿੱਤ ਪਈ ਆਰੀ ਕੇਚ ਮਿਲਾਵੇ ਕੋਈ” ॥

ਦੰਦ-ਕਥਾਵਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਬੁਰਹਿਮਨਾਬਾਦ ਵਿਚ 'ਨਾਬੀਨਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ' ਦੇ ਘਰ ਉਸ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੇ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਲੜਕੀ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਨਾਬੀਨਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਬੱਚੀ ਵੱਡੀ ਹੋ ਕੇ ਕਿਸੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਏਗੀ! ਨਾਬੀਨਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਡਰਦਿਆਂ ਉਸ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਸੰਦੂਕ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਦਰਿਆ ਸਿੰਘ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਘਾਟ 'ਤੇ ਕੱਪੜੇ ਧੋਂਦੇ ਧੋਬੀ ਨੂੰ ਰੁੜ੍ਹਵਾ ਉਹ ਸੰਦੂਕ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਸੰਦੂਕ ਫੜ ਲਿਆ ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਸ ਵਿਚ ਇਕ ਛੋਟੀ ਬੱਚੀ ਸੀ। ਧੋਬੀ ਨੇ ਉਹ ਬੱਚੀ ਚੌਧਰੀ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਨਿਰ-ਸੰਤਾਨ, ਚੌਧਰੀ ਨੂੰ ਉਹ ਬੱਚੀ ਚੰਗੀ ਲੱਗੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੱਚੀ ਦਾ ਨਾਂ ਸੱਸੀ ਰੱਖ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਬੜੇ ਚਾਵਾਂ-ਮਲੂਰਾਂ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਵੱਡੀ ਹੋ ਕੇ ਸੱਸੀ ਇਕ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲ ਵਾਂਗ ਖਿੜ ਗਈ। ਉਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ਮਹਿਕ ਦੀਆਂ ਪੁੰਪਾਂ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪੈ ਗਈਆਂ। ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ 'ਭੰਬੋਰ' ਥਾਣੀਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਫਲੇ 'ਠੱਟੇ' ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਸੱਸੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਫਲਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਲਾਕੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵੀ ਫੈਲ ਗਈ। ਮੁਨਸ਼ੀ ਸੁੰਦਰ ਦਾਸ ਆਰਾਮ ਨੇ 1758 ਈ. ਨੂੰ ਸੱਸੀ-ਪੁੰਨੂ ਕਿੱਸੇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

ਸੱਸੀ ਦੇ ਅਹਿਵਾਲ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਸਭ ਗੁਣੀ, ਤੇਰਾ ਹੀ ਮੈਂ ਲਿਖਸਾਂ, ਜੇਹੀ ਇਕ ਗਲ ਸੁਣੀ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮਿਲਖੀ ਰਾਮ ਨੇ ਬੈਂਤ ਛੰਦ ਵਿਚ ਸੱਸੀ-ਪੁੰਨੂ ਕਿੱਸੇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ-

ਵਾਰਸ ਸ਼ਾਹ ਦੀ 'ਹੀਰ' ਤੇ ਫਜ਼ਲ ਸੋਹਣੀ; ਮਿਲਖੀ ਰਾਮ ਦੀ ਸੱਸੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਤਿੰਨੇ।

ਲੋਕੀ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਨੇ, ਰੋਸਨ ਚੰਦ ਵਾਂਗ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤਿੰਨੇ।

ਕੇਚ ਮਕਰਾਨ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਪੁੰਨੂ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਤੇ ਹੁੰਦਲ ਹੋਲਤਾ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ 'ਸੱਸੀ' ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਬਾਰੇ ਜਦ ਕਨਸੌਅ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸੱਸੀ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਲਈ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਦਾ ਸੌਦਾਗਰ ਬਣ ਕੇ ਭੰਬੋਰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਖਬਰ ਵੀ ਸਭ ਪਾਸੇ

ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਸੱਸੀ ਵੀ ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਪਹੁੰਚੀ ਅਤੇ ਪੁੰਨੂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਇਕਦਮ ਉਸ ਵੱਲ ਮਿਕਨਾਤੀਸੀ ਕਸ਼ਿਸ਼ ਵਾਂਗ ਖਿੱਚੀ ਗਈ। ਸੱਸੀ ਦੀ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਸੱਸੀ ਦੀ ਇਕ ਸਹੇਲੀ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਬਾਪ ਮੁਹੰਮਦ ਨੂੰ ਜਾ ਦੱਸਿਆ। ਸੱਸੀ-ਪੁੰਨੂ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਵੀਆਂ ਪਿਆਰ ਗੰਢਾਂ ਅੰਦਰ ਕਈ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲੁਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਆਖਰ ਪਿਆਰ ਦੇ ਕਈ ਵਲ-ਵਲੇਵਿਆਂ ਬਾਅਦ ਮੁਹੰਮਦ ਧੋਬੀ ਨੇ ਸੱਸੀ ਦਾ ਪੁੰਨੂ ਨਾਲ ਨਿਕਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪੁੰਨੂ ਕੇਚ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਲਈ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਫਿਕਰ ਲੱਗੀ। ਕਈ ਸੁਨੇਹੇ ਭੇਜਣ



ਬਾਅਦ ਪੁੰਨੂ ਕੇਚਮ ਵਾਪਸ ਨਾ ਆਇਆ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬਾਪ ਨੇ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਪੁੰਨੂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਕੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਭੰਬੋਰ ਭੇਜਿਆ। ਭੰਬੋਰ ਪੁੰਜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਪੁੰਨੂ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ 'ਚ ਇਕ ਮਹਿਫਲ ਲਵਾਈ ਤੇ ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪੁੰਨੂ ਸਰਾਬ ਦੇ ਨਸ਼ੇ 'ਚ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ 'ਚਨਰੇ' ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਠ 'ਤੇ ਬਿਠਾਇਆ ਤੇ ਕੇਚ ਮਕਰਾਨ ਵੱਲ ਤੌਰੇ ਪਾ ਦਿੱਤੇ।

ਸਵੇਰ ਹੋਣ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਸੱਸੀ ਜਾਗੀ ਤਾਂ ਪੁੰਨੂ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਰੋਈ ਤੇ ਕੁਰਲਾਈ। ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਕੋਈ ਨਾ ਬਹੁਤਿਆ। ਸੱਸੀ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੰਨੂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ, ਪਰ ਉਹ ਬਾਉਲੀ ਹੋਈ ਪੁੰਨੂ-ਪੁੰਨੂ ਕਰਦੀ ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਚੀਰਦੀ ਪਿਆਰ ਦੇ ਸਿਦਕ ਪਿੱਛੇ ਚੱਲ ਪਈ। ਉਸ ਦੇ ਮਲੂਕ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਛਾਲੇ ਪੈ ਗਏ। ਉਸ ਨੇ ਹੌਸਲਾ ਨਾ ਹਾਰਿਆ, ਤਪਦੇ ਬਲਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਪੁੰਨੂ ਨੂੰ ਪਾਉਣ ਲਈ ਵਾਹੋਦਾਹੀ ਅੱਗੇ ਹੀ ਅੱਗੇ ਤੁਰਦੀ ਗਈ। ਸ਼ਾਮ ਪੈਣ 'ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ-ਵੱਗ ਦਿਸਿਆ। ਸੱਸੀ ਨੇ ਵੱਗ ਦੇ ਆਜੜੀ ਕੋਲੋਂ ਪੁੰਨੂ ਦੇ ਕਾਫਲੇ ਬਾਰੇ ਪੁਛਿਆ ਤੇ ਪਿਆਸੀ ਸੱਸੀ ਨੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਆਜੜੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੌਜਵਾਨ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਲਲਚਾ ਗਈਆਂ। ਜਦੋਂ ਆਜੜੀ ਪਾਣੀ ਲੈਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸੱਸੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਖਾਤਰ ਉਸ ਤਪੇ ਬਲ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਇੱਜ਼ਤ ਲਈ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤੇ। ਜਦੋਂ ਆਜੜੀ ਵਾਪਸ

ਆਇਆ ਸੱਸੀ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਪੁੰਨੂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।

ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਚਰਿਤ 108 ਵਿਚ ਸੱਸੀ-ਪੁੰਨੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਅੰਦਰ ਰੰਭਾ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਲੜਕੀ ਦੀ ਵਰਤਾ ਅੰਦਰ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ,

ਮਰਨ ਸਭਨ ਕੇ ਮੁੰਡ ਪੇ ਸਫਲ ਮਰਨ ਤੈ ਤਾਹਿ, ਤਨਕ ਬਿਖੈ ਤਨ ਕੋ ਤਜੈ ਪ੍ਰਿਯ ਸੋ ਪ੍ਰੀਤ ਬਨਾਇ।

ਹਾਫਿਜ਼ ਬਰਖੁਰਦਾਰ ਨੇ ਸੱਸੀ-ਪੁੰਨੂ ਕਿੱਸੇ ਅੰਦਰ ਸੱਸੀ ਦੇ ਬਿਰਹਾ ਵਿਚ ਪੁੰਨੂ ਆਜੜੀ ਕੋਲੋਂ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ, ਲਿਖਿਆ ਹੈ-

ਜਨ-ਜੀਵਨ ਦਾ ਇਹ ਇਕ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਬਣ ਗਈ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅੰਦਰ ਸੱਸੀ-ਪੁੰਨੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਅੰਦਰ ਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਔਰਤਾਂ ਇਹ ਗੀਤ ਬੜੇ ਲੈਅ ਤੇ ਮਨੋਵੰਗ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾ ਭਰਪੂਰ ਰੌਅ ਵਿਚ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਕਿੱਸੇ ਦੀ ਨਾਇਕ ਸੱਸੀ ਤੇ ਪੁੰਨੂ ਸਿੰਘ ਖੇਤਰ (ਕੱਛ) ਨਾਲ ਤੁਅੱਲਕ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਹੀ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ। 'ਆਡਤ' ਨੇ ਸੱਸੀ-ਪੁੰਨੂ ਦਾ ਕਿੱਸਾ ਮਾਝਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅੰਦਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਫੁੱਲਾਂ ਸੇਜ ਵਿਛਾਈ ਸੱਸੀ, ਹੋਤ ਪਿਆਲੇ ਪੀਤੇ, ਅਹਿਮਦ ਯਾਰ ਨੇ

ਹਾਸਮ ਸੱਸੀ ਸੋਹਣੀ ਜੋਤੀ, ਸਦ ਰਹਿਮਤ ਉਸਤਾਦੋਂ ਕਹਿ ਕੇ ਵੱਡਿਆਇਆ।

ਜੇ ਜ਼ੋਰ ਕਰੋਂ ਸਗੋਂ ਸ਼ੋਰ ਪਾਵੇ; ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰ ਭੰਬੋਰ ਨਾ ਕਈ ਰਹਿਸਾਂ (ਸ਼ਾਹ ਮੁਹੰਮਦ)

80 ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿੱਸਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸੱਸੀ-ਪੁੰਨੂ ਦੀ ਪਿਆਰ-ਕਹਾਣੀ ਦੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਹਾਸਮ ਵਰਗਾ ਸੋਜ, ਦਰਦ, ਬਿਰਹਾ ਕੋਈ ਵੀ ਕਿੱਸਾਕਾਰ ਆਪਣੇ ਕਿੱਸੇ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਇਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ-ਕਥਾ ਬਾਰੇ ਸੰਕੇਤ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ-

ਉਠਾਂ ਵਾਲਿਆ ਰਾਹ ਰੋਕ ਲਏ, ਕੁੜੀਆਂ ਜੂਹਾ ਮਲੀਆਂ।

ਮੇਲੇ ਜੈਤੋਂ ਦੇ, ਸੋਹਣੀਆਂ ਤੇ ਸੱਸੀਆਂ ਚੱਲੀਆਂ।

ਸੱਸੀ ਤੇ ਪੁੰਨੂ ਦੋਵੇ ਰਲ ਸੁੱਤੇ, ਮੁਖ ਪਰ ਲੈ ਕੇ ਰੁਮਾਲ, ਮਾਹੀਆਂ ਹਾਣੀਆਂ ਵੇ !

ਸੱਸੀ ਨੇ ਪਾਸਾ ਮੋੜਿਆ, ਪੁੰਨੂ ਤੇ ਹੈ ਨਹੀਂ ਨਾਲ, ਮਾਹੀਆਂ ਹਾਣੀਆਂ ਵੇ।

ਸੱਸੀ-ਪੁੰਨੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਅੰਦਰ ਅੱਜ ਵੀ ਇਸਤਰੀਆਂ ਸੱਸੀ ਦੀ ਮਜ਼ਾਰ 'ਤੇ ਦੀਵੇ ਬਾਲ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਭੇਟ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ, ਜੋ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਇਕ ਉਚਮ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਵੀ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਹਰ ਸਾਬਤ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਅਮਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਸੱਸੀ-ਪੁੰਨੂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਿੱਸਾਕਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਈ ਪੇਸ਼ਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸੱਸੀ ਦੀ ਤਰਸਮਈ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਕਈਆਂ ਨੇ ਪਿਆਰ, ਤਾਪ, ਸੱਸੀ ਦੇ ਕੀਰਣੇ, ਇਸ਼ਕ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ, ਬਿਰਹੋਂ ਵੇਦਨਾ, ਆਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਹਾੜੇ ਅਤੇ 'ਲੱਖੂ' ਨੇ ਬੈਂਤ ਛੰਦ ਵਿਚ ਸੱਸੀ-ਪੁੰਨੂ ਸਬੰਧੀ ਪਹਿਲੀ ਸੀਹਰਫ਼ੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ-

ਅਲਫ਼ ਅਜ ਗਏ, ਹੋਤ ਭਜ ਮੈਥੋਂ, ਕੋਈ ਰੱਜ ਨਹੀਂ; ਕੀਕੂੰ ਜੀਵਸਾਂ ਮੈਂ।

ਸੁੰਟੀ ਸੇਜ ਡਰਾਂਵਦੀ ਖਾਂਵਦੀ ਹੈ, ਦਿਲ ਆਂਵਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਲੈ ਪੀਵਸਾਂ ਮੈਂ।

ਸੱਸੀ-ਪੁੰਨੂ ਬਾਰੇ ਆਧੁਨਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਵਿ-ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਸ ਪ੍ਰੇਮ-ਕਥਾ ਅੰਦਰ ਭੂਤ ਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਕਿੱਸਾਕਾਰਾਂ, ਲੇਖਕਾਂ ਅਤੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਜਿਥੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕੀਤਾ ਉਥੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਜਨ-ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਗਾਇਨ ਰਾਹੀਂ ਸਦੀਵੀ ਮਨੋਰੰਜਨ ਵੀ ਦਿੱਤਾ। ਸੱਸੀ ਦਾ ਅੰਤਰ ਕੂਕਨੁਸ ਵਾਂਗ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕੂਕਨੁਸ ਅੱਗ ਵਿਚ ਦਮਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਸੀ ਵੀ ਪੁੰਨੂ ਦੇ ਇਸ਼ਕ ਵਿਚ ਬਲਾਂ ਦੀ ਸੜਦੀ ਬਲਦੀ ਰੇਤ ਵਿਚ ਸੜ-ਭੁੱਜ ਕੇ ਮਰ ਕੇ ਅਮਰ ਹੋ ਗਈ! ਸੱਸੀ-ਪੁੰਨੂ ਪ੍ਰੀਤ ਕਹਾਣੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ 'ਚ ਇਕ ਸ਼ਾਹਕਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਕਥਾ ਹੈ।

ਸੱਸੀ ਰੂਹ ਇਨਸਾਨ ਇਹੀ, ਜੇ ਗੋਹਰੂ ਹੈ ਨੂਰਾਨੀ।

ਦੁਨੀਆ ਹੈ ਦਰਿਆ; ਜਿਹਦੇ ਵਿਚ ਠਾਠ ਵਗੇ ਜੁਲਮਾਨੀ।

(ਬਾਰੋ ਮੁਹੰਬਤ-ਸੱਯਦ ਮੀਰ ਹੁਸੈਨ)

# ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਰੱਖੀਏ ਨਾਂ...?

ਮਨੁੱਖੀ ਰਿਸ਼ਤੇ ਸਾਹਾਂ ਦਾ ਅਟੁੱਟ ਬੰਧਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਸੁੱਚੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵਰਗੇ। ਪਾਕ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦੀ ਉੱਚੀ ਉਪਾਧੀ। ਰੂਹਾਨੀ ਮੋਹ ਦੀਆਂ ਤੰਦਾਂ। ਵਲਵਲਿਆਂ ਦੀ ਦੀਪਮਾਲਾ। ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਸੰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਰੰਗਲੀ ਤਸਵੀਰ। ਇਹ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਸੁੱਚਮਤਾ ਈ ਐ ਕਿ ਕੋਈ ਦੂਸਰਾ ਅਸਤਿੱਤਵ ਵੀ ਆਪਣਾ ਜਾਪਦੈ। ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ, ਆਪਣੇ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਤਣੀ ਛੱਤ ਭਾਸਦੀ ਐ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ, ਡਰ-ਭੈਅ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਜ਼ਰੀਆ ਬਣਦੀ ਐ। ਦਿਲ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਉਸ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਡੋਰੀ ਨਾਲ ਬੱਝ ਜਾਂਦੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਰਹਿਣ ਲਈ, ਜਿਉਣ ਲਈ ਖੂਬਸੂਰਤ ਜੰਨਤ ਲੱਗਦੀ ਐ। ਮਨੁੱਖੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਇਹ ਲੜੀ ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਲੈਂਦੀ ਐ। ਰੂਹ ਅਫਜ਼ੇ ਦੀ ਤਾਜ਼ਗੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੁੰਦੈ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਨਿੱਘ ਵਿਚ! ਪਰਿਵਾਰਕ ਨਾਤਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਤਲਿੱਸਮ ਹੀ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਜੀਵਾਂ ਨਾਲੋਂ ਉੱਚੀ ਕਸਵੱਟੀ 'ਤੇ ਰੱਖਦੈ, ਉਸਨੂੰ ਸੱਭਿਆ ਹੋਣ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੱਤਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੈ।

ਮੁੱਢ ਕਦੀਮਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਮਾਨਵ, ਰਿਸ਼ਤੇ ਸਿਰਜਣ ਵਿਚ

**ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਲੋਹਟਬੱਦੀ**  
singh.jagjit0311@gmail.com

ਜੁਟਿਆ ਰਿਹੈ। ਰੱਬੀ ਕਹਿਰ, ਬਦਬਖ਼ਤੀਆਂ, ਜੰਗਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਖੌਫ਼ ਸਾਡੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਨੂੰ ਡਰਾਉਂਦਾ ਰਿਹੈ। 'ਕੱਲਾ' 'ਕਹਿਰਾ' ਹੋਣ ਦਾ ਸਦਮਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟੁੰਬਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਰੋਜ਼ੀ ਰੋਟੀ ਦੀ ਭਾਲ, ਮੌਸਮ ਦੀ ਬੇਫ਼ਾਈ, ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਡਾਢਿਆਂ ਨਾਲ ਮੱਥਾ ਲੱਗਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵੱਲ ਲੈ ਤੁਰਿਆ। ਝੁੰਡਾਂ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਪਸ਼ੂਆਂ-ਪੰਛੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ 'ਆਪਣੇਪਣ' ਦਾ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਇੱਕ-ਦੁੱਕਾ ਮੇਲ-ਜੋਲ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧ ਵੱਡੀ ਖਲਕਤ ਨਾਲ ਜੁੜ ਗਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ-ਪਹਿਲ ਜੋ ਵੀ ਇਨਸਾਨ ਉਸ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਆਏ, ਉਹ ਹੀ ਉਸਦੇ ਮੁਢਲੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੋ ਨਿੱਬੜੇ। ਸਾਂਝੇ ਟੀਚੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਇਹ ਸੱਜੀਆਂ-ਖੱਬੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਬਣੇ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਦਲਾਅ ਨਾਲ ਅੱਜ ਇੱਕੀਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆਂ ਸੁੰਗੜ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਸੱਤ ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਪਾਰ ਨਵੇਂ ਰਿਸ਼ਤੇ ਗੰਢ ਰਿਹੈ। ਆਪਸੀ ਮਿਲਾਪ ਦੀਆਂ ਇਹ ਕੜੀਆਂ ਇੰਨੀਆਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੰਗ, ਨਸਲ, ਧਰਮ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਦਾ ਭੇਦ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੋਕਾਰ ਕੰਡਿਆਲੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਟੱਪ ਕੇ ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ ਸੱਤਰੰਗੀ ਪੀਘ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨਾਤਿਆਂ ਦਾ ਘੇਰਾ ਇੰਨਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਅੱਜ ਤਿੜਕਣ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਟੁੱਟ-ਭੱਜ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧੀ ਰਵੱਈਆ ਕੀ ਦਰਸਾਉਂਦੈ? ਇੱਕੋ ਪੇਟੋਂ ਜੰਮੇ ਵੱਖਰੇ ਪਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ? ਮੋਹ ਦੀਆਂ ਤੰਦਾਂ ਦੇ ਧਾਗੇ ਐਨੇ ਕੱਚੇ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਗਏ? ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਵਿਚਲੀ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਅਤੇ ਉਲਝਣ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਵੀ ਕੁਝ ਘੁਸਮੁਸਾ ਜਿਹਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ:

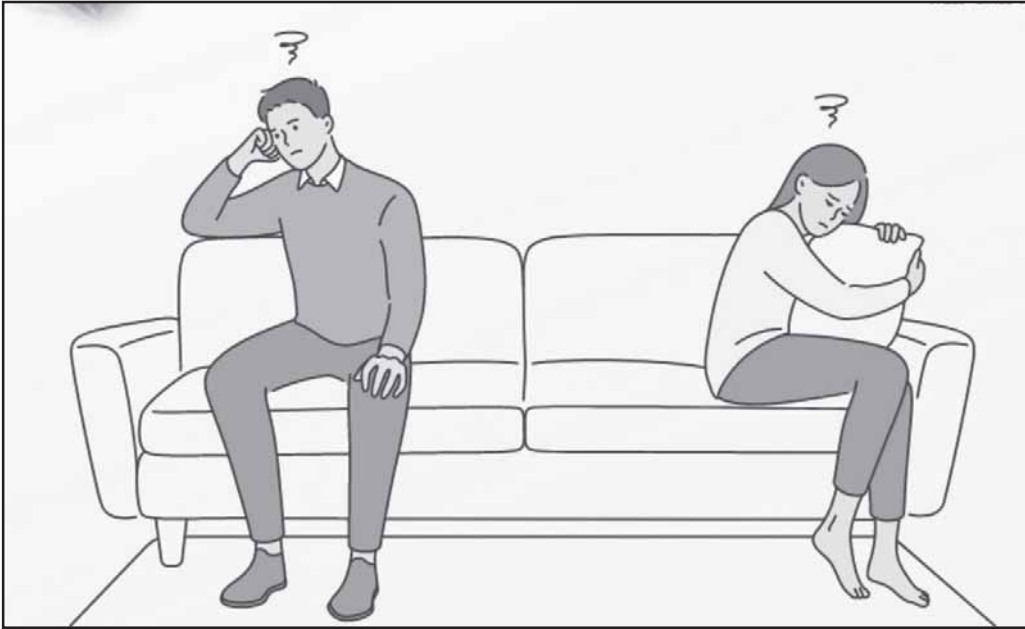
- ਆਦਮੀ, ਭੀੜ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।
- ਆਦਮੀ, ਭੀੜ 'ਚ ਰਲ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ਆਦਮੀ, ਅਨੋਖੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕੱਲਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਾਹੁਣਚਾਰੀ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਰਿਹੈ। ਸਿਆਣੇ ਦੱਸਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇੱਕ ਘਰ ਦਾ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਮਹਿਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਘਰ ਕੱਚੇ ਸਨ, ਪਰ ਮਨ ਸੱਚੇ ਸਨ। ਧੀ-ਧਿਆਣੀ ਪੂਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਗਲੀ-ਮੁਹੱਲੇ ਆਇਆ ਅਜਨਬੀ ਵੀ ਅਪਣੱਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮੰਗਤੇ ਦੀ ਝੋਲੀ ਖੈਰ ਪਾਉਣੀ, ਭੁੱਖੇ ਨੂੰ ਰੋਟੀ, ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਚੌਗਾ ਅਤੇ ਕੁੱਤਿਆਂ ਬਿੱਲੀਆਂ ਨੂੰ ਬੁਰਕੀ ਪਾਉਣ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਕਾਰਜ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਘਰਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਨੂੰ 'ਜੀ ਆਇਆ' ਕਹਿਣ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਮਿਲਦੇ ਸਨ। ਵਡੇਰਿਆਂ ਦੀ ਅਸੀਸ ਹੁੰਦੀ 'ਤੱਤੇ ਪਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਘਰ ਨੀ ਫੁਕਦੇ, ਚੰਨ! ਹਰੇਕ ਜੀਅ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੈ।' ਉੱਪਰੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਅਣਜਾਣ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੇ ਨਿੱਘ ਨਾਲ ਲਬਰੇਜ਼ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਅਚਾਨਕ ਆਈ ਕਿਹੜੀ ਹਨੇਰੀ ਨੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਤਾਸ਼ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਂਗ ਖਿੰਡਾ ਦਿੱਤੇ? ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸੜਕਨਾਮਾ ਲਿਖਦੈ: "ਜਦ ਹਵਾ ਰੁਮਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿੱਮ ਦੇ ਪੱਤੇ ਵੀ ਹਿੱਲਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕੋਈ ਕੋਈ ਪੀਲਾ ਹੋਇਆ ਪੱਤਾ ਹੇਠਾਂ ਡਿੱਗਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵੀ ਏਵੇਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਝੜਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਿੱਧਰ ਗਈਆਂ ਉਹ ਭਾਵਨਾਵਾਂ, ਉਹ ਨਜ਼ਦੀਕੀਆਂ? ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ-ਸੁੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਆਪਣਾ ਰਾਹ ਬਣਾ ਲੈਣ ਦਾ ਹੌਸਲਾ। ਹਰ ਇੱਕ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਝੱਲ ਲੈਣਾ ਤੇ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ, ਆਪਣੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਿਚ ਰੁੱਝ ਜਾਣਾ..."

**ਮਨੁੱਖ ਬਹੁਤ ਲੰਮੇਰਾ ਪੈਂਡਾ ਮਾਰ ਕੇ ਅੱਜ ਦੇ ਯੁੱਗ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਫਰ ਦੌਰਾਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀ ਵਾਪਰੀਆਂ ਹਨ। ਅੱਜ ਵੀ ਇਹ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਵਿਆਪ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਇੰਨੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੇਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਫ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਸਿਤਮਜ਼ਰੀਫੀ ਇਹ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਪੱੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਾਂ ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮਨੁੱਖੀ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨਿਘਾਰ ਵੱਲ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਕੁ ਵਿਚਾਰਾਂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਲੋਹਟਬੱਦੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।**

ਪੱਥਰ ਯੁੱਗ ਤੋਂ ਬਿਜਲਈ ਯੁੱਗ ਤੱਕ ਆਏ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਨੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਰ-ਤਾਰ ਕਰ ਛੱਡਿਆ। ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਅਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰਦੀ ਐ। ਰਾਤੋ-ਰਾਤ ਅਮੀਰ ਬਣਨ ਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨੇ ਰਾਤਾਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਉਡਾ ਦਿੱਤੀ ਐ। ਤੰਗੀਆਂ ਤੁਰਸ਼ੀਆਂ ਨੇ

ਟਾਕੀਆਂ ਲੱਗੇ ਲੀੜਿਆਂ ਨੂੰ ਜੱਗ ਜਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ, ਜਵਾਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਕਿਹੜਾ ਰਾਵਣ ਆ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੈ, ਕਿ ਉਹ ਸਿਰਜੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਨੂੰ ਲੱਤ ਮਾਰ ਕੇ ਰੇਤ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਢਾਹ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਬਾਹਰੋਂ 'ਸਭ ਅੱਛਾ' ਹੋਣ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੁੰਦੈ, ਪਰ ਮਨਾਂ ਅੰਦਰਲੀ ਸਿਉਂਕ ਖੋਖਲਾ



ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਝੰਜੋੜ ਦਿੱਤੇ। ਸਾਂਝੇ ਪਰਿਵਾਰ ਖੇਰੂੰ-ਖੇਰੂੰ ਹੋ ਰਹੇ ਨੇ। ਨਵੇਂ ਦਿਸਹੱਦਿਆਂ ਦੀ ਭਟਕਣ ਨੇ ਸਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਪੰਨਾ ਬਣਾ ਧਰਿਆ। ਮਨਾਂ ਵਿਚਲੀ ਹਉਮੈ ਤੇ ਆਪਣਿਆਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਲੰਘਣ ਦੀ ਹੋੜ ਨੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਗੰਧਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦੀਵਾਰਾਂ 'ਤੇ ਆਓ-ਭਗਤ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਕੁੱਤਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚੋ' ਦੀਆਂ ਫੱਟੀਆਂ ਲਟਕਦੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਨੇ। ਘਰਾਂ ਅੰਦਰ ਲੱਗੇ ਕੈਮਰੇ ਤੈਅ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮਹਿਮਾਨ ਨਾਲ ਕੀ ਸਲੂਕ ਕਰਨੈਂ।

ਬਜ਼ੁਰਗ ਬੇਲੋੜੇ ਹੋ ਗਏ ਨੇ, ਬੋਝ ਲੱਗਣ ਲੱਗੇ ਨੇ। 'ਆਊਟਡੇਟਡ' ਦੀ ਤਖ਼ਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਲੀ ਪਾਈ ਐ। ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਤੋਂ ਸਿਆਣਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ ਪਨਪ ਰਹੇ ਨੇ। ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਮੌਕੇ ਦਿਖਾਵੇ ਲਈ ਫਲ-ਫਰੂਟ ਅਤੇ ਸਜਾਵਟੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਤਾਣਾ ਬੁਣਿਆ ਜਾਂਦੈ, ਪਰ ਵਡੇਰੇ ਘਰ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨੁੱਕਰੇ ਲੇਟੇ ਹੋਏ ਬੋਲਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਨੂੰ ਸਹਿਕਦੇ ਨੇ। ਦੋ ਪਲ ਦੀ ਗੁਫਤਗੂ ਵਿਚ ਵੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ 'ਬਿਜ਼ੀ ਲਾਈਫ' ਅਤੇ 'ਪ੍ਰਾਈਵੇਸੀ' ਆੜੇ ਆ ਜਾਂਦੀ ਐ। ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਂਗਲੀ ਫੜ ਕੇ ਤੁਰਨਾ ਸਿਖਾਇਆ ਸੀ, ਮੌਢਿਆਂ 'ਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਮੇਲੇ ਦਿਖਾਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਮਹਿਲ ਮਾੜੀਆਂ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਸਿਰਜੇ ਸਨ, ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਮੂੰਹ ਫੇਰ ਲੈਂਦੇ ਨੇ? ਤਾ-ਉਮਰ ਝੱਖੜ ਝਾਗ ਕੇ, ਆਪਣੀਆਂ ਖਾਹਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾ ਕੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ

ਕਰੀ ਜਾਂਦੀ ਐ। ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਚੁਬਾਰੇ, ਕਬਰਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਮੂਲ ਨਾਲੋਂ ਵਿਆਜ ਪਿਆਰਾ ਹੁੰਦੈ। 'ਨਸ਼ੇੜੀ ਪੋਤੇ ਨੇ ਦਾਦੇ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ' ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੀ ਸੁਰਖੀ ਬਣੀ ਹੈ।

ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਦੀ ਹਉਮੈ ਨੇ ਵੀ ਯੁਗ ਪਲਟਾਉ ਕਾਰਜ ਕੀਤੇ। ਸੱਤ ਜਨਮਾਂ ਤੱਕ ਸਾਥ ਨਿਭਾਉਣ ਦੀਆਂ ਕਸਮਾਂ ਬੱਦਲੀਂ ਧੂੰਆਂ ਬਣੀਆਂ ਨੇ। ਅਗਨੀ ਦੁਆਲੇ ਮੰਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਉਚਾਰੀਆਂ ਧੁਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਲਏ ਫੇਰੇ ਫਿੱਟ ਲਾਹਣਤਾਂ ਪਾਉਣੋਂ ਹਟ ਗਏ ਨੇ। ਸਿਆਣਿਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ 'ਪੇਕੇ ਘਰ ਪਤੀ ਨੂੰ ਨਾਰਾਜ਼ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ', 'ਸਹੁਰਿਆਂ ਨਾਲ ਬੋਲ ਕੁਬੋਲ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣਾ' ਬੀਤੇ ਦੀਆਂ ਬਾਤਾਂ ਨੇ। ਨਵੀਂ ਸਿੱਖਿਆ 'ਜਕਣਾ ਨੀ, ਮੋਬਾਈਲ ਦੀ ਘੰਟੀ ਮਾਰਨੀ ਐ ਤੇ ਅਸੀਂ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਵਾਂਗੇ' ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਚਿੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਨੇ। ਔਰਤ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ-ਲਿਖਾਈ ਉਸਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਵੱਲ ਵਧਦਾ ਕਦਮ ਹੁੰਦੈ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਮਰਦ ਦੀ ਹਉਮੈ ਹਿੱਟ ਹੁੰਦੀ ਆ। 'ਪੈਰ ਦੀ ਜੁੱਤੀ' ਵਾਲੀ ਸੋਚ ਮਸਲੀ ਗਈ ਲੱਗਦੀ ਆ। ਰਿਸ਼ਤੇ ਤਰੇਤੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਘਾਟ, ਮਨ ਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਆਹ ਕਦੇ ਨਾ ਕਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸੱਟ ਮਾਰਦੇ ਨੇ। ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰਲੇ ਸੰਬੰਧ ਚਿੰਗਾੜੀ ਨੂੰ ਹਵਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਟੀ ਵੀ ਸੀਰੀਅਲਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ 'ਤੀਸਰੇ' ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਘਰ-ਘਰ ਦੀ ਕਹਾਣੀ

ਬਣਾਇਐ। ਤਲਾਕ ਫੈਸ਼ਨ ਬਣਿਐ। 'ਜਾਗਰੂਕਤਾ' ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਵਧ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਲਾਬੱਧੀ ਵਿਆਹ ਬੰਧਨ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿਣ ਪਿੱਛੋਂ 'ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਨਾ ਮਿਲਣਾ' ਅਜੋਕੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਐ। ਨਵੀਂ ਤ੍ਰਾਸਦੀ 'ਲਿਵ-ਇਨ-ਰਿਲੇਸ਼ਨਸਿਪ' ਬਣੀ ਐ। ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨਾਲ ਬੱਝੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਲਾਅ ਕੀ ਗੁਲ ਖਿਲਾਉਂਦੀ ਹੈ; ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ।

ਸਾਹਾਨਾ ਜੀਵਨ, ਮੌਜ ਮਸਤੀ, ਅਮੀਰ ਕਲੱਬ, ਜੂਏਖਾਨਿਆਂ ਨੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਮਹਿਕ ਘਟਾ ਕੇ ਕਾਗਜ਼ੀ ਫੁੱਲਾਂ 'ਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤੇ। ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਭਰੀ ਵਿਹੂ ਨੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚਲੀ ਮਿਠਾਸ ਨੂੰ ਖੱਟਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਸ਼ਾਇਰ ਤ੍ਰੈਲੋਚਨ ਲੋਚੀ ਸਮਿਆਂ 'ਤੇ ਝੋਰਾ ਕਰਦੈ:

ਸਹਿਰ 'ਚੋਂ ਨਾਗਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਭੱਜਣਾ ਹੀ ਸੀ  
ਬੰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਜ਼ਹਿਰ ਦੀ ਬਹੁਤਾਤ ਸੀ।  
ਉਠ ਕੇ ਬੂਟਾ ਕਿਸੇ ਨਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ  
ਮੁੜ ਗਈ ਦਰਵਾਜ਼ਿਉਂ ਪ੍ਰਭਾਤ ਸੀ।

ਭੈਣ-ਭਰਾ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਗੰਢ ਵੀ ਸਰਕਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਿਤਾ-ਪੁਰਖੀ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਨੇ ਗੁੱਟ 'ਤੇ ਬੰਨ੍ਹੀ ਰੱਖੜੀ ਦਾ ਚੇਤਾ ਵਿਸਾਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਨਾਣਿਆਂ ਕਚਹਿਰੀਆਂ ਵਿਚ ਚੱਲਦੇ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਨੇ ਅੱਖ ਦੀ ਸ਼ਰਮ ਨੂੰ ਗਾਇਬ ਕਰ ਛੱਡਿਆ। ਆਰਥਿਕ ਸੌਤਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਬੰਧਨਾਂ 'ਤੇ ਭਾਰ ਪਈਆਂ ਨੇ। "ਭੈਣਾਂ ਵਰਗਾ ਸਾਕ ਨਾ ਕੋਈ, ਰੁੱਸ ਕੋ ਨਾ ਬਹਿਜੀ ਵੀਰਿਆ" ਅਰਥਾਂ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ ਹੋ ਗਿਐ। ਕਿੱਥੇ ਗਈਆਂ ਸੌਂਹਾਂ ਅਤੇ ਸੁਗੰਧਾਂ? ਭਾਈ, ਭਾਈ ਤੋਂ ਨਾਬਰ ਹੋਇਐ। ਵੱਟਾਂ ਬਣਾਈ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਕਿੱਥੇ ਗਏ ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ ਦੇ ਲਾਲ ਤੇ ਦਿਆਲ? ਧੀਰ ਦੇ ਕਪੂਰ ਸਿੰਹੂ ਤੇ ਦਰਬਾਰਾ, ਕਿੱਧਰ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਏ? ਦੁਸ਼ਮਣੀਆਂ ਪੁਗਾ ਕੇ ਵੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਕ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਦਾਮਨ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ। ਅੱਜ ਆਮ ਕਹਾਵਤ ਹੈ ਕਿ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਇੱਕ ਸੱਚਾ ਦੋਸਤ ਸੁਹਿਰਦ ਹੁੰਦੈ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਉਮਰਾਂ ਤੋੜੀ ਸਾਥ ਨਿਭਾਅ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਇਹ ਅਜਨਬੀ, ਜਿੱਥੇ ਸਾੜਾ, ਈਰਖਾ ਅਤੇ ਤੰਗ ਦਿਲੀ ਦਸਤਕ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ।

ਅਮਾਨਵੀ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਯੰਤਰਾਂ ਨੇ, ਜਿੱਥੇ ਅਣਜਾਣ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਲਿਆਂਦਾ, ਉੱਥੇ ਜੜ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਸੱਟ ਵੀ ਮਾਰੀ ਐ। ਤਾਹਨੇ-ਮਿਹਣੇ, ਗਾਲੀ-ਗਲੋਚ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਮੋਬਾਈਲ ਦੀ 'ਸਟੇਟਸ' ਦੱਸਦੀ ਐ। ਮਨਾਂ ਵਿਚਲਾ ਖਲਾਅ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਭੁਲਾ, ਖਟਾਸ ਨੂੰ ਜੱਗ ਜਾਹਰ ਕਰ ਦਿੰਦੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਛੱਟ ਭਰਨੇ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਦੀਆਂ 'ਲਾਈਕਸ' ਅਤੇ 'ਡਿਸਲਾਈਕਸ' ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਨੇ ਕਿ ਨਿੱਘ ਕਿੰਨੇ? ਇੱਕ ਖਾਂਦੇ-ਪੀਂਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਮੰਗਣੀ ਰਿਸ਼ਤਾ ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਭੁਰ ਗਿਆ, ਕਿ ਮੰਗੇਤਰ ਲੜਕੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਭਰਾ ਦੀ 'ਪੋਸਟ' ਨੂੰ 'ਹਿੱਪ ਹਿੱਪ ਹੁਰਰੇ' ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਸੀ ਕਿ ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਦੀ ਫੇਸਬੁੱਕ ਪੋਸਟ ਲਾਈਕ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਹਲ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਕੱਲ੍ਹ ਮੇਰੇ ਲਈ ਕਿੱਥੋਂ ਸਮਾਂ ਮਿਲੇਗਾ?

ਖੈਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸੁਮੱਤ ਬਖਸ਼ੇ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਵਨ ਧਾਗਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗੰਢਾਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰੀਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਗਮਗੀਨ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੀ ਆਵਾਜ਼, ਤੁਹਾਡੇ 'ਆਪਣਿਆਂ' ਨੇ ਹੀ ਸੁਣਨੀ ਐ। ਤੁਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੋਗੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਦਿਲ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਜੂਦ ਵਿਚ ਵੀ ਧੜਕਦੈ!!

ਅਜੋਕੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ:  
ਦਿਲੋਂ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ, ਕਿਹੜਾ ਕੋਈ ਨੇੜੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸੀ,  
ਕਰੋਨਾ ਨੇ ਤਾਂ ਬੱਸ ਸਾਨੂੰ ਸਾਡਾ ਸੱਚ ਹੀ ਦਿਖਾਇਆ ਏ। ( ਸੰਜੀਵ ਆਨੰਦ )

## .ਗਜ਼ਲ



ਅਜੈ ਤਨਵੀਰ

ਕਦੇ ਨਾ ਹਾਦਸਾ ਬਣਿਆਂ, ਨਾ ਮੈਂ ਹਥਿਆਰ ਬਣਿਆਂ ਹਾਂ।  
ਦਵਾ ਬਣਿਆਂ, ਦੁਆ ਬਣਿਆਂ, ਮੈਂ ਜਿੰਨੀ ਵਾਰ ਬਣਿਆਂ ਹਾਂ।  
ਜਦੋਂ ਖਮੋਸ਼ ਰਹਿਣੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ, ਸਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹੋਈ ਤਾਂ,  
ਮੈਂ ਸੁਰ ਹੋਇਆ, ਹੋਇਆ ਸ਼ਬਦ, ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਬਣਿਆਂ ਹਾਂ।  
ਪਸਾਰੇ ਪੈਰ ਚਾਦਰ ਵੇਖ ਕੇ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸਾਰੀ,  
ਨਾ ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਇਸ ਬਲਦ ਉਤੇ ਭਾਰ ਬਣਿਆਂ ਹਾਂ।  
ਤੁਹਾਡੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਫ਼ਰਕ ਹੈ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਏਨਾ ਹੀ,  
ਤੁਸੀਂ ਬਣਦੇ ਭੰਵਰ, ਮੈਂ ਸਦਾ ਪਤਵਾਰ ਬਣਿਆਂ ਹਾਂ।

ਗਿਲਾ-ਸ਼ਿਕਵਾ ਨਹੀਂ ਮੈਨੂੰ, ਕੋਈ ਜਾਣੇ ਜਾਂ ਨਾ ਜਾਣੇ,  
ਕਦੇ ਵੀ ਭੀੜ-ਤੰਤਰ ਦਾ ਨਾ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਬਣਿਆਂ ਹਾਂ।  
ਮੈਂ ਰਹਿੰਦਾ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਧਾਤ, ਜੇ ਨਾ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਢਲਦਾ,  
ਤਸੀਹੇ ਜਰ ਕੇ, ਮਿਹਨਤਕਸ਼ ਲਈ ਔਜ਼ਾਰ ਬਣਿਆਂ ਹਾਂ।  
ਲਿਖੀ ਬੇਖੋਫ਼ ਹੋ 'ਸਰਹੰਦ' ਤੇ 'ਚਮਕੌਰ' ਦੀ ਗਾਥਾ,  
ਮੈਂ 'ਅੱਲਾ ਯਾਰ ਖਾਂ' ਦਾ ਤਾਂ ਹੀ ਪੈਰੋਕਾਰ ਬਣਿਆਂ ਹਾਂ।  
ਮੁਹੱਬਤ ਨੇ ਸਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਮਹਿਕਣਾ ਤਨਵੀਰ,  
ਤੇਰੇ ਰਸਤੇ 'ਚ ਇਸ ਕਰਕੇ ਖਿੜੀ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਬਣਿਆਂ ਹਾਂ।

# ਨਾਰੀ ਸੰਵੇਦਨਾ ਨੂੰ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਰੂਪਾਂਤਰਿਤ ਕਰਦੀ ਅਨੰਤ ਕਥਾ ਦਾ ਅਨੰਤ ਬਿਰਤਾਂਤ 'ਮੈਂ ਇੱਕ ਕਥਾ' (ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ)

ਵਿਸ਼ਵਜੋਤੀ ਧੀਰ ਸੰਨ 2007 ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਆਖਿਰ ਸਿੱਕਦਰ ਜਿੱਤ ਗਿਆ' ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪੂਰੇ 15 ਵਰ੍ਹੇ ਬਾਅਦ ਆਪਣਾ ਨਵਾਂ ਕਹਾਣੀ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਮੈਂ ਇੱਕ ਕਥਾ' ਲੈ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਈ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲਿਖਣ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਧੀਮੀ ਹੈ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਵਾਦਕ ਸਮਰੱਥਾ ਬਹੁਤ ਤੀਬਰ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਇਸ ਨਵੇਂ ਕਹਾਣੀ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕੁਲ ਚਾਰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। 'ਮੈਂ ਇੱਕ ਕਥਾ' ਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਕਹਾਣੀ, ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਕਹਾਣੀ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੇ ਇਸ ਟਾਈਟਲ ਦਾ ਥੀਮਕ ਪਸਾਰ ਚਾਰਾਂ ਹੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਪਸਰਿਆ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣੀ ਬੋਧ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ

ਕਿ 21ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਵੀ ਧੀਆਂ ਦੇ ਮਾਪੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਲਈ ਵਰ-ਘਰ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਵਿਦਿਅਕ ਤੇ ਬੌਧਿਕ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਨਾਂ ਬੋਲਦੀ ਜ਼ਮੀਨ-ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਵੱਧ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਦਕਸ਼ ਵਰਗਾ ਸਿਰੇ ਦਾ ਨਸ਼ੇਤੀ ਮੁੰਡਾ ਕੋਮਲ ਵਰਗੀ ਪੜ੍ਹੀ ਲਿਖੀ ਤੇ ਸੰਵੇਸ਼ਨਸ਼ੀਲ

ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਕੇ ਪੇਕਾ ਘਰ ਛੱਡਦੀ ਤਾਂ ਯਕੀਨੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਨਰਕੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਊਣੀ ਪੈਣੀ ਸੀ ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਔਰਤ ਦੀ ਬਲੀ ਮੰਗਦੇ ਮੱਧਕਾਲੀ ਯੁਗ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਪੇਕਾ ਘਰ ਛੱਡਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਚੰਗੇਰੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਉਸ ਦਾ ਸਵਾਗਤ

ਕਬੂਲਣ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੈ। ਕਹਾਣੀਕਾਰਾ ਸੰਧਿਆ ਦੀ ਕੁੰਠਿਤ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਉਸਨੂੰ ਪੈਦੇ ਬੋਹੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੌਰਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਬੜੀ ਕਲਾਤਮਿਕਤਾ ਨਾਲ ਉਭਾਰਨ ਵਿਚ ਸਫਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ ਉਸ ਵਲੋਂ ਰਾਧਾ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਮਦਹੋਸ਼ ਨਾਚ ਵੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਦਮਿਤ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦੀ ਅੰਸ਼ਿਕ ਪੂਰਤੀ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ

ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਕਲਾਕਾਰ ਪਾਤਰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਾਥ ਵਿਚੋਂ ਮਾਨਸਿਕ ਸਕੂਨ ਹਾਸਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਪਾਰਸ ਦੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਚਲੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਇਹ ਰਾਹਤ ਵੀ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਪਾਰਸ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਖਲਾਅ ਨੂੰ ਭਰਨ ਲਈ ਵਾਪਸ ਸੁੰਦਰ ਨਗਰ ਪਰਤਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਤਕ ਤਸਨੀਫ਼ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਤੋਂ ਤਲਾਕ ਲੈ ਕੇ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀ ਨਵੀਂ ਪਛਾਣ ਬਣਾ ਚੁੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਤਸਨੀਫ਼ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਇਹ ਨਵਾਂ ਮੁਕਾਮ ਹਾਸਿਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਤਸਨੀਫ਼ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਕਲਾਕਾਰ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਮਰਨ ਨਾ ਦੇਣ ਦਾ ਅਹਿਦ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਹੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਿਚ ਤਸਨੀਫ਼ ਵਲੋਂ ਪਾਰਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਦਰਦ ਕਹਾਣੀ ਦੱਸਣ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਭਾਵਿਕਤਾ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਦਾ ਉਲੰਘਣ ਕਰਦੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਬੰਦੇ ਦਾ ਉਹ ਨਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਅਚਨਚੇਤੀ ਹੋਈ ਪਹਿਲੀ ਹੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਕਿਵੇਂ ਦੱਸ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦੀ ਆਖਿਰੀ ਤੇ ਚੌਥੀ ਕਹਾਣੀ 'ਅਨੰਤ ਕਥਾ' ਵੀ ਨਾਰੀ ਮਨ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਪਰਤਾਂ ਪਰਤਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਪਾਤਰ ਕਲਪਨਾ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਊਣ ਦੀਆਂ ਕਲਪਨਾਵਾਂ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਦਾਬੇ ਹੇਠ ਦਮ ਤੋੜ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਸਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀ ਆਜ਼ਾਦੀ 'ਤੇ ਵੀ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਬੰਦਿਸ਼ਾਂ ਲਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਪਾਠ ਰਾਹੀਂ ਹਾਸਲ ਹੋਇਆ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਊਣ ਦਾ ਸਲੀਕਾ ਹੀ ਉਸਦਾ ਰਾਹ ਰੁਸ਼ਨਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਸਮਾਜਿਕ ਮਰਿਆਦਾ ਦਾ ਉਲੰਘਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਪਰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਮਾਲਕ ਆਪ ਬਣਨ ਦੀ ਸੋਚ ਉਸ ਲਈ ਸਵੈ-ਸਿਰਜਤ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਕ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਵਿਸ਼ਵਜੋਤੀ ਧੀਰ ਦੀਆਂ ਇਹੋ ਚਾਰੋਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਭਾਰਤੀ ਔਰਤ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀ ਬਿੰਬ ਉਸਾਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਹੜਾ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਕੀਕੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਕਰ ਸਕਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਮਕਾਲੀ ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਹਿਜ ਬਿਰਤਾਂਤ ਸਿਰਜਦੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵੀ ਸਹਿਜ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਾਠਕੀ ਸਵੀਕ੍ਰਿਤੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਲਾ ਕਥਾ ਰਸ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਨਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰਨ ਯੋਗ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਾਹਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। 72 ਪੰਨਿਆਂ ਤੇ 200 ਰੁਪਏ ਮੁੱਲ ਵਾਲੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਸਪਰੈੱਡ ਪਬਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਛਾਪਿਆ ਹੈ।

**ਨਿਰੰਜਣ ਬੋਰਾ**  
ਫੋਨ: 91-89682-82700

---

**ਪੁਸਤਕ ਚਰਚਾ**



ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਕਥਾ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲਦੀ ਸਫਲਤਾ ਜਾਂ ਅਸਫਲਤਾ ਹਰ ਮਨੁੱਖੀ ਕਥਾ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਮੁਹਾਂਦਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਹਨ ਪਰ ਪੁਸਤਕ ਟਾਈਟਲ ਦਾ ਥੀਮ ਜਾਂ ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਚਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਸੂਤਰ ਵਿਚ ਵੀ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਈ ਨੁਕਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਾਜ ਦੀ ਪੁਰਸ਼ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਅਨੰਤਕਾਲ ਤੋਂ ਹੀ ਔਰਤ ਤੋਂ ਉਸਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੋਹਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਉਭਰਣ ਲਈ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਵੀ ਉਸਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਅਨੰਤ ਕਥਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੁੜੀ ਦਾ ਮੰਗੇਤਰ ਬਣਨ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੋਮਲ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਬਰਾਤ ਆਉਣ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਨਸ਼ੇਤੀ ਲਾੜੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਸਮਾਜਿਕ ਰਵਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕਾਰਜ ਹੈ ਪਰ ਉਹ 'ਲੋਕ ਕੀ ਕਹਿਣਗੇ' ਦੇ ਰੂੜੀਗਤ ਦਬਾਵਾਂ ਦਾ ਸਾਬਤ ਕਦਮੀਂ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਸਕਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਉਸਦੇ ਮਾਪੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸੰਸਕਾਰਗਤ ਦਬਾਵਾਂ ਦੀ ਜਕੜ ਵਿਚ ਹਨ।

ਕਰਦੀਆਂ ਜਾਪਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਾਣੀ ਨਾਰੀ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਹੱਕ ਤੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਭੁਗਤਦੀ ਸੋਚ ਦੇ ਦਵੰਦਵਾਤਮਕ ਤਣਾਓ ਵਿਚੋਂ ਔਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਰਾਹ ਤਲਾਸ਼ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚ ਸਕੇ।

ਵਸੀਲਾ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਧਿਆ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਡਾਕਟਰ ਨਾਲ ਫਰਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਘਟਨਾ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਦਮ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਪਾਠਕ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਅੰਤ ਭਾਵੇਂ ਸਨਸਨੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਤੀਸੇ ਵਰਗੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਦਮਨਕਾਰੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਬੜੇ ਸਖਤ ਲਹਿਜ਼ੇ ਵਿਚ ਦੇਣ ਵਿਚ ਸਫਲ ਰਹੀ ਹੈ।

ਉਸਦੀ ਸਹੇਲੀ ਚੇਤਨਾ ਤੇ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਰਿਲੇਅ ਰੇਸ ਵਿਚ ਮੋਹਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਉਸ ਅੰਦਰ ਅਜਿਹੀ ਸਿਰਜਣਾਤਮਕ ਊਰਜਾ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਕਿਸੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਆਪਣੇ ਦਮ 'ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਵਾਪਰੀ ਦੁਖਾਂਤਕ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚਾਹੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਹੇਲੀ ਦੇ ਘਰ ਕੁਝ ਵਕਤ ਲਈ ਮਾਨਸਿਕ ਰਾਹਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਉਸ ਅੰਦਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸਵੈ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੀ ਉਸ ਲਈ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਮਾਰਗ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਦਕਸ਼

ਕਹਾਣੀ 'ਮੈਨਗਰੂਵ' ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਭਾਵੇਂ ਮਹਾਜਨੀ ਗੁਲਾਮੀ ਭੋਗ ਰਹੇ ਮਕੈਨਿਕ ਪੂਰਨ ਦੀਆਂ ਦੁਸ਼ਵਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਮੱਧ ਤੇ ਅੰਤ ਨਾਰੀ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਉਲਝੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੀ ਤਰਕਸੰਗਤ ਹੱਲ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲਤਾ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਕਈ ਪਾਤਰ ਸਮਾਜ ਦੀ ਲਿੰਗ-ਭੇਦ ਵਾਲੀ ਬਣਤਰ ਦਾ ਦੁਖਾਂਤ ਭੋਗ ਰਹੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਤੀਸੇ ਸੇਠ ਤੇ ਪਰਦੀਪ ਵਰਗੇ ਵਿਆਹੇ ਵਰ੍ਹੇ ਨੌਜਵਾਨ ਬਿਗਾਨੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਮਗਰ ਦੌੜਦੇ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਹਵੇਲੀਆਂ ਵਿਚ ਕੈਦੀਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਬਦਤਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਊਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚਲੀਆਂ ਔਰਤ ਪਾਤਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਵੀ ਵੱਖੇ ਵੱਖ ਪੜਾਅ ਹਨ। ਜਿੱਥੇ ਤੀਸੇ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸੰਧਿਆ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਵਲੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਅਮਾਨਵੀ ਵਿਹਾਰ ਕਾਰਨ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅੰਦਰ ਤੜਫ ਰਹੀ ਹੈ ਉੱਥੇ ਉਸ ਦੀ ਦਰਾਣੀ ਚੰਚਲ ਸਮਾਜਿਕ ਮਰਿਆਦਾ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਕੈਦ ਨੂੰ

ਸਿੱਟੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਨਵ-ਪ੍ਰੰਜੀਵਾਦ ਯੁੱਗ ਦੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਕੀਮਤਾਂ ਵਲੋਂ ਕੇਵਲ ਔਰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪੁਰਸ਼ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਵੀ ਨਿਰੰਤਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਮਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫਾਈਨ ਆਰਟ ਵਿਸ਼ੇ ਦਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪਾਰਸ ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ ਦੀ ਕਲਾ ਨੂੰ ਰੂਹ ਤੋਂ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪੈਸੇ ਤੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨੂੰ ਕਲਾ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਉਹ ਆਪਣੀ ਆਰਟ ਗੈਲਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਪੀਜ਼ਾ ਹੱਟ ਦੀਆਂ ਪਲੇਟਾਂ ਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੈ। ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਦੂਸਰੀ ਮੁੱਖ ਪਾਤਰ ਮੈਨਾ ਉਰਫ ਤਸਨੀਫ਼ ਸੰਗੀਤ ਨੂੰ ਦਿਲੋਂ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹ ਬਿਰਤੀ ਦਾ ਮੇਜਰ ਪਤੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ

**ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ**  
\*\*\*\*\*  
ਸ਼ੇਰਾ ਤੇਰੀਆਂ ਬੈਠਕਾਂ 'ਚ  
ਗਿੱਦੜ ਕਰਨ ਕਲੋਲ,  
ਆਰੀਏ ਸਮਾਜੀ ਆਖ  
ਅੱਜ ਬੋਲਣ ਬੋਲ ਕੁਬੋਲ।  
  
ਵੰਡਣਾ ਚਾਹੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨੂੰ  
ਧਰਮ ਦੀ ਚਾਦਰ ਓੜ,  
ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਹੈ ਦੇਸ਼ ਦੀ  
ਤੱਕ ਰਹੇ ਹਾਂ ਮੱਥੇ ਫੋੜ।  
  
ਭੁੱਲੇ ਨੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨੂੰ  
ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਬਲੀ ਮਿਸ਼ਾਲ,  
ਭਾਵੇਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮਾਣਦੇ  
ਤੱਕੋ ਅਕ੍ਰਿਤਘਣਾਂ ਦਾ ਹਾਲ।  
  
ਬੰਬ ਸੁੱਟ ਕੇ ਵਿਚ ਅਸੈਂਬਲੀ  
ਸੀ ਤੂੰ ਬੋਲੇ ਲਏ ਜਗਾ,  
ਤੈਨੂੰ ਆਖਦੇ ਅਤਿਵਾਦੀ  
ਅੱਜ ਸ਼ਰੇਆਮ ਦੇਂਦੇ ਦਗਾ।

**ਕਾਵਿ ਕਿਆਰੀ**

<p>ਪਿੰਨੂ ਸਾਮਰਾਜੀਏ ਨੇ ਰਾਏ ਬਹਾਦਰ, ਸਫੈਦਪੋਸ਼, ਮਰਵਾਏ ਜਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬਾਗ 'ਚ ਹੈ ਸੱਚਾ ਦੋਸ਼।</p> <p>ਸਿਰੋਪੇ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤੋਂ ਦੇ ਕੇ ਕਾਤਿਲ ਓਡਵਾਇਰ, ਮਾਫੀਆਂ ਮੰਗਦਾ ਫਿਰੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਦੋਹਤਾ ਕਾਇਰ।</p> <p>ਸਰਾਏ ਨਾਗਾ ਗੁਰਦੁਆਰੇ 'ਤੇ ਫਾਇਰ ਦਿੱਤੇ ਖੋਲ੍ਹ, ਹੱਥੀਂ ਨਿਹੰਗ ਮਾਰ 'ਤੇ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਝੂਠ ਬੋਲ।</p> <p>ਫਿਰ ਭੀ ਅੱਜ ਘੁੰਮਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਬਣ ਸਰਬਰਾਹ,</p>	<p>ਆਉ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਪਿੱਟੀਏ ਪਾਈਏ ਇਦ੍ਰੇ ਸਿਰ ਸੁਆਹ।</p> <p>ਝੋਲੀ ਚੁੱਕ ਰਹੇ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਭਿਆਲ, ਲੱਭ ਲਈਏ ਹੁਣ ਆਗੂ ਨਵੇਂ ਛੱਡ ਇਦ੍ਰੇ ਖਿਆਲ। -ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ 'ਨੂਰਪੁਰੀ' ---</p> <p style="text-align: center;"><b>ਗੁਜ਼ਲ</b></p> <p>ਸੋਚਾਂ 'ਚ ਅਸਮਾਨ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ। ਮਨ ਵਿਚ ਅਰਮਾਨ ਬੜੇ ਨੇ। ਸੂਰਤ ਵੇਖ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਜਾਪਣ, ਸੀਰਤ ਵਿਚ ਸ਼ੈਤਾਨ ਬੜੇ ਨੇ। ਛੱਡ ਮੈਦਾਨ ਨੇ ਭੱਜ ਜਾਂਦੇ, ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਬਲਵਾਨ ਬੜੇ ਨੇ।</p>	<p>ਤੈਨੂੰ ਉੱਚਿਆਂ ਵੇਖਣ ਲਈ, ਦਿਲ ਵਿਚ ਅਰਮਾਨ ਬੜੇ ਨੇ। ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗੁਰਬਤ ਨੂੰ ਦੇਖ ਨੇਕ ਦਿਲ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਬੜੇ ਨੇ। ਇੱਕ ਇਕੱਲੀ ਦੁਨੀਆ ਨਈਓ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ 'ਚ ਜਹਾਨ ਬੜੇ ਨੇ।</p> <p>ਹਾਰ ਕੇ ਨਾ ਤੂੰ ਢੇਰੀ ਢਾਅ, ਜਿੱਤਣ ਲਈ ਮੈਦਾਨ ਬੜੇ ਨੇ। ਬਰਕ ਰਫਤਾਰ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ, ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਤੂਫਾਨ ਬੜੇ ਨੇ। ਅੰਬਰ ਚੜ੍ਹੀ ਮਹਿਗਾਈ ਤੋਂ, ਵੇਖ ਲੋਕ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਬੜੇ ਨੇ।</p> <p>ਵੇਖ ਕੇ ਚਾਲੇ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ, ਲੋਕੀ ਦੇਖ ਹੈਰਾਨ ਬੜੇ ਨੇ। ਧੋਖਾ ਉਹੀਓ ਖਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ,</p>	<p>ਲੋਕੀ ਜੋ ਜਜਮਾਨ ਬੜੇ ਨੇ। ਵੇਖ ਚਮਨ ਦੇ ਭੰਵਰਿਆਂ ਨੂੰ, ਫੁੱਲਾਂ 'ਤੇ ਕੁਰਬਾਨ ਬੜੇ ਨੇ।</p> <p>ਸਾਂਭ ਕੇ ਆਪਣਾ ਦਾਮਨ ਰੱਖ, ਤੇਰੇ 'ਤੇ ਨਿਗਰਾਨ ਬੜੇ ਨੇ। ਲਗਦੇ ਚੰਗਾ ਸੱਚ ਕਹਿਣ ਨੂੰ, ਪਰ ਇਹਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਬੜੇ ਨੇ। ਦਿਲ ਸੁਗੰਧੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰੇ, ਜਿਹਨਾਂ 'ਚ ਗੁਲਦਾਨ ਬੜੇ ਨੇ।</p> <p>ਤੋੜ ਕੇ ਤਾਰੇ ਝੋਲੀ ਪਾਵਾਂ, ਬੱਚੇ ਦੇ ਅਰਮਾਨ ਬੜੇ ਨੇ। ਖੁਆਬਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ, ਝੋਲੇ ਦੇ ਅਰਮਾਨ ਬੜੇ ਨੇ। ਬਾਹਰੋਂ ਦਿਖਦੇ ਨੇ ਜੋ ਮੋਨ, ਅੰਦਰਾਂ 'ਚ ਘਮਸਾਨ ਬੜੇ ਨੇ। "ਅੱਬਾਸ" ਮੈਂ ਦੱਸਾਂ ਸਾਡੇ ਉੱਪਰ, ਡਾਢੇ ਦੇ ਅਹਿਸਾਨ ਬੜੇ ਨੇ। <b>ਮੁਹੰਮਦ ਅੱਬਾਸ ਧਾਲੀਵਾਲ</b> ਫੋਨ: 9855259650</p>
--	---	---	---

# ‘ਮੋਹ’ ਨੇ ਮੋਹ ਲਿਆ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮਾ

ਪੌਲੀਵੁੱਡ

ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਅਜਿਹੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਾਮੇਡੀ ਅਤੇ ਵਿਆਹ ਦੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਰੁਮਾਂਸਮਈ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਦੌਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੇਖਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਨੀ

**ਸੁਰਜੀਤ ਜੱਸਲ**  
**ਫੋਨ: 98146-07737**

ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ‘ਕਿਸਮਤ, ਸੁਫਨਾ, ਲੇਖ’ ਅਤੇ ਹੁਣ ‘ਮੋਹ’ ਵਰਗੀਆਂ ਸੰਗੀਤਮਈ ਰੁਮਾਂਟਿਕ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਮਨੋਰੰਜਨ ਕੀਤਾ। ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਰਿਲੀਜ਼ ਹੋਈ ਉਸ ਦੀ ਨਵੀਂ ਫਿਲਮ ‘ਮੋਹ’ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮੇ ਨੂੰ ਗੀਤਾਜ਼ ਬਿਦਰੋਹੀਆ ਜਿਹਾ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਭਰਪੂਰ ਅਦਾਕਾਰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਲੰਮੀ ਹੇਕ ਵਾਲੇ ਗਾਇਕ ਸੁਰਜੀਤ ਬਿਦਰੋਹੀਆ ਦੇ ਹੋਣਹਾਰ ਬੇਟੇ ਗਿਤਾਜ਼ ਦੀ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਫਿਲਮ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਰੱਬੀ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ।

‘ਮੋਹ’ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸੋਧਿਆ ਹੋਇਆ ਮਲਵਈ ਜੁਬਾਨ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਡੂੰਘਾਈ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਫਿਲਮ ‘ਮੋਹ’ ਵੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸਮਾਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਤੋਂ ਕੋਰਾਂ ਦੂਰ, ਸੁੱਚੀਆਂ ਪਾਕ ਪਵਿੱਤਰ ਰੂਹਾਂ ਵਾਲਾ ਮੋਹ... ਇਹ ਮੋਹ ਉਮਰਾਂ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦਾ, ਰੰਗ-ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦਾ, ਹਾਣ-ਪਰਵਾਣ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦਾ... ਬਸ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਧੜਕਣ ਹੀ ਸੁਣਦਾ ਹੈ। ਫਿਲਮ ‘ਮੋਹ’ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਪਿਆਰ ਕਹਾਣੀ ਹੈ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਸਮਾਜਿਕ ਦਾਇਰੇ ‘ਚੋਂ ਉਪਜੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਆਧਾਰਿਤ ਸ਼ਾਇਰੀਨੁਮਾ ਗੀਤ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਅਨੋਖੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ।

ਫਿਲਮ ਦਾ ਨਾਇਕ ਹੈ ਰੱਬੀ ਅਤੇ ਨਾਇਕਾ

ਗੋਰੇ। ਰੱਬੀ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਗੀਤਾਜ਼ ਨੇ ਏਨਾ ਖੁੱਭ ਕੇ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ ਜੋ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਜਾ ਉਤਰਿਆ। ਗੋਰੇ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਸਰਗੁਣ ਮਹਿਤਾ ਨੇ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ। ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਬਟਾਲਵੀ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਅੱਲ੍ਹੜ ਮੁੰਡਾ ਰੱਬੀ ਸਕੂਲ ਪੜ੍ਹਦੀ ਮੰਡੀਰ ‘ਚੋਂ ਵਿਲੱਖਣ ਸੋਚ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਜੋ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਵਾਸਨਾ ਨਾਲੋਂ ਸਾਹਾਂ ਦੇ ਸਕਨ ਨੂੰ ਵਧੇਰੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਨਕੇ ਪਿੰਡ ਪੜ੍ਹਨ ਗਿਆ ਰੱਬੀ ਗੁਆਂਢ ‘ਚ ਰਹਿੰਦੀ ਇਕ ਵਿਆਹੁਤਾ ਔਰਤ ਗੋਰੇ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਭਿੰਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੋਰੇ ਭਰ ਜੋਬਨ ਮੁਟਿਆਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਗੋਦੀ ਇਕ ਜੁਆਕ ਵੀ ਹੈ। ਉਹ ਘਰੋਂ ਦੁਖੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਘਰਵਾਲਾ ਸਰਾਬੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਦਿਹਾੜੀਦਾਰ ਬੰਦਾ ਹੈ। ਗੋਰੇ ਦਾ ਅਤੀਤ ਨਾਚ ਕਲਾ ਗਰੁੱਪ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਪਰ ਵਿਆਹ ਸਮਾਗਮਾਂ ‘ਚ ਸਰਾਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਲਚਾਈਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦਿਆਂ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਘਰਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਨਫਰਤ ਕਰਨ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਵੀ ਕਿਸੇ ਚਲਦੇ ਗੀਤ ‘ਤੇ ਗੋਰੇ ਨੱਚਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਦੀ ਕੁੱਟਮਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਤੀ ਦੀਆਂ ਵਧੀਕੀਆਂ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆਈ ਗੋਰੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਜਦ ਰੱਬੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਚਿਹਰੇ ‘ਤੇ ਨੂਰ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਰੱਬੀ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੜ੍ਹਾਈ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ‘ਤੇ ਜਦ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਜਾਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੋਰੇ ਉਸਦਾ ਵਿਛੋੜਾ ਨਾ ਝੱਲਦੀ ਹੋਈ ਉਸਨੂੰ ਰੋਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਘਰੋਂ ਭੱਜ ਕੇ ਨਵੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਊਣ ਬਾਰੇ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਰੱਬੀ ਉਸਦੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਜਲਦੀ ਮੁੜ ਆਉਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਰੱਬੀ ਦੇ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਉਸ ਦੇ ਦੋਸਤ ਗੋਰੇ ‘ਤੇ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਜਮਾਉਣ ਲਈ ਰੱਬੀ ਖਿਲਾਫ ਮਨਘੜਤ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਮਤਲਬ ਕੱਢਦੇ ਹਨ। ਉਧਰ ਉਹੀ ਦੋਸਤ ਰੱਬੀ ਕੋਲ ਗੋਰੇ ਦੀ ਬੇਵਫਾਈ ਦਾ ਝੂਠਾ ਚਿੱਠਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਉਂਦੇ

ਹਨ ਤਾਂ ਰੱਬੀ ਦਾ ਦਿਲ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਰਾਬ ਦੇ ਪਿਆਲੇ ਵਿਚ ਡੋਬ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਘਰ ਦੇ ਉਸਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਦਲਣ ਲਈ ਉਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਗੋਰੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ‘ਚੋਂ ਨਹੀਂ ਕੱਢ ਸਕਦਾ। ਗੋਰੇ ਦੇ ਗਮ ਵਿਚ ਰੱਬੀ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਸ਼ਾਇਰੀ



ਅਤੇ ਸਰਾਬ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸਹਾਰਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਗਮ ਵਿਚ ਘਰ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆਇਆ ਉਹ ਪਿੰਡ ਛੱਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਫਿਲਮਾਂ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਵੱਡਾ ਲੇਖਕ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਅਖੀਰ ਵੀ ਬੜਾ ਅਜੀਬ ਹੈ ਜਦ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਰੱਬੀ ਫਿਲਮੀ ਦੁਨੀਆਂ ‘ਚੋਂ ਆਪਣੀ ਅਸਲ ਦੁਨੀਆਂ ‘ਚ ਆਪਣੇ ਨਾਨਕੇ ਪਿੰਡ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਦਮਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਦੋਸਤ ਨਾਲ ਗੋਰੇ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਦਾ-ਕਰਦਾ ਹਿਮਾਚਲ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ

ਹੈ। ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਗੋਰੇ ਤੇ ਰੱਬੀ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗ਼ਲਤ-ਫ਼ਹਿਮੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਈ ਗੋਰੇ ਰੱਬੀ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਘਾਟ ਉਤਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਅਖੀਰ ਸਹਿਕਦਾ ਹੋਇਆ ਰੱਬੀ ਜਦ ਅਸਲ ਸੱਚਾਈ ਦੱਸ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੋਰੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਛਤਾਵਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਦੇ

ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਨੇ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਸੁਖਦ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਗੋਰੇ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਉਸਦੇ ਅਧੂਰੇ ਪਿਆਰ ਮੋਹ ਨੂੰ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੁਨਰ ਜਨਮ ਵਜੋਂ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਕਲਾਈਮੈਕਸ ਲੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੰਮੇਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮ ਦਰਸ਼ਕ ਦੀ ਸੋਚ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਜਾਨੀ ਦੇ ਗੀਤ ਅਤੇ ਬੀ ਪਰਾਕ ਦੀ ਸੋਹਜ ਭਰੀ ਗਾਇਕੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਰਗੁਣ ਮਹਿਤਾ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਫਿਲਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਹਟਕੇ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਰੂਹ ਨਾਲ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ। ਰਾਣੇ ਦੇ

ਕਿਰਦਾਰ ਵਿਚ ਐਬੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੇ ਚੰਗੀ ਪਛਾਣ ਛੱਡੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗਾਧੂ, ਅਨੀਤਾ ਮੀਤ, ਜਸ਼ਨਪ੍ਰੀਤ ਗੋਸ਼ਾ, ਪਰਮਿੰਦਰ ਬਰਨਾਲਾ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰੰਗਮੰਚ ਦੇ ਕਲਾਕਾਰ ਸੁਖਦੇਵ ਲੱਧਤ, ਬਲਰਾਜ ਸਿੰਘ, ਫਤਿਹ ਸਿਆਣ ਅਤੇ ਗਾਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਬੈਸ ਆਦਿ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪਰਦੇ ‘ਤੇ ਲਿਆ ਕੇ ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਫਿਲਮ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸ਼ਿਵ ਤਰਸੇਮ ਅਤੇ ਗੋਵਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੈ ਜਦਕਿ ਡਾਇਲਾਗ ਤੇ ਸਕਰੀਨ ਪਲੇਅ ਸ਼ਿਵ ਤਰਸੇਮ, ਗੋਵਿੰਦ ਤੇ ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਜਗਦੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਬਣਾਈ ਰੁਮਾਂਟਿਕ ਫਿਲਮ ਕਿਸਮਤ ਤੋਂ ਵੀ ਦੋ ਕਦਮ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਨਾਮੀ ਕਲਾਕਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਹਰ ਛੋਟੇ ਵੱਡੇ ਕਲਾਕਾਰ ਤੋਂ ਉਸ ਨੇ ਬਾਖੂਬੀ ਕੰਮ ਲਿਆ ਹੈ। ਕਾਮੇਡੀ ਵਿਸ਼ੇ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹਟਵੀਂ ਇਹ ਫਿਲਮ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਦੀ ਕਹਾਣੀ, ਸਕਰੀਨਪਲੇਅ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਡਾਇਲਾਗ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਲੂੰ ਕੰਡੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਖਾਸ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਨਾਇਕ-ਨਾਇਕਾ ਨੇ ਸੁੱਚੀ ਮੁਹੱਬਤ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਪੈਦਾ ਕਰਦਿਆਂ ਗਲਵਕਤੀ ਤਕ ਨਹੀਂ ਪਾਈ। ਫਿਲਮ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਅਜਿਹਾ ਵੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਗੋਰੇ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਵਿਚ ਸਰਗੁਣ ਮਹਿਤਾ ਰੱਬੀ ਨੂੰ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾਉਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਰੱਬੀ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਰੋਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ‘‘ਹੁਣ ਨਾ ਕੋਲ ਆ... ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਮਾਜ ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਹਵਸ ਦਾ ਨਾਂ ਦੇਂਦਾ।’’

ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਫਿਲਮ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਦੀ ਔਰਤ ਦੇ ਪਿਆਰ ‘ਚ ਤਬਾਹ ਹੋਈ ਜਵਾਨੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ, ਜੋ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜਵਾਨੀ ਦੀ ਦਹਿਲੀਜ਼ ਵੱਲ ਕਦਮ ਵਧਾ ਰਹੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਲ ਕੇ ਤੁਰਨ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

# ਅਣਜੰਮੀਆਂ ਧੀਆਂ ਦਾ ਸਰਾਧ

‘ਨੀ ਕੁੜੇ, ਅਜੇ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਤੈਨੂੰ ਰਾਤੀਂ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅੱਜ ਅਖੀਰਲਾ ਸਰਾਧ ਵੇ ਅਤੇ ਸੁਵੱਖਤੇ ਉਠ ਕੇ ਵਡੇ-ਵਡੇਰਿਆਂ ਨਮਿੱਤ ਕੁਝ ਰਸਦ-ਪਾਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇਣਾ ਵੇ, ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਤਾਂ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਭਾਲਣੇ ਬੜੇ ਔਖੇ ਹੋਏ ਪਏ ਨੇ।’

‘ਤੁਸੀਂ ਹੋ ਆਓ ਬੇਬੇ ਜੀ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਗੁਰਦੁਆਰੇ...।’

‘ਜ਼ਮਾਨੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨੀ ਕੇਹੜੀ ਹਵਾ ਲੱਗ ਗਈ, ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਦੀ ਮੰਡੀਰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਪੁਰਾਣੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜਦੋਂ ਦੀ

**ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ**  
**ਫੋਨ: 99924-14888**

ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਹ ਕਿਸੇ ਸਿਰ-ਫਿਰੇ ਲੇਖਕ ਦੀ ‘ਦੰਦ ਘਸਾਈ’ ਕਹਾਣੀ ਪੜੀ ਹੈ, ਕੋਈ ਸਰਾਧ ਦੀ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ।’

‘ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਗੁਰਦੁਆਰੇ...ਚੱਲ ਛੇਤੀ ਤਿਆਰ ਹੋ, ਅਜਿਹੇ ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਬੋਲੀਏ ਨੂੰਹੇ। ਜੇਕਰ ਅਰਦਾਸ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਬਿਨਾ ਨਾਂ ਬੁਲਾਏ ਰਸਦ ਦੇਣੀ ਪਊ, ਫਿਰ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਕਿਵੇਂ ਲਗੂ ਕੀ ਬਚਿੰਤੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਨਮਿੱਤ ਅਰਦਾਸ ਕਰਵਾਈ ਏ।’ ਇਹ ਕਹਿੰਦੀ ਬਚਿੰਤੀ ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਰਸੋਈ ਦਾ ਕੰਮ ਨਿਬੇੜ ਰਹੀ ਸੀ।

‘ਬੇਬੇ ਆਹ ਕੀ ਪਿਆ ਏ ਸਰਾਧਾਂ-ਸੁਰਾਧਾਂ ਵਿਚ, ਤੇ ਕਿਹੜੇ ਵੱਡੇ-ਵਡੇਰਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਓ, ਵੇਖਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿੰਦਰ ਦੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੂੰ, ਵਿਚਾਰੇ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਮੰਜੇ ‘ਤੇ ਪਏ ਰਹੇ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੜੀ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਡੱਕ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਨਾ ਤਾਂ ਆਪ ਚੱਜ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੈਨੂੰ

ਕਰਨ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉਹ ਵਿਚਾਰੇ ਦੁੱਖ ਨਾ ਸਹਾਰਦੇ ਹੋਏ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ, ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਮਿੱਤ ਸਰਾਧ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ।’

‘ਨੀ ਮਰ ਜਾਵੇਂ ਤੂੰ, ਵੇਖ ਕਿਵੇਂ ਜ਼ਬਾਨ ਲੱਪ-ਲੱਪ ਕਰਦੀ ਵੇ...ਤੈਨੂੰ ਕਿਹੋ ਨਾ ਚਲਣਾ ਵੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ, ਨਾਲੇ ਸਾਡੇ ਵੱਡੇ-ਵਡੇਰੇ ਕਰਦੇ ਆਏ ਨੇ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਿਰੋਂ ਭਾਰਾ ਹੀ ਲਾਹੁਣਾ ਵੇ, ਨਾਲੇ ਲੋਕੀਂ ਕੀ ਕਹਿਣਗੇ ਕੀ ਬਚਿੰਤੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਦੀ ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਕੱਢੀ।’

‘ਚੰਗਾ ਬੇਬੇ ਫਿਰ ਇਕ ਕੰਮ ਕਰ, ਆਹ ਫੜ 100 ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਭਾਈ ਨੂੰ ਕਹੀਂ ਕਿ ਤੇਰੀਆਂ ਪੋਤਰੀਆਂ ਦੀ ਵੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਦੇਵੇ।’

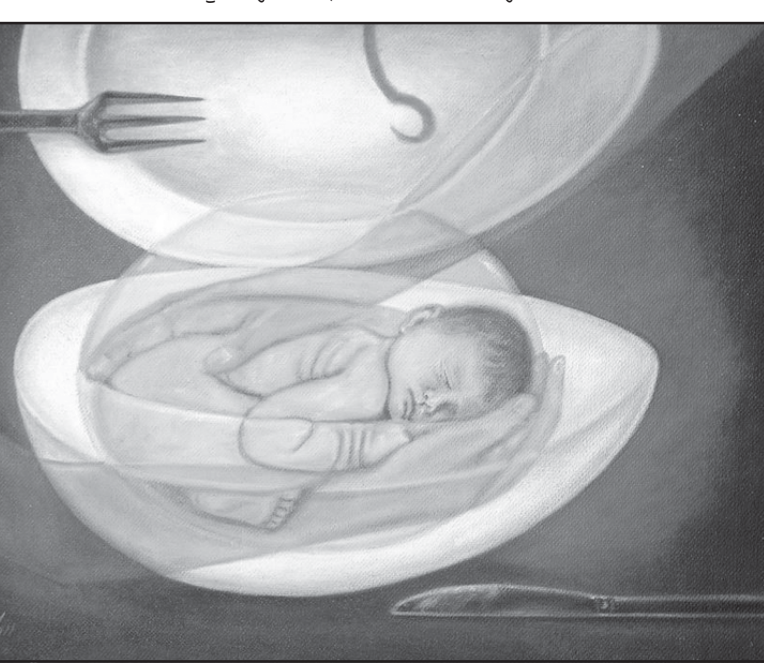
‘ਨੀ ਕੁਲਹਿਣੀਏ...ਨੀ ਤੇਰਾ ਕੱਖ ਨਾ ਰਵੇ, ਨੀ ਭਰਾਵਾਂ ਪਟੀਏ, ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਆਖ... ਉਹ ਕਰੇ ਅਜਿਹੇ ਕੁਚੱਜੇ ਕੰਮ ਤੇਰੀਆਂ ਭਤੀਜੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ‘ਤੇ, ਤੁਹਾਡੇ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੋਊ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ। ਆ ਲੈਣ ਦੇ ਮੇਰੇ ਫੌਜੀ ਪੁੱਤ ਹਰਜੀਤ ਨੂੰ ਮੱਝਾਂ ਦੀ ਧਾਰ ਕੱਢ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੋਣੈ, ਤੇਰੀ ਉਹ ਕਾਰ ਕਰੂੰ ਕਿ ਯਾਦ ਰੱਖੇਗੀ...ਤੇਰੀ ਗੁੱਤ ਨਾ ਪੱਟ ਕੇ ਹੱਥ ਫੜਾਊ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬਚਿੰਤੀ ਕਿਸ ਕਹਿਣੈ।’

‘ਲੈ ਬੇਬੇ ਫੜ ਦੁੱਧ ਦੀ ਬਾਲਟੀ, ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਬੜਾ ਅਵਾ-ਤਵਾ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਏ ਸਵੇਰੇ-ਸਵੇਰੇ...।’

ਵੇ ਆਹ ਵੇਖ ਲੈ ਆਪਣੀ ਰੰਨ ਨੂੰ, ਕਿੰਦਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਪਈ ਏ, ਏਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ਰਮ-ਹਵਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਆਪ ਪੁੱਛ ਲੈ ਕਿਸ ਦੇ ਸਰਾਧ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਵਾਉਣੀ ਸੀ ਇਸ ਨੇ ਮੈਥੋਂ।’

ਫੌਜੀ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ‘ਤੇ ਉਸਦੀ ਵਹੁਟੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤੀ।

‘ਉਹ ਠੀਕ ਹੀ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਏ, ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਵੀ ਬੇਬੇਰਾ ਸਮਝਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਕੁੜੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਮੁੰਡਾ, ਕੋਈ ਚੈਕ-ਚੁਕ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਉਣਾ, ਰੱਬ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਅਮਾਨਤ ਨੂੰ ਖਿੜ੍ਹੇ ਮੱਥੇ ਪ੍ਰਵਾਨ



ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਏ ਪਰ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਇੱਕ ਨਾ ਸੁਣੀ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਡਿਊਟੀ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਵਾਈ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਲੈ ਗਈ ਅਤੇ ਅਬਾਰਜਨ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਣਜੰਮੀਆਂ ਧੀਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਏ ਜਿਹੜੀਆਂ ਤੇਰੇ ਵਰਗੀਆਂ ਸੱਸਾਂ ਨੇ ਪੋਤਰਿਆਂ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ

ਹੀ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਤਾਂ ਹੱਕ ਬਣਦਾ ਹੈ ਸਰਾਧਾਂ ‘ਤੇ...।’

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਬਚਿੰਤੀ ਸੁੰਨ ਹੋ ਗਈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਸੀ।

‘ਬੇਬੇ, ਨਾਲੇ ਕੁੜੀਆਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਘੱਟ ਥੋੜ੍ਹੀ ਨੇ, ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਤਾਂ ਹਰੇਕ ਕੰਮ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਨਾਲ

ਰਹਿੰਦੀ ਏ। ਸੁਕਰ ਕਰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਉਸ ਦੀ ਧੀ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਕੂਲ ਮਾਸਟਰਨੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਏ, ਵਿਚਾਰੀ ਆਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਏ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਇੱਕ ਆਇਆ ਵੀ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਬੇਬੇ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਝਾਤੀ ਮਾਰ ਕੇ ਵੇਖ, ਬੁਢਾਪੇ ਦੀ ਡੰਗੋਰੀ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਧੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੇ। ਅਸੀਂ ਫੌਜ ਵਿਚ ਸੈਂਕੜੇ ਬੰਦੇ ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਦੇ ਭਾਈਵਾਲ ਹਾਂ, ਤੈਥੋਂ ਆਪਣੀ ਨੂੰਹ ਨਾਲ ਵੀ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਜਾਂਦਾ, ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਕੁੱਝ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੇਰੀ ਨੂੰਹ ਨੇ ਹੀ ਤੈਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਵੇ।’

ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਦਰਜ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ:

ਕਾਹੇ ਰੇ ਮਨ ਚਿਤਵਹਿ ਉਦਮੁ ਜਾ ਆਹਰਿ ਹਰਿ ਜੀਉ ਪਰਿਆ॥

ਸੈਲ ਪਥਰ ਮਹਿ ਜੰਤ ਉਪਾਏ ਤਾ ਕਾ ਰਿਜਕੁ ਆਗੈ ਕਰਿ ਧਰਿਆ॥

‘ਤੂੰ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਝੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਏ, ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਹਰ ਇੱਕ ਜੀਅ-ਜੰਤੂ ਦਾ ਫਿਕਰ ਹੈ।’

ਹੁਣ ਫੌਜੀ ਹਰਜੀਤ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਵੱਲ ਸਵਾਲੀਆ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਖਰੀਆਂ-ਖਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਬਚਿੰਤੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲਾਹਣਤਾਂ ਪਾ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਰੱਬ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਪਾਪ ਦੀ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਅਣਜਾਣੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕੀ ਕਹਿਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ...ਪਰ ਹੁਣ ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਭਰੂਣ ਹੱਤਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿਆਂਗੀ।

‘ਵੇ ਪੁੱਤ ਹਰਜੀਤ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਦਾ ਪਛਤਾਵਾ ਏ, ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚੱਲ ਆਹ ਰਸਦ ਵੀ ਬਸਤੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਆਈਏ।’

# ਜੋਗੀ ਬਨਾਮ ਦਿਲ ਦਾ ਦਰਦ



ਫਿਲਮ 'ਜੋਗੀ' ਵਿਚ ਦਿਲਜੀਤ ਦੁਸਾਂਝ ਅਤੇ (ਸੱਜੇ) ਫਿਲਮ ਦਾ ਪੋਸਟਰ।

ਅਦਾਕਾਰ ਦਿਲਜੀਤ ਦੁਸਾਂਝ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਜੋਗੀ' ਦੇ ਨੈੱਟਵਰਕ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਦਿਲਜੀਤ ਦੁਸਾਂਝ ਨੇ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਅਲੀ ਅੱਬਾਸ ਜ਼ਫਰ ਅਤੇ ਹਿਮਾਂਸ਼ੂ ਮਹਿਰਾ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਕੰਮ

### ਗੁਰਜੰਟ ਸਿੱਖ

ਬਾਰੇ ਆਪਣਾ ਤਜਰਬਾ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਹਿਮ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਫਿਲਮ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਬਹੁਤ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਦੀ ਸੂਟਿੰਗ ਕੌਮੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਸਾਲ 1984 ਵਿਚ ਵਾਪਰੇ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਦੋਸਤ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸੈਂਕੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਂਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਦਿਲਜੀਤ ਦੁਸਾਂਝ, ਕੇ. ਮਿਸ਼ਰਾ, ਮੁਹੰਮਦ ਜ਼ੀਸ਼ਾਨ ਅਯੂਬ, ਹਿਤੇਨ ਤੇਜਵਾਨੀ, ਅਮਾਇਰਾ ਦਸਤੂਰ ਦੀਆਂ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਹਨ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਦਿਲਜੀਤ ਦੁਸਾਂਝ ਨੇ ਜੋਗੀ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ ਜੋ ਭਾਈਚਾਰੇ ਅਤੇ ਏਕਤਾ ਦਾ ਹਾਮੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣਿਆਂ ਦੀ ਹਿਫਾਜ਼ਤ ਲਈ ਹਰ ਹਾਲਾਤ ਨਾਲ ਮੱਥਾ ਲਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਦਿਲਜੀਤ ਦੁਸਾਂਝ ਨੇ ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਅਲੀ ਅਤੇ ਹਿਮਾਂਸ਼ੂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, "ਅਲੀ ਅਤੇ ਹਿਮਾਂਸ਼ੂ ਨਾਲ ਇਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਕਾਫੀ ਅਹਿਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਹਾਣੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ ਕਿ ਅਲੀ ਤੇ ਹਿਮਾਂਸ਼ੂ ਨੇ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ। ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ ਕਿ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸਾਡੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰ ਕੇ ਸਾਡੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਹੌਸਲਾ-ਅਫਜ਼ਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ।"

ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਫਿਲਮ 'ਜੋਗੀ' ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਅਲੀ ਅੱਬਾਸ ਜ਼ਫਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਦਕਿ ਹਿਮਾਂਸ਼ੂ ਕਿਸ਼ਨ ਮਹਿਰਾ ਅਤੇ ਅਲੀ ਅੱਬਾਸ ਜ਼ਫਰ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਫਿਲਮ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਫਿਲਮ-ਆਲੋਚਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਨੁਜ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਖਬਾਰ 'ਦਿ ਹਿੰਦੂ' ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਿਲਜੀਤ ਦੁਸਾਂਝ ਅੰਦਰ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਚੱਲਣ ਦੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਜਿਹੜਾ ਕਿਰਦਾਰ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਬੇਦਾਗ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਤਿਹਾਸ ਸਿਰਜਦਾ ਹੈ। ਉੱਝ ਵੀ ਇਹ ਫਿਲਮ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕਹਾਣੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਕੁਝੀ ਉੱਤੇ ਦੋਸਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪਾਟਕ ਪਾਉਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵੀ

ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਫਿਲਮ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਨੇ ਦਿਲਜੀਤ ਦੁਸਾਂਝ ਵਾਲੇ ਜੋਗੀ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਘੜਿਆ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਕੁਝੀ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਵਿਚ ਅਮਾਇਰਾ ਦਸਤੂਰ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਚੰਗੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲੁਆਈ ਹੈ।"

ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਪਲਾਟ 1984 ਵਿਚ ਮੁਲਕ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਕਤਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਹੋਏ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਬਾਰੇ ਵਿਉਂਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਤਲੇਆਮ ਅਪਰੇਸ਼ਨ ਬਲੂ ਸਟਾਰ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਹੋਇਆ। ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤ੍ਰਿਲੋਕਪੁਰੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਦਿਖਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਦੇ ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਉਥੇ ਵਕੀਲ ਐਚ.ਐਸ. ਫੂਲਕਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਫਿਲਮ ਸੱਚੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਵੀ ਦੱਸੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣ ਕੇ ਫਿਲਮ ਦੇ ਕਿਰਦਾਰ ਘੜੇ ਗਏ ਹਨ।

ਇਸ ਫਿਲਮ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਕਤਲੇਆਮ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਫਿਲਮ ਦੇ ਅਦਾਕਾਰ ਦਿਲਜੀਤ ਦੁਸਾਂਝ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਜ਼ਖਮ ਹੈ ਜੋ ਅਜੇ ਤੱਕ ਭਰਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਜ਼ਖਮ ਅਜੇ ਤੱਕ ਰਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ।

# ਦਾਦੀ ਅਤੇ ਪੋਤੀ ਦੀ ਜੋੜੀ

ਅਦਾਕਾਰਾ ਸਾਰਾ ਅਲੀ ਖਾਨ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਹੀ ਆਪਣੀ ਦਾਦੀ ਅਤੇ ਉੱਘੀ ਅਦਾਕਾਰਾ ਸ਼ਰਮੀਲਾ ਟੈਗੋਰ ਬਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਸ ਦੀ ਦਾਦੀ ਬਾਰੇ ਫਿਲਮ ਬਣਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਪਰਦੇ 'ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਨਿਭਾਏਗੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਅਦਾਕਾਰਾ ਨੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਕ ਵੱਲੋਂ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਕਹੀ। ਸਾਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਖੂਬਸੂਰਤੀ 'ਚ ਮੇਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹਨ; ਉੱਝ ਵੀ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕੋਈ ਏਡੀ ਹਸੀਨ ਹਾਂ।"

ਪਰਦੇ 'ਤੇ ਜੁਗਲਬੰਦੀ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਸਾਰਾ ਅਲੀ ਖਾਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦਾਦੀ ਸ਼ਰਮੀਲਾ ਟੈਗੋਰ ਨਾਲ ਕਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰੀਅਰ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤੀ ਗੱਲਬਾਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਬੇਬੇਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਮੁੱਕਦੀਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਪੜ੍ਹਦੇ ਬਹੁਤ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਲੰਤ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਆਮ ਗਿਆਨ ਵੀ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਭੰਡਾਰ ਹੈ।

ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਸ਼ਰਮੀਲਾ ਟੈਗੋਰ ਨੂੰ ਸਾਲ 1964 'ਚ ਆਈ ਹਿੰਟ ਫਿਲਮ 'ਕਸ਼ਮੀਰ ਕੀ ਕਲੀ' ਲਈ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਿਆ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਜੇਸ਼ ਖੰਨਾ ਨਾਲ ਫਿਲਮ 'ਅਰਾਧਨਾ', 'ਸਫਰ' ਅਤੇ 'ਅਮਰ ਪ੍ਰੇਮ' ਵਿਚ

ਹੁਣ ਖਬਰ ਮਿਲੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਅਲੀ ਖਾਨ ਹੁਣ ਲਕਸ਼ਮਨ ਉਤੇਕਰ ਦੀ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਵਿੱਕੀ ਕੌਸਲ ਨਾਲ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇਗੀ। ਉਹ ਵਿਕਰਾਂਤ ਮੈਸੀ ਨਾਲ ਫਿਲਮ 'ਗੈਸਲਾਈਟ' ਵਿਚ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।



ਅਦਾਕਾਰਾ ਸ਼ਰਮੀਲਾ ਟੈਗੋਰ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਅਲੀ ਖਾਨ।

## 'ਡਾਕਟਰ ਜੀ' ਆਯੁਸ਼ਮਾਨ



ਅਦਾਕਾਰ ਆਯੁਸ਼ਮਾਨ ਖੁਰਾਣਾ ਦੀ ਕਾਮੇਡੀ ਫਿਲਮ 'ਡਾਕਟਰ ਜੀ' 14 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਸਿਨੇਮਾਘਰਾਂ ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਬਣੇਗੀ। 'ਡਾਕਟਰ ਜੀ' ਵਿਚ ਆਯੁਸ਼ਮਾਨ ਮੈਡੀਕਲ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਜੋਂ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਅ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਦਾਕਾਰ ਨੇ ਫਿਲਮ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੋਸਟਰ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਮੈਡੀਕਲ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 'ਪੁਰਸ਼ ਗਾਇਨੀਕੋਲੋਜਿਸਟ' ਬਣਨ ਤੱਕ ਸਫਰ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। 'ਡਾਕਟਰ ਜੀ' ਵਿਚ ਡਾ. ਫਾਤਿਮਾ ਸਿੱਦੀਕੀ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਰਕੁਲਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਨੰਦੀ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ ਦਾ ਸ਼ੇਰਾਨੀ ਅਤੇ ਆਯੁਸ਼ਮਾਨ ਦੀ ਮਾਂ ਦਾ ਅਹਿਮ ਕਿਰਦਾਰ ਸ਼ੀਬਾ ਚੱਢਾ ਨਿਭਾਏਗੀ। ਆਯੁਸ਼ਮਾਨ ਖੁਰਾਣਾ ਨੇ ਸੋਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ 'ਡਾਕਟਰ ਜੀ' ਦਾ ਪੋਸਟਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਫਿਲਮ ਅਨੁਭੂਤੀ ਕਸ਼ਯਪ ਨੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।

# ਸਭ ਨੂੰ ਹਸਾਉਂਦਾ ਹਸਾਉਂਦਾ ਤੁਰ ਗਿਆ ਕਾਮੇਡੀ ਜਗਤ ਦਾ ਤਾਰਾ ਰਾਜੂ

ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਾਮੇਡੀ ਜਗਤ ਦੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ 'ਚੋਂ ਰਾਜੂ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਤਾਰਾ ਆਖਰਕਾਰ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਉਹ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਮਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਏਮਸ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਆਖਰੀ ਸਾਹ ਲਿਆ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਚੋਟੀ ਦੇ ਨਾਮੀ

### ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ

ਹਾਸਰਸ ਕਲਾਕਾਰਾਂ 'ਚ ਸੁਮਾਰ ਰਾਜੂ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਹੁਤ ਔਕੜਾਂ ਭਰਿਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਾਜੂ ਦਾ ਜਨਮ ਕਾਨਪੁਰ (ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼) ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਰਮੇਸ਼ ਚੰਦਰ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਅਤੇ ਕਵੀ ਸਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸਰਸਵਤੀ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ ਘਰੇਲੂ ਔਰਤ ਸੀ। ਰਾਜੂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਂ ਸੱਤਿਆ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ ਸੀ।

ਰਾਜੂ ਨੂੰ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਕਾਮੇਡੀਅਨ ਬਣਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ੌਕ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਇਸ ਸੁਫਨੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ 1980ਵਿਆਂ ਵਿਚ ਮੁੰਬਈ ਚਲਾ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਾਮੇਡੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਰਾਜੂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਲੱਭਣ ਵਿਚ ਬੜੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਆਪਣੀਆਂ ਮੁਢਲੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ



ਰਾਜੂ ਨੇ ਆਟੋ ਰਿਕਸ਼ਾ ਚਲਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੁਫਨੇ ਨੂੰ ਜਿਊਂਦਾ ਰੱਖਣ ਲਈ 50 ਰੁਪਏ 'ਚ ਸ਼ੋਅ ਵੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਸਾਲ 1988 ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਲਮ 'ਤੇਜਾਬ' ਵਿਚ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਥੋਂ ਉਸ ਦਾ ਸਿਨੇ ਜਗਤ 'ਚ ਸਫਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ; ਉਪਰੰਤ ਸਲਮਾਨ ਖਾਨ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਮੈਂ ਨੇ ਪਿਆਰ ਕੀਆ' ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸਲਾਘਾਯੋਗ ਸੀ।



ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਸ ਨੇ 'ਬਾਜ਼ੀਗਰ' ਅਤੇ 'ਬੰਬੇ ਟੂ ਗੋਆ' ਦੀ ਰੀਮੇਕ 'ਆਮਦਨੀ ਅਠੱਠੀ ਖਰਚਾ ਰੁਪਈਆ' ਆਦਿ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਫਿਲਮ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਕੌਂਸਲ ਆਫ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਚੇਅਰਪਰਸਨ ਵੀ ਸਨ। 'ਦਿ ਗ੍ਰੇਟ ਇੰਡੀਅਨ ਲਾਫਟਰ ਚੈਲੇਂਜ' ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪਛਾਣ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਨੇ 'ਕਿੰਗ ਆਫ ਕਾਮੇਡੀ' ਤੇ 'ਦਿ ਗ੍ਰੇਟ ਇੰਡੀਅਨ ਲਾਫਟਰ ਚੈਲੇਂਜ-ਚੈਂਪੀਅਨਜ਼' ਦੇ ਖਿਤਾਬ ਜਿੱਤੇ।

ਸਾਲ 2014 ਵਿਚ ਰਾਜੂ ਨੂੰ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਕਾਨਪੁਰ ਤੋਂ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਟਿਕਟ ਮਿਲੀ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਟਿਕਟ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜੂਝਦਿਆਂ ਰਾਜੂ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ ਅਖੀਰ 42 ਦਿਨ ਆਈ.ਸੀ.ਯੂ. ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਜੰਗ ਹਾਰ ਗਿਆ। ਰਾਜੂ ਦਾ ਕੰਮ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਸ ਨੂੰ ਅਮਰ ਰੱਖੇਗਾ। ਉਸ ਨੂੰ 10 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਦਿਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪੈਣ ਮਗਰੋਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਏਮਸ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਉਹ ਵੈਂਟੀਲੇਟਰ 'ਤੇ ਸਨ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਉਹ ਭਾਜਪਾ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਿਆ ਸੀ।

ਹਾਸਰਸ ਕਲਾਕਾਰ ਰਾਜੂ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ ਦੀ ਮੌਤ 'ਤੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਹਾਸਰਸ ਕਲਾਕਾਰ ਭਾਰਤੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਰਹੂਮ ਅਦਾਕਾਰ ਰਾਜ ਕਪੂਰ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਜੋਕਰ' ਦਾ ਡਾਇਲਾਗ 'ਜੀਨਾ ਯਹਾਂ ਮਰਨਾ ਯਹਾਂ' ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ। ਭਾਰਤੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਜੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ ਰਾਜੂ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਸੀ, "ਰਾਜੂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਸਿਹਤਯਾਬ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।" ਭਾਰਤੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਹਰ ਦਿਨ ਉਸ ਲਈ ਦੁਆ ਕਰਦੀ ਆ ਰਹੀ ਪਰ ਇਹ ਕਲਾਕਾਰ ਆਖਰਕਾਰ ਸਭ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਆਖ ਗਿਆ।"

# Golden State Realty

Real Estate and Loans Under One Roof

ਘਰਾਂ ਦੀ ਵਧੀਆ ਡੀਲ ਤੇ ਘਟ ਤੋਂ ਘਟ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ 'ਤੇ ਲੋਨ ਲੈ ਕੇ ਦੇਣ ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ

**Selling Homes from Gilroy to Sacramento, CA**

Call us before visiting new model homes to save big time.

ਪਿਛਲੇ 35 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਿਜ਼ਨਸ ਵਿਚ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਯੋਗ ਲਈ ਸਮੂਹ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ

**Time to buy new home in Tracy, Manteca, Lothrop and Stockton**

Pinnacle Award Winner 2014, 2015, 2016 & 2017  
Grand Master Award Winner: 2018-2021

*Call for Listing Special 2022*

**Ph: 510-304-9292 or 408-666-8279**



**Anmol Singh Gill**  
REALTOR  
Bre. # 02062952



**Jaswinder (Jassi) Gill**  
M.Sc (PAU)  
CA BRE# 00966763  
Broker/Owner/Notary



**Harjot Singh Gill**  
REALTOR  
Bre. # 02036421  
Ph: 408.413.8350



**Rakesh Pabla**  
REALTOR  
Lic no: 01507068  
Ph: 408.531.5464

**Fremont Office: 86 Pilgrim Loop, Fremont CA 94539**  
**Tel: 510-440-9292**

Visit us @ [www.jassigill.com](http://www.jassigill.com)  
for hot listings

1. 380 cardona Cir  
Pleasanton CA 94583
2. 5788 Arlene way  
Livermore CA 94550
3. 2569 Bennett ct  
Tracy CA 95377
4. 3055 Bernard Ave  
San Ramon, CA, 94583

## Recent Sales

5. 1693 Corpsman St  
Manteca, CA, 95337
6. 5177 Roycroft Way  
Fremont, CA, 94538
7. 2925 Mabury Rd  
San Jose, CA, 95133

8. 105 Machado Ct  
Tracy, CA, 95376
9. 3315 Mount Everest dr  
San Jose ca 95127
10. 16765 oak view Cir  
Morgan hill ca 95037

11. 1663 Dedini Ln  
Ripon, CA, 95366
12. 2447 Remy Cantos Dr  
Tracy, CA, 95376
13. 4732 Zinnia ct  
Livermore CA 94551
14. 27490 Mangrove Rd  
Hayward, CA, 94544

Market is hot. Do not wait any more to buy home of your dreams. There are multiple offer situations on all under market homes. Act now before it is too late. Master of winners in multiple offer situation is waiting for your call.

## Purchase Loan and Refinance

15 & 30 Yr Fixed Rates Are Still Better!!! Refinance Now At Zero Cost

**Call Sukhveer (Sukhi) Gill Ph: 510-207-9067**

DHMS, Loan Broker

CABRE Lic.#01180969  
NMLS# 352095